ARABELLA YARCA

Jurnal intim

O carte-document despre viaţa high-life-ului Bucureştiului la început de secol XX.

O poveste de dragoste în care dezamăgirea capătă accente tot mai puternice şi contrar oricăror aşteptări, raţiunile inimii le înving, în final, pe cele ale raţiunii. Nimic neobişnuit, doar s-a spus că inima are raţiuni pe care raţiunea nu le cunoaşte.

Zilele liniştite, nelipsite de griji, încep să dispară sub spectrul intrării României în război. Un optimism pueril pare să însufleţească întreaga societate. Şi inevitabilul se produce: Ţara intră în război împotriva Puterilor Centrale. Apoi bombardamentele germane asupra Capitalei şi primele înfrângeri ale armatei române. Începe refugiul spre Moldova, din calea duşmanului, o adevărată odisee.

Arabella, eroina cărţii, face imposibilul spre a fi cât mai aproape de soţul său mobilizat pe front.

Ajunge să activeze ca infirmieră în spitalul Regina Maria, într-o echipă formată din medici francezi. Are acces la cele mai înalte niveluri sociale, inclusiv Casa Regală.

Ea reactionează alături de alte distinse doamne condamnând ruşinoasa pace de la Buftea, încheiată după memorabilele bătălii câştigate de ostaşii români la Mărăşeşti şi Oituz.

Curând trebuie să facă o alegere, într-un moment crucial al existenţei sale. Dar o face în mod nefericit şi viaţa merge înainte.

O lucrare scrisă într-un stil deosebit, ce se citeşte cu emoţie şi interes , reuşind să ne transpună în vâltoarea unor vremuri trecute.

EDITURA ORIZONTURI

LA EDITURA ORIZONTURI
au apărut:

- *Vieţile marilor compozitori, 2 volume*
- *Vraciul, 2 volume*
- *Torente, 5 volume*

În curs de apariţie:

- *Legendele şi miturile Greciei antice*
- *Yalta şi crucificarea României*
- *O istorie a Războiului Rece*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
YARKA, ARABELLA
Jurnal intim / Arabella Yarka. - Bucureşti : Orizonturi, 2018
ISBN 978-973-736-358-9

821.135.1

Editura ORIZONTURI – Bucureşti
Bdul Libertăţii nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20
telefon: 021.3177679, 0744531333
e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

ARABELLA YARCA

JURNAL INTIM

Traducere de **Liliana Sofia Sitaş**

EDITURA ORIZONTURI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
YARKA, ARABELLA
Jurnal intim / Arabella Yarka. - București : Orizonturi, 2018
ISBN 978-973-736-[illegible]-9

821.135.1

Traducere de Liliana Sofia Sitaș

Editura ORIZONTURI – București
Bd-ul Libertății nr. 4, bl. 117, sc. 7, ap. 20
[illegible]

Nota traducătorului

În această lucrare au fost relatate fapte reale care nu au fost inventate sau denaturate sub nici o formă. Totuși, unele nume au fost protejate sau reduse la inițiale, după cum a dorit autoarea. Toate datele, până la 14 iunie 1918, sunt înscrise după calendarul iulian[1]*, decalat, după cum se știe cu treisprezece zile față de calendarul gregorian*[2]*, pe care România l-a adoptat abia la sfârșitul Primului Război Mondial.*

---

[1] Calendarul iulian este vorba de calendarul roman care a fost reformat de Iulius Cezar. Calendarul nostru actual deriva din acesta. Calendarul iulian a introdus un an bisect din patru în patru ani, ceea ce a dus la o durată medie a anului civil de 365, 25 zile. Ori, anul astronomic, fondat pe mișcarea de rotație a Pământului în jurul Soarelui este puțin mai scurt (365, 242 zile). De-a lungul secolelor această diferență s-a mărit, ajungând la 10 zile în secolul al XX-lea, motiv pentru care s-a intervenit din nou.

[2] Calendarul gregorian – reformă operată în 1582 de Papa Grigore XIII, care a restabilit echilibrul (a doua zi de joi 4 octombrie a devenit vineri 15 octombrie)

Cuvânt înainte

Nu mi-a venit până acum ideea să-mi public jurnalul intim. Din contră, hotărâsem să fie ars după moartea mea și, din acest motiv, caietele ce conțineau povestea unei părți importante din viața mea au fost ținute ascunse, sub cheie. Dar, trebuie știut că evenimentele dificile cu care m-am confruntat în ultimii ani m-au determinat să renunț la discreția și delicatețea care nu prea mi-au fost de folos de-a lungul vremii; din contră, au făcut să fiu, de multe ori, prost înțeleasă. În afară de asta, recitind anumite pasaje din jurnalul meu, mi-am dat seama că am fost o naivă, că idealismul meu ridicol și orgoliul meu nebun m-au împiedicat să înving încercările la care am fost supusă. Aceasta m-a făcut să mă disprețuiesc atât de tare, să mă urăsc atât de mult, încât am luat hotărârea să mă distrug, făcându-mi publică viața și gândurile cele mai intime, dezvăluind misterul „grădinii mele secrete".

Da, prieteni, o să mă distrez acum lăsând la vedere tot ceea ce am ascuns:un sentimentalism absurd pe care l-am ținut departe de toți și de toate.

Și, mai ales, să nu credeţi că urmăresc să obțin un oarecare succes publicând aceste rânduri: sunt conștientă de mediocritatea stilului meu și îmi dau prea bine seama că majoritatea paginilor scrise de mine conțin lucruri care nu interesează pe nimeni.

Pe de altă parte, nefiind o celebritate, nu mă pot aștepta ca relatarea vieții mele să trezească interesul public. Dar, nu poți fi sigur de nimic și, cine știe?

Poate că printre puținii mei cititori se va găsi și un psiholog binevoitor care să analizeze cu indulgență această grămadă de lucruri trăite.

Bucureşti, 1929

Golești, 4 septembrie 1913

Cât de mult îmi place atmosfera aceasta de simplitate tihnită în care se trăiește aici! Suntem oaspeții verișoarelor socrului meu, doamnele Fani Droussy și Leni Golescu, două ființe adorabile, pline de delicatețe și bunătate. În casa lor domneşte buna dispoziţie. Soțul lui Fani, „unchiul Vassy" ne amuză cu picanteriile lui franțuzești pe care ni le servește cu un aer serios, ca un hâtru autentic ce e.

Leni este văduvă, dar e o fire atât de veselă și de optimistă, încât ai putea s-o iei drept sora mai mare a celor cinci fiice pe care le are, nişte brunete micuțe și vioaie, cu ochi strălucitori, care aduc și mai multă veselie în casă... Tanti Ara în sus, Tanti Ara în jos, sunt foarte mândră că aceste mici domnișoare mă consideră mătușa lor preferată.

Locuința acestei amabile familii se află în mijlocul unei vii imense, pe panta unui deal care domină valea Argeșului. Peisajul este vesel și însorit și poți admira priveliștea de la toate ferestrele casei. Camerele sunt mobilate simplu, dar cu un fermecător bun gust, covoare orientale și carpete persane peste tot, pe pereţi, pe jos și pe numeroasele divane: mobile Biedermeier, sobe sofisticate, dar și vase de lut românești; portrete de familie, oglinzi antice, bibelouri diverse din toate timpurile și din mai multe țări.

Peste tot vezi vaze cu flori: flori rustice în culori vii, mândria țărăncilor noastre, flori de câmp multicolore,

fragile și capricioase în același timp, și dalii, dar și trandafiri voluptuoși, cu parfum aristocratic, cultivați cu grijă în grădinile boierești.

Pe marginea fiecărui balcon și a teraselor sunt fixate jardiniere înguste din lemn, umplute cu pământ și vopsite în verde, din care se înalță alte flori strălucitoare, mai ales condurul doamnei și mușcate.

Seara, lămpile cu gaz ne întorc în timp, pe vremea bunicelor noastre – unele ne surâd chiar aici, din tablourile cu rame aurite care se văd pretutindeni, în casă. Cât despre distracții, nici o constrângere: fiecare face tot ce-i place, fără mici jocuri de societate și, slavă Domnului, fără vecini de moșie stânjenitori.

Leagănul Goleștilor, proprietate strămoșească a celor de aici și locul istoric unde au luat naştere atâtea evenimente politice importante, zace trist în vale, în apropierea Argeșului: pe locuitorii lui, oameni foarte simpatici, de altfel, îi întâlneam destul de rar. Carol îmi lăuda poezia și farmecul acestui domeniu glorios unde, pe vremuri, toate rudele lui se adunau în jurul unei bătrâne și nobile doamne care se numea Felicia Racoviță, o mătușă care a murit acum câțiva ani. Conacul bătrânului Golești, oricât de romantic și de ospitalier ar fi putut fi el până acum zece ani, îmi inspira mie, care îl vedeam acum pentru prima oară, o groază teribilă. Ruinat, întunecos, și umed, situat în mijlocul unui parc plin de „arbori seculari", care îl sufocau și îi luau lumina, îți trezește gânduri macabre. Și totuși, aici își petreceau verile sclipitorul meu socru, veselele lui verișoare, ca și alți membri fericiți ai acestei familii. Dar îmi e absolut imposibil să-mi imaginez că poți măcar să surâzi într-un loc atât de lugubru. Tot încerc să mă conving că mă înșel, că, după cum mi se spune, degradarea acestei locuințe ideale este recentă și se datorează neglijenței

actualilor proprietari. Trebuie să-i credem, pentru că țin atât de mult la această minciună pioasă care este, fără îndoială, un omagiu adus tradițiilor...

Căci, nu uita, tânără doamnă, că ai nimerit într-un mediu foarte șovin. Exceptându-i pe Goleşti, care se consideră pământeni, și pe care nimeni nu îndrăzneşte să-i contrazică pentru că strămoșii lor au adus servicii țării, nu găsești aici decât un amalgam de origini: cei din familia Racoviță[1], de origine tătară; „oncle Vassy", de origine greacă, familia Karolda descendenți direcți ai marelui Liszt și ai contesei de Agoult. Ca să nu mai vorbim de Carol[2] și Teodor care, pe lângă descendența ungurească, franceză, germană, evreiască, valahă și tătară a tatălui lor, au, din partea mamei lor, mult sânge ceh și grecesc în vene.

Dar sunt toţi, spre cinstea lor, români adevărați.

În ceea ce mă privește, în afară de originile mele austriece, mă consider și eu, de cea mai pură rasă românească. Dar, e de preferat să-i lăsăm pe etnografi și pe genealogiști să studieze terenul acesta destul de accidentat...

Îmi place teribil de mult să urc în vârful dealului, deasupra platoului, nu departe de casa lui Leni. Aici aerul e atât de curat, de transparent. Și cât spațiu...Privirea se pierde în orizontul fascinant, de peruzea. Spre miazăzi, valea Argeșului descrie un semicerc imens scăldat

---

[1] Felicia „Racoviță (1824–1906) era sora Anei Racoviță (1834–1874), mama lui Alexandru Davila, socrul autoarei. (n.t.)

[2] Soțul autoarei, Carol A. Davila, zis Citta, era fiul lui Alexandru Davila și al Ortansei Keminger. Mai târziu a făcut carieră în diplomație – ministru al României la Varșovia (1927–1929) și la Washington (1929–1933). Rămas în SUA din 1938, a făcut parte din consiliul de conducere al Ligii Românilor Liberi, organizație fondată în 1951 la New York de generalul Nicolae Rădescu și a militat pentru „restabilirea unei Românii independente. (n.t.)

în cețuri lucitoare, din care răsare, spre apus, orășelul Pitești.

*

Văzut de departe, dincolo de magia locului, acest banal târg de provincie seamănă cu unul dintre orașele acelea de vis descrise de călătorii Orientului. Spre nord observi văi de un verde-smarald, păduri aproape negre și, în depărtare, de un albastru-întunecat pe cerul senin se profilează Carpații, ca o draperie diafană în zare. De la dreapta la stânga se pierd în depărtare colinele cultivate cu vii. Într-un colț al platoului, își întinde larg brațele verzi un stejar solitar, care domnește măreț și dă splendoare locului.

Ce bine e să te așezi la umbra acestui arbore și să-ţi lași gândurile să zboare, să te impregnezi cu frumusețea lui și să respiri parfumul dătător de viață al plantelor care acoperă pământul în jurul tău. De multe ori, seara, asist uluită la minunea apusului de soare care lasă să zboare în jurul meu jerbe de foc; ele întârzie și se împrăștie cu nonșalanță la apus, în timp ce, din cealaltă parte a orizontului luna urcă încet, enormă și aurie pe un cer de culoarea lavandei. Farmecul nostalgic și ușor morbid care pluteşte în lumina acestei regiuni umple aerul de o voluptate nedefinită...

Carol visează să cumpere platoul și să construiască un castel în preajma stejarului cel mare. Pentru că, deși încă tineri, vrem să ne clădim o bătrânețe confortabilă... Si apoi, înainte de a îmbătrâni mai avem un drum destul de lung de parcurs, mână în mână.

Ideea acestei viitoare locuinţe ne obsedează, Carol, al cărui suflet de artist nu e lipsit de simț practic, e preocupat zilnic să găsească posibilităţile materiale ca să realizăm acest proiect poetic.

Oare vom reuși?

Iată, au trecut deja șapte luni de când sunt măritată. Mă tot întreb de unde mi-a venit dorința asta subită să țin un „jurnal intim" și să consider o datorie sfântă față de mine însămi să scriu zi de zi în el? Și de ce mi-a venit tocmai acum această idee?

Totuși viața mea de tânără fată, o tânără „imposibilă" și răsfățată era în alt fel agitată decât cea de acum, de când m-am măritat; numeroasele mele călătorii, mai ales voiajul meu în Indii, mi-ar fi putut inspira niște pagini memorabile... Ah, Arabella!

Dar când mă întorc cu gândul în trecut, totul mi se pare atât de straniu, de îndepărtat și de neînțeles.

De când îl iubesc pe Carol – e totuși soțul meu – văd altfel viața; se pare că am devenit o altă persoană. Ce rezervă de dragoste am purtat în mine fără să știu?

Acum simt că nu va dispărea niciodată... Cine ar fi crezut că o prietenie lungă și pură între doi tineri putea să ducă la o dragoste atât de puternică și reciprocă? Pentru că, fără îndoială, Carol mă iubește, chiar dacă este al meu și prin legăturile „odioase" ale căsătoriei.

Da, da: dragostea și căsătoria – fericirea perfectă – m-am schimbat enorm. Nu spuneam eu la început că iubesc atmosfera de calmă simplitate care domnește aici? Îmi place Goleștiul, mai ales pentru că tânărul meu zeu cu ochii verzi se simte bine aici, pentru că locul îi pune cel mai bine în evidență frumusețea; pentru că aici simt că-mi aparține tot mai mult, fiind protejați de multele neplăceri care ne irită la București.

Oricum, n-aș fi crezut niciodată că m-aș putea complace într-o astfel de ambianță patriarhală. Este deci adevărat ceea ce spune adesea mama: te schimbi, viața te schimbă.

Pe vremuri, în sfârșit, până să mă îndrăgostesc de Carol – nici nu voiam să aud că m-aș putea căsători cu

un român; nu visam decât la nord americani, nu relaționam decât cu ei și cu anglo-saxonii (e adevărat că au reputația de a fi cei mai buni soți din lume). Chiar și sentimentele mele față de iubitul meu s-au schimbat la un moment dat. Acum mai puțin de un an aș fi râs în hohote dacă mi-ar fi spus cineva că mă voi îndrăgosti de Carol Karolda. Eram atât de buni prieteni și atât de departe de a întrevedea cea mai mică posibilitate de a ne îndrăgosti unul de altul, încât nici măcar nu remarcasem cât de frumos era. În orice caz, frumusețea lui, care, în prezent este unul dintre motivele – poate principalul? – pentru care sunt atât de atrasă de el, nu mă impresiona deloc în vremea aceea; nu am avut această revelație decât patru ani mai târziu, când a fost un adevărat „coup de foudre", dragostea aceea la prima vedere despre care auzeam vorbindu-se.

S-a întâmplat anul trecut, în noiembrie, la o conferință muzicală organizată de Reynaldo Hahn la București.

Ne întorsesem după o lungă ședere în străinătate și nu-l mai văzusem pe Charles de aproape un an. Tocmai luam loc în sală când am fost impresionată de silueta elegantă și de figura extraordinar de frumoasă a unui tânăr care se afla pe estradă, într-un grup de auditori care îl înconjuraseră pe muzicianul conferențiar. Nu mi-a venit să cred când l-am recunoscut pe prietenul meu Carol, care îmi părea un zeu grec, înveșmântat în negru.

Îl priveam intens, cu altfel de ochi, cu o dorință pe care n-o mai resimțisem până atunci. Apoi privirea mea i-a captat atenția și ne-am salutat de la distanță, ca doi prieteni care nu s-au văzut de mult; după terminarea conferinței a venit la mine și și-a manifestat puternic bucuria de a mă revedea; ba chiar mi-a zis, din senin, că noul meu parfum e delicios...

Începând din ziua aceea între noi a apărut un vag flirt, dar eram convinsă că nu am pentru Carol decât o pură prietenie – prietenie care îmi permitea, totuși, să accept cu plăcere curtea pe care începuse să mi-o facă.

Convingerea că-l iubesc a apărut în seara de Crăciun, la o mică reuniune de familie: a fost oarecum straniu din punct de vedere psihologic, dar mi-a întărit încrederea într-un al șaselea simț; nu aveam niciun motiv să cred că-l voi reîntâlni pe Carol în seara aceea, dar mă simțeam foarte bine, puțin surescitată chiar, și mă amuzam pe seama unui văr amabil, care-și cam pierduse capul după mine...

Deodată – era destul de târziu – se auzi o sonerie, de undeva din casa imensă, și m-a făcut să tresar violent. De ce oare? De ce să fi auzit eu, printre râsete și conversații cu voce tare, zgomotul aproape imperceptibil al soneriei? Oare nu așteptam pe nimeni? Ochii mi s-au întors involuntar spre scara de la intrare și am înțeles imediat ce se întâmpla cu mine...Ce apariție!

Am încercat totuși să-mi păstrez calmul – îmi era frică să mă aventurez în această legătură, hotărâsem de puțin timp – chiar nu știu de ce – să fiu rezonabilă, să fac o căsătorie strălucită și să nu-mi mai supăr părinții, care aveau destule de suportat din cauza mea...

Timp de câteva zile între mine și Carol a avut loc un mic duel. Am inventat tot felul de pretexte ca să-l evit. Apoi, întâlnindu-ne din întâmplare la un matineu dansant, aproape că ne-am certat; era pentru prima dată de când îl cunoșteam pe Carol, să aud de la el niște lucruri atât de neplăcute și să-i răspund dezinvolt, încercând să par ironică. Dar în aceeași seară, reîntâlnindu-l la o reuniune dansantă, m-am bucurat așa de tare încât am știut că sunt definitiv „pierdută”; pentru că era mai frumos ca niciodată – cu o oarecare tristețe în priviri. Ei bine,

eram „pierdută". Și câteva zile mai târziu, la petrecerea de Anul Nou, în casa unor prieteni comuni, am fost atât de fericită să-l văd intrând, încât am rămas fără grai. Nu am mai văzut în jurul meu decât ochii lui mari, de culoarea mării, a căror privire m-a învăluit toată noaptea.

Ah, cu siguranță, în noaptea aceea mi-am dăruit sufletul lui Carol...

Și cum să nu devii superstițios, cum să nu crezi că norocul se distrează adesea cu noi, dându-ne niște mici semne – semne care sunt uneori vizibile și palpabile, dar pot fi adesea misterioase; la sfârșitul supeului s-a servit faimoasa „plăcintă a regilor"; singura figurină fetiș din prăjitură s-a nimerit a se afla în bucata lui Carol! Era vorba de o monedă din aur, un frumos ludovic de aur, nou-nouț.

Cât de tandră este istoria acestei monede care a devenit emblema dragostei noastre! După supeu, Carol mi-a dăruit-o spunându-mi că nu mai avusese niciodată un astfel de noroc și că îl considera ca pe un semn al unei fericiri viitoare...

Ne-am retras apoi într-un salonaș gol, unde am discutat mult: Carol m-a rugat să port mereu această monedă pe talie – direct pe piele...Și mi-a cerut să-i promit că o dată, „o singură dată" – spunea el, aveam să-i dau voie să sărute moneda de pe talia mea. I-am promis. A doua zi, pe 1 ianuarie 1913, am făcut, cu ajutorul unui cui și al unui ciocan, o gaură în moneda de aur și mi-am fixat-o în talie cu un lănțișor subțire din platină...

De atunci o port mereu.

Au urmat niște zile nebune, cu întâlniri secrete, cu mult romantism și dragoste. Dar nu părea să anunțe o căsătorie între noi. Carol nu vorbea despre așa ceva, ceea ce mă cam mira. Pe de altă parte, așteptându-mă la o opoziție formală din partea părinților mei, în ochii

cărora „acest tânăr” nu putea fi considerat partida ideală pentru fiica lor, nu eram prea interesată de ceea ce avea să se întâmple; era destul să fiu fericită. Fatalistă, mă lăsam, pur și simplu, răsfățată de dulceața dragostei și a bucuriei de a trăi.

Dar într-o zi, Carol a început să fie țâfnos. Era la sfârșitul lui ianuarie. Ne întorceam de la o partidă de călărie, galopând pe un noroi îngrozitor datorat unui dezgheț brusc. Mă uitam cu coada ochiului la frumosul lui profil, care devenise brusc bosumflat și nu reușeam să ghicesc ce se întâmpla cu iubitul meu; de unde veneau dezamăgirea și tristețea care îi aspriseră trăsăturile? Neliniștită, am încetinit galopul calului și i-am cerut și lui să facă la fel, apoi l-am întrebat din ce cauză era așa de prost dispus. Mi-a răspuns rapid că „își dăduse seama că sentimentele mele nu erau profunde și că purtarea mea îl rănise enorm. Am fost uluită, eram convinsă că nu făcusem nimic ofensator, și, mai ales, nu spusesem nimic care să-l rănească pe Carol. Am insistat, cerându-i să-mi explice de unde-i venise ideea aceasta absurdă. După mai multe ezitări, mi-a dat de înțeles că el a crezut, încă de la început, în dragostea noastră, că ne vom căsători dar, date fiind situațiile noastre financiare, eu trebuia să vorbesc despre căsătorie.

— Nu ne-ar fi deloc ușor, îi spun. Nu uita că eu sunt obișnuită să trăiesc în lux, fără griji materiale. Și mi-e teamă că voi avea probleme cu părinții mei dacă mă voi căsători împotriva voinței lor. Oare dragostea n-o să piară dacă ne vom obliga la tot felul de restricții materiale? (cât de absurdă puteam fi!)

— Cum adică, tu, care erai o idealistă și pe care o credeam o sentimentală, vorbești astfel? Asta înseamnă dragostea ta? Pentru mine nu contează decât să fiu cu

tine, „două inimi și o colibă”. Nu știi cât de tare disprețuiesc luxul și confortul!

Nu voi ști niciodată de ce am fost doar pe jumătate convinsă. Dar, din fericire, tentația era mare; dragostea a învins orice ezitare în mine și câteva zile mai târziu am obținut, spre marea mea surprindere, consimțământul părinților mei! (De-abia mai târziu își vor manifesta ei nemulțumirea)

Mai aveam un singur obstacol de trecut: tatăl lui Carol[1], unul dintre bărbații cei mai inteligenți și mai fermecători pe care îi cunosc, divorțat și un cuceritor neobosit care, de câteva luni îmi face curte, o curte destul de asiduă, ca să spunem lucrurilor pe nume. Deși mă amuza ideea că îi voi nărui speranțele în favoarea fiului lui, mă simțeam destul de stânjenită, dar venise momentul să acționez.

Am considerat că ar fi mai elegant să afle din gura mea cum stau lucrurile, decât să las în seama altcuiva, oricine ar fi fost el, să-i dau vestea aceea.

Ocazia s-a ivit curând, când l-am întâlnit la o serată, în absența lui Carol, care era plecat în provincie și căruia nici măcar nu reușisem să-i dau vestea cea bună, despre consimțământul părinților mei. Acum, mă gândeam cu plăcere că surpriza avea să fie și mai mare; la întoarcerea lui avea să găsească totul aranjat pentru căsătoria noastră.

„Papa Alexandru” se tot învârtea în jurul meu mai mult decât de obicei, ceea ce nu-mi era de prea mare folos, dar mi-am luat inima în dinți și am replicat, după un compliment pe care tocmai mi-l făcuse:

---

[1] Tatăl lui Carol – Alexandru Davila (1862-1929), scriitor și om de teatru, fiul doctorului Carol Davila și al Anicăi Racoviță, urmașa Goleștilor. (n. t)

— Vă sunt îndeajuns de simpatică încât să consimțiți să vă devin noră? Prin ochii lui de un albastru ca oțelul a trecut o umbră. Fără îndoială că se întreba de care dintre cei doi fii ai lui era vorba, știindu-mă atașată de actualul meu cumnat.

Mi-a răspuns cu o veselie ușor forțată:

— Îmi veți fi și mai dragă, dar nu mie trebuie să-mi cereți permisiunea...

— Ba da. Obținând deja permisiunea părinților mei, nu aștept decât consimțământul dumneavoastră pentru a mă logodi cu fiul vostru, Carol.

Umbra din ochii lui s-a accentuat. Dar luându-mi mâna și ducând-o cu galanterie afectuoasă la buze, a adăugat vesel:

— Având doi fii eram destul de trist că nu am și o fiică. Iată-mă acum fericit să câștig una atât de fermecătoare ca dumneavoastră.

Uf! Inima îmi tresălta de bucurie, o să mă logodesc cu „zeul meu din Olimp".

Nu l-am revăzut pe Carol decât după trei zile, la o căsătorie în frumoasa biserică Domnița Bălașa. Ne învăluia o atmosferă exaltantă: aroma tămâii, lumina aurie a lumânărilor, corul care lansa imnuri de fericire, florile, toaletele vesele și bijuteriile care străluceau. Am stat tăcuți, unul lângă altul, dar, în sinea mea, eram nerăbdătoare să-i dau veștile bune care aveau să-l facă și pe el fericit. În sfârșit, mi-am pregătit o introducere incitantă:

— Ești sigur că voi ști să te fac fericit dacă voi fi nevasta ta?

— Sunt sigur că ești singura care va avea această putere și eu te voi face să nu regreți niciodată alegerea făcută.

Cuvintele lui sunt atât de diferite de cele pe care tatăl meu adoptiv a avut cruzimea să mi le spună în ziua

căsătoriei noastre: „Mi-e teamă, bietul meu copil, că n-o să fii niciodată fericită cu acest bărbat!". Dar „unchiul Scarlat"[1] era mereu așa de pesimist!

Ceremonia se apropia de sfârșit: domnișoarele de onoare circulau cu coșulețe pline cu flori, pe care le ofereau invitaților; m-am îndreptat spre mama, care se agita într-un cerc de doamne împopoțonate. Carol a venit după mine, și după ce i-a sărutat mâna viitoarei lui soacre, mi-a oferit câteva buchețele de flori, zicându-mi:

— Sunt primele flori pe care ți le ofer – să fie o prevestire a fericirii care va veni! Asta e tot ce-ți pot oferi acum, dar în florile acestea mi-am pus inima.

Mama l-a privit fără surprindere, dar ușor stânjenită. Am anunțat-o că îl vom lua pe Carol și pe fratele lui în mașina noastră, cu care vom merge la recepția care are loc după ceremonia religioasă. M-am așezat lângă ea, în timp ce cei doi tineri au luat loc pe strapontinele din fața noastră. După ce limuzina s-a îndepărtat de aglomerația din curtea bisericii și avansa pe stradă, am aprins brusc lumina din interior și am declarat cu siguranță:

— Draga mea Maria[2], dragă Tudor, vi-l prezint pe logodnicul meu Carol Karolda!

Teodor, care nu bănuise nimic până atunci, a fost stupefiat. O jenă ușoară și felicitările timide ale mamei au fost urmate de explozia de bucurie cam forțată a cumnatului meu. Carol și cu mine ne-am privit intens, cu dragoste... Am stins plafoniera.

A urmat apoi logodna oficială. Carol mi-a oferit un inel deosebit: un safir înconjurat de briliante și montat în platină. Tatăl lui îl ajutase să-l aleagă.

---

[1] Tatăl adoptiv al autoarei este Scarlat Yarka (1846-1915), magistrat, procuror la Curtea de Conturi (n.t.)

[2] Autoarea îi spunea pe nume mamei sale adoptive. Maria Yarka (1853-1937) era fiica Haricleei Lahovary.

Logodna a durat trei săptămâni.

A venit apoi ziua cea mare: 21 februarie 1913! O adevărată zi de primăvară, caldă și însorită cu un cer violet, fără urme de nori. Întotdeauna îmi dorisem să fie frumos în ziua nunții mele. Și chiar așa a și fost!

Oh! Cât de intensă a fost senzația de fericire, de lumină și speranță pe care am resimțit-o în timpul ceremoniei care m-a legat pe veci de Carol!

Prietenii mei mi-au spus, după aceea, cu uimire, că rar le-a fost dat să vadă o figură atât de fericită ca a mea. Se pare că nu mă cunoșteau prea bine!

Am ajuns, radiind de fericire, la Biserica Domnița Bălașa.

Eram îmbrăcată într-o rochie de catifea albă și aveam un voal diafan, prins simplu pe cap de o parură din flori de portocal, iar pletele mele blonde înlocuiau firele din aur, prea grele, pe care le poartă miresele noastre.

Biserica era plină de lume: căsătoria „excentricei" Arabella cu „frumosul" Carol atrăsese acolo o mulțime de lume: câțiva curioși, câțiva invidioși, dar și pe cei care se bucurau sincer de fericirea noastră.[1]

Carol m-a întâmpinat la intrare cu tradiționalul buchet de trandafiri albi în timp ce, din balcon, corul bisericii mă saluta cu un imn de bucurie.

Apoi, însoțită de mama, m-am îndreptat spre altar, unde trebuia să mă închin și să sărut icoanele, înainte de a primi binecuvântarea nupțială.

Pluteam ca în vis, de-abia recunoscând oamenii și salutând mecanic în dreapta și-n stânga, ca o regină, în timp ce toată lumea se înclina la trecerea noastră.

Și în timp ce, alături de iubitul meu, ascultam cu pioșenie cuvintele episcopului care ne binecuvânta unirea,

[1] Amănunte în „Carnet de high life", în „L'independence Roumaine" din 23 februarie 1913.

soarele s-a strecurat printre vitraliile bisericii și a făcut să pălească flacăra blândă a lumânărilor, apoi întârziind câteva clipe cu razele sale deasupra capetelor noastre, ne-a întărit dragostea cu puterea lui luminoasă.

Nu-i așa că romanul meu e frumos? Ce contează că, în mare, e prost scris?

Toate aceste amintiri sunt pentru mine o imensă comoară, iar parfumul acelor momente fericite, acelor incredibile momente ale tinereții, îmi vor înfrumuseța întreaga viață.

București, 11 septembrie 1913

Bucureștiul e un oraș îngrozitor. Te umple de nervi și îți macină sănătatea; ca să nu mai vorbim că neurastenia te pândește la tot pasul.

Locuim în casa cea mare a părinților mei, pe șoseaua Kiseleff, într-un apartament drăguț, pe care ai mei ni l-au pus la dispoziție; e vesel și confortabil, dar aș fi preferat să ne instalăm în altă parte; tatăl meu a devenit foarte nervos și antipatia lui tot mai mare față de Carol mă întristează.

Cât de dor îmi este de atmosfera liniștită de la Golești!

Ne-am instalat aici doar de două zile și deja ne certăm.

Carol se pierde adesea în tot felul de dizertații filozofice, pe care, în principiu, îmi place să le urmăresc; dar, se întâmplă tot mai des ca unul dintre noi să aibă o idee care să-i pară celuilalt că ar conține vorbe jignitoare; de aici apar frecușuri, replici acre, o mânie care ne cuprinde treptat. Ajungem astfel să uităm de filozofie și să ne spunem vorbe grele.

Aseară de exemplu, sub un minunat clar de lună, una dintre discuțiile noastre „filozofice” ne-a dus la o mizerabilă și violentă ceartă, când fiecare dintre noi încerca să-l enerveze pe celălalt, cu cruzime chiar! Dar până la urma ce contează! Noi tot ne iubim, iar micile și numeroasele furtuni care s-au declanșat între noi în ultimele șapte luni nu au lăsat urme în inima mea... Oare așa să fie? Dacă mă gândesc mai mult, ceva, asemenea unui gust amar, îmi vine pe buze. Dar nu vreau să mă mai gândesc la asta, îmi doresc să-mi păstrez fericirea proaspătă și luminoasă cât mai mult timp posibil.

București, 14 septembrie

Oare opalul poartă ghinion? Am unele foarte frumoase, pe care le-am adus din Indii acum doi ani. Poate că nu e bine să le păstrez, dar ador aceste pietre în culorile lor sclipitoare ca apele Bosforului. Și apoi, cum ar putea acționa aceste biete pietre, casante și transparente, asupra atotputerniciei Destinului?

Carol al meu doarme dus, ceea ce i se întâmplă destul de des.

Ar trebui, oare, să-l trezesc și să-i cer părerea despre opale?

Eu, care mă consideram așa de puternică înainte de a mă mărita, mă simt ca o fetiță acum. Și, deși atât de independentă până acum, sunt complet dependentă de Carol. Această nouă mentalitate mă uluiește, și chiar mă irită, pentru că îmi pare destul de periculoasă.

Sinaia, 27 septembrie 1913

Suntem de cincisprezece zile aici și încă nu mi-am găsit timpul să-mi notez impresiile. Cât de „perseverentă”

pot fi uneori...Hoinărim tot timpul – plimbări, mai ales cu mașina.

Nimic nu e mai neplăcut ca ploaia la Sinaia. Norii se îngrămădesc deasupra unui râu ostil și înghețat – Prahova – și coboară spre pământ, acoperind munții și orașul cu neguri mohorâte. Casele, grădinile, străzile, se zgribulesc sub șiroaiele reci, neîntrerupte.

Dar camera mea – fosta mea cameră de fată – din casa bătrânilor mei, e confortabilă și intimă, ca întotdeauna.

Un foc bun toarce în sobă, înveselind cu susurul lui tristul cântec al ploii – o, Verlaine! Carol al meu doarme dus. Îmi vine să mă duc să mă cuibăresc lângă el. Cât de trist și urât e afară!

Sinaia, 30 septembrie 1913

Ne întoarcem de la Golești, unde am stat două zile. Nu s-a schimbat nimic acolo, doar natura: gri și rece peste tot.

Aici regăsesc aceeași atmosferă dezolantă de acum câteva zile. Totuși, ploaia a stat, copacii sunt pictați acum în roșu aprins și galben; dar s-ar părea că totul e mai trist decât până acum.

Mă întreb de ce. Nu sunt fericită cu frumosul meu iubit? Ce îmi strânge, oare, inima? Să fie oare ideea că într-o zi dragostea noastră ar lua sfârșit și că va cunoaște și ea o toamnă tristă, plină de regrete? Teama aceasta mi se strecoară din când în când în suflet.

Carol mă iubește, cu siguranță, dar sunt eu oare sigură că dragostea lui este la fel de mare ca a a mea?

Anumite ciudățenii ale caracterului lui, o asprime pe care nu i-o bănuiam, mă necăjesc adesea și mă fac să plâng.

Bizară coincidență...

Îmi revine în minte prima neliniște care mi-a tulburat dragostea: s-a întâmplat la începutul voiajului nostru de nuntă, chiar în ziua căsătoriei noastre. Trenul tocmai plecase, după-amiaza târziu. Îmi răsunau în urechi urările de drum bun și de fericire care ne însoțiseră până la vagon. Câteva buchete de flori își împrăștiau în compartiment, peste hainele noastre, peste cutiile de bomboane și trusele noastre de voiaj, parfumul lor suav care încerca să acopere mirosul de cărbune ce venea de la locomotivă.

Stăteam pe culoar, cu coatele sprijinite de una dintre ferestre, ușor amețită de impresiile puternice ale acelei zile deosebite.

Cerul era incendiat de un fabulos apus de soare care își trimitea lumina peste imensa câmpie română. Nu știu de ce, dar în clipa aceea m-a cuprins o stranie melancolie... Pentru câteva minute inima mi s-a strâns de parcă aș fi fost singură în fața vieții. Carol s-a apropiat de mine și ne-am privit intens, iar umbra mea de tristețe a dispărut. Am intrat amândoi în compartiment și ne-am instalat; nu-mi puteam lua ochii de la el și așteptam să mă îmbrățișeze. Numai că el m-a privit distrat, și-a scos câteva jurnale, le-a desfăcut și a început să citească.

Îl priveam uluită. Refuzam să cred că putea fi absorbit de lectura ziarelor într-un moment atât de special, la o oră de când am pornit împreună în viață.

N-am mai putut să mă stăpânesc și i-am strigat:

— Ascultă! Vreau să mă întorc la ai mei! Îmi vine să mă arunc din tren!... Și incapabilă să mă stăpânesc, am izbucnit în plâns.

S-a apropiat de mine și a început să mă sărute, părând neliniștit de ceea ce mi se întâmplase.

— Ce ai, iubito? Ce s-a întâmplat?... Ce-am făcut?

Nu am îndrăznit să-i mărturisesc imediat că eram dezamăgită de faptul că începuse să citească în loc să se ocupe de mine. Rațiunea îmi spunea că eram o prostuță, ca o fetiță; totuși inima îmi era stăpânită de panică.

...Să fie oare de vină suflul toamnei – al acestui anotimp morbid pe care îl iubesc totuși, mai mult decât pe oricare altul – el să-mi fi strecurat îndoiala în suflet?

Dacă nu mă mai gândesc la asta mă sufocă spaima: mă întreb adesea dacă nu am greșit căsătorindu-mă cu un băiat căruia îi sunt atât de supusă!

N-ar fi fost mai înțelept să accept compania unui bărbat mai în vârstă, față de care n-aș fi încercat decât un sentiment de calmă tandrețe? Un soț cu care ideea că m-ar iubi mai puțin să nu-mi provoace o durere supraomenească, un soț ca mulți alții, și nu un iubit fantastic, de care să fiu îndrăgostită cu disperare?

Da, fără îndoială că ar fi fost cu mult mai bine să acționez „prudent”...

Oh, cumplite vorbe!

Privesc pe fereastra de unde se văd doar brazii înalți, întunecați și indiferenți; și în depărtare, frunzele îngălbenite purtate în vârtejuri de vântul rece al toamnei...

Mi-ar plăcea oare să fug undeva, departe, spre țări mai însorite și sub ceruri copleșitoare? Oare mi-ar plăcea să mă și distrez? Poate că la Paris?

Nu. Nu vreau nimic din toate acestea!

Mi-e dor de Carol, de căldura blândă a ființei lui minunate, de glasul lui răsunător și grav, de ochii lui atât de verzi, în care-mi caut liniștea.

Cât sunt de ridicolă! Nu a plecat decât de trei sferturi de oră! Și văd iarăși brazii negri, norii cenușii, frunzele galbene care-și iau zborul...

Cum va fi oare toamna viitoare? Cu mai puțină căldură și iubire? Și în fiecare nouă toamnă voi spune oare același lucru: „Ceva mai puțin?”

Ce oroare!

Sinaia, 7 octombrie 1913

Am petrecut patru zile la București.

Mai puțin îngrozitor decât de obicei. Orașul era foarte animat, timpul minunat. E vremea curselor, a eleganței excesive și a frivolităților care plutesc în aer. Gustul amar al descompunerii.

M-am întors aici seara și am găsit un timp minunat. Sinaia se aseamănă englezoaicelor: când se fac frumoase...

Și ce timp frumos este astăzi!

Carol al meu a rămas la București, de unde ar trebui să plece în această dimineață la țară. Nu-mi place deloc că nu a venit cu mine; am o presimțire neplăcută că nu se va duce la țară. A rămas la București pentru că îl plictisea să vină cu mine la Sinaia. Nici eu n-aș fi vrut să mă întorc aici... De ce a insistat să mă expedieze aici singură?

Plec în curând la Râșnov, în Ungaria, adică în Transilvania, minunata provincie românească anexată Austro-Ungariei și pe care noi nu suntem în stare s-o recucerim. Mi-ar fi plăcut să fac această excursie cu „domnișoara Henriette”, cu Daimlerul meu alb cu două locuri; dar trebuie să mă mulțumesc cu automobilul bătrânilor mei, pentru că mașinuța mea a fost monopolizată de Carol „ca să meargă la țară”. O să visez sau o să-mi macin nervii după cum voi dori.

Nu! Cerul e prea frumos ca să fiu prost dispusă!

București, 30 noiembrie 1913

Constat la mine o oarecare lașitate: nu-mi place să scriu despre lucrurile prea neplăcute, necazurile pe care mi le face Carol; într-un cuvânt, tot ceea ce mi-ar tulbura dragostea. Seria micilor evenimente penibile care s-au întâmplat în ultimele două luni mi-au tăiat elanul de a continua să scriu în jurnalul meu. Amintirea e încă vie... și când pun mâna pe toc, îmi amintesc furia și amărăciunea care m-au cuprins când m-am întors de la Râșnov la Sinaia.

În lipsa mea, Carol și-a făcut de cap, cum am bănuit și nu a fost deloc drăguț cu mine...

Nu-mi place câtuşi de puţin această expresie: „nu ești drăguț", care îl scoate din minți (ca și pe mine de altfel, când mi-o spune Maria).

„Drăguț", „deloc drăguț", „foarte drăguț", vorbe copilărești pe care le folosim mereu. Ce înseamnă ele de fapt?

Acum sunt imobilizată la pat pentru că am suferit o operație la picioare.

Ce prozaic! Mă plictisesc îngrozitor; îmi lipsesc teribil ieșirile la aer și plimbările cu automobilul. Nici cititul, nici prietenii care mă vizitează nu reușesc să mă înveselească. Singura mea distracție vine de la Teodor, care mă poartă în brațe prin tot apartamentul, ca pe un bebeluș.

În ce-l privește pe Carol, el mă lasă singură toată ziua – își petrece aproape toată vremea la Automobil Club, cercul acela odios pe care eu îl consider un loc de pierzanie infect... E foarte adevărat că acolo sunt mulți membri bărbați de seamă, chiar prințul moștenitor, care e președinte de onoare – însă eu urăsc ideea că soțul meu stă acolo tot timpul, ca să se întrețină cu

petrecăreții aceia și ca să joace sume prea mari față de veniturile noastre. Am oroare de jocurile de noroc în sine și le consider cel mai mare dușman al fericirii conjugale. Carol se bosumflă când îi spun asta, pretinde că sunt o înapoiată cu educație burgheză; dar eu simt câtă dreptate am!

Simt, mai ales, multă tristețe, pentru că mă neglijează deja, ca și cum eu aș fi pentru el o prietenă veche, cam plictisitoare.

Dar am hotărât să nu mai sufăr niciodată!

Cât e de frumos! Și totuși, suntem în decembrie! Acest timp minunat durează de trei luni și toamna se prelungește în plină iarnă. Dar în sufletul meu e urât... Oare sunt iubită cu adevărat?

Constat că bărbații sunt mult mai egoiști decât îi credeam – iar eu mi-am dăruit cu generozitate inima, fără să primesc în schimb căldura pe care aș fi dorit-o.

Și să mai îndemni fetele să se căsătorească din dragoste!...

Acum câţiva ani – aveam doar 18 ani – Regina Elisabeta mi-a spus într-o zi, când dejunam cu părinții mei la Castelul Peleș:

— Micuțo, să nu-ți închipui că „ a te căsători" înseamnă neapărat „a fi fericită". Fără îndoială, căsătoria este un eveniment important, unul serios, unul fericit, adesea trist, dar niciodată vesel.

Cum eu în vremea aceea eram doar o puștoaică fără minte, am râs în sinea mea de cuvintele nobilei doamne; i-am purtat chiar pică o vreme, pentru că a încercat să-mi spulbere iluziile. Acum însă înțeleg, din păcate, ce a vrut ea să-mi spună atunci...

Dar de ce să gândesc astfel acum, când tânărul meu zeu se va întoarce și cu o privire drăgăstoasă mă va lua în brațe și mă va săruta?

Nu cumva avea mai multă dreptate Principesa Maria? Dânsa mi-a spus cu totul altceva decât Regina – eram într-o audiență, pe care mi-o acordase după ce m-am căsătorit.

M-a întrebat dacă sunt fericită și eu i-am răspuns că sunt nespus de fericită, dar că îmi este puțin teamă că diferența de vârstă dintre noi este prea mică.

— Ce contează că diferența de vârstă dintre soți e foarte mică? Oricum, dragostea nu poate dura decât cinci ani, după care se transformă fie în prietenie, fie în indiferență. Veți fi amândoi încă tineri când nu veți mai fi îndrăgostiți, dar veți rămâne foarte buni prieteni!

„Cinci ani de iubire și apoi indiferență" a prezis zâna cu pletele de aur. Iar Carmen Sylva, cu o mai mare experiență de viață, afirma că „a te mărita" nu înseamnă neapărat „a fi fericită".

Oh, doamne! Și eu care îl iubesc la nebunie pe Carol!

Astăzi are loc înmormântarea uneia dintre cele mai dragi doamne de onoare ale Reginei Elisabeta.

Ce zi frumoasă pentru o ultimă plimbare pe pământ, chiar și cu ochii închiși! Mi-ar plăcea să fiu în locul ei!

...Cum atât de tânără, în plină dragoste, și tu te gândești la moarte, Arabella?

Da, moartea nu mă sperie. Mă gândeam de mult la ea.

O aștept încă din copilărie, fără frică și cu o mare curiozitate: ce poate fi dincolo de viață?

Neant absolut sau o totală cunoaștere?

Și când te gândești că această enigmă profundă este singurul eveniment de care poți fi sigur că va avea loc!

În sfârșit, să nu te îndoiești de un lucru, chiar dacă e vorba de moarte, e reconfortant.

Am convingerea că voi muri săracă și chinuită, fără copii și prieteni care să mă regrete. Teribilă perspectivă! Îmi imaginez că voi ieși noaptea din mormânt și o voi lua peste câmpuri, la lumina lunii. Voi umbla prin grădini luminate de lampioane, unde oamenii se distrează, iubesc, trăiesc... Mă voi ascunde printre crengi sau în spatele tufișurilor ca să-i privesc pe cei vii, cu ochi lacomi.

Mă voi desfăta cu sunetul viorilor care cântă melodii de dans, suspină cântece de iubire sau plâng sonate clasice; și voi fi acolo, foarte aproape de oameni și de viață, singură, ușoară și transparentă, umbra mea va zbura în noapte, răsucindu-se în ritmul valsurilor cântate de orchestrele celor vii.

Unde mi se va duce spiritul?

Ce peregrinări va face el în cosmosul nemărginit?

Va afla totul?

I se va dezvălui Marea Taină?

București, 28 mai 1914

După o foarte lungă tăcere, iată-mă cuprinsă din nou de dorința de a vorbi despre viața mea de zi cu zi.

Să fie oare pentru că de câtva timp mă simt mai fericită?

Sunt fericită ca în vremea logodnei mele.

Carol s-a cumințit; iarna cea mohorâtă a dispărut cu toate tristețile ei. Nu vreau să-mi mai amintesc de toate necazurile pe care mi le-a adus; trebuie să recunosc totuși că n-a fost prea zgârcită cu zilele frumoase, deși vreau să mi-o șterg complet din memorie.

Reamenajarea casei alor mei m-a amuzat teribil și m-a stăpânit complet timp de câteva săptămâni; am

transformat-o – „am dat-o complet peste cap" pretind părinții mei, care nu prea știu dacă trebuie să fie furioși ori încântați de ceea ce am făcut. În absența lor (pentru că, din fericire, au fost plecați pe Coasta de Azur, unde au rămas vreme de trei luni) ne-am cumpărat numeroase covoare orientale și multe mobile frumoase (măcar odată Automobil Clubul a fost folositor!) Holul cel mare, pe care părinții mei îl mobilaseră destul de banal, e absolut minunat acum. Carol a pus să fie construit un șemineu imens din piatră sculptată, cu bolţi și coloane, al cărui plan a fost proiectat chiar de el.[1]

Și apoi, mondenitățile! Am dat primul nostru bal mascat și câteva recepții, toate încântătoare. Îmi place teribil să primesc lume și mă descurc foarte bine.

Stau și mă întreb uneori, când sunt cu adevărat sinceră? Când mă laud cu reușitele mele mondene sau când visez și mă lamentez în caietul meu?

În curând voi avea ocazia să încep o altfel de viață; poimâine plecăm la țară, unde ne vom instala. Carol a obținut, în sfârșit, permisiunea de la părinții mei să administreze moșia de la Vlașca. Ocupație interesantă și sănătoasă de boier-fermier. Mă bucur, pentru că asta îl va ține departe de masa de joc. Trebuie să recunosc, fac un sacrificiu petrecându-mi cele mai frumoase săptămâni de vară într-un loc care nu-mi place deloc și care are o climă infectă. Moșia care trebuie să aducă bani și care se află, cu toată hidoșenia ei, în regiunea cea mai puțin pitorească a României. Nici părinții mei n-au mai trecut pe aici de cel puțin douăzeci de ani, deși ar fi avut interes s-o facă.

Casa strămoșească și parcul de pe vremuri au fost distruse în timpul răscoalei țărănești din 1907, iar

[1] Noua înfățișare a holului poate fi văzută în „L'Illustration", numărul din septembrie 1929, cu explicația „un colț din salonul Prințesei Elena".

arendașii care s-au ocupat de moșie, și-au făcut, parcă, o plăcere răutăcioasă din a nimici și urâți și puținele urme de civilizație care se mai păstraseră.

Vechiul conac, spațios și confortabil, se pare, a fost înlocuit cu o căsuță îngrozitoare. Grădina, replantată de ultimii fermieri, e un pâlc jalnic de salcâmi și mărăcini. Iazul cu pești care se găsea în fundul „parcului" și de a cărui frumusețe îmi vorbea adesea bunica, e acum o baltă cu broaște, un focar de malarie, din care se ridică mii de țânțari și care împrăștie un miros îngrozitor.

Am vizitat proprietatea aceasta o singură dată, înainte de a mă căsători, și mi-am jurat, tot atunci, să nu mai calc vreodată pe acolo; dar acum trebuie să fac acest sacrificiu, ca să-mi protejez fericirea.

O să aduc câteva mobile și alte lucruri drăguțe și familiare, care vor înfrumuseța căsuța de la „Preajba" și ne vor face șederea acolo plăcută și romantică!

Visez totuși la călătorii îndepărtate, iar nostalgia mării mă urmărește, chiar mă obsedează. Pe peretele din fața mesei mele de scris se află o fotografie a faimosului Taj Mahal de lângă Agra. Stranie coincidență: am vizitat acest mausoleu uluitor; am parcurs la lumina zilei și sub clar de lună grădinile care îl înconjoară, am intrat în cavoul din marmură fin sculptată, i-am contemplat de aproape toate minunile din care se compune. Și totuși, am rămas cu o amintire destul de vagă a acestui fantastic monument al iubirii, tăiat în marmură albă, atât de fin, de alb și de mare, încât atunci când îl vezi de departe ai impresia că este o nălucă plutitoare pe câmpia Bengalului.

Nu-mi explic de ce am fost atât de puțin marcată de amintirea lui, pentru că vizita la Taj Mahal îmi apare acum ca un vis feeric.

București, 8 iunie 1914

După ce am amânat de două ori plecarea la țară, am lăsat-o baltă pentru o vreme. Hotărâsem ca eu să mă duc în această dimineață la Preajba, iar Carol, care va sta zece zile la Iași, să vină mai târziu. Dar m-am răzgândit.

Schimbătoare ca orice femeie... În ultimul moment mi-a pierit curajul. Nu, e clar, nu-mi surâde deloc perspective de a mă izola de pe-acum la țară! Nu-mi place deloc această zi: e duminică, ziua cea mai nesuferită din săptămână, plină de plictiseală și de enervare. Am încercat s-o fac mai puțin apăsătoare citind și făcând planuri îndrăznețe. Degeaba! N-am reușit să îndepărtez nesuferitul *spleen* de duminică. Să ies de una singură, pe jos sau călare, duminica după-amiaza în București, este imposibil. Șoseaua Kiseleff, pe care ar trebui s-o traversez, e aglomerată; sunt acolo mai ales liceeni obraznici, care fac remarci deplasate tuturor femeilor, elegante sau nu.

Mașina e la reparat – și apoi nu am niciun chef să-mi văd cunoscuții.

Deci, să revin la ale mele... Carol e la Iași, din nou, ca să-și dea examenele de la Drept – aceste faimoase examene, despre care spune mereu că sunt ultimele și la care are atât de puține șanse!... Oare ar trebui să mă duc după el? Mă tem uneori de surprize... Dar care ar fi, oare, cele de care mi-ar fi frică în acest moment?... Să rămânem mai bine neștiutori, să ne ascundem capul în nisip asemeni struțului.

E cald și sunt semne de furtună. Îmi trec prin cap tot felul de gânduri pe care oamenii de bună-credință le-ar putea considera vinovate. Cred că am nevoie de o schimbare!

Constanța, Hotel Carol, 11 iunie 1914

Din fotoliul așezat în fața unei ferestre larg deschise admir tot ceea ce este mai frumos pe lume: marea și cerul. Ascult acum vuietul valurilor ce se sparg chiar de fațada din piatră a hotelului: briza mării care-mi mângâie chipul e blândă, iar prospețimea ei, îmbibată de miresme reconfortante.

Zăresc în depărtare un promontoriu violet, care pare să se ivească din verdele apei. Sunt nespus de fericită, dar, în același timp, și ușor tristă. Nimic nu-mi pătrunde mai bine în suflet, nu-mi cuprinde întreaga ființă, ca spectacolul mării.

Dacă aș fi păgână, marea ar fi zeița căreia m-aș închina; m-aș prosterna înaintea ei în fiecare ceas al zilei; iar noaptea i-aș invoca mărețul imn, pentru a alunga duhurile rele.

Când îi văd nemărginirea simt o stranie dorință de a mă pierde în ea: inima mea, cuprinsă de o tainică dorință de a se multiplica ar vrea să se risipească în fiecare val al ei.

Socrul meu, galant ca întotdeauna, văzându-mă singură și nervoasă la București, m-a adus pentru trei zile la Constanța. Aseară am cinat la vila Regnier, în compania Principelui Ferdinand și a câtorva ofițeri. Principele m-a tachinat în legătură cu ceea ce el numea „trăirea" mea, amenințându-l din când în când pe socrul meu și râzând foarte tare. Am râs și noi, dar de fapt n-am prea gustat gluma.

Ca din întâmplare, a sosit la Constanța, odată cu noi, o tânără fermecătoare, bună prietenă cu socrul meu. Mă simt foarte bine...

Constanța, 12 iunie, ora 7 dimineața

Un timp minunat: marea e toată în albastru și verde, iar aerul e blând. Oh, Verlaine!...

„Papa" ne duce în curând, pe drăgălașa lui prietenă și pe mine, la Techirghiol, un loc sălbatic cu un lac sărat, al cărui nămol iodat și radioactiv face minuni, se pare, în tratarea multor boli. Dar noi mergem acolo ca să ne scăldăm în mare, care, se spune că e mult mai frumoasă ca la Constanța.

De-aș fi sirenă!...

Îmi este dor de Carol. Îl văd peste tot, în tot ce e frumos și curat. Mi se pare că ne-am despărțit de-o veșnicie.

Preajba, 8 iulie 1914

Aștept. S-ar părea că asta mi-e soarta de când m-am măritat! Însă locul în care-mi pun răbdarea la încercare nu este lipsit de originalitate: o arie la treieriș. E cald și praf; cât despre muncă nu mă prea interesează.

Totuși agitația muncitorilor în jurul batozei mi se pare pitorească. Au trecut deja două săptămâni de când o fac pe moșierița (*gentle woman farmer,* cum ar spune englezii!) un rol care nu prea mi se potrivește și pe care îl joc foarte prost. (Îmi fac iluzii crezând că i-aș putea fi de folos lui Carol.) Din păcate, de curând mi s-a întâmplat să descopăr un furtișag al țăranilor veniți la lucru. De atunci mi se arată un respect nemărginit, am devenit „ochiul stăpânului". Cu toate acestea, nu pricep nimic din ceea ce fac ei acum. Însă nu contează că nu pricep, ochii mei se fac tot timpul că nu le scapă nimic. Din când în când mă încrunt, făcându-mă că supraveghez lucrul mai atent. Administratorul îmi face scurte rapoarte, iar

eu îl aprob cu un aer expert și puțin superior și pun iar mâna pe toc. Toți cred că am în față un registru în care fac tot felul de calcule și redactez pentru Carol un raport despre ei. Administratorul își dă seama că scriu într-o limbă străină, iar asta s-ar părea că-l stimulează... Dar nu se știe, pentru că Radolian al nostru este o lichea șmecheră!

E o căldură teribilă: cerul e albastru-violet, pământul frige ca jarul, chiar și praful pare să ia foc. Hangarul sub care stau mă apără de soare, dar nu și de praf, iar pleava se așează pe mine, părul mi s-a murdărit. Ce bine e de bărbați că pot să se tundă scurt!

Sunt topită, căldura devine copleșitoare. Rămân însă pe poziții, ca un căpitan răbdător ce sunt, supraveghind lucrul țiganilor angajați aici. Parcă ar fi indieni: negri ca ei, cu aceleași chipuri, aceleași gesturi și glasuri guturale, aceleași încheieturi fine. Copiii lor umblă goi până pe la doisprezece ani, dar par îmbrăcați în pielea lor bronzată. Neam nesuferit, orice ar spune Jean Richepin[1]; indisciplinați, lași, hoți ca niște coțofene, leneși, cruzi și murdari cât cuprinde – imposibil de civilizat.

Se cam lasă așteptat fluieratul care anunță pauza de prânz.

Preajba, 4 august 1914

Europa este în fierbere. „Pornim la război". S-ar părea că Wilhelm[2] se sufocă în imperiul lui, are nevoie de aer. Glumesc, evident, dar ce-am să mă fac dacă va exploda bomba și la noi? Ne temem că, într-o bună zi,

---

[1] Jean Richepin (1849-1926) – poet, romancier și dramaturg francez, care-și mărturisește originea țigănească (n.t.)

[2] Wilhelm al II-lea, ultimul împărat al Germaniei (1888-1918) și rege al Prusiei (n.t.)

vom fi antrenați în această formidabilă aventură, chiar dacă nu se știe încă de partea cui vor fi trupele noastre.

Preajba, 31 august 1914

Un continuu du-te-vino cu automobilul. De cincisprezece zile nu fac altceva decât să circul între Preajba, Sinaia, București și Giurgiu. Sunt nevoită să-i țin locul lui Carol, care a fost chemat la regimentul lui pentru o perioadă de concentrare; ca să mă trezesc în fiecare dimineață la ora cinci, dau o raită călare ca să inspectez toată moșia. Sau merg cu automobilul într-unul dintre orașele pe care le-am menționat, unde mă ocup de vânzări și de încasări, de tot felul de lucruri din care nu pricep nimic.

Mă simt, însă, mai puțin inutilă de când sunt „însărcinată cu afaceri". Dar uneori mă cuprinde plictiseala, mai precis acest gen de „afaceri" mă plictisesc.

Viața la țară nu e suportabilă decât dacă este însoțită de frumusețea naturii – și cu siguranță la Preajba nu e frumos deloc!

Batoza pentru grâu duduie în curtea administrației și aud din camera mea strigătele lui Radolian; în dimineața asta munca nu mă atrage deloc, pentru că visez la parcuri îngrijite, care înconjoară castele englezești, văd parcă gazonul viu și băncile grațioase, sculptate în piatră.

Mă strigă! Rămas-bun, castele englezești... și toate celelalte!

Preajba, 16 septembrie 1914

E deja toamnă. A venit mai devreme, cu ploaie și frig. Un vânt lugubru face să suspine fragila mea grădină.

Sunt singură cu gândurile mele – îmi face bine să le ascult murmurul în moleșeala salonului. În soba albă arde un foc viu care, ațâțat de vânt, trosnește ori sforăie cu furie sau toarce blând, voluptuos, ca motanul care tocmai s-a lipit de mine.

Azi-dimineață am făcut o lungă plimbare pe jos, prin frig și pe un vânt care abia mă lasă să pășesc. Muncile de toamnă au început peste tot; iar eu am înțeles pentru prima oară ceea ce e sănătos și reconfortant la vederea acestor munci greoaie: un plug tras de boi puternici brăzdând pământul (mai ales când boii și carul îți aparțin, ca și pământul arat – un pământ mănos, gras, aproape negru)

Mi-am amintit în timp ce priveam câmpia imensă și inspiram vântul toamnei, de vremurile de odinioară, pe când eram o fată nebunatică.

Câte vise, câte planuri mărețe îmi făceam în timpul curajoaselor și singuraticelor mele partide de călărie. Mă lăsam îmbătată de aerul curat și de spațiul deschis, cu obrajii în bătaia vântului, simțind violenta mușcătură a frigului. Închipuirea mea, potrivită pe ritmul galopului, se năpustea veselă către viitor, asemeni calului ce o lua peste pârloage și arături. Mă întreb acum, oare ce mă încălzea atunci mai mult, mișcarea sau bucuria de a trăi... Am recitit un pasaj din jurnalul meu, scris anul trecut cam în aceeași perioadă.

Cât de pesimistă și de sentimentală puteam fi! Îmi închipuiam în vremea aceea că fericirea îmi va fi mai mică în anul următor și că va scădea de la o toamnă la alta. Mă, înșelam: nimic nu a putut să-mi întunece dragostea; ea îmi luminează sufletul la fel ca în prima zi. Mă înduioșez ori de câte ori mă uit la fotografia mea de mireasă.

Parcă a fost ieri; parcă acum cel mult o săptămână am îmbrăcat rochia aceea albă și mi-am pus voalul.

Carol pretinde că ne iubim dintotdeauna, de „o dulce veșnicie", după cum spune el. Da, și eu sunt convinsă că noi doi străbatem de-o eternitate Universul, căutându-ne unul pe altul, și până la urmă ne-am întâlnit pe pământ. La începutul lumii eram una și aceeași ființă pe care, într-o bună zi, a rupt-o în două monstruoasa divinitate. Câte sute de milenii ne-au trebuit ca să ne regăsim? Și oare acum nu suferim că suntem doi în ciuda a toate?

Căci, dacă sufletele și inimile noastre sunt atât de unite, încât dacă ne-am despărți, fiecare dintre noi ar putea crede că și-a pierdut inima și sufletul, înțelegerea din viața noastră actuală nu este deloc perfectă. Ne înfuriem adesea unul pe celălalt, voințele noastre se ciocnesc neîncetat. Avem gusturi diametral opuse în tot ceea ce nu ține de domeniul artistic și intelectual. Și câte certuri, câte lacrimi!

Iubesc, îl iubesc la nebunie, mai mult ca oricând, pe tânărul meu zeu cu ochi verzi, zeul meu cel zvelt, cu mâini de muzician. Știu cu siguranță că sunt undeva în inima lui cum și el e tot timpul în inima mea. Va deveni mult mai înțelept, iar fericirea noastră va fi invulnerabilă...O afirm cu toată convingerea, dar, de îndată ce am gândit-o, demonul îndoielii începe să mă bântuie. Și ce credeți că-mi șoptește?

„Nu cumva ești proastă? Ce știi tu, de fapt, despre dragostea lui? Ce dovezi ai primit până acum de la el?..."

Nu, nu mă înșel; mă iubește, cu siguranță, mă iubește.

Europa e în război, un război crâncen: măcel, disperare, teroare. Bărbații noștri sunt concentrați în vederea unei mobilizări bruște. Presimțirile mele în legătură cu războiul sunt neclare; am speranța că nu vom intra în

iureșul coșmarului. Regele Carol, de altfel, militează puternic pentru neutralitate.

Cu toate acestea, în fața ochilor mi s-a lăsat cortina aceea imaginară pe care am impresia că o văd când au loc evenimente grave în viața mea, sau când în viața mea și a celor din jurul meu se pregătește o schimbare radicală. Deși mi se întâmplă să mă și înșel uneori. În astfel de situații văd cu ochii minții așternându-mi-se în față o cortină de un roșu închis, care urmează să marcheze pregătirile pentru ceea ce va veni.

Când cortina se ridică, ea lasă de obicei să se vadă lucruri pe care nu le aștepți și care nu sunt, în aparență, urmarea firească a evenimentelor anterioare. De fapt, ele sunt imprevizibile și surprinzătoare doar pentru noi, oamenii, pentru că ochii noștri nu pot vedea în viitor...

București, 30 septembrie 1914

„Cortina” s-a ridicat. Ascundea un eveniment grav și foarte trist: bătrânul nostru rege Carol a murit la castelul Peleș, pe 27 septembrie, la ora cinci și jumătate dimineața. Chiar atunci m-am trezit dintr-un vis ciudat și dureros! (Eram la Golești, unde sosisem în ajun) Visul merită să fie consemnat: „Se pare că mă plimbam prin pădurea din spatele Castelului Peleș, unde l-am întâlnit pe Regele Carol. M-a oprit (așa cum o făcuse de multe ori în realitate) și mi-a spus câteva cuvinte al căror înțeles îmi scapă, dar ochii lui exprimau atâta suferință și mă priveau cu atâta tristețe, încât m-a cuprins o mare jale, un devotament și o milă fără margini, pe care mi-e greu să le descriu în cuvinte. N-am putut spune decât: „Nu, nu trebuie.” Şi, căzând în genunchi în fața lui, i-am luat plângând mâinile și i le-am acoperit cu sărutări.

Emoția mea din vis a fost așa de puternică încât m-am trezit răvășită, cu perna udă de lacrimile pe care le vărsasem în somn. Era încă întuneric. Fără să aprind lumina, m-am uitat la cifrele fosforescente ale ceasului: era cinci și jumătate. Am adormit la loc. Câteva ore mai târziu, când, destul de bine dispusă, mă pregăteam să le povestesc prietenilor mei visul, ni s-a anunțat moartea regelui.

Această comunicare de neînțeles m-a impresionat foarte tare. În domeniul ocult se petrec, fără îndoială, multe lucruri tulburătoare. De ce am avut acest vis tocmai în clipa în care a murit regele? Să mă fi aflat oare în calea sufletului său care își pornise călătoria spre lumea de dincolo sau celălalt „eu" al meu se dusese la el în timpul somnului?

Nu îmi pot explica altfel ceea ce mi s-a întâmplat; pentru că, deși regele mă cunoștea de când eram copil și îmi arăta un interes binevoitor și mă simpatiza, nu eram printre cei apropiați lui; nu avea de ce să se gândească la mine în momentul marii treceri.

Sărmana noastră regină, pe care împreună cu alte doamne, am întâmpinat-o ieri la gară, la întoarcerea de la Sinaia, ne-a relatat ultimele gesturi și cuvinte ale soțului ei:

„Mă trezisem pe la cinci și un sfert, cu dureri groaznice de stomac. Regele, care dormea alături de mine, s-a trezit și el și văzându-mi suferința, m-a fricționat cu apă de colonie, ca să mă lase crampele; după aceea, constatând că mă mai liniștisem, m-a întrebat dacă mă simt mai bine. După răspunsul meu afirmativ, m-a îmbrățișat și mi-a spus că își dorește să doarmă, pentru că se simte foarte obosit; și s-a culcat la loc. De îndată ce a pus capul pe pernă, am auzit un fel de horcăit. I-am pus mâna pe frunte și l-am întrebat: „Karl, ce ai? Nu te simți

bine?" Pentru că el nu-mi răspundea, l-am strigat și mai tare: „Karl, Karl!" Dar aplecându-mă spre el, am văzut că murise. Atunci am leșinat, după ce i-am strigat încă o dată numele... cu toată puterea...Pentru că eram doi soți bătrâni care se iubeau din tot sufletul.

Și Carmen Sylva, înăbușindu-și hohotele de plâns, adaugă: „Doctorul Mamulea spune că Regele s-a sfârșit fără să simtă nimic, exact în clipa în care i-am auzit horcăitul..."

Apoi, după ce a mai plâns în tăcere câteva momente, ne-a spus înainte de a pleca: „Singura mea consolare este că îmi simt sfârșitul aproape."

În fața imensei dureri a nobilei bătrâne doamne am fost extrem de impresionați. Credeam că îi aud inima adăugând: „Rămân singură pe lume, chiar dacă sunt Regină."

Regele Carol I, primul rege al României, a murit ca un martir. A murit de supărare!

De când a izbucnit războiul în Europa și România riscă să fie și ea antrenată în acest conflict, s-a zbătut neîncetat într-o cumplită dilemă: de o parte erau interesele și aspirațiile țării căreia îi era rege, de cealaltă parte, angajamentul său față de Germania, sângele Hohenzollern-ilor care-i curgea prin vene și certitudinea că Puterile Centrale vor fi învingătoare. Era atât de convins de asta încât, în urmă cu o lună, când tatăl meu i-a pus problema unei eventuale victorii a Rusiei asupra Germaniei, i-a răspuns: „Rusia victorioasă? Păi, nu mai există Dumnezeu?"

În ceea ce privește politica externă, opinia publică din România este și ea împărțită în două tabere. Numeroși cetățeni sunt pentru Aliați și pentru intrarea noastră imediată în război alături de aceștia. Aduc mereu în discuție

„idealul național" – redobândirea provinciilor anexate Austro-Ungariei. (Principalii lideri politici care susțin această idee sunt Nicolae Filipescu[1] și Take Ionescu.[2]) Alții sunt germanofili și nu se îndoiesc de victoria Puterilor Centrale (Marghiloman[3], Carp[4]) iar alții, la fel de numeroși, susțin neutralitatea, afirmând că am avea mai multe avantaje de pe urma ei decât din intrarea într-un război ale cărui urmări riscă să fie dezastruoase pentru noi, dată fiind actuala noastră situație strategică și politică.

În ce-l privește pe Ion Brătianu[5] nimeni nu știe ce gândește; face pe Sfinxul, cel puțin în fața opiniei publice.

Franța, marea dar îndepărtata noastră „Soră Latină", atât de frumoasă în eroicul ei efort de apărare, ne cheamă, contând pe faptul că „vocea sângelui" ne va face să-i fim alături.

Într-adevăr sufletele noastre se îndreaptă spre ea!

Însă prusacii, încurajați de promisiunile Regelui nostru, de obligațiile pe care le avem față de ei datorită sprijinului economic și politic pe care ni l-au acordat, așteaptă și ei să-i ajutăm, iar dacă nu o vom face, mi-e teamă că ne vor nimici cum au făcut cu Belgia.

---

[1] Nicolae Filipescu (1862-1916) fruntaș al Partidului Conservator. A fost primar al Bucureștiului, ministru al Domeniului și Agriculturii, ministru de Război. În 1914 a fondat Acțiunea Națională, care a devenit Uniunea Sacră, care a pregătit intrarea României în război alături de Antanta.

[2] Take Ionescu – avocat, om politic liberal. A fost prim-ministru și Șeful Comitetului Național ce a reprezentat România la Conferința de pace de la Paris din 1920.

[3] Alexandru Marghiloman, lider marcant al Partidului Conservator, prim-ministru în intervalul martie-octombrie 1918; s-a semnat atunci, în aprilie, Pacea de la Buftea.

[4] Petre P. Carp – om politic și unul dintre fondatorii Junimii, fruntaș conservator de certă orientare germanofilă. Prim-ministru în două rânduri (1900-1901 și 1910-1912) (n.t.)

[5] Ion I. C. Brătianu (1864-1927) președinte al Partidului Național

Dacă am intra în tabăra Aliaților, n-ar trebui să ne încredem nici în puternica Rusie, care e atât de aproape de noi și care ne-a privit mereu cu dușmănie.

În ciuda înaltelor aspirații patriotice și a idealismului de care România pare să fie animată, este evident că pentru moment, cel mai înțelept este să rămânem neutri. În orice caz, asta era concluzia la care ajunsese regele Carol. Și totuși, chiar și această hotărâre prudentă apăsa greu pe umerii lui; era pregătit și să abdice dacă interesele țării ar fi cerut-o. N-ar fi putut face mai mult pentru România, pentru că nici o clipă nu i-a trecut prin minte că datoria lui față de țară ca suveran l-ar fi putut scuti de respectarea cuvântului dat Germaniei: un acord pe care l-a semnat nu era pentru el un simplu petic de hârtie. Cu toate acestea, amețită de discursuri patriotice și belicoase, o parte mai puțin informată a populației Bucureștiului, ca și jurnalele antidinastice refuzau să înțeleagă drama ce se petrecea în sufletul suveranului lor. Nu au avut nici respect, nici compasiune față de acest bătrân rege, care în cei patruzeci și opt de ani de domnie, a dat dovadă de integritate, tact și devotament față de țara pe care el însuși a creat-o. N-au avut niciun pic de recunoștință față de acest prinț curajos cu suflet occidental, care a știut să facă, din două biete Principate vasale Turciei, un mic regat liber și vesel la „Porțile Orientului”

În ultimul timp, împotriva lui s-au pornit injurii, calomnii și mizerabile procese de intenție. Câțiva apucați, stârnind mulțimea, au ajuns până acolo încât să facă o manifestație ostilă chiar sub ferestrele lui, strigând „trădător” și „neamț” și cerându-i să plece la Sigmaringen. Apoi au lipit pe zidurile palatului regal afișe pe care era

Liberal (1909-1927), prim-ministru în câteva rânduri, în timpul Primului Război Mondial și după încheierea cestuia. Sub guvernarea lui, în 1916, România iese din neutralitate și se angajează de partea Antantei.

scris: „de închiriat". Atâta nerecunoștință și nedreptate au fost o cruzime prea greu de suportat pentru biata inimă bătrână a lui Carol I, care avea șaptezeci și cinci de ani!

De aceea a murit pe neașteptate și atât de simplu, într-o noapte, după ce și-a îmbrățișat soția.

L-am considerat întotdeauna pe Regele Carol un model. Îi eram devotată aproape ca o fiică; asta îmi inspirau demnitatea sa, politețea sa desăvârșită față de oamenii simpli, conduita sa fără cusur în tot ceea ce făcea. Repet, a fost un monarh exemplar, a cărui domnie nu a fost deloc ușoară. Începutul ei seamănă chiar cu aventura curajoasă a unui tânăr erou de roman; pentru că era un prinț străin, de neam germanic, pe care valahii l-au adus în secret ca să-l aleagă ei înșiși domnitor și care a sfârșit prin a le fi rege.

Cu toate acestea, n-a vrut niciodată să uite că era un străin și, deși i-a răsplătit atât de generos pentru că l-au chemat, i-au reproșat asta, uneori fățiș, până la mormânt.

Dar în testamentul său, care este un fel de profesiune de credință de o sublimă generozitate, el declara că i-a iertat pe toți.

În această după-amiază am ieșit pe Calea Victoriei, la ora la care e plină de plimbăreți. Voiam să cunosc mentalitatea actuală a poporului român, să-i văd reacțiile cu privire la moartea bătrânului rege. Voiam să judec eu însămi dacă poporul acesta începe să înțeleagă ceva, cum se pretinde, dacă îl încearcă vreun regret că și-a băgat binefăcătorul în mormânt. Nimic din toate astea. Nu numai că nu se simțea niciun regret, dar nici măcar vreo emoție sau vreo vorbă decentă în fața umbrei încă prezente a defunctului rege!

Această atitudine ar fi, până la urmă, scuzabilă, dacă românii ar fi foarte șovini și dacă toată această lume măruntă a străzii ar vrea cu adevărat războiul, dacă ar urî cu sălbăticie Germania sau dacă ar cunoaște cu adevărat Franța!

București, 1 octombrie 1914

Astăzi am asistat la ceremonia funerară care a avut loc la Palatul Regal. Carol I a fost depus în sala tronului. În jurul catafalcului se afla familia regală și, la o oarecare distanță, aproximativ cinci sute de persoane din înalta societate. Regele Ferdinand părea extrem de emoționat, tras la față, palid și cu ochii plini de lacrimi. Cât despre cea care este numită acum „noua regină", și despre care câțiva rău-voitori spun că părea atât de încântată de încoronare, în timpul ceremoniei a fost cât se poate de demnă și de liniștită, extraordinar de frumoasă în vălurile ei de doliu și n-am văzut-o deloc surâzând; din contră, a avut o atitudine blândă și compătimitoare față de regina pe care o va înlocui acum pe tron.

Slujba a fost foarte scurtă. De îndată ce a luat sfârșit, cei prezenți au început să treacă prin fața rămășițelor pământești ale regelui, păstrând un moment de reculegere, așa cum cerea protocolul.

Regele era foarte frumos. Chipul lui nobil și calm, ce părea acum de ceară, își păstrase expresia de bunătate puțin semeață pe care o avusese în timpul vieții. Nimic tragic în această mască: pleoapele colorate nu mai lăsau să se vadă adânca melancolie ce i se citea în adâncul ochilor pe vremea când erau deschiși. Seninătatea va domni de-a pururi asupra acestui chip din care odinioară doar privirea trăda zbuciumul inimii.

Funeraliile vor avea loc mâine la Curtea de Argeș, unde regele va fi înmormântat în catedrala în care se află mormintele suveranilor noștri.

Regina Elisabeta nu are puterea de a face acest drum. Va rămâne aici în cea mai crudă zi din viața ei. În această seară și în toată noaptea care urmează, îl va putea privi pe Karl al ei, nemișcat și înghețat, pe un somptuos catafalc. Va fi pentru ultima oară... Cât de rece și pregătit să părăsească această lume ar fi, este încă acolo, în fața ochilor ei.

Mâine dimineață, foarte devreme, va suna ora cumplită în care i-l vor lua pentru totdeauna. Oh! Clipa aceea când vezi plecând spre mormânt ființa iubită! Sufletul lui Carmen Sylva trebuie să, fie acum pregătit pentru propria ei plecare; fiica sa moartă de mulți ani și acum și Karl al ei o așteaptă acolo, undeva, în cealaltă lume...

București, 9 octombrie 1914

Trista toamnă se îmblânzește.

O ploaie măruntă și călduță, mirosind a fructe coapte, cade dintr-un cer gri-mov. Copacii parcă în zdrențe par resemnați în fața dezastrului ce va să vie: nu-i străbate nici o adiere de vânt. Aerul e catifelat. Toamna plânge, fără să știe de ce...

Citesc panseurile lui Rabindranath Tagore[1] traduse în limba română. Poetice și de-o psihologie foarte subtilă. Ce profundă cunoaștere a sufletului uman se degajă din scrierile acestui indian dominat de fatalismul oriental și de resemnarea mistică specifică lumii în care trăiește.

---

[1] Rabindranath Tagore (1861-1941), important poet indian, laureat al premiului Nobel pentru literatură în 1913 (n.t.)

Descopăr adesea la el sentimente și convingeri asemănătoare cu ale mele, dar analizate și scoase în evidență așa cum eu, din păcate, nu aș putea s-o fac. Căci sunt ignorantă și superficială și am uitat aproape tot ceea ce învățătorii și profesorii mei mi-au băgat în capul cam refractar la studiu, cu ajutorul cărților și prin severitatea cu care m-au tratat. Nici măcar nu știu să scriu – vreau să spun: scriere literară autentică. Câte idei destul de confuze îmi zumzăie prin minte, fără să le pot exprima. Și când mi se întâmplă să întâlnesc în vreo carte un pasaj care descrie exact ceea ce gândesc, mă înfurii teribil și am de fiecare dată impresia că am fost furată; autorul mi-a furat ideea, profitând de neîndemânarea mea literară și s-a servit de ea cu abilitate.

Dar iată că m-am lansat în autoanaliză când, de fapt, sunt preocupată de chestiuni de ordin material de care depinde fericirea mea: în biroul părinților mei are loc în acest moment o întrevedere între ei și Carol. Se va lăsa, oare, tatăl meu convins să nu arendeze din nou moșia de la Prejbeni unui alt fermier și să-l lase pe Carol să se ocupe de ea? Sau vom fi din nou condamnați pentru cinci ani, cât durează o arendare, el să nu știe cum să-și ocupe timpul, iar eu să sufăr pentru el?

Asta ar însemna cinci ani pierduți pentru Carol. Și pentru mine? Dumnezeu știe...

Techirghiol, 10 iulie 1915

Din octombrie 1914 până în iulie 1915? Nouă luni; a început de mult un an nou – o bucată substanțială de viață.

Chiar am lăsat timp de nouă luni să se deruleze evenimentele fără să le marchez imaginea în jurnal și fără să imortalizez momentul trecerii lor prin viața mea? Da. Amărăciunea și tristețea m-au descurajat și n-am simțit nevoia să stau de vorbă cu mine însămi.

Chiar și astăzi nu prea am chef s-o fac, dar mă voi strădui din nou, împinsă de aceeași idee care m-a făcut să-mi încep jurnalul: ideea că mai târziu, mult mai târziu, îmi voi dori poate să recitesc aceste pagini care îmi vor reaminti de tinerețe. Tinerețea mea – și cine ştie? – poate că și lucruri pe care sunt tentată încă de pe acum să le uit...

Iată câteva exemple, pe care de dragul sincerității și ca să repar marea lașitate de care am dat dovadă față de mine însămi în ultimele luni, trebuie să le notez măcar în rezumat:

Incidente penibile și neînțelegeri cu Carol, toată iarna, în această iarnă – a doua din era conjugală, pe care mi-o dorisem mai veselă decât cea trecută. Veselă? Oh, biata de mine.

Dezacord tot mai puternic, până la ceartă între părinții mei și Carol. Pentru că eram nevoită să joc rolul de tampon în certurile lor, eu eram cea acuzată că torn gaz peste foc, „din cauza aerelor mele de martiră" – zicea unul – sau „din pricina caracterului meu urât", declarau ceilalți.

Carol, mai capricios ca niciodată, și cuprins de patima jocurilor de noroc, e tot mai tare dominat de egoism și violență, care sunt în natura lui. Cruzimea lui față de mine, deși pretinde că „mă iubește mai mult decât orice pe lumea asta", a fost uneori atât de mare încât am suportat cu greu...

Apoi când lucrurile păreau să reintre în normal în căsnicia mea, ne-au lovit din plin două nenorociri care

s-au abătut asupra noastră: tragicul accident al socrului meu[1], accident ale cărui urmări sunt mai rele decât moartea – și, câteva luni mai târziu, moartea subită a tatălui meu.

Nu, mi-ar fi imposibil să descriu acum tot ceea ce s-a întâmplat. Poate voi vorbi despre toate astea mai târziu, când suferința mi se va mai alina. Dar nu aici, pentru că am venit aici ca să-mi liniștesc nervii și mintea – și poate și inima...

Techirghiol... Nu l-am mai văzut decât o singură dată, anul trecut, în compania socrului meu și a doamnei X. Amintirea de atunci: o simfonie în albastru, două perechi de ochi albaștri și albastrul mării. Ce căutau în tot acest albastru ochii mei atât de negri, care văd atât de adânc în ochii altora?...

Impresia generală de azi: câmpuri cu grâu cât vezi cu ochii, până la marginea falezei, părând să domine marea – o întindere de aur pe un abis de azur. Odihnă, cure cu nămol (pentru oamenii sănătoși care vor să se îmbolnăvească!) Pentru mine: marea și visare peste măsură.

Am venit la odihnă singură. „Singură" înseamnă fără Carol. Deci, libertate absolută în comportament și vorbire...Dar fără mașină: Carol a păstrat automobilul pentru el, pretextând că zdruncinăturile îmi fac rău. Sănătatea mea! Așadar, îi pasă de ea! Și de ce? N-am făcut destul dovada unei rezistențe fizice și nervoase pe care multe femei și chiar anumiți bărbați ar invidia-o? Nu mi-a însoțit ea, oare, în ultimii doi ani, spiritul combativ? Mă simt cam obosită și ușor amețită, fără îndoială, dar e din cauza căldurii. Camera mea cu vedere la mare este în același timp expusă la soare toată dimineața și o parte

[1] 15 aprilie 1915, Alexandru Davila a fost lovit în cap cu un pumnal, în somn, din motive necunoscute, de către servitorul său, Jean Dumitriu. În urma loviturii a rămas paralizat. (n. t.)

din după-amiază. E îngrozitor de cald. Mă gândesc chiar s-o schimb cu alta, din care să nu se vadă marea, dar să se poată respira în ea.

Într-un cuvânt, se întâmplă un lucru nostim: am venit aici ca să-mi calmez nervii, ca să-mi înviorez sufletul. Dar nu am nici intenția și nici dorința să mă exilez în acest fel.

Carol este cel căruia i-a intrat în cap că mi-ar fi indicată o cură la Techirghiol: înduioșătoarea speranță că aceasta m-ar ajuta să devin mamă... Să mă ferească Dumnezeu de o asemenea catastrofă! Ar fi un dezastru: ghiuleaua de picior, robie pe vecie, iremediabil! Nu, nicidecum, fără moștenitor, după experiența celor doi ani care tocmai s-au scurs.

Copiii sunt bineveniți în căsniciile așezate; sunt o binecuvântare pentru femeile a căror inimă și viață sunt liniștite, care au certitudinea că vor trăi mereu alături de soțul lor. Ori eu...

În orice caz, știu de pe acum care mi-ar fi soarta dacă mi-aș permite luxul de a avea un copil: complet neglijată și fără scrupule. „Trebuie să se ocupe de copil!", „Soția mea nu mă poate însoți, copilul nu poate să rămână singur.", „Plec fără soția mea, guvernanta copilului fiind bolnavă, biata Arabella este nevoită s-o înlocuiască." Și apoi șase luni pe an la munte ori la mare, într-un loc foarte liniștit sau la țară, „pentru că o cere sănătatea micuțului!"

Să fim serioși! Ce ușurare ar fi pentru domnul, ale cărui ocupații l-ar reține în oraș sau l-ar obliga la frecvente călătorii în străinătate!

Și iată dovada: simpla dorință de a avea un moștenitor i-a oferit lui Carol un excelent pretext ca să mă expedieze, singură, într-un loc considerat extrem de plicticos!

Și automobilul ăsta, cât e de periculos! Puteam să-mi risc prețioasa sănătate și să compromit eficacitatea curei folosindu-l?

Adevărul e că și eu am acceptat mult prea repede: m-am suspus și am venit aici doar ca să-mi găsesc liniștea; cât despre băile în noroiul ăsta negru și urât mirositor, într-o cadă infectă, am să le înlocuiesc bucuroasă cu băi în marea nemărginită și luminoasă.

Pentru astăzi, mă voi mulțumi să merg să mă așez, dar nu pe plaja de la Techirghiol, unde foşgăieşte o mulțime zgomotoasă și inestetică, ci la piciorul falezei, în spatele hotelului meu, Principesa Maria, situat în plin câmp, la o oarecare distanță de această îngrozitoare mică stațiune balneară. Voi fi liniștită acolo, protejată de soare și voi putea să mă joc în voie cu broscuța mea țestoasă, „domnișoara Alice”, care adoră și ea să se bălăcească în apa sărată.

Această tânără făptură nu ar avea decât o sută de ani, după cum spun unii specialiști care au avut cinstea s-o cunoască. A fost a socrului meu, care i-a dat prenumele uneia dintre cele mai dragi prietene ale lui, domnișoara Alice Cocea[1]!

Complet uitată după drama îngrozitoare care ne-a zguduit pe toți scăpată apoi dintr-un incendiu care a izbucnit în locuința abia părăsită de stăpân, mica țestoasă stătuse sub un șifonier, fără apă și fără mâncare vreme de vreo șase săptămâni! Au găsit-o acolo sprintenă și veselă, ca și cum nu se întâmplase nimic. Am adoptat-o imediat și de atunci nu ne-am mai despărțit. Nu-i așa, domnișoară? (Nu e prea vorbăreață!) Haide, îți pun zgărdița și te iau de lesă; marea ne așteaptă!

[1] Alice Cocea (1893-1970), actriță stabilită la Paris. Sora publicistului N. D. Cocea.

Techirghiol, 14 iulie 1915

Ora nouă, dimineața. E plăcut și răcoare în noua mea cameră, care nu mai are vedere la mare. Vântul intră aici în blânde adieri și îmi las fruntea înfierbântată în bătaia lui. În ciuda celor pe care le-am spus mai înainte, am început să fac împachetări cu nămol, dar acțiunea lor mi se pare prea puternică. Simt că-mi vor face rău: în schimb pacea nemărginită a câmpiei și murmurul permanent al mării mi-au vindecat deja sufletul.

Am senzația că m-am regăsit după ce am fost vreme îndelungată ruptă de mine însămi... Dar să vorbim mai degrabă despre natură, despre oameni și despre firea lor.

Văd de la fereastra mea o imensă câmpie aurită, nesfârșită, prin care șerpuiește o lungă panglică neagră: drumul care străbate litoralul de la un capăt la altul.

Pe drum, venind de la Constanța, o caleașcă mizerabilă, numită la noi „birjă", se târăște deși vizitiul face risipă de lovituri de bici, și ridică, deși este așa de mică, un nor de praf auriu. Vizitiul poartă fes. Pe fruntea și pe sub urechile mârțoagelor erau atârnate câteva șiruri de mărgele albastre. Din capătul oiștii sună un clopoțel care te duce cu gândul la sănii și zăpadă. În birjă se află un domn tuciuriu și mustăcios, cu o pălărie de pai pe cap. Bagajul lui: două geamantane ieftine.

Echipajul sărăcăcios trece prin fața hotelului, dar nu se oprește: merge la Techirghiol Băi (Oaspeții găzduiți de hotelul Principesa Maria vin numai cu automobilul. Hm!)

În jurul hotelului e pustiu, nici măcar un copac. În fața hotelului e un loc împrejmuit cu pământ uscat, în care se ofilesc niște biete tufe de trandafiri fără flori.

La aproape trei kilometri în stânga se zărește satul Techirghiol, lângă lacul care furnizează mâlul tămăduitor. (Spun satul și nu stațiunea balneară înșirată cu fața la mare.) În partea dinspre câmpie e mărginit de o fâșie îngustă și lungă de pădure, al cărui verde-închis scoate în evidență albul strălucitor al caselor și albastrul-argintiu al lacului. Știam, din auzite, că satul nu are nimic pitoresc și că apropiindu-te de lacul care de departe părea atât de poetic, ești sufocat de mirosul grețos care se degajă de acolo: tot nămolul miraculos!

Dar nu contează! Văzute de la fereastra mea, satul și lacul sunt fermecătoare; înconjurate de câmpurile imense de pe care grâul a fost deja secerat, cu stogurile de paie aliniate simetric, dau impresia unui peisaj rustic îngrijit.

Lumina intensă și transparența aerului îți dau posibilitatea să observi totul în jur, până la cele mai mici detalii, la distanțe foarte mari. Pe cer, ascunsă pe jumătate, surâde ușor luna palidă, misterioasă. Lângă ea s-a oprit un mic norișor roșiatic ca și câmpia pe care o luminează. Să fie oare esența care a zburat din norii de grâu spre astrul cel palid?

Visarea și contemplarea naturii sunt acum singurele mele distracții în aceste locuri; dar nu mă plâng deloc, ceea ce îi umple de uimire pe cei care mă întâlnesc.

Fiecare cu felul lui de a admira peisajul: pentru cine iubește spațiile nesfârșite, jocurile impresionante ale luminii, culorile îndrăznețe, întinse cu tușe largi de penel, Dobrogea este un ținut dintre cele mai atrăgătoare. Poți oare să negi splendoarea Mării Negre și a fantasticelor apusuri de soare care inundă în fiecare seară litoralul? Și ai putea spune că această populație, formată din turci, bulgari și nu știu ce amestec de tătari, e complet lipsită

de originalitate? Localnicii, în ciuda aspectului lor oarecum îngrijorător, sunt niște visători blânzi și politicoși, în care regăsești adesea noblețea naturală și demnitatea adevăraților orientali.

Trebuie totuși să spun că, în afară de Constanța, nu este nicio urmă de civilizație în Dobrogea, doar aceea de sub pământ, de unde se dezgroapă în ultima vreme numeroase vestigii ale dominației romane. Dar, ca o persoană civilizată ce sunt, trebuie să recunosc, mă acomodez mai bine în sălbăticie totală decât în semicivilizația din orașele țării mele...

La hotel, oaspeți de vază: principesa Elisabeta[1], care a venit aici pentru o cură. Este singura care pare să fie de acord cu mine în ceea ce privește frumusețea acestor locuri.

De altfel noi suntem singurele care nu ne plictisim aici, așa cum cred unii. Ea are totuși mai puțină liniște decât mine; însoțită de Simona Lahovary[2] și de o învățătoare englezoaică, este pur și simplu asaltată la hotel, chiar și în momentele în care, poate, nu are chef. Întotdeauna am avut impresia că, de fapt, nu prea are de multe ori chef să fie amabilă cu cei din jurul ei...

Cât despre principele Nicolae[3], pe care augustii lui părinți l-au trimis aici ca să se fortifice, este un adevărat drăcușor. În orice caz, nu suferă deloc de lipsă de vitalitate, aș zice, dimpotrivă!

---

[1] Elisabeta Charlotte Josephina Victoria Alexandra (1894-1956), principesă a României, al doilea copil al reginei Maria și al regelui Ferdinand. Între 1921 și 1934 a fost soția lui George al II-lea, regele Greciei, de care a divorțat (n. t.)

[2] Simona Lahovary (1881-1936), doamnă de onoare a reginei Maria, fiica lui Alexandru Lahovary. Bunicul patern al acesteia, Nicolae Lahovary, a fost fratele Haricleei Prejbeanu, bunica maternă a autoarei (n. t.)

[3] Nicolae (1903-1977), principe al României, al doilea fiu al reginei Maria și al regelui Ferdinand (n. t.)

Are zece ani, e slăbuț, blond ca o stea, frumos ca un zeu-copil, iar firea lui poznașă mă face să-l iubesc. „Guvernanta" lui – un ofițer de marină, mereu căzut în extaz în fața lui – nu îndrăznește să-i facă nici cea mai mică observație, iar drăcușorul întoarce hotelul cu susul în jos, spre disperarea patronului, domnul Sever Bocu[1].

Simona îmi spune însă că aceste isprăvi ale micului fiu de rege sunt o nimica toată: prezența surorii lui mai mari îl intimidează, s-ar părea. Trebuie deci să ne așteptăm la mai mult când „aceste femei", după cum le spune el, vor pleca și îl vor lăsa aici, sub supravegherea „Marinei române".

Îl intriga vizibil biata mea broscuță. Va trebui să am mai multă grijă de ea...

Techirghiol, 18 iulie 1915

Cât este de frumoasă regiunea asta! Câtă nostalgie au câmpiile nemărginite!

De ce domnul Clemenceau[2] copleșește România cu atâtea reproșuri nedrepte și umilitoare? Oare nu-și dă seama că dacă noi am intra astăzi în război, am fi învinși în mai puțin de câteva săptămâni. Și apoi de ce se amestecă el în treburile noastre? Și francezii ăștia!

Mai întâi se supără și apoi se uită mai bine!

---

[1] Sever Bocu (1874-1951) ziarist, redactor șef al ziarului *Tribuna* din Arad. Fruntaș al Partidului Național Român, a militat pentru Unire și a fost ministru pentru Banat în guvernul Maniu (iunie-octombrie 1930). A murit în închisoarea de la Sighet.

[2] Georges Clemenceau (1841-1929) om politic francez, prim-ministru în două rânduri: 1906-1909 și 1917-1920. A fost supranumit „Tigrul" și „Părintele Victoriei" pentru dârzenia cu care a contribuit la victoria Antantei. (n. t.)

Articolul lui Popovici[1] apărut cu acest subiect în *Universul* din 1915 este excelent; cineva de la noi ar trebui să-i răspundă personal domnului Clemenceau și să-i arate unde îi este locul – numai în Franța!

Oare oamenilor noștri politici nu le plesnește obrazul?

22 iulie 1915

Douăzeci și patru de ore petrecute la Constanța cu iubitul meu...

Seară de neuitat, cu melancolie, iubire și gingășie, noapte cu desfătări, cu voluptate.

Apoi splendida răcoare a dimineții. A plecat când stelele se stingeau, lăsându-mă amețită de fericire și iubire, visându-l doar pe el, cu inima și sufletul pline de chipul lui drag. Astăzi nu am mai putut să mai fac sau să zic nimic. N-am vrut să văd pe nimeni. Nu mi-a trecut încă beția ceasurilor petrecute cu el în fața mării.

Soarele tocmai a dispărut în spatele vastei câmpii; vântul care suflă cu furie de azi-dimineață mătură șesul și răscolește marea. E o frumusețe de nedescris. Niște copii se joacă sub fereastra mea, înviorând cu țipetele lor sobrietatea apusului. Dar toate acestea par să treacă atât de departe de mine! Ochii mei nu-l văd decât pe el, urechile mele nu aud decât glasul lui și simt încă pe buze dulceața sărutărilor lui îmbătătoare.

Techirghiol, 1 august 1915

Plouă. Ploaia aceasta iute răcorește pământul înfierbântat, din care acum ies aburi. Sunt tristă și cu nervii

[1] Articolul se intitulează „Clemenceau” și este semnat de Andrei Popovici; a apărut în *Universul* nr. 194, joi 16 iulie 1915 (n. t.)

întinși. Nimeni nu-mi scrie și mă plictisesc, pentru prima oară de când sunt aici. Ce să fac? Unde să mă duc? Plouă prea tare; deși ferestrele sunt larg deschise, în camere este zăpușeală.

Sunt teribil de furioasă, mi-e ciudă pe mine că m-a amețit noaptea petrecută cu Carol acum opt zile la Constanța.

Mă neliniștește deja ideea plecării de la Techirghiol: să mă întorc la Sinaia, unde oamenii sunt atât de răi și Cazinoul așa de primejdios? Apoi la București, unde totul mă exasperează?

Se regăsesc grijile, certurile și chiar și încăierările noastre, ca să fiu sinceră... Este într-adevăr de neconceput că la mânie ajungem atât de departe! De câte ori nu ni s-a întâmplat să ne batem ca țiganii, Carol lovindu-mă cu pumnii, eu zgâriindu-l, smulgându-i părul și cravata! (E ciudat, dar în clipele acelea îmi vărs furia și pe cravata lui!)

Pe urmă ne este rușine, ca și cum nu noi am fost bătăușii. Și, cu un potop de lacrimi, totul e dat uitării.

Oh, cât de tare îmi doresc să nu se mai întâmple astfel de lucruri!

Oare voi putea să-mi rânduiesc o viață mai liniștită? Nu prea știu cum s-o fac; acolo unde se confruntă două caractere diametral opuse, apare cu siguranță un conflict. Este foarte adevărat că eu sunt cea care cedează prima... dar niciodată fără luptă. Va trebui totuși să mă descurc altfel, să fiu mai maleabilă, ca să nu mai sufăr! Să fiu fericită! Dar cum?

Săptămâna trecută s-a întâmplat sinuciderea impresionantă și misterioasă a lui Bebe L[1], bruneta frumoasă

[1] Alexandra Lahovary, sora Colettei Plagino

și drăgălașă pe care o iubea toată lumea. Oare seria dramelor nu s-a terminat? O să-mi vină și mie rândul?

Ah, nu! M-am hotărât: dacă nu-mi dispar gândurile negre, am terminat cu băile de nămol! Când o să stea ploaia, o să alerg desculță pe plajă, ca să încep treptat, iar mâine o să mă arunc în apa verde: bucuria bucuriilor!

Unchiul și mătușa mea – rude mai îndepărtate – tot Lahovary, dar Emil[1] și Elena au sosit de puțină vreme. Foarte atașați de mine, mă invită la o plimbare cu automobilul. Încântător! Dobrogea e minunată! Și nu mi se pare că zdruncinăturile îmi dăunează în vreun fel (E clar: nu înghit deloc povestea asta cu automobilul!)

Mai sunt aici și cele două fiice ale ministrului Americii[2], cu care mă înțeleg foarte bine. Cehoaice destul de drăguțe, vesele, emancipate într-un chip naiv și îmbrăcate caraghios. Tatăl lor, un om de toată isprava, cordial, mereu gata să-ți spună o vorbă bună, ne încurajează. Mama, foarte simplă, puțin mirată de ceea ce vede în România...

Techirghiol, 3 august 1915

Două zile petrecute la Constanța, cu Leni Golescu, în vila cumnatului ei, Nicolae. Plimbări sub clar de lună. Perversitate. M-am dedat la tot felul de tâmpenii, m-am jucat cu focul, dar nu cu Nicolae, cu altul...

Îmi voi călca pe inimă în felul ăsta? Doamne, cât este de greu!

---

[1] Emil Lahovary (1857-1930) fiul lui Nicolae Lahovary, frate cu Haricleea, bunica autoarei. Deputat, căsătorit cu Elena Niculescu-Dorobanțu .

[2] Carol J Vopicka (1857-1935) trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al S. U. A în România, Serbia și Bulgaria (n. t.)

8 august 1915

Sfârșitul vacanței mele la Techirghiol.

Ieri am aflat că prietena mea, Stella H. s-a spânzurat. S-a spânzurat de ușa camerei sale! Oare nu spuneam eu acum câteva zile că șirul nenorocirilor nu s-a încheiat? Care este oare pricina acestei oribile sinucideri? Stella... Era așa de frumoasă! Ochii îi erau asemenea numelui ei: două stele mari, albastre. Deloc inteligentă, dar generoasă, devotată, blândă.

Moartea ei mi se pare mult mai tragică decât a lui Bebe L, care fusese întotdeauna o răsfățată și o cocoloșită, pe când Stella nu a cunoscut decât mizeria și tristețea, în ciuda aparențelor frivole. Printre caietele mele mai vechi am găsit o însemnare pe care mi-o dăduse Stella zicându-mi:

„Citește... e frumos și atât de adevărat!"

„Am rugat întreaga natură să-mi dea fericirea. Natura mi-a spus că fericirea s-a risipit în ajun, printre stropii valurilor. Cerul mi-a spus că fericirea a încetat să strălucească odată cu razele moarte ale stelelor dispărute. Iar pământul mi-a spus: caut-o în morminte!"

A plecat așadar din propria ei voie și într-un mod așa de cumplit în căutarea unei fericiri care nu poate fi găsită pe lumea asta?

Sunt prea puțini oamenii care o plâng și cine știe în ce zbucium a murit!

Ce-o să se mai întâmple, doamne?

Nu, nu trebuie să mă gândesc la ceva rău. Dimpotrivă, trebuie să-mi fac curaj – poate că până la urmă voi avea mai puțină nevoie de el decât cred.

București, 23 august 1915

Vara se sfârșește. Cea de-a treia mea toamnă de femeie măritată începe să se strecoare printre frunze.

Un noian de amintiri mi se trezesc în memorie și mă învăluie. Revăd toate necazurile, toate bucuriile și nebuniile de odinioară. Îmi este suficient să privesc o imagine sau un bibelou ca să retrăiesc clipe de mult uitate...

Sunt copleșită de melancolie. E cât se poate de ciudat...

Nu mă mai înțeleg deloc. Am ajuns să fiu un ghem de contradicții. Cine sunt, ce-mi doresc să fac? Spre ce mă îndrept așa ca o somnambulă?

De ce oare criza ușor sentimentală pe care tocmai am depășit-o, atât de străină de iubirea mea adevărată și părând mai degrabă o fantasmă, mi-a lăsat atâta neliniște și tristețe în suflet? Nu cumva eu sunt cea care a provocat-o, dintr-o adâncă nevoie de frivolitate, apărându-mă de propria mea inimă și ca să-mi potolesc spaimele? Sau poate, cine știe, ca să-mi iau revanșa asupra lucrurilor care mă îngrozesc?

Simt că mi se rupe sufletul! Bietul de el, în ce angoasă dureroasă s-a zbătut în vreme ce cugetul îmi triumfa în seara în care am comis crima!

Crima? De ce să folosesc un cuvânt atât de greu? E oare o faptă atât de rea să smulg lanțurile care mă leagă de suferință și-mi amorțesc cugetul?

Cu adevărat rău este că marea încercare nu mi-a servit la nimic: îl iubesc pe Carol cu aceeași disperare, chiar dacă am făcut ceea ce am făcut!

Chiar acum îl privesc cum doarme, cufundat în beția nepăsării, cuibărit în acea siguranță sentimentală pe care i-o invidiez și pentru care aș fi în stare să ucid! Să-l ucid... Parcă aș avea deja în mine un cadavru...

29 august 1915

Un soare puternic îmi luminează apartamentul. Cerul e atât de albastru, încât devine violet în frânturile pe care i le zăresc între ziduri sau printre frunzele care îngălbenesc. Se pare că m-am liniştit. Carol al meu a devenit iar iubitor şi tandru. Încep să-mi regăsesc încrederea.

Îmi place atât de mult să-i ating obrajii proaspeţi! Cât de drag îmi e să-i ţin capul în mâini şi să i-l sărut!

Bucureşti, 30 august 1915

Viaţa răsplăteşte adesea bunătatea, dar, deşi nu întotdeauna îi pedepseşte pe cei răi, e necruţătoare cu aceia care păcătuiesc din trufie!

Vai celui care se crede puternic!

Am fost la socrul meu. Lângă el era soacra mea[1], femeia pe care cândva o făcuse să sufere şi care atunci a fost nevoită să-l părăsească. În urmă cu douăzeci de ani! Cu toate că s-a recăsătorit de două ori, ea n-a încetat niciodată să-l iubească. Şi acum, după o viaţă de amărăciune şi de trudă, are bucuria, amară, ce-i drept, să-l revadă, să-i vorbească, să-l îngrijească! Oricât de tristă i-ar fi răsplata, e mult mai trist decât a sperat ea de la o asemenea iubire.

Când îl privesc, un om încă viu, dar distrus de gestul criminal al unui nebun nenorocit, încep să mă îndoiesc de credinţa mea şi să mă duc cu gândul la superstiţiile pe care raţiunea le neagă.

---

[1] Ortansa Keminger (1864-1953), profesoară de germană. După divorţul de Al. Davila, se căsătoreşte cu şeful de cabinet al lui Titu Maiorescu, Dumitru Racoviţă. Transferată la Botoşani, în urma scandalului declanşat de pasiunea pe care i-a inspirat-o lui Alexandru Odobescu, se căsătoreşte cu profesorul de geografie Gh. Buzoianu. (n. t.)

O, minunatul meu socru, atât de mândru, de neîmblânzit și de cuceritor! La ce tragică înfrângere te-a împins soarta pe care ai înfruntat-o de atâtea ori! Abia mai vezi, abia de mai poți, cu mare efort, să șoptești câteva cuvinte, mișcările tale și-au pierdut precizia, nu te mai poți ține pe picioare! Ești țintuit locului, aproape orb și mut, cu toate acestea, sensibilitatea și istețimea ți-s neatinse! Știu că n-ai făcut nimic care să merite o asemenea pedeapsă. Dar mai știu, de asemenea, că v-ați permis să ridicați prea mult nasul...

Cu trei zile înainte de a păți nenorocirea care l-a țintuit la pat, am avut o discuție cam neplăcută cu socrul meu. Mă dusesem la el să-i reproșez că-l vorbise de rău pe Carol în public. Cum n-a vrut sub nicio formă să admită că era vinovat, a ajuns până la urmă să facă o afirmație teribilă: „Copila mea, pe lume sunt două feluri de indivizi, unii care suferă și alții care provoacă suferința. Ei bine, eu sunt dintre cei care provoacă suferința, nu dintre cei care suferă!"

Am replicat îngrozită: „Papa! Nu ți-e frică? Asemenea vorbe poartă ghinion celui care le rostește!"

În familia lui exista superstiția că numărul 13 aduce ghinion. Și, stranie întâmplare, îți vine să crezi că e chiar așa, dacă te uiți la nenorocirea care l-a lovit pe socrul meu. În ajun a cinat în oraș. Era în întârziere și când a ajuns ultimul la masă, a remarcat că tichetul de la garderobă avea numărul 13! Mai mult, a fost și al 13-lea la cină, fapt care i-a cam stânjenit pe comeseni. Însă, înainte de a pleca, a ridicat paharul și a rostit zâmbind: „Nu vă neliniștiți! Dacă numărul 13 aduce ghinion, mi-l va aduce mie. Fiindcă eu am fost al treisprezecelea. Numărul de la garderobă o dovedește!"

A doua zi de dimineața, la ora 11, o creatură mizerabilă, un servitor pe care îl dăduse afară pentru că furase,

dar îl reangajase, în parte din milă, în parte pentru că era mulțumit de serviciile lui, s-a repezit la el când dormea și i-a înfipt un pumnal în cap!

Două ceasuri mai târziu, socrul meu a fost găsit zăcând pe jos, într-o baltă de sânge, lângă o masă, până la care se târâse ca să încerce să ceară ajutor prin telefon. Dar receptorul, pe care a avut puterea să-l folosească, atârna lângă el.

(Înainte de a fugi, asasinul a vrut să se întoarcă în camera crimei, dar, din prag, a văzut că victima stătea în picioare lângă pat și se chinuia să-și scoată pumnalul, care rămăsese implantat deasupra urechii drepte. Omul s-a retras înspăimântat, apoi s-a repezit să taie firele de la sonerie și a luat-o la fugă, lăsând ușa de la intrare întredeschisă.)

Victima în agonie s-a smuls din ghearele morții – o nu datorită doctorilor (profesorul Toma Ionescu[1], care la prima consultație a spus că e pierdut, n-a vrut nici măcar să încerce să-l opereze) – ci prin uluitoarea rezistență a organismului său, care s-a agățat de viață. Chiar și astăzi dorința de a trăi, nădejdea că se va vindeca, înțelegerea și aducerea-aminte strălucesc în adâncul ochilor lui, deși au fost atinși de un strabism puternic și nu poate vedea decât cu unul dintre ei odată, acoperindu-l pe celălalt cu o sticlă mată.

Dorința de a trăi. Inconștientă poate, căci deunăzi nefericitul mi-a șoptit la ureche că speră să fiu „atât de bună și de înțeleaptă încât să-i fac rost de cele necesare pentru a sfârși”.

O, ce momente de îndoială am trăit atunci, când în sufletul meu se înfruntau, pe de-o parte morala și

[1] Toma Ionescu (1860-1926) renumit chirurg, profesor universitar, întemeietorul școlii românești de chirurgie. Fratele omului politic Take Ionescu.

prejudecățile imprimate prin educație, iar, pe de alta, glasul din adâncul sufletului meu, care nu mai voia să vadă cum suferă acest om deja distrus și care își dorea moartea!

I-am răspuns printr-o îmbrățișare însoțită de banale vorbe de încurajare. Oare, am făcut bine, Doamne? Aș fi comis o crimă dacă aș fi curmat o așa de mare suferință? Poate pentru că noi nu avem dreptul să judecăm voința puterii divine...

Această încercare crâncenă l-a făcut pe socrul meu de nerecunoscut și din punct de vedere moral nu m-am înșelat deloc în privința lui. L-am iubit în timp ce toți doar îl admirau pentru inteligența lui, pentru talentul lui literar și extraordinara lui vitalitate, ca și pentru farmecul fizic nealterat chiar și la 52 de ani. Într-adevăr, acest om este un impresionant paradox în carne și oase. Au ieșit acum la iveală tot ceea ce ființa lui puternică ascunsese cu străşnicie: bunătate și delicateţe. Îl văd cum se poartă cu soacra mea: pare să vrea să răscumpere răul pe care i l-a pricinuit pe vremuri. Blând și prevenitor, atât cât îi îngăduie sărmanele lui puteri de acum, încearcă să fie atent cu noi toți... Și nu se mai crispează când se apropie Carol de el.

Sinaia, 12 septembrie 1915

Tinerețea! Totul se întunecă în jurul meu când îmi dau seama că se va duce. Degeaba mi se spune că bătrânețea nu doare prea tare, pentru că vine încet-încet, că omul care îmbătrânește nu suferă aproape deloc, că i se schimbă treptat năzuințele și gusturile!

Toate aceste explicații nu mă scapă deloc de groaza de bătrânețe. Groaza pe care o am de la optsprezece

ani. Îmi aduc aminte ce tristețe m-a cuprins în ziua în care am împlinit nouăsprezece ani. Acum tremur și mai tare și mă tem grozav să nu mi se schimbe gusturile odată cu vârsta. Să dea Domnul, însă, ca la patruzeci de ani să nu mai am mintea de acum! Dar Carol mă asigură că nu voi părea bătrână niciodată, pentru că sunt sportivă și subțire și am o fire de copil.

Sinaia, 13 septembrie 1915

Castelul Bibeștilor de la Posada a ars azi-noapte. Trebuie să împărtășesc durerea pe care i-a pricinuit-o acest dezastru frumoasei mele verișoare, Martha.[1]

Suferă ea oare văzând un morman de moloz în locul casei moștenite de soțul ei și în care poate că ea însăși a pus puțin suflet. Sau poate regretă doar dispariția zidurilor și a obiectelor care demonstrează importanța ei ca persoană și nenumăratele ei reușite. Dar de ce sunt așa de rea? Nu e Martha autoarea „Celor opt raiuri"?[2]

Cartea aceasta în care vorbește cu atâta grație despre călătoria ei în Persia nu vădește oare marea sensibilitate a celei care a scris-o.

Și Alexandru Asiaticul![3]

Micuță capodoperă de erudiție concentrată, duioasă, sobră și scrisă cu mână sigură, prin care o văd pe Martha cocoțată pe o scară de bibliotecă, consultând

---

[1] Martha Bibescu (1886-1973) scriitoare, memorialistă, descendentă a familiilor Lahovary și Mavrocordat. Prințesa Bibescu prin căsătoria cu George Valentin Bibescu. Bunica maternă a autoarei, Haricleea, a fost soră cu bunicul patern al Marthei Bibescu, Nicolae Lahovary.

[2] Prima carte a Marthei Bibescu, apărută la Paris în 1908 și încununată cu Premiul Academiei Franceze.

[3] Alexandru Asiaticul sau Istoria celei mai mari fericiri posibile, mică biografie lirică apărută la Paris în 1912.

tomuri vechi de Istoria antichității, cronici și cărți de filozofie; o văd mergând riguros pe firul viselor și al inspirației literare, în căutarea autenticității faptelor pe care le transpune în fraze poetice.

Pe scurt, s-ar putea spune despre ea: „Atât de tânără, atât de frumoasă și deja atât de savantă."

Aș îndrăgi-o, totuși, mai mult dacă ar fi mai puțin aferată.

Sinaia, 19 septembrie

Fastuoasa toamnă românească își etalează din nou bogățiile: lumină, limpezime de cleștar, pulbere de aur și înflăcărare. Cerul strălucește, safir curat ferecat între crestele munților ce închid zarea de jur-împrejurul orașului. Cât de ușori par misterioșii Carpați, învăluiți în limpezimea văzduhului. Și atât de impunători. Ici, clădiți din pereți abrupți, din stânci de culoarea ardeziei, colo acoperiți de păduri în toate nuanțele toamnei și încoronați cu pajiști sălbatice, acești minunați munți se desprind în linii zdrențuite ori unduitoare pe albastrul unui cer ce nu seamănă cu niciun altul.

De la Predeal se vede vârful Omul aproape în întregime, ivindu-se din matca greoaie a pădurii din apropiere, care-i acoperă poalele. Dar, după părerea mea Coștila este cea care oferă priveliștea cea mai spectaculoasă. Căci, dacă te uiți mai bine, unul dintre versanții ei, care se profilează clar pe albastrul cerului, la vreo 2.000 de metri înălțime, pare un uriaș cap de om. Privit din profil, dat puțin pe spate de zici că-și trage sufletul chiar pe stânca din care s-a plămădit, capul de om stă cu fața la soare. Fruntea imensă urmează o linie ascendentă până când pare că se contopește cu vârful celălalt, cu

Omul. Trăsăturile, mai cu seamă nasul și bărbia, au frumusețea chipurilor clasice din sculptura antică greacă, deși par impregnate cu ceva mult mai tulburător, veșnic, care pare a gândi și a trăi precum omul.

De fiecare dată când privesc acest munte straniu, reușesc cu greu să-mi iau ochii de la el. Mă fascinează frumosul profil al omului pierdut în visare; mă emoționează mai mult decât dacă ar fi o ființă vie, pentru că mă atrage tocmai prin adânca sa tăcere împietrită, grandioasă și veșnică. La ce visează, oare, surâzând discret stelelor și norilor, fără să-și piardă aerul de mistică seninătate, fără să-și plece privirea spre pământul căruia îi aparține, de fapt...

Carol e cu mine: toată ziua ne plimbăm prin munți să admirăm natura și gama impresionantă de nuanțe cu care toamna a pictat frunzișurile. O paletă fantastică de culori care merg de la verdele cel mai crud până la arămiul cel mai intens, de la galben la purpuriu, de la cărămiziu la portocaliu, alcătuind contraste violente care împreună dau totuși o perfectă armonie.

Sezonul este pe sfârșite; am rămas aproape singuri, așa că putem hoinări ceasuri bune fără să întâlnim pe cineva. E atât de bine că suntem împreună și că putem să vorbim, să cântăm, să ne sărutăm în voie, rătăcind pe cărările acoperite cu frunze uscate, care foșnesc sub pașii noștri, să respirăm aerul curat de munte, cu aroma de rășină! Dar eu aștept zadarnic să se ivească chipiul alb atât de drag[1], pe care altădată, în diminețile însorite îl întâlneam în pădurea de lângă Peleș...

Îmi recapăt vioiciunea de când Carol e cu mine și e din nou bun, simt cum mă învăluie un suflu cald. Mă las legănată de splendoarea toamnei și de bucuria de a trăi

[1] Regele Carol I.

în tihnă, alături de cel pe care-l iubesc, singurul pe care-l iubesc.

I-a venit acum o nouă idee: să ridice pe Cumpătul un castel; e locul de unde se vede toată Valea Prahovei. Din zori și până-n seară, inspiratul meu arhitect amator desenează planuri, mâzgălește cifre, închipuie mijloace practice de transport și calculează cheltuielile pe care le-ar presupune această capodoperă arhitectonică. Ar trebui, înainte de toate, ca regele să ne vândă acest munte care aparține domeniilor sale. Și apoi ar trebui făcut totul: drumul până acolo, un pod peste Prahova pentru vehicule, captarea și canalizarea unor izvoare de la Cumpătul, instalarea unui generator, tragerea liniei telefonice până acolo sus și mai știu eu ce! Planurile sunt minunate, ar fi o minune să locuim acolo, dar... Carol se lasă dus de imaginație dincolo de posibilitățile noastre. Mă amuză să-l urmez în fanteziile lui de artist, dar știu bine că, odată ce va trebui să treacă la realizarea proiectului, va reveni singur la realitate.

Ideea asta a castelului din Carpați mă tentează și pe mine, ba chiar mai mult decât aș recunoaște! Îmi amintesc, în urmă cu doi ani, mi-am pus întrebarea dacă noi doi am reuși să ne construim o casă pe platoul Goleștilor. Împrejurările și bugetul nostru mi-au răspuns nu.

De data asta, știu dinainte că nu voi vedea niciodată ridicându-se pentru mine o casă pe Cumpătul. Am o presimțire foarte clară în privința asta. Presimțirile negative sunt, de altfel, singurele în care trebuie să crezi...

București, 27 septembrie 1915

București, sinonim cu melancolia. Încerc să fiu puternică, să mă autoconving că totul va fi bine. Efort inutil:

simt descurajarea cum se strecoară în falsa mea veselie. De ce domnește oare în acest oraș o atmosferă atât de apăsătoare? Plictiseală sau desfrâu, asta e tot ce-ți poate oferi capitala țării mele: ești forțat să alegi și este cam greu... Mă mulțumesc doar cu plictiseala, așteptând să găsesc un nou mod de viață care să-mi convină.

Mi-e teamă de iarnă, de zilele ei urâte și de frigul pe care-l aduce, de certurile și de lungile după-amiezi de singurătate în casa prea mare unde-mi dispare toată veselia. Oh, nesuferitele ore de așteptare pe care le-am petrecut acolo aproape zi de zi în ultimele două ierni! În timp ce Carol era la clubul lui – unde se ducea, de altfel, în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu – nu aveam chef de nimic, nu voiam să văd pe nimeni, turbam de singurătate și de urât.

Dacă m-aș fi înconjurat de lume, dacă m-aș fi distrat și eu, podoaba mea de bărbat ar fi prins curaj și ar fi lipsit mult mai mult, ar fi întârziat nepermis de mult la cină – s-ar fi întors acasă noaptea târziu. (Cum de altfel s-a și întâmplat de mai multe ori, în ciuda scenelor infernale pe care i le făceam când venea.)

De câte ori nu mi-a spus: „Mai distrează-te și tu, mai ieși în lume, invită-ți prietenele. Ce nevoie ai de mine pentru asta?” Imposibil să-l conving că vizitele și distracțiile la care nu era și el mă plictiseau de moarte.

Mi-a făgăduit totuși că anul acesta lucrurile se vor schimba, că n-o să mă mai chinuiască. Din păcate, nu îndrăznesc să dau crezare promisiunilor lui – căci de prea multe ori s-a jurat astfel.

Nu poate pricepe multe lucruri, iar această lipsă de înțelegere îmi strică toată bucuria! Sunt niște nimicuri, recunosc asta, dar oare viața nu este făcută atât din nimicuri cât și din evenimente importante?

Nu, hotărât lucru, viața pe care o duc nu este nici pe departe cea pe care mi-am dorit-o eu atunci când m-am măritat!

Ghinionul mă obsedează; mă îngrozește, mă umilește, mă scoate din minți, pur și simplu. Prima oară când mi-am văzut bijuteriile amanetate pentru că venitul nostru se topise în datorii făcute la cărți și în cheltuieli nebunești pe care tata n-a vrut să le plătească, am avut o impresie atât de copleșitoare de „viață imposibilă", că nu mi-am mai putut-o scoate din minte. (Acea minte burgheză pe care cei din familia Karolda i-o impută oricui îi critică.) Abia întoarsă la București, sunt din nou cuprinsă de teamă, de urât, de nemulțumire. Nu le pot birui, deși nu stau locului niciun pic de când ne-am întors de la Sinaia: supeuri în companii vesele, plimbări călare, cu ușoare flirturi, probe pentru toaletele de iarnă, toate s-au adunat în ultimele zile. Nimic nu mă ajută, m-a doborât din nou neurastenia. Și simt că m-aș putea vindeca destul de ușor, dar el nu vrea să priceapă!

17 noiembrie 1915

A fi vesel înseamnă să nu ai niciun pic de minte.

20 noiembrie 1915

Odinioară, copil neîncrezător ce eram, nu așteptam nimic de la viață; cu siguranță asta m-a și doborât. De când mi-am deschis sufletul, am crezut că am dreptul să fiu fericită, dar acum am impresia că am pierdut totul!

Bucureşti, 7 decembrie 1915

După lungi zile de plictiseală, întrerupte doar de certuri şi sâcâieli, care mi-au confirmat previziunile, iată că se întrevede o schimbare plăcută: o călătorie!
În sfârşit, o ieşire din mediocritatea de aici, o schimbare de aer, chipuri noi! Simt cum mă trezesc la viaţă – curând voi înflori din nou!

Bucureşti, 10 decembrie 1915

E o vreme superbă. O bucurie copilărească mă învăluie cu fiecare rază de soare care-mi intră în casă. E ziua plecării, bagajele sunt făcute, trebuie doar să mă las pradă fericirii că voi face o călătorie frumoasă. Am uitat de tristeţe. De când s-a hotărât această plecare, Carol şi cu mine sărim în sus de bucurie.
Ne ducem în Italia să cumpărăm ieftin un lot de bijuterii: e vorba de bijuterii provenite dintr-o moştenire compusă numai din datorii, în consecinţă inacceptabilă. Dar, dat fiind preţul cu care aceste bijuterii au fost puse în vânzare, ne aruncăm asupra lor. Scopul călătoriei mă bucură, dar mult mai puţin decât călătoria în sine. Carol va fi doar al meu pentru câteva săptămâni şi apoi, voi vedea locuri şi oameni noi.

Berna, 15 decembrie 1915

Primele lucruri care m-au emoţionat azi-dimineaţă, când am deschis fereastra, au fost glasurile zglobii ale copiilor, aerul de o puritate şi o prospeţime desăvârşite: voioşie şi bunăstare. Apoi am hoinărit amândoi pe

străzi. Orașul este foarte curat și pitoresc – suntem în Occident.

Închid caietul și dau o fugă să văd faimoșii urși.

Ouchy, hotelul Beau Rivage, 20 ianuarie 1916

Minunată destindere. În lacul cu totul albastru se oglindesc crestele înzăpezite ale munților. Călătoresc de o lună și am revăzut Milano, Lacul Maggiore cu insulele lui fermecătoare, Roma, amintind de măreția ei antică, Napoli, spălându-și murdăria în azur lichid, Sorento, cântat de Lamartine și faimoasa insulă Capri.

Totuși, nicăieri nu am simțit zbaterea aceea bizară care-mi vestea pofta de scris. S-ar părea că nu am fost impresionată decât vizual de locurile magice care mi-au trecut prin fața ochilor. Poate că doar o dată, la Capri, acolo unde atmosfera și marea îmi aminteau de Bosfor, am vibrat cu adevărat (cum ar zice o cunoștință de-a mea, o bătrână doamnă preocupată de estetică și de lucruri spirituale).

Îmi aduc aminte că într-o dimineață, pe când eram sprijinită de parapetul aflat la mai bine de două sute de metri deasupra mării, am fost cuprinsă de exaltare în fața spectacolului care se desfășura în fața ochilor mei: golful Napoli, de un albastru intens, brăzdat de reflexe trandafirii și contopindu-se cu un cer de culoarea peruzelei; Vezuviul, învăluit în violet și drapat în falduri vineții care se iveau din cețurile țărmului ascuns privirii. Doar asta aveam în fața ochilor, iar sub mine, o apă nepăsătoare, adâncă și nimic mai mult, dar totul era atât de frumos din pricina albastrului gingaș, îmbibat de lumină. Eram răvășită. Mi-aș fi dorit să mă arunc și să mă rotesc nebunește deasupra mării, ca o pasăre îmbătată de

aerul dimineții. Și mi se părea, în acel moment, că eram înfrățită cu balonul captiv, care încerca să se desprindă de funia care-l împiedica să zboare.

Carol s-a dus la Milano să aducă faimoasele bijuterii. Sunt singură, liberă să visez, să fac tot ce vreau. Plăcerea mea cea mai mare este să fac canotaj pe lac. Vâslitul este una dintre activitățile cele mai plăcute, ca și călăritul. Nu obosește picioarele, nu istovește, ai un punct de sprijin pe care te poți lăsa și totuși, ești în mișcare, dar cu o viteză cadențată. În plus, este un sport în care ești independent, mergi unde vrei cu viteza care îți convine. Nu trebuie să ai partener, iar spațiul nu este strâmt, ca să te oblige să-ți cumpănești mișcările. Sunt deseori întrebată cum se întâmplă să-mi placă mie aceste sporturi în care stai așezat și nu ești legat de nimeni, tocmai mie care îndrăgesc atât de mult dansul, care cere un partener și în care picioarele îți alunecă într-un spațiu, nu numai restrâns, dar întotdeauna și aglomerat.

Le răspund că dansul nu este un sport. Când dansezi, te identifici cu muzica și ritmul. E o încântare, o beție, îmi imaginez că asemenea celei pe care ți-o dă hașișul. Când dansezi nu ai picioare, pământul nu mai există. Și devii una cu partenerul, purtată odată cu el de undele melodioase, cu vibrații ritmate. De aceea, un dansator slab sau un vorbăreț sunt periculoși, așa că trebuie să-i eviți sau să scapi de ei fără să-ți pese.

Din păcate, la „Beau Rivage” nu se dansează, cel puțin nu acum. Nu îndrăznesc să mă aventurez singură în cazinourile din Lausanne...

Dar, ce contează! Când se va întoarce Carol, aducând comoara, mă voi pavoaza cu bucuria unei parvenite, iar el mă va duce în localurile de noapte unde le voi scoate ochii eventualelor mele rivale.

Am ajuns împreună la Ouchy, după o săptămână petrecută la Montreux, de unde Carol se ducea adesea la Geneva pentru afaceri și unde a trebuit să rămân în lipsa lui. Dar am fugit de la Montreux și m-am instalat aici dintr-un motiv destul de ciudat: a pus stăpânire pe mine o panică teribilă, care m-a dezechilibrat complet. Nu-mi puteam explica de unde vine, știu doar că-mi era teamă. În zilele în care Carol era plecat la Geneva și eu rămâneam singură dimineața, în camera însorită de la hotel, dârdâiam pur și simplu de frică, fără să știu de ce. Un sunet neașteptat în încăpere, foșnetul unei hârtii, zgomotul unui obiect pe care-l atingeam din greșeală, mă făceau să încremenesc, înghețată de groază.

Eram nevoită să las întredeschisă ușa dinspre culoar chiar și atunci când îmi făceam toaleta. Iar când nu se putea, o sunam pe cameristă și o rugam să stea la ușă și să-mi vorbească fără întrerupere până îi deschideam. Mă întreb ce-o fi crezut femeia asta despre mine, căci nu arătam a nebună, iar când ieșeam din hotel îmi dispărea și spaima asta grozavă. După ce mă îmbrăcam de stradă, nu mă mai întorceam deloc în cameră până la întoarcerea lui Carol; iar dacă el se întorcea abia seara, cu trenul de 11, nu mă duceam să mă mai schimb pentru cină, ceea ce era îngrozitor pentru mine. Mai târziu, când holul începea să se golească de lume, mă învârteam în jurul portarului. Pentru nimic în lume nu aș fi stat în hol, doar dacă era aglomerat, iar atunci căutam să mă apropii de un grup mai zgomotos. Într-o seară când în hol nu mai rămăsese nimeni, m-a cuprins o spaimă așa de mare că m-am dus, fără o vorbă, lângă portar. Presupun că și-a închipuit că sunt complet nebună! Cum nu s-a arătat prea surprins, mi-am imaginat că personalul hotelului știa de la cameristă de teama mea de singurătate...

Noaptea era la fel de îngrozitor, în ciuda prezenței lui Carol. Deși mă lipeam de el, groaza punea stăpânire pe mine de îndată ce el adormea. Iar când mă lua somnul aveam niște coșmaruri teribile, din care mă trezeam transpirată și vlăguită. Dar pe Carol această nervozitate a mea îl făcea să zâmbească și o punea pe seama cafelei de care abuzam în ultima vreme. Dar manifestările erau însoțite de o neliniște care m-a făcut să mă îngrijorez de starea mea psihică. Dar mă simțeam sănătoasă și binedispusă de îndată ce părăseam hotelul. Am sfârșit prin a fi convinsă că în camera noastră de hotel se petrecuse cândva o nenorocire. Mi se părea că încăperea avea ceva lugubru, că era impregnată de atmosfera unei crime, a unui asasinat odios și laș; îi vedeam pereții acoperiți cu un tapet cenușiu, dubios și pătat de mucegai. (Camera era decorată cu panouri de lemn vopsite gri-deschis și tapisate cu mătase roz.) Mi se părea slab luminată și rece, ca și cum soarele pătrundea doar prin lucarna care dădea spre zid. (Lumina soarelui pătrundea acolo toată dimineața, printr-o fereastră-ușă enormă, care se deschidea într-un balcon, în fața lacului strălucitor.) Uram, în mod special, paturile de sub care mă așteptam să văd ieșind niște mâini hidoase care să mă apuce de glezne. (Iar paturile erau la locul lor, cât se poate de moi și de confortabile.)

Doamne, doamne, ce aveam să fac? Când Carol a trebuit să plece la Milano, m-am speriat așa de tare încât mi-a propus să ne mutăm la Ouchy. Am simțit o mare ușurare când, în sfârșit, am plecat din camera în care trebuie să se fi petrecut o crimă abominabilă. La Ouchy totul mi s-a părut luminos, vesel, normal. În minunata mea cameră de la Beau Rivage nu mi s-a părut nimic suspect; dar rămăsesem cu teama că voi fi din nou cuprinsă de frica aceea inexplicabilă și l-am rugat

pe Carol să-mi angajeze un paznic pe timpul nopții. Nu mi-a satisfăcut acest capriciu infantil, cum l-a numit el, și m-a sfătuit să chem camerista dacă simt că mă cuprinde panica. A avut dreptate, nu mi s-a întâmplat nimic. Totuși, sunt convinsă că la Montreux nu am fost nebună și spaima pe care am trăit-o acolo nu a fost efectul cafelei. Dumnezeu știe! Să fi pus ochii pe mine vreun spărgător?

Ouchy, 28 ianuarie 1916

„Comoara" e splendidă! Când Carol a deschis în fața mea caseta din piele în care erau bijuteriile, am fost uluită: pietre de toate culorile străluceau pe catifeaua bleumarin. Mi-am pus imediat un colier și niște cercei cu perle de o mărime respectabilă, dar și inelul cel mai impresionant, un safir mare înconjurat de mici briliante. Nu știam ce să aleg seara, pentru ținuta de la cină; aș fi vrut să mi le pun pe toate, să mă împodobesc asemenea bradului de Crăciun. Până la urmă m-am hotărât pentru briliante și perle, un șirag imens, care se învârtea de două ori în jurul gâtului și-mi ajungea până la genunchi; iar la urechi niște diamante enorme, care străluceau precum niște faruri. Mi-am dat seama că era prea mult, că mă striveau, că eram cât se poate de ridicolă, dar genul ăsta de ridicol mă liniștea, așa că mi-am făcut în acest fel intrarea triumfală în restaurant.

Îmi plac bijuteriile, dar nu țin neapărat să mă împodobesc cu ele; mi-ar plăcea la nebunie să am comori, precum Tamerlan, dar doar pentru plăcerea de a le etala în fața ochilor mei, de a lua în pumni pietrele scânteietoare, să-mi umplu privirea cu strălucirea lor multicoloră.

Carol și cu mine deschidem de multe ori cutia din piele albastră, ca să ne jucăm de-a marele mogul.

În curând, la București. Lacurile albastre, orașele civilizate și hotelurile luxoase vor deveni în scurt timp simple amintiri.

București, 18 februarie 1916

Moartea Reginei Elisabeta. A plecat să-și întâlnească fetița și pe Karl al ei, care o așteaptă. Și-a regăsit fericirea.

București, 7 martie 1916

Se simte apropierea primăverii. În aerul încălzit plutește o boare de gingășie și emoție. Din pământul reavăn și din pomii înverziți se înalță miresme suave.

De când ne-am întors din călătorie, în casa noastră a revenit liniștea și mulțumirea. Urâtul, care amenința să-mi devină a doua natură, s-a transformat într-o dulce melancolie, care-mi însoțește ceasurile de plictiseală. Mai mult, câteodată mă cuprinde voia bună și mă simt plină de tinerețe și de fericire.

Dar n-am mai spus eu, oare, că a fi vesel înseamnă a nu avea minte?

București, 3 mai 1916

Bucureștiul se află în cea mai frumoasă perioadă a lui. Căldură plăcută, miros de pomi înfloriți, senzualitate

plutind în atmosferă. În străfundul sufletului, dorințe bizare și melancolie dulce.

Clarul de lună din noaptea asta pare a fi o sonată. Sub bolta de catifea vineție, aerul e de o rară puritate, stelele par aproape și mai mari, gata să le culegi.

Aud o muzică duioasă, ușoară și gingașă ca susurul unui pârâu... Nu vine dinspre grădină, nici dinspre oraș, vine de foarte aproape... Cred că inima mea este cea care cântă în noaptea asta sub clar de lună...

București, 25 iunie 1916

Căldura devine otrăvitoare. E o voluptate pe care puțini tineri o pot aprecia: atingerea aerului fierbinte pe piele.

În această după-amiază termometrul arată 42 de grade la umbră! Căldura intensă mă îmbată cu o extraordinară stare de bine.

După dejun, la ceasul la care orașul cade într-o torpoare tropicală, în timp ce mă pregăteam pentru o lungă siestă, am observat în fața casei noastre, pe aleea pentru călăreți, un cal întins la pământ și lângă el un om care dădea semne de renunțare, voia să-l abandoneze. M-am dus să văd ce s-a întâmplat; calul tocmai se prăbușise, doborât de insolație; călărețul, cu figura descompusă de căldură, risca să aibă aceeași soartă. Sub un soare infernal, m-am străduit timp de două ceasuri să readuc la viață bietul animal, care încă mai sufla. Nimeni n-a vrut să-mi dea o mână de ajutor și, cum n-am îndrăznit să le cer servitorilor mei să mi se alăture în cuptorul de afară, am cărat eu însămi mai multe găleți cu gheață, ca să descongestionez capul bietului animal. După un sfert de oră, călărețul s-a făcut

nevăzut, fericit că cineva se îngrijea de bidiviul lui. Nu am reușit însă să pun calul pe picioare. După ce am dat mai multe telefoane, Societatea pentru protecția animalelor, ca și inexistentă în țara noastră, s-a hotărât, în sfârșit, să trimită un furgon ca să ducă animalul la infirmeria veterinară.

Agentul de poliție de la șosea și servitorii mei m-or fi crezut nebună, fiindcă pentru cei mai mulți români animalele sunt niște lucruri fără viață, niște mașinării de care poți să faci uz și abuz până la sleire, pe care poți să le și torturezi, să le faci să te slujească și după ce le-ai stors toată vlaga!

Cred că nicăieri animalele de tracțiune nu sunt tratate cu atâta barbarie ca în România. Chiar și aici în capitală văd adesea scene atroce, care îi lasă indiferenți pe trecători. Eu una văd negru înaintea ochilor și-mi ies din fire.

Devin de fiecare dată violentă și în gesturi și în limbaj cu căruțașii, încasând grosolănia lor, și mai ales, zeflemeaua trecătorilor: mi se spune că par prea tânără ca să fiu „dintre cele care înființează aziluri pentru câini râioși sau cimitire pentru mâțe." Cu alte cuvinte, de soarta animalelor se interesează doar fetele bătrâne care nu au altceva mai bun de făcut.

Ridicolă sau nu, voi lupta întotdeauna împotriva acestei mentalități de sălbatici. Brutalitatea și nedreptatea mă revoltă mai mult decât orice pe lume. Și sper să văd că se educă acest popor, care vede cu ochi prea buni sistemul „snopirii în bătaie".

Oh, dar e prea cald ca să mă gândesc la lucruri atât de revoltătoare! În această țară a contrastelor trebuie să închizi ochii la multe grozăvii, altfel viața ar fi insuportabilă.

București, 26 iunie 1916

Ultima zi de curse. Umori frivole, gânduri perverse, zbucium în adâncul sufletului. Lumea rea și invidioasă îmi otrăvește viața... Oare visul de odinioară, care încă îmi mai bântuie sufletul, se va împlini vreodată? E un vis în care întâlnesc o ființă care mă ia de aici și mă duce în raiuri pline de oameni buni și fericiți... .

În mine, treptat, are loc o schimbare. Dar nu inima mi se schimbă; nu, ea rămâne aceeași, plină de iubire. O strâng însă într-o menghină, ca să nu dea pe dinafară. Nu vreau să mai cânte, nici să-și mai reverse prea plinul. Dar inima mea nu se lasă și se răzbună crunt, făcându-mă să sufăr și eu de durerea ei absurdă. Aștept să se deprindă cu noul tratament pe care i-l aplic și să se vindece de multe... Când o va face, vom fi din nou bune prietene.

Îmi vine în minte plimbarea călare de alaltăieri, în compania lui G. V. Era spre sfârșitul unei după-amiezi toride, când viața palpită năvalnic prin creier și prin mădularele îngreunate de căldura îngrozitoare. Amețelii provocate de un fel de letargie îi urmează aceea datorată unui exces de vitalitate. Căldura, mai mică acum, devine un stimulent; puterile, până nu demult sleite, mi se înzecesc; temeritatea, cutezanța fizică și morală mă fac să tremur. Nu mă obosește niciun sport făcut pe căldură, la sfârșitul unei după-amiezi de vară. Plimbarea călare de alaltăieri mi s-a întipărit în minte... fără niciun motiv aparent. Revăd câmpurile unde grâul fusese secerat și unde e atât de plăcut să galopezi; întinderile verzi de porumb, câmpia aurită care ne înconjoară. Și mai târziu, uluitorul apus de soare care a împurpurat cerul. Mirosul paielor strivite de copitele cailor se amestecă înviorător cu miresmele iuți aduse dinspre pădurea din apropiere.

Partenerul meu era visător, foarte reținut; spiritul lui copilăresc, puțintel mărginit, se minuna de natură și de mine... Se gândea, oare, ușor ironic, la prietenia noastră castă de odinioară și la cavalcadele noastre prin pădurile de la Peleș? În curând am să-l revăd la curse și am să mă amuz cufundându-mi privirea în ochii lui naivi și nemiloși în același timp. Oare ce-ar simți dacă ar ști că scriu acum despre el și că, în amintirea mea, îl alătur poeziei unei seri pline de desfătări?

Constanța, 9 iulie 1916

Zi mohorâtă și cenușie. Fără ocupație, ca întotdeauna, și prost dispusă, vegetez într-o cameră de hotel lipsită de confort și mirosind a bucătărie. Și este, totuși, una dintre cele mai bune camere ale hotelului Palace!

Singura fereastră care sparge peretele de deasupra mesei la care scriu oferă un tablou monoton: totul e cenușiu și nespus de searbăd afară. Marea este încremenită, cenușie și adormită, nu se distinge de cerul posomorât, gri și nemișcat la rândul lui.

Aerul e greu, dar un fel de adiere umedă îmi dă fiori.

Mă plictisesc. Carol joacă bridge la ministrul Rusiei.

Oh, ce plictiseală! Clopotele unei biserici bat cu jale: o fi de-o sărbătoare, o fi de mort? Câtă tristețe în aceste glasuri metalice! Jelitul lor metalic mă epuizează, îmi paralizează forțele, rămân împietrită de fiecare dată când îl aud.

Retrăiesc senzația din copilărie, din ziua în care am auzit plânsul clopotelor de la mânăstirea Sinaia în timp ce era condusă spre locul de veci o rudă bătrână, care îmi fusese foarte dragă. Durerea copleșitoare pe care am simțit-o atunci îmi revine ori de câte ori aud glasul

clopotului care făcuse și mai vie emoția copilului de odinioară.

Clopotele mânăstirii Sinaia au totuși un timbru splendid; cu o sonoritate gravă și caldă, dau glas în chip minunat evlaviei, bucuriei și durerii. Cântul lor străbătând văzduhul e măreț: ecoul munților amplifică sunetele de alamă care zboară de la o culme la alta și se pierd în ceruri, unde le cântă suav îngerilor.

După ce clopotele s-au stins, eu rămân multă vreme pătrunsă de muzica lor stranie și am o vagă senzație de dincolo de moarte, dar și un dor nebun de viață, o angoasă pasivă, amestecată cu dorința de a iubi și de a fi mereu bună.

Simt toate acestea chiar acum, glasul tânguitor de adineauri s-a stins în văzduh...

Soarele iese dintre nori împrăștiind voie bună. Marea și cerul se îndepărtează unul de altul, ca să se privească mai bine...

De ce mă simt atunci atât de singură și de tristă?

Constanța, 14 iulie 1916

Carol e la București. Mă odihnesc toată dimineața gândindu-mă la tot felul de lucruri și privind marea de la fereastra mea. Sunt sleită și îmi simt membrele grele: fac prea multă baie în mare, dar e singura mea mare plăcere de aici.

Într-un cuvânt, Constanța e un oraș plictisitor, foarte murdar, care îți oferă o singură plimbare: de-a lungul țărmului, până la far, pe un dig pavat cu pietre mari, pătrate, pe care te dor picioarele să tot mergi. Te întâlnești cu tot felul de figuri, e locul de promenadă pentru cei care vor să flirteze...

Priveliștea de pe dig e frumoasă, fără îndoială, mi-ar plăcea să pot să mă așez mai des la baza farului, ca să visez. Dar alți „visători” mi-o iau înainte sau dau peste mine acolo, așa că fac stânga-mprejur, exasperată.

Ca să ajungi pe plaja de la Mamaia, minunată, ce-i drept, ești nevoit să faci un drum de vreo opt kilometri, fie cu automobilul pe un drum îngrozitor, fie într-un trenuleț oribil, foarte aglomerat.

Am automobilul meu de data asta, unul foarte frumos și nou; și am și o cameristă, deloc frumoasă și nici prea nouă... Dar aceste elemente de confort nu suplinesc deloc inconvenientele sejurului. În România, viața din hotelurile de lux este, în general, detestabilă: lux fals, confort fals, numai condiții de doi bani. Urăsc genul ăsta de vilegiatură în țara mea, mai ales că atunci Carol devine enervant și distrat. Totul se reduce la persoana lui: jocul LUI de bridge, tenisul LUI, norocul LUI la bacara. Eu eram doar un cățeluș care se ținea după el.

Seara, inevitabilul cazinou: vulgaritate, hidoșenie, murdărie. Ruleta e un joc infernal! Chiar și marea mi se pare că are mai puțin farmec anul acesta, n-am mai regăsit acea fericire exaltată a trupului și a sufletului pe care mi le dădea altădată. De ce oare?

Plec astă-seară la București pentru două zile, dar nu doar ca să-l regăsesc pe Carol, vreau să mă ocup de grădină, să văd cât au crescut trandafirii agățători plantați astă-primăvară în jurul casei și glicina, pe care am ajutat-o să se încolăcească în jurul pergolei. Iubesc această casă aproape așa cum îl iubesc și pe Carol; ca și el, casa îmi dă cele mai mari bucurii, dar și griji fără de număr. E frumoasă, dar obositoare, exact ca și scumpul meu soț...

Se vorbește despre război. Unii spun că până la sfârșitul lui august va izbucni, alții ne asigură că, în acest

moment, nu e niciun pericol. Tot așa încerc și eu să mă autosugestionez. Nu, nu trebuie să avem război!

Constanța, 31 iulie 1916

Alaltăieri noapte am dus la îndeplinire un plan care m-a bucurat mult: să facem o baie în mare, la lumina lunii. Anticipasem o senzație minunată... dar până la urmă, a fost aproape jalnic.

După cină, ne-am urcat împreună cu niște prieteni într-o barcă; era, de fapt, o mică ambarcație cu pânze. Aerul era blând, apa călduță încă, iar lumina lunii... ca de obicei. „Marieta cu ochi de catifea" și Carol cântau romanțe sentimentale.

Nicolae Golescu, Smaranda S. și cu mine visam în tăcere. O briză destul de puternică ne împingea rapid spre larg. Vedeam îndepărtându-se luminile Constanței: cazinoul, banalul cazinou, ca un tort ornat cu becuri, se pierdea în depărtare și în scurt timp a devenit o pată luminoasă.

Am ajuns departe în larg, dar n-am făcut faimoasa baie decât la întoarcere, la doi-trei kilometri de țărm. Cum între timp briza se întețise, marea era tot mai agitată. Îmi era frig, iar cina copioasă, stropită din plin cu diverse băuturi, îmi îngreunase capul. NU aveam niciun chef să mă arunc în apa rece, cu toate acestea, ideea mă tenta. (De altfel nimic nu tentează mai mult ca un gând absurd!) M-am aruncat în apă clănțănind din dinți, dar nu înainte de a-mi pune o centură de plută pentru că de-abia învățasem să înot.

Nu mai eram decât o jucărie îngrozită într-o imensitate de beznă și zgomot. Centura de plută nu-mi prea inspira încredere, sforile ei riscau să se desfacă. M-am agățat de colacul de salvare pe care mi l-a întins

barcagiul. Nicolae și Carol înotau ca peștii, făceau giumbușlucuri și plonjau țipând cu o bucurie animalică. Marieta și Smaranda, mai cuminți, ne priveau din barcă și ne încurajau ușor ironic.

Valuri mici, dar puternice, îmi treceau peste cap și mă îngropau în întunericul lor. Înghițeam apă sărată și simțeam că-mi pierd suflul. Țipetele de bucurie ale celor doi mă scoteau din sărite; această aventură nu mă mai amuza deloc și o cruntă suferință fizică începea să pună stăpânire pe mine. Bravam însă, răspunzându-le tovarășilor mei care mă tachinau.

Când m-am simțit în stare să mă urc în barcă fără să mă fac de râs, îmi era rău de-a binelea. Coaja noastră de nucă dansa nebunește pe valuri, iar vântul îmi îngheța trupul ud. Dar trebuia să-mi apăr onoarea în fața acestor mizerabili care mă felicitau pentru vitejia mea, pentru ideea „atât de bună" pe care o avusesem!...

În timp ce mă îmbrăcam, din fericire, după un fel de paravan din pânză, nimeni n-ar fi ghicit ce greu îmi fusese... Tovarășii mei nu au văzut decât o figură zâmbitoare și ușor palidă.

Mai mult, le voi spune mereu celor care ar găsi extravagantă ideea de a face baie în largul mării seara, după cină, că aceasta a fost una dintre cele mai reușite experiențe nautice pe care le-am trăit.

Constanța, 1 august 1916

Ne-am hotărât să plecăm în seara asta. Carol spune că declarația de război e inevitabilă și că e timpul să ne întoarcem la București. Toate astea sunt doar zvonuri. Nu vreau să știu ce e războiul!

Bucureşti, 14 august 1916

România intră în război! Lovitură de măciucă pentru mine, disperare neputincioasă! În oraș este o agitație teribilă! Azi, la ora trei și jumătate, Consiliu de Coroană hotărâtor. Toată lumea spune că e o simplă formalitate, pentru că la graniță au început deja luptele. Dar germanofilii continuă să spună că nu se va întâmpla nimic, că nu e încă momentul să hotărâm.

Cât îmi e de greu să accept nenorocirile care se abat asupra mea! Eram convinsă, până mai ieri, că nu vom avea război, ba, chiar și acum, când evenimentele au demonstrat că m-am înșelat, firea mea încăpățânată se împotrivește realității; mă văd în iarna următoare, când singură, când cu toți ai mei. Nu, încă nu mă pot gândi la ceva rău! Și totuși, în țară toate comunicațiile sunt întrerupte. Trenurile, telegraful, telefonul au fost oprite sau au devenit inaccesibile civililor. E absolut imposibil să ieși din București! Din această pricină Carol nu a putut pleca la Golești ca să-și aducă niște haine lăsate acolo și de care are nevoie pe front. Frontul!...

Tocmai am dejunat la Capșa, unde o groază de cunoscuți, toți foarte nervoși, perorau și se agitau ca niște apucați. Nici eu, care de obicei îmi păstrez calmul la mari evenimente, nu-mi găsesc locul și aștept cu nerăbdare să aflu ultimele decizii ale Consiliului de Coroană. Chiar dacă îmi dau seama că a venit momentul să acționăm și că nu trebuie, sub nici o formă, să abandonăm idealul nostru național, recucerirea frumoasei noastre Transilvanii, nu pot să nu mă gândesc cu groază la plecarea iubitului meu. La plecarea atâtor alți bărbați la care țin. Inima mi se strânge până la leșin când mă gândesc că poate Carol va muri!

Aceeaşi dată, la 11 seara

S-a decretat mobilizare: se declară război Austriei.

Ne-am întors la Capşa, unde am cinat cu multă lume. Şampania a curs în valuri, s-a râs în hohote, dar toată fiinţa mea se revolta împotriva acestei veselii la comandă, isterice. Nu am scos nicio vorbă în timpul cinei; şampania de care pot să spun că am abuzat, ca să fiu în ton cu toată lumea, nu m-a ameţit deloc. Sigur că sunt mândră de ţara mea; dar durerea surdă ce mi-a cuprins inima de azi-dimineaţă nu cedează niciun pic. Iar Carol al meu mă priveşte acum cu o tandreţe pe care rareori i-am descoperit-o în priviri... Să fie oare adevărat că l-aş putea pierde? S-ar putea deci să-l văd pentru ultima oară mâine sau poimâine când îşi va lua rămas bun?

E prea mult! Nu mai pot continua.

Bacău, 20 august 1916

Nu am mai putut să scriu în ultimele zile. Voi încerca să recapitulez ce s-a petrecut de la 14 august încoace.

Nici luni, pe 15, Carol nu a reuşit să ajungă la Goleşti ca să-şi ia de acolo ciorapii de lână, hainele groase, ghetele şi cizmele de vânătoare; circulaţia trenurilor e încă blocată; trecerea vehiculelor la toate barierele oraşului e interzisă.

Ne-am petrecut cea mai mare parte a zilei rătăcind prin Bucureşti, fără ţel şi buimaci. Pe străzi domnea o linişte ciudată, pentru că majoritatea automobilelor particulare fuseseră deja rechiziţionate; iar pe chipurile trecătorilor, care nu mai erau nişte plimbăreţi, se citea un soi de reculegere fericită.

În general, o reţinere decentă lua locul agitaţiei zgomotoase din zilele trecute. „Mica lume a străzii" mi-a

făcut, de data asta, o excelentă impresie: regina, a cărei onomastică era, trecea în automobil pe Calea Victoriei. De o frumusețe uimitoare, părea emoționată și foarte mulțumită, de intrarea noastră în război împotriva Puterilor centrale.

Carol al meu mi-a vorbit azi îndelung, cu duioșie, despre iubirea noastră, despre o mulțime de lucruri din viața noastră. Am depănat amintiri, am făcut jurăminte și ne-am dat tot felul de sfaturi unul altuia: săruturile erau lungi și triste, pornite din inimi îndurerate.

Ne-am fotografiat împreună, ca doi mici-burghezi, ca să-i smulgem despărțirii noastre o fărâmă de realitate. Apoi l-am însoțit la rudele de la care voia să-și ia rămas-bun.

Pleca a doua zi la Bacău, ca să se prezinte la regimentul lui, 12 artilerie, iar eu, înainte de a-l urma, trebuia să dau o fugă până la Golești, ca să-i aduc lucrurile de care avea nevoie.

Când ne-am întors, pe la 11 seara, am găsit-o acasă pe soacra mea, care revenise din nord de câteva zile. Tristă, dar plină de curaj, demnă a ținut să ne ajute la pregătirile de plecare. Disperate amândouă, încercam să ne încurajăm reciproc, părând calme.

Dar ce noapte îngrozitoare. Aveam o muncă dublă de făcut; trebuia să mut în grabă la parter tot ce se afla în dormitoarele noastre de la etaj, pentru că, dacă o bombă din avion ar fi fost aruncată pe casă și aceasta ar fi luat foc, să nu ajungem să nu putem salva lucrurile la care țineam cel mai mult. (Explic asta în amănunt ca să nu uit vreodată de ce mă tem atât de tare de bombele lansate din avioane.)

Puțin după miezul nopții, camerista a reapărut, gâfâind, să ne anunțe că se aude clopotul cel mare de la mitropolie cum bate ca să anunțe un pericol iminent. Deși

știam la ce să ne așteptăm, am dat fuga în grădină, ca să vedem cu ochii noștri. Dar nu am văzut decât luminile reflectoarelor care măturau cerul în toate direcțiile, fără să dea ceva la vedere. Ne-am întors în casă cam dezamăgiți. După ce și-a făcut bagajul, Carol s-a așezat să scrie câteva scrisori, pe care urma să mi le încredințeze. Am stins toate luminile, am lăsat doar o lămpiță Galle pe masa de scris. Apartamentul era cufundat într-o lumină albăstruie.

M-am întins îmbrăcată pe canapeaua lui Carol și îi priveam de acolo frumosul lui profil decupat de lumina lămpii. M-a cuprins atunci o tristețe mohorâtă și rece de parcă m-aș fi aflat în celula unui condamnat nevinovat. Nu îndrăzneam să-i vorbesc, nici să-l las să-mi vadă amărăciunea, de teamă să nu-l deranjez, dar, mai ales, de teamă să nu-l descurajez. Totuși, din când în când, mă ridicam și mă duceam să-l sărut, iar el îmi răspundea cu o nesfârșită duioșie, fără a scoate însă o vorbă.

După un ceas și jumătate de meditație sumbră în tăcere, un zgomot venit de afară, ca un motor de camion, ne-a făcut să tresărim: „Gata, spuse Carol, e un zeppelin."

Ne-am repezit pe terasă și am văzut lucind pe cer mici fulgere în formă de stele, urmate de huruituri. Apoi s-a auzit o explozie mai puternică, ce părea să vină din apropiere, de undeva de jos: zeppelinul aruncase un proiectil distrugător asupra Bucureștiului.

Carol a stins și micul Galle și am coborât amândoi luând cu noi bani, caseta cu bijuterii și... două mantouri. Am alergat, astfel echipați, în grădină, unde erau deja adunați servitorii. Cu gura căscată, dar relativ calmi, spuneau că au zărit de când se tot uitau pe cer, între luminile încrucișate ale reflectoarelor, un balon în formă de trabuc.

Inamicul trebuie că zbura la mică înălțime, căci îi auzeam motorul în intervalul dintre exploziile bombelor și obuzelor. Carol și cu mine nu am văzut zeppelinul. Bombardamentul a durat zece minute, apoi a fost liniște deplină.

Doborâtă de oboseală, m-am dus să mă odihnesc puțin, iar Carol s-a așezat din nou la scris. La trei și jumătate m-a sculat să-mi citească instrucțiunile lui, prin care îmi dădea pe mână toate afacerile. (Mă întreb cum mă voi descurca, nu mă pricep deloc la afaceri.) Pe urmă, ne-am îmbrăcat în grabă și am închis valizele – eram gata.

Carol a venit la mine în cameră și îmbrățișându-mă mi-a spus printre lacrimi: „Părăsesc poate pentru totdeauna această cameră. Aici te-am iubit, aici am fost fericit; aici trebuie să mă ierți dacă te-am făcut să suferi vreodată. „Carol, dragul meu, dacă plâng în timp ce scriu aceste rânduri e pentru că nu voi iubi niciodată pe altcineva; ne-am sărutat îndelung și lacrimile noastre se amestecau. Apoi a trebuit să plecăm. Cumplita îmbulzeală și greutățile care ne așteptau în gară, unde a trebuit să ne despărțim și s-o apucăm pe căi diferite au fost năucitoare și mi-au amorțit, pe moment, durerea năprasnică. Mintea și voința mi se concentrau într-un singur punct: să mă duc după Carol cât mai curând la Bacău.

Călătoria mea, cu ocolul pe care l-am făcut la Golești, a fost o adevărată nebunie: o epopee nostimă și chinuitoare, în același timp. Aglomerația din trenuri, înghesuiala și haosul care domnesc acum în gări sunt de neimaginat. Oamenii călătoresc numai în picioare, striviți de o lume pestriță. Pe lângă militarii care aleargă de la un capăt la altul ca să ajungă la unitățile lor, mii de civili – funcționari, ţărani, femei și copii – iau trenurile

cu asalt. E o îmbulzeală turbată la fiecare tren; oamenii din popor se înghesuie pe acoperișurile vagoanelor, se îndeasă pe scări, pe culoare, se cațără pe tampoane, se agață de ferestre. Nu mai e nici o deosebire de clasă: ești obligat să dai năvală, să te înfigi pe unde poți, indiferent la ce clasă ai biletul. La destinație se ajunge cu întârzieri enorme, chiar și de douăsprezece ore ori chiar și mai mult. Pe drumul spre Golești și înapoi am avut niște peripeții înfricoșătoare. Două zile mai târziu, însă, călătoria de la București până aici a fost chiar comică, prin întâmplările ei neprevăzute. Un pariu permanent cu mine însămi: „Voi pleca, nu voi pleca? Voi ajunge, nu voi ajunge?"

Am plecat într-un vagon de bagaje, instalată, de altfel, regește, printre colete; dar ca să pot urca acolo, am avut nevoie de o energie feroce, susținută de un prieten, Octav L. , pe care l-am întâlnit la plecare luând același tren cu mine până la Ploiești.

La Mărășești, cât pe ce să mă părăsească norocul. Schimbarea trenului: mai întâi complicații la coborâre, cu o valiză enormă în mână, dintr-un vagon fără trepte. Apoi să-mi fac drum printr-o mulțime compactă și brutală, până la celălalt tren, în care mi se părea imposibil să pătrund; era arhiplin.

Dar, un alt prieten întâlnit pe drum, amabilul Rădulescu, cel cu monoclu, m-a ridicat de jos, iar o evreică amabilă m-a tras în sus, ajungând astfel pe culoarul lateral al unui vagon, strivită, printre alți striviți, mai mult sau mai puțin rău mirositori.

Și cât de teamă mi-a fost tot drumul că nu-l voi găsi acolo pe Carol, pentru că eram în întârziere cu o zi.

Când am ajuns, către unsprezece noaptea, mă aștepta în gară, disperat că nu voi veni, alerga strigându-mi

numele pe peron. Când i-am sărit în brațe, n-a putut spune altceva decât: „A venit, a venit. Ai venit, micuțo."

M-a dus la unchiul și mătușa lui, unde se cazase împreună cu încă trei camarazi. Doi dintre ei nu se culcaseră încă și ne-au întâmpinat în salon cu bucurie, în timp ce al treilea, Ionică R., dormea adânc în patul pe care trebuia să-l ocup eu, lângă cel al lui Carol, în camera de oaspeți. Bietul băiat a fost trezit brusc, scuturat fără milă și obligat să-mi cedeze locul; dar nici bombănelile lui, nici remușcările mele că l-am smuls din vise și l-am obligat să se înghesuie pe o biată canapea din hol, nu m-au împiedicat să dorm fericită lângă iubitul meu.

Marea încercare e suspendată undeva, amenințătoare, deasupra sufletelor noastre. Nu știm exact în ce zi va avea loc; deocamdată nu ne despărțim nici măcar o clipă.

Bacău, 22 august 1916

Simt o mare greutate pe piept. Ceea ce era doar o amenințare a devenit realitate, o implacabilă realitate: a plecat – am rămas singură într-o frumoasă și promițătoare dimineață. Ziua aceea îngrozitoare a fost ieri dimineață pe câmpul de instrucție militară. Totul s-a petrecut foarte repede.

Vremea era frumoasă, era multă voioșie în jur, iar trupele erau animate de un asemenea optimism, încât trebuia să faci un efort ca să-ți imaginezi că toți acești bărbați plecau să înfrunte moartea – și s-o răspândească.

Carol încălecase pe frumosul nostru Darling, un cal irlandez puternic, dar foarte blând... ca toate animalele care simt că sunt iubite. Acesta părea să vrea să mă încurajeze și își pleca spre mine capul dornic de

mângâieri. Darling era foarte mândru de floricelele albe și mov cu care îi era împodobită fruntea și care se potriveau perfect cu pielea lui catifelată de murg.

Vorbeam cu Carol despre tot felul de nimicuri, pentru că trebuia să părem detașați de gravitatea momentului, când s-a dat semnalul încolonării.

Un sărut rapid ca pe vremea cruciaților: Carol s-a aplecat în șa și m-a ridicat în brațe până ce gura mea a atins-o pe a lui; apoi s-a îndepărtat în galop și s-a alăturat oamenilor lui.

Colonelul Nisipeanu, comandantul regimentului 12 artilerie, după ce a primit raportul, s-a întors cu fața către regimentul său: „Bună ziua, băieți! ”

După ce s-au stins uralele cu care i s-a răspuns, a ordonat momentul rugăciunii. Soldații și-au descoperit capetele și și-au făcut semnul crucii; corul trompetelor a însoțit reculegerea trupei în cele câteva clipe consacrate Domnului. Apoi colonelul a ținut un discurs impresionant înaintea oamenilor lui, iar ultimul lui îndemn a fost și mai vibrant: „Înainte, băieți! Sau învingem, sau murim!”

Urale îndelungi – emoție bărbătească pe fiecare chip. Câteva clipe de tropot înăbușit, un freamăt tăcut, asemenea unui tremur în copacii loviți de vântul care prevestea furtuna, și în urechi îmi răsună ca un trăsnet ordinul de punere în mișcare, trecând de la o unitate la alta.

Ofițerii se străduiesc să-și alinieze oamenii, se dau ordine scurte și se aude zăngănit de arme, iar caii nechează nervoși.

Deodată mă pomenesc cu Carol lângă mine; se apleacă și mă strânge în brațe cu putere. Din ochi îi curg lacrimi, iar din gură îi ies vorbe duioase, din cele de alint pentru copii.

Nu pot scoate o vorbă. Plâng, pur și simplu, și-l strâng la piept, gâtuită de emoție. Apoi ne-am despărțit!

Îl vedeam pe Carol îndepărtându-se, în timp ce eu încremenisem, plângând prostește, suferind ca o ființă neghioabă și fără putere.

Dar asta nu a durat mult. Mi-am revenit, amintindu-mi dintr-o dată că iubitul meu pleca, poate să întâmpine moartea, care nu merita decât dispreț, pentru că-și dorește lacrimi de la noi.

Așa că, mi-am înghițit lacrimile, m-am șters la ochi și, cum el se întorcea tot timpul ca să mă privească, am început să-i surâd încurajator.

Apoi, din depărtare, un ultim schimb de priviri, pe care mai mult l-am ghicit, iar silueta albastră, către care se avântă toată ființa mea, a dispărut printre călăreți, soldați, tunuri, zgomot și pulbere.

Stăteam locului și priveam cum curge regimentul. Mă hipnotiza defilarea lui asurzitoare, nu-mi mai dădeam seama ce simt. Cai, lăzi și tunuri treceau în iureș pe dinaintea mea; nu departe de locul în care mă aflam, drumul era întrerupt de un șanț larg, umplut cu pietriș, peste care atelajele grele nu puteau trece decât în galop, ca să nu li se înfunde roțile. Din goana trupei, recunosc și alți prieteni care pleacă:

— La revedere, Arabella!

— La revedere, Alexandru! La revedere, Ion! La revedere, George! La revedere... La revedere...

Cineva mă apucă de braț și îmi spune: „Hai să ne întoarcem. La ce te mai uiți?"

E unchiul lui Carol, care mă conduce cu blândețe la caleașcă. Câmpul de exerciții e acum pustiu. În depărtare, pe drum, un lung nor de praf...

Bacău, 23 august 1916

Plictiseală, tristețe. Spre seară o scrisoare de la Carol, care, probabil, tocmai a trecut frontiera la Oituz. Are moralul bun și-mi povestește vesel despre Darling, care este admirat pentru blândețea și frumusețea lui de toată lumea.

Și noutăți și de la București: dirijabile și avioane inamice bombardează orașul în fiecare zi.

Bacău, 25 august 1916

Ieri, falsă bucurie: fusesem convinsă că trupa lui Carol va trece prin Piatra chiar astăzi și mi-ar fi fost ușor să ajung acolo, ca să-l îmbrățișez. Dar vai, pură născocire.

Părăsesc Bacăul în seara asta, mă îndepărtez de locul în care veștile de pe frontul de nord ajung cel mai repede.

Oh, plictiseală cumplită! Ne revedem... Mâine voi revedea și casa noastră mare, pustie și ea... Îmi voi aminti că aici am luptat, am suferit ca să nu-mi fie distrus căminul, familia.

Câte amintiri voi regăsi în această casă, frumoasa mea casă... totul otrăvit de neuitarea zilelor urâte...

Dar nu mi-a cerut el, oare, să-l iert și să uit? Să iert a fost ușor – dar să uit? Netrebnică inimă mai am!

București, 27 august 1916

E chiar vesel în noua mea cameră, vastă, cu tavanul jos și cu câteva bolți. Mă grăbesc să fac ordine în acest nou apartament (care se presupune că nu este accesibil

bombelor lansate din avioane) ca să mă apăr de neurastenie. Nu vreau să pară că e „vreme de război".

În această după-amiază m-am întâlnit cu câteva prietene, toate moarte de frică din pricina bombardamentelor aeriene. Doamne, cât de tare m-au enervat figurile lor terorizate! Și mie îmi e frică, dar doar de un singur lucru: că nu-l voi mai revedea pe iubitul meu. Dacă nu ar fi dorul de el și teama de pericolul cu care se confruntă, aș fi liniștită în acest oraș sub asediu.

Primele mele zile de singurătate în această casă imensă nu sunt așa de groaznice pe cât m-am temut eu. S-ar părea că singurătatea m-a liniștit; nu mai văd totul chiar în negru. Acum mă văd învăluită în mov... Iar ca să-mi umplu timpul cumva, până când voi lucra într-un spital, o să-mi aranjez în stil oriental holul de la parter.

Am început să cotrobăi prin șifonierele nebunaticului meu iubit... și am rămas cu gura căscată. Cel puțin douăzeci de costume! Și ce de pantofi! Și cravate! Mantouri, treisprezece, fără să le mai pun la socoteală și pe cele pe care și le-a luat cu el. În naivitatea mea, de când m-am măritat, m-am gândit de două ori până să-mi comand vreo toaletă nouă. E pur și simplu ridicol ca soțul meu să fie mai bine îmbrăcat decât soția lui! Dar sunt atâtea lucruri care lui Carol nu-i intră în cap, unele mult mai importante...

Iar ăsta e chiar un fleac...

București, 28 august 1916

Turtucaia a căzut și suntem foarte îngrijorați. 12.000 de prizonieri români! Se spune că bulgăroaicele scot ochii răniților noștri cu furculița și aruncă de la ferestre apă clocotită peste soldații români! O stirpe nenorocită!

Dar îi vom cotonogi, îi vom învinge până la urmă! Și va fi vai de ei în ziua aceea!

București, 1 septembrie 1916

Am primit astăzi probele fotografiilor pe care le-am făcut după declarația de război; îmi plac mult. Ce emoție, ce bucurie să-i pot admira din nou frumosul chip, puțin sever în poza în care e singur și să-l văd surâzând ușor, cu trăsăturile îmblânzite, în aceea în care suntem împreună, ochi în ochi! În cea de-a treia poză capetele noastre se ating, mâna iubitului meu e în mâinile mele, iar chipurile noastre sunt luminate de dragoste, dar și umbrite de tristețe!

București, 8 septembrie 1916

Zi prea lungă. Plictiseală. E din nou Sfânta Maria. De ce oare Sfânta Fecioară și Sfântul Ioan, dintre toți sfinții, au privilegiul de a fi sărbătoriți de două ori pe an? 8 septembrie! Ce frumos era de „Sfânta Maria mică" pe vremea adolescenței mele! Ne aflam întotdeauna la Sinaia. Părinții mei dădeau petreceri, dineuri; la noi se aduna mult tineret. Încă mă mai văd, o tânără de șaptesprezece-optsprezece ani, cum îmi primeam prietenii care veneau să mă felicite pe 8 septembrie, de ziua mea onomastică.

Pentru că numele păgân Arabella nu figurează în calendarul ortodox, s-a socotit de cuviință să i se adauge Maria (mama, cu prerogativele ei de Marie mai mare, își serbează onomastica pe 15 august) Totuși, numele meu de rezervă, foarte creștin, nu era pentru mine decât un

pretext de petrecere, ca să fiu copleșită cu cadouri și sărbătorită. Flirturile mele de pe atunci, majoritatea niște tineri nătângi, în treacăt fie spus, veneau la noi în ziua aceea cu flori și bomboane sau cu vreo carte pretențioasă, „ultramodernă" sau „clasică" – asta ca să-i facă pe plac lui papa – toți cu inima cât un purice și cu speranța licărindu-le în priviri. Aceste omagii mă zăpăceau, nu-mi mai încăpeam în piele de bucurie, atât de mândră eram că devenisem „fată de măritat".

Ieșeam din copilărie – se încheia o perioadă ingrată, cea mai dificilă din această călătorie ciudată care este viața; mă îmbătam deja cu un soi de libertate pe care, încăpățânată cum eram, îi forțasem pe părinții mei să mi-o acorde. Dar nu era vorba decât de zorii unei libertăți totale, aproape abuzive, pe care mi-am cucerit-o treptat, depășind tot mai mult în fiecare zi limitele pe care „bătrânii mei" mi le trasaseră. Ce minunați ani lipsiți de griji, plini de avânt! Câte satisfacții am avut datorită acestei libertăți cucerite prin crude victorii asupra prejudecăților părinților mei! Ce explozie a tinereții și vitalității mele, atât de încătușate în anii copilăriei.

Oh, cât de tare urăsc amintirea acestei copilării!

Maria își iese din fire ori de câte ori mă aude spunând asta. Cam are dreptate – puțini copii au fost așa de răsfățați ca mine. Dar eu uram răzgâielile și mângâierile acelea, pentru că erau urmate de o totală privare de libertate, de o supraveghere mult mai strânsă a celor mai mici amănunte din viața mea!

Voința înspăimântătoare a celor mari, autoritatea lor nelimitată asupra celor mici îmi paralizau inițiativa, îmi răpeau orice bucurie de a trăi. Și guvernantele, și institutoarele, cât le-am urât și cât le urăsc chiar și în ziua de astăzi!

E greu de imaginat doza de perversitate și cruzime sau totala lipsă de înțelegere a firii copilului, care zac în unii dintre acești monștri cu chip de „biată femeie care-și câștigă pâinea". Dintre cei cincisprezece mentori a căror autoritate a trebuit s-o suport, da, cincisprezece, pentru că eram un copil „atât de rău", încât majoritatea acestor „domnișoare" n-au rezistat multă vreme lângă mine, am ținut doar la două dintre ele: prima a fost o nemțoaică foarte cultivată, fräulein Schaeter, care a reușit să îndure aproape patru ani chinul de a educa „o fetiță atât de rea". După ea a venit miss Blyghton, o englezoaică plină de farmec, cu părul roșu ca focul, care a știut și ea să mă îmblânzească din primele zile; dar, vai, nu s-a înțeles cu părinții mei și m-a părăsit după câteva luni. Pe aceste două femei le urmăresc adesea, în gând, cu binecuvântările mele pentru că au știut să mă consoleze, să calmeze nervii mei de copil chinuit de copilăria însăși; pentru că eram o mică ființă revoltată de tot ceea ce vedea în jurul ei, dar și dureros de timidă, care, neîndrăznind să protesteze cu fermitate, făcea niște cumplite crize de furie, când „regimul" devenea de nesuportat. Chiar și azi, manifestările caracterului meu „infernal" se datorează adesea numai timidității care nu se lasă învinsă decât printr-un mare efort sau printr-o izbucnire violentă. Dar și ăsta e un aspect pe care puțini îl cred: timiditatea mea. Doar Carol și Teodor au înțeles cât de grav sunt afectată de această calamitate. Cumnatul meu chiar susține că mi se citește asta pe picioare! (Una dintre obsesiile lui nevinovate este aceea de a-și lămuri personalitatea cuiva după forma picioarelor.)

Cât de împrăștiată sunt astăzi! Nu eram eu mai devreme înduioșată de felul în care mi-am cucerit libertatea, de ziua mea? Și toate astea pentru că azi e 8 septembrie.

Ce face, oare, acum biata Maria, singură la Sinaia? Pierită, fără îndoială, și descumpănită, pentru că nu știe să-și stilizeze suferința într-atât încât să-i dea savoare unui lucru frumos, demn de a fi trăit.

București, 9 septembrie 1916

O dimineață de septembrie de vis: ceața rozalie prin care se văd frânturi de cer foarte albastru și vârfurile copacilor care încep să îngălbenească.

În aerul dimineții, proaspăt de parcă ar fi fost curățat, plutește un iz de frunze putrede și nu știu de ce mă ia cu frig sub mângâierea soarelui palid. Farmecul ambiguu al unei amărăciuni însoțite de mici bucurii perfide, mă face și mai sensibilă: totul mă emoționează, totul mă înduioșează și, în același timp, totul are gust de moarte...

Toamna, toamna, anotimpul pervers! Ultimul zâmbet al naturii, cântecul de rămas-bun al păsărilor, plante somnoroase, care-și oferă ultimele flori. Cum să nu cânți, cum să nu iubești... să nu plângi?

Dar, uite că plouă! Odaia mea scundă s-a întunecat dintr-o dată...

Am aprins lampa Galle în formă de ciupercă. Odată cu lumina ei caldă și mată mi se schimbă starea de spirit: mai puțină fandoseală, mai multă energie (cu toate că dragul meu „eu" a devenit posac, asemenea ploii)

Va trebui s-o iau pe jos, prin ploaia care curge într-una. Și să fac nesuferitele drumuri de aprovizionare, în timp ce zburătoarele astea zbârnâitoare[1] ouă asupra noastră.

Războiul ar trebui să le călească pe femei.

[1] Avioanele germane erau numite taube (porumbel) (n. t.)

Preajba, 11 septembrie 1916

Zi senină de toamnă, dar îngrozitor de frig. Deși strălucește, soarele nu încălzește deloc. Am plecat din București pe o vreme urâtă, ca de sfârșit de noiembrie. Am așteptat două ore pe peronul gării, sub rafale înghețate de vânt. Hărmălaie, îmbrânceală, mirosuri infecte, care nu se lasă împrăștiate de vânt.

Înghețată și epuizată, am călătorit în picioare într-un vagon supraaglomerat până la Titu, unde mă aștepta mașina administrației. Dar vântul și frigul se mai domoliseră, așa că drumul de la Titu încoace nu a fost chiar neplăcut. Am avut răgazul, în cele trei ore cât am mers cu mașina, să-mi dau frâu liber gândurilor. Închipuirea m-a purtat, ca de obicei, pe tărâmul viselor, m-a făcut să trăiesc scene fermecătoare, dar și tragice... Când am ajuns la casa de la Preajba aveam senzația că vin de undeva, de departe.

Am luat prânzul în grabă cu un tânăr ajutor al administratorului, care nu este mai priceput decât mine la muncile câmpului. Carol nu mi-a lăsat nicio instrucțiune în această privință. Nici acest tânăr înlocuitor al administratorului, nici eu nu știam ce trebuie făcut. Cu toate acestea, amândoi ne făceam că ne pricepem.

Plecarăm împreună să facem un tur al proprietății și ca să controlăm munca celor câțiva țărani care ne-au mai rămas și să ne dăm seama de rezultatele date de plugul motorizat de care Carol era așa de încântat.

Plimbarea cu cabrioleta peste câmpuri mi-a adus aminte de o altă plimbare, prin aceleași locuri, pe care am făcut-o cu Carol, acum trei luni. Ca și atunci, era un decor de basm, dar era foarte frig și nu aveam în brațele cui să mă cuibăresc, nu aveam cui să-i spun ce simt.

Nostalgia își umfla pânzele, în adâncul meu, dar nu găsea marea liniștită pe care să poată pluti.

Îl chemam pe Carol în gând în fiecare clipă și, cum el nu-mi răspundea, mă adresam cu voce tare tânărului meu însoțitor, arătându-mă încântată de farmecul naturii. El îmi răspundea evaziv – cu un respect oarecum ironic – părând să nu priceapă de ce îmi atrăgeau atenția norii de aur și soarele la apus. Ne-am întors noaptea târziu, dârdâind și cu un vag sentiment de ridicol față de așa-zisa noastră inspecție. Eram îndurerată din pricina amintirilor pe care mi le trezise această plimbare. Mi se părea că aud vocea lui Carol, o voce care știa să fie frumoasă în toate inflexiunile ei, cum îmi punea o mie de întrebări despre lucrări, despre finanțe, despre recoltă și despre administrarea moșiei.

Așa că, după ce am băut un ceai reconfortant, am început să-l imit pe Carol și să-i pun șefului însărcinat cu lucrările o mulțime de întrebări, ca să învăț, ca să mă pun la punct cu treburile pe care aveam să le dirijez de-acum!

Doamne, cât de departe e Carol! Oare când voi simți din nou dulceața obrazului său lipit de al meu? Uite cum mă înduioșez și nu e deloc momentul potrivit: voi pleca într-un sfert de oră!

București, 11 septembrie 1916

Scrisoare de la Carol, expediată acum douăsprezece zile!

Îmi scrie cam pe scurt, ca și cum s-ar grăbi și ca și cum n-ar fi în largul lui! Îmi spune că a făcut cinci prizonieri în timpul unei expediții de recunoaștere. Apoi o

scrisoare de la unchiul P. , care-mi vorbește de alt act de curaj, de vitejie al soțului meu.

E foarte frumos, sunt mândră de el, desigur... Dar l-aș vrea pe Carol mai cuminte, aș vrea să nu se expună inutil... din fanfaronadă. Într-un cuvânt, scrisoarea lui nu era foarte tandră, cu excepția câtorva cuvinte de la sfârșit, îmi vorbea despre el și despre camarazii lui de război – toți niște eroi, s-ar părea...

Apropo de eroi, tocmai am aflat o veste care m-a bucurat: urmându-mi sfaturile, unul dintre prietenii mei – un băiat solid, care, de când a început războiul, tăia frunză la câini prin București, pretinzând că e bolnav – s-a hotărât să se înroleze. Îi sunt recunoscătoare că s-a lăsat convins așa de repede, pentru că singurul meu argument a fost: „Trebuie în primul rând să fii șic!" Și asta s-a petrecut acum opt zile.

I-am scris imediat o scrisoare plină de elogii. Dar maică-sa știe că i-am influențat fiul și probabil că mă va trimite la toți dracii. De ce m-am băgat, la urma urmei?

București, 13 septembrie 1916

Marți, 13! Dacă există superstițioși în București, cu siguranță că azi nu le e prea bine! De ieri, de la ora trei după-amiaza, suntem cu sufletul la gură. Lumea din oraș e înnebunită: avioane și zeppeline inamice defilează țanțoș. fără jenă, pe deasupra bietului nostru oraș, în ochii tuturor și la o înălțime destul de mică, pe un cer perfect senin. Când ieșeam ieri din casă, pe la ora trei, bătrânul meu grădinar mi-a strigat de parcă aș fi fost surdă: „Domniță, nu auziți zgomotul bombelor, huruitul aeroplanelor?" Nu. Ascunsă în încăperile de la parter și mai ales, cufundată în visări, nu auzisem nimic. Acum

auzeam – ar fi fost și imposibil să nu auzi. Ridicând capul, am văzut chiar deasupra mea, trei avioane care se învârteau în cerc, fără să le pese de șrapnelele azvârlite de bateriile noastre antiaeriene. Am rămas încremenită pentru câteva clipe și, până la urmă, am chemat o birjă ca să mă duc în oraș. A fost destul de greu să-l conving pe bătrânul vizitiu, care avea, de altfel, un aer blajin, să facă o cursă atât de periculoasă. Grăbită, am avut inspirația să-i țin niște teorii fataliste: i-am amintit că fiecare om are totul hotărât de dinainte, inclusiv „ceasul"; în rest, l-am încredințat, că, atâta vreme cât mă aflam eu în birja lui, nu avea să i se întâmple nimic, nici lui, și nici mârțoagei lui, pentru că eu sunt „tabu" și mascotă.

A ezitat câteva clipe, apoi, râzând în barbă, m-a dus fără să mai bombăne.

Auzeam din toate părțile zgomotele bombelor aruncate din cer, dar și bubuiturile, mai înfundate, ale obuzelor noastre care explodau în aer.

Bătrânul nu scotea o vorbă, încrezător în steaua noastră norocoasă. Mă întrebam, totuși, dacă nu fusesem prea curajoasă făcându-mă răspunzătoare pentru viața lui. Nici pomeneală: în două rânduri am ajuns în locuri în care nenorocirea se petrecuse cu câteva minute înainte de sosirea noastră. La Poșta Centrală, unde se adunase puhoi de lume, tocmai căzuse o bombă, pricinuind moartea a trei persoane. Pe urmă, la câțiva sute de metri mai încolo, am văzut doi cai zăcând într-o baltă de sânge, unul mort, celălalt grav rănit. Mai departe, pe Rahovei, câțiva răniți, dar și morți.

După ce mi-am terminat cumpărăturile, l-am lăsat liber pe birjar în fața la Capșa. În timp ce-l plăteam, bătrânul mă privea lung, dând din cap și râzând iar în barbă.

— Vezi, i-am spus eu, nu te-am păcălit când te-am asigurat că vom scăpa teferi.

Oamenii din popor au mai mult spirit decât s-ar crede. Îmi place nespus fatalismul lor și mi-a plăcut și ce mi-a spus bătrânul birjar:

— Văd, coniță, că Dumnezeu a vrut să ne cruțe până acum...

La cofetăria Capșa, unde am intrat să iau un aperitiv, am dat peste câțiva cunoscuți, bărbați care depășiseră vârsta de înrolare. Păreau îngrijorați, deprimați, dar nu înspăimântați.

Chiar atunci au fost anunțate trei avioane inamice... care nu s-au arătat. Dar era de presupus că nu se vor lăsa mult așteptate. Într-adevăr, noaptea a început dezastrul. Semnalul a fost dat, ca de obicei, pe la ora unsprezece, prin clopotele bisericilor și fluierăturile prelungi ale vardiștilor. Cam după o oră de așteptare, când tunurile noastre antiaeriene începuseră să se audă, am alergat spre grădină, imprudent de curioasă.

Un zeppelin luminat de reflectoarele românești care nu se mai desprindeau de el, se rotea deasupra cartierului meu. Tirul alor noștri îmi părea slab, cu o sută până la trei sute prea scurt sau prea lung, obuzele zburau aiurea, care încotro. Însă, deodată, când un fulger a luminat cerul foarte aproape de dirijabil, acesta parcă s-a clătinat, nesigur și apoi a luat-o la goană. Retrăgându-se, monstrul a mai lansat două bombe, care au avariat niște case din centrul orașului. Au fost uciși cinci copii!

Astăzi, cum aveam mai multe drumuri de făcut și dorind să merg să-l văd pe socrul meu, am ieșit pe la ora unsprezece. În apropierea casei am dat peste niște gură-cască preocupați să scruteze cerul. „Semn rău", mi-am zis. Câteva lovituri de tun mi-au confirmat presimțirea. Pe cer, la zenit, plutea un singur avion.

Am traversat șoseaua și am luat-o spre sanatoriul „Elisabeta", unde l-am găsit pe socrul meu afară, într-un

fotoliu mecanic, încălzindu-se la soare, liniștit și lipsit de griji. În timp ce-l imploram să se întoarcă în cameră, foarte aproape de noi s-a auzit o explozie foarte violentă. N-am apucat să ne dăm seama din ce direcție venise bubuitura, pentru că au început să cadă peste noi schije mărunte de obuz. A apărut imediat un infirmier și l-a dus pe bolnav înăuntru, iar eu am alergat spre șosea să văd ce se petrecuse, îngrijorată de soarta casei mele, care se afla în apropiere, la mai puțin de o sută de metri de sanatoriu.

Oamenii alergau spre strada Principele Ghica din apropiere. Am alergat și eu și am observat un grup de bărbați care aduceau un rănit – sau poate un mort. Lângă mine zăcea la pământ un nefericit cu o rană oribilă la piciorul stâng, care părea înțepenit sau rupt. Prin pantalonul rupt se vedea carne sângerândă, iar pe pământ se întindea o baltă de sânge. Omul trăia, era conștient, dar nu scotea niciun sunet. Chipul îi era livid, iar ochii deschiși scrutau cerul cu o groază de nedescris. M-am apropiat de el ca să-i observ suferința. Am vrut să-mi testez rezistența nervoasă, ca să mă asigur că pot suporta, fără să-mi pierd curajul, asemenea grozăvii. Era o experiență pe care îmi propusesem s-o fac înainte de a mă înrola ca infirmieră voluntară. Am constatat cu satisfacție că rezistam, așadar aveam să fiu de folos la Crucea Roșie (Detest femeile care se simt rău la cea mai mică emoție sau la vederea unei zgârieturi; sunt în general creaturi egoiste, meschine...) Rănitul a fost dus la spital și am plecat și eu. Cu tot sângele meu rece, mă copleșise mila pentru acel nenorocit, a cărui expresie rătăcită mă impresionase mai mult decât hidoșenia rănii lui.

Acasă am dat de unchiul I. C. , care intrase să se adăpostească în holul de la parter. Tremura un pic dar

se străduia să-și ascundă emoția... Am stat puțin de vorbă, apoi, când lucrurile s-au mai liniștit pe afară, am ieșit împreună. În oraș am aflat că o bombă inamică omorâse trei oameni undeva pe la Cișmigiu și că numărul total al morților și răniților era de vreo două sute!

Deci asta însemna război!

În scrisoarea pe care am găsit-o acasă, Carol îmi spunea că lupta de pe front devine din ce în ce mai cruntă. Erau acum la Lăpușna, în munți, și se plânge de frig. Aceste vești ar trebui să mă îngrijoreze, dar am, dintr-o dată, convingerea că lui Carol nu avea să i se întâmple nimic rău. Cât despre mine, nu moartea mă înspăimânta, ci durerea și mai ales teama de a nu rămâne infirmă. Dumnezeu, dacă îmi asculta rugile, nu avea să îngăduie să se întâmple o asemenea grozăvie! Sunt istovită în seara asta – precis nu voi putea să mă scol la noapte să văd monștrii aerieni și să mă feresc de ei. Iar dacă moartea va vrea să mă ia, o să mă găsească în pat, la căldură.

București, 14 septembrie 1916, ora 9 dimineața

Acum o jumătate de ceas m-a trezit glasul „tunului", însă o imensă lehamite mă ține în pat. Bucureștiul e terorizat de trei avioane germane, care survolează orașul și lansează asupra noastră o cantitate înspăimântătoare de proiectile nimicitoare. În cartierul meu au explodat cel puțin patru sau cinci. Un câine a urlat sfâșietor în urma unei asemenea explozii și văd că nimeni nu s-a îngrijit de bietul animal...

Azi-noapte zeppelinul a provocat noi distrugeri, dar și el a fost pe punctul de a fi distrus.

În țara asta nefericită nu avem de nici unele. Suntem prost organizați, nepregătiți pentru război, cel puțin așa susține toată lumea.

Se mai spune și că în momentul în care George Valentin Bibescu, fondatorul Ligii aeriene române, a încercat să pună pe picioare aviația militară din România, s-a lovit de piedici uriașe din partea șefilor armatei și ai guvernului. A fost luat drept nebun; la argumentele lui serioase s-a obiectat că, banii fiind puțini, nu ne putem lansa în cheltuieli enorme, pe care le presupune întreținerea unei flotile aeriene.

Slujnica îmi dă de știre că în acest moment zece avioane inamice ne bombardează și că un grup de femei, care priveau cerul de pe o străduță din spatele grădinii mele, au fost ucise pe loc.

Două avioane de vânătoare românești se hotărăsc, în sfârșit, să lupte cu inamicul. De la fereastra mea nu văd mare lucru, dar aud din ce în ce mai multe explozii în aer. E înfricoșător!

Niciun zgomot! Slujnica îmi spune că nu se mai vede nimic pe cer. Să fi fugit inamicul de îndată ce a fost atacat? Oh, dacă am fi fost mai bine dotați!

Domnii nemți au lansat în timpul atacului numeroase manifeste prin care ne dau de știre că vor transforma Bucureștiul într-un morman de cenușă!

București, 17 septembrie 1916

Bucurie! Telegramă de la Carol, care mă anunță că vine pentru câteva zile.

București, 24 septembrie 1916

A trecut o săptămână fără să vină, fără să-mi dea vreun semn de viață! Sunt tristă și frântă de oboseală; și iar îmi face necazuri stomacul...

Ieri a fost o zi agitată, enervantă la maximum. A trebuit să merg la Comana, un târgușor devenit centru militar român și rus; fermierul meu asociat, Ștefiche, nu prea știe să se ocupe de problemele moșiei, e timid, molâu, mă exasperează!

De îndată ce am ajuns la Comana, m-am dus să tratez cu prefectul județului, amabilul domn Iuca[1], în uniformă de colonel. M-a primit foarte politicos și am reușit să vând armatei, pentru suma de 22000 lei-aur, o parte din grâul meu de la Preajba. Nu e grozav, dar nici prea rău... Pe urmă a trebuit să mă ocup de livrarea grânelor vândute și să aștept până seara să mă întorc.

Am luat prânzul cu Ștefiche într-un birt infect, mai bine zis, în fața lui, la o masă pusă afară. Frig, cer înnorat, bucătărie mizerabilă, dar pâine militară, caldă și foarte gustoasă; destul de original!

Domnul Iuca m-a invitat apoi să vin să aștept în biroul lui de la prefectură în timp ce Ștefiche se ocupa de acte. Voiam atât de mult să ajung undeva, la căldură, încât am primit bucuroasă oferta galantului prefect, care m-a condus înăuntru. După un sfert de ceas, mica așezare a început să fie bombardată. O nenorocită de mașinărie distrugătoare a explodat foarte aproape de prefectură, făcând un zgomot asurzitor.

— Să-ia ia dracu! se înfurie domnul Iuca. Așa ne deranjează în fiecare zi... Și mă întreabă zâmbind: Nu vă e frică, doamnă?

---

[1] Dumitru Iuca (1882-1940) avocat, om politic liberal. Primar al orașului Giurgiu, deputat apoi ministru de interne în 1936-1937.

— Tot așa „ne deranjează” și la București în fiecare zi.

Apoi, cum cineva l-a informat că gara fusese avariată, că muriseră trei oameni și alți câțiva fuseseră răniți, și-a pus mantaua și mi-a propus să-l însoțesc la spitalul militar, unde erau transportate victimele.

În fundul unei săli mari, pline de răniți și semiconvalescenți, unui soldat român, întins gol pe o masă de operație, i se amputa un picior. Și era supus la acel chin fără urmă de anestezie, ceea ce mi s-a părut o barbarie de neînchipuit.

Am încercat să-l liniștesc puțin cu vorbe blânde, aplecându-mă asupra lui. Dar el, cu privirea rătăcită, repeta într-una: „Mor, lăsați-mă să mor în liniște”. Era cumplit.

Am părăsit acel loc al suferinței, în care nu puteam fi de niciun folos și m-am întors cu domnul Iuca la prefectură, unde am rămas până seara la șapte. Epuizasem mai toate subiectele de discuție, când domnul Ștefiche și-a făcut apariția și mi-a spus că terminase. Bucuroasă că scăpasem de atmosfera apăsătoare de la prefectură, dar și că am putut să-l scutesc de prezența mea pe bietul domn Iuca, i-am mulțumit călduros pentru buna primire ce-mi făcuse și am ieșit la aer cu Ștefiche. Acesta mi-a spus că dăduse în sat peste fosta doică a copiilor lui și mi-a propus să mergem să cinăm la ea.

Am pătruns într-o casă țărănească foarte plăcută, curată și luminată de focul vesel din vatră. Femeia ne-a primit cu ospitalitatea și naturalețea puțin distantă a țărăncilor române, care, fără să se străduiască prea tare, au știința de a fi mari doamne cu oaspeții lor, oricare ar fi aceia. Ne-a oferit o minunată gustare cu ouă proaspete, pui la frigare și lapte „nebotezat”, foarte diferit de cel pe care-l cumpăram la București.

Pe la ora opt și jumătate ne-am dus la gară, bucuroși că în scurtă vreme aveam să ajungem acasă. Dar un funcționar îngălat ne-a stricat imediat bucuria informându-ne că trenul avea o mică întârziere. „Mica întârziere, a spus Ștefiche, înseamnă că nu vom putea ajunge acasă decât mâine dimineață... ”

Peronul era aglomerat cu soldați ruși, care așteptau un tren care trebuia să vină înaintea trenului nostru. Larmă îngrozitoare, râsete, duhori și iz de alcool...

Și deodată, alarma: au fost observate două zeppelinuri. Imediat sunt stinse toate luminile și ne trezim în beznă. Dar fără veste și parcă făcându-le în ciudă, iese luna dintre nori, luminând larg totul în jur, cu obrazul ei zâmbitor întors spre noi. Regimentul rus se înghesuie într-un tren și în curând gara rămâne pustie.

Cum n-am de gând să mă duc într-un adăpost, umblu agale de-a lungul peronului, scoțând din când în când capul de sub acoperiș și pândind apariția monștrilor pe cerul lăptos.

Un individ bizar, în haine civile, slab și sleit, mă abordează brusc și îmi spune încetișor într-o românească stâlcită: „Aveți grijă, domnișoară, sunteți reperată de autoritățile de aici și suspectată că sunteți spioană, din cauza părului dumneavoastră roșu.”

Am pufnit în râs și i-am răspuns că dacă fusesem reperată, asta nu putea fi decât în avantajul meu. Dar abia mă pornisem să bat iar peronul în sus și-n jos la lumina lunii, că un sergent ivit din umbră s-a priponit în fața mea și fără prea multe maniere, a început să mă descoasă: ce caut aici, cine sunt, cine e domnul care mă însoțește (Ștefiche tăcea mâlc, la câțiva metri de noi). Voia să știe de unde veneam, încotro mă duceam... Enervată, mai ales că duhnea a vin, m-am răstit la el că nu admit să fiu chestionată de către un bețiv și că ar face bine să mă

lase în pace. Dar el, deloc intimidat și fără să mă scape din ochi, s-a dus să-i spună ceva unui jandarm pe care nu-l observasem într-un loc întunecat. Acesta, după ce l-a ascultat pe sergent, a dispărut câteva clipe, apoi s-a întors, înaintând cu pași mari și flancat de un ofițer.

Amândoi au venit glonț la mine, iar ofițerul, foarte politicos, m-a rugat să-l urmez, pretextând că avea să-mi ceară niște informații.

M-am supus râzând în sinea mea și presimțind o aventură amuzantă, m-am lăsat condusă în biroul șefului de gară. Acesta mă salută, înclinându-se și zâmbind cu amabilitate. De îndată ce am intrat în birou, ofițerul, în spatele căruia se postaseră jandarmul și sergentul, și-a schimbat atitudinea somându-mă să-i prezint actele! Îi mărturisesc cu răceală că nu am niciun act de identitate asupra mea și îmi spun numele, fără emfază, dar cu un aer distant și ușor ironic, care pare să-i displacă. Încăpățânat, îmi declară intransigent că nu se poate mulțumi cu o simplă declarație verbală din partea mea și că risc să fiu arestată dacă nu reușesc să-i demonstrez că sunt cine pretind eu că sunt.

Hmm! Fără să-mi pierd cumpătul, ci, dimpotrivă, luându-mi un aer încă și mai condescendent, îi întind cu vârful degetelor, cartea mea de vizită, rugându-l să-l întrebe pe prefect dacă m-am bucurat în cursul dimineții de protecția lui. „Și mai ales, domnule ofițer, nu uitați să vă informați asupra culorii părului meu... ” Cu o furie abia mascată îmi smulge cartea de vizită din mână și îi cere sergentului să-l aducă și pe Ștefiche în arestul meu preventiv, apoi se face nevăzut.

După zece minute petrecute sub privirea bănuitoare, dar fără răutate a jandarmului și în fața zâmbetului încurajator al șefului de gară, ofițerul se întoarce îmbufnat și ne spune că suntem liberi. Iritat însă de gafa pe

care o făcuse, ca și de atitudinea mea zeflemitoare și de ocheadele complice ale șefului de gară, ține neapărat să facă o demonstrație de autoritate și se pornește să critice cu asprime atitudinea mea pe timp de război. Îmi reproșează că l-am pus într-o situație penibilă (aș spune mai degrabă ridicolă) luându-mi libertatea de a circula prin gara Comana fără „permis" (nu știam că aveam nevoie de permis, dar nu aveam să-i spun asta) În concluzie, a crezut el de cuviință să adauge cu insolență că „era foarte bucuros că prefectul putuse să garanteze identitatea mea, pentru că fusesem în pericolul de a rămâne la Comana mai mult decât mi-aș fi dorit." Atunci m-am enervat, pentru că tot ce debita el dovedea că își depășise atribuțiile. Măsurându-l din cap până-n picioare, fără urmă de ironie, i-am răspuns, pe un ton la care nu se prea aștepta, că „în România voi rămâne oriunde chiar și fără permis, exact atât cât am chef"; iar el, dincolo de meritul relativ de a-și fi făcut datoria, cerându-mi să-mi probez identitatea, se purtase ca un prostănac needucat. Acestea fiind spuse, l-am luat de braț pe Ștefiche, care tremura tot și l-am tras pe peron, fără să mă mai sinchisesc de comentariile răutăcioase ale ofițerului.

S-a făcut iar liniște deplină. Zeppelinele anunțate nu au mai apărut, așteptarea trenului a fost cumplită! După o altă jumătate de ceas de plimbat pe peron, la-m rugat pe șeful gării să mă lase să aștept în biroul lui, pentru că sălile de așteptare erau mizerabile. Foarte cumsecade, m-a primit cu brațele deschise și l-a invitat și pe Ștefiche la el în birou. Am vorbit despre „aventura" noastră și ne-am amuzat copios; am fost serviți după toate regulile ospitalității românești cu cafea turcească, prăjituri și apă proaspătă. Am stat acolo până la ora două noaptea.

Eram sfârșită; Ștefiche, la rândul lui, părea nervos și epuizat.

Abia ne-am așezat noi în tren – am avut noroc să găsim două locuri libere într-un compartiment – și am adormit; a fost un somn istovitor, din care tot tresari și te trezești speriat și te întrebi unde ești, ce se întâmplă, dacă ai ajuns... Capul îți cade greu, când la dreapta, când la stânga, când în față; te trezești brusc, înțepenit; adormi la loc și o iei de la capăt...

Pe la cinci și un sfert am ajuns la București. Decorul obișnuit: întuneric, nimeni nu mă așteaptă la gară, nici o mașină la ieșire. Ștefiche, lichea sadea, îmi propune, nu prea convins, să mă însoțească, ceea ce am refuzat cu fermitate. Pe când ne pregăteam să ne despărțim, ne-am adus aminte că banii luați pe grâu erau la el, așa că ne-am dus în apropierea unui felinar a cărui lumină era camuflată, iar asociatul meu a început să numere cu grijă bancnotele înainte de a mi le da. M-am gândit atunci la pericolul la care ne expuneam: de data asta puteam fi ușor reperați de un tâlhar și eu riscam când plecam singură prin întuneric să fiu pur și simplu jefuită, chiar hăcuită, fără putință de scăpare. Asta e! mi-am zis eu și luându-mi rodul muncii, m-am despărțit de Ștefiche.

Pe drum, niciun derbedeu, niciun tâlhar – bandiții de calibru inferior erau, probabil, plecați pe front... Am ajuns acasă la lumina stelelor – aproape bâjbâind pe șoseaua Kiseleff unde era beznă – căci luna se culcase demult. Camera mea confortabilă mă aștepta, caldă și parfumată.

— Iată-te, așadar! Cum te-ai dus așa ai venit, îmi spune oglinda, aruncându-mi o privire cam batjocoritoare. Nici jefuită, nici hăcuită, nici măcar condamnată pentru spionaj!

— Uiți, drăguță, că e război! îi replică glumeață portocalia lampă Galle...

Dar pe birou, un registru mare, nou și plin de simț practic, le pune pe amândouă la punct:

— O fi venit ea așa cum s-a dus, dar să-i spunem bun venit! Și cu 20000 de franci în buzunar pe deasupra!

București, 25 septembrie 1916

În dimineața asta mica distracție zilnică ne-a ținut cu sufletul la gură; inamicul fusese precis informat că toți aviatorii noștri plecaseră cu avioanele lor pe front, așa că dușmanul a expediat contra Bucureștiului o escadrilă de unsprezece avioane, care s-au amuzat în voie, timp de trei sferturi de oră, deasupra capetelor noastre.

Orașul era apărat doar de faimoasele tunuri japoneze și englezești pe care le pusesem de curând la treabă și care nu-l intimidau deloc pe adversar, pentru că artileriștii noștri nefiind deloc învățați cu noile mașinării, ținteau prost. La Chitila au căzut numeroase bombe care au făcut dezastru, în timp ce altele, care au încercat să distrugă posturile de transmisiuni fără fir de lângă șosea, au făcut, din fericire, mai mult zgomot decât pagube.

Ieri, aviatorii români au doborât una dintre păsările acelea sinistre, fapt care mi-a umplut inima de-o bucurie sălbatică. Comunicatele oficiale au vorbit foarte puțin despre asta. Laconismul lor e enervant și, după mine, destul de stângaci.

Populația Bucureștiului nu e deloc informată despre ceea ce se petrece cu adevărat pe front, ni se ascund până și victoriile, despre care aflăm cel mai adesea din comunicatele străine, mai puțin zgârcite decât autoritățile cu informații despre acțiunile noastre. Publicul, mereu

curios și avid de noutăți, ar fi fost mai îndreptățit ca oricând să afle adevărul.

A-l ascunde duce la un rezultat contrar celui așteptat, acela de a liniști spiritele, de a se îngriji de moralul cetățenilor, care se alarmează destul de ușor; ori, neștiind nimic, ne alarmăm mult mai mult, pentru că în vreme de război lipsa veștilor înseamnă vești proaste și ne dăm imediat seama că încercarea este cruntă pentru armata noastră. Pe de altă parte, cu toate că ne aflăm în spatele frontului și nu prezentăm interes, bombardamentele și pericolele nu ne cruță deloc. Luăm, deci, parte la acțiune și asta în chipul cel mai rău dintre toate, cel pasiv. Și ne punem întrebări chinuitoare, văzându-ne atât de puțin apărați și constatând cu câtă ușurință ne terorizează din aer dușmanul.

De ce să nu primim răspuns la toate aceste întrebări care ne neliniștesc și ne agită? Ar trebui să ne răspundă cu orice preț, chiar și cu minciuni.

Am aflat o veste pe cât de tristă, pe atât de adevărată: moartea lui Dimitrie Golescu, căzut eroic zilele trecute, în timpul unui atac declanșat de ai noștri. Fratele blândului Nicolae, om de înaltă cinste, modest dar și mare boier, se înrolase voluntar, ca simplu soldat la infanterie. Iată însă că s-a prăpădit...

În această după-amiază am stat la taclale cu mare plăcere cu Coca Tas, care a venit la mine la ceai. Afară era așa de frumos și de cald, încât am stat în grădină până seara la opt, sub un minunat clar de lună. Casa mea părea în lumina argintată un templu antic, cu coloanele și arcadele sculptate în piatră; umbrele copacilor din grădină ne învăluiau.

Fumam, iar parfumul țigaretelor noastre se împletea așa de gingaș cu aerul călduț și cu mirosul nedeslușit,

dulceag și înțepător în același timp, ușor sufocant, al frunzelor moarte. Frumusețea serii ne dădea o dispoziție visătoare, sentimentală; vorbeam pe îndelete, vrute și nevrute, sărind de la una la alta. Vorbele ne erau asemeni norilor ușori ce pluteau înșirați între noi și luna pe care o acopereau delicat cu mătasea lor sidefie.

Cufundată în această stare de bine, simțeam cum o tristețe blândă mi se strecoară în suflet: o tristețe născută din limpezimea clară a luminii selenare, din miresmele stranii ale toamnei, miresme prea dulci, dar și de cântecul greierilor, care, în mod straniu, sporea liniștea. Mă simțeam purtată spre tărâmuri îndepărtate, sus, în văzduh, unde iubitul meu îmi apărea în toată frumusețea lui ideală, ca o nălucă, cu ochii lui mari, visători, zâmbindu-mi prin valurile de lumină ce pluteau în înalt. Eram fericită... pentru că totul era atât de ireal, încât părea real... și mai ales, fiindcă era frumos, iar eu nu pot trăi fără frumusețe.

Dar, m-am smuls din visare pentru că prietena mea trebuia să plece. A fost neplăcut: aș fi vrut să mai stau, să ascult natura vorbind, să-mi las privirea să rătăcească în nesfârșitul lăptos al cerului și să mă scald în lumina albă, mângâietoare, închipuindu-mi că tihna aceasta, pacea, erau fără sfârșit.

Mi-am alungat cu violență melancolia, de parcă aș fi vrut să mă pedepsesc pentru uitarea mea de sine și am condus-o pe Coca până la ea acasă, pe străzile pustii și desfundate.

Când m-am întors, gândurile mi-au zburat iarăși la Carol, dar de data asta cu îngrijorare: îl aștept să vină de două săptămâni, dar nu am nicio veste de la el!

Ni se anunță vizita unei escadrile de zece zeppeline pe care Germania le va trimite zilele astea spre București. Va fi foarte interesant!

București, 28 septembrie 1916

Greu a mai trecut ziua asta! Cât de tare mă apasă zilele frumoase de toamnă! Mă cuprinde o nostalgie disperată. Mi-e prea greu să suport, departe de omul iubit, voluptatea tulburătoare pe care o emană natura. Extraordinara revenire a căldurii, aerul acesta dulce, primăvăratec, încărcat de arome morbide, îmi sucește mințile.

După-amiaza am hoinărit prin grădină, pe aleile năpădite de mii de mici cadavre vegetale cu izuri perverse. Grădina mea e feerică, de vis, cu toți copacii ei aurii, cu tufele arămii și vița sălbatică de un roșu uimitor, cățărată pe gardul care mă protejează de ochii vecinilor. Crengile înalte ale copacilor, luminate de soarele în amurg, împletesc o țesătură din aur, din care țâșnesc uriașe jerbe de flăcări, pe un fundal de peruzea. Nu mă mai satur să privesc: tot ceea ce văd mi se pare, ca aseară, imaterial, ireal.

Nu cumva am impresia că eu însămi sunt o nălucă întoarsă de departe, care abia atinge pământul și care își dorește să revadă locurile cunoscute și îndrăgite de odinioară?

Deși era încă lumină, liniștea era surprinzător de adâncă, iar puținii trecători care mă priveau curioși pe deasupra gardului viu ce dădea spre Șosea, îmi păreau niște păsări uriașe, care veneau să tulbure pacea visului meu.

București, 30 septembrie 1916

Tocmai am aflat că iubitul meu Carol a comis fapte de bravură, care îi vor aduce avansare și o decorație! Ar trebui să fiu bucuroasă și mândră... Dar nu sunt. Oh,

de fapt sunt mândră de el. Cu toate acestea, mizerabilul meu amor propriu și gelozia – amândouă uriașe – suferă din cauza vitejiei lui. Mă simt umilită că sunt nevoită să stau aici și să nu fac nimic bun, nimic măreț. Când va veni oare ziua în care voi putea și eu să dau dovadă de curaj, săvârșind o faptă eroică? Probabil că niciodată; mă voi învârti prin vreun spital din spatele frontului, îndeplinind niște amărâte de sarcini de infirmieră. E revoltător să fii femeie! Dar dacă renunț la acest meschin sentiment de invidie, simt o mare emoție pentru că iubitul meu cel chipeș s-a făcut remarcat.

București, 1 octombrie 1916

În București e mare panică: toată lumea fuge în Moldova. Ne temem de o invazie germană. Îngrozitoare perspectivă, dar nu mă las cuprinsă de spaimă. Trebuie să rezist, să rămân pe loc și să-mi salvez, dacă se va putea, casa și tot ce se află în ea. Cel mai rău lucru care mi s-ar putea întâmpla ar fi să fiu nevoită să mă sinucid, în cazul în care inamicul mi-ar intra în casă și ar încerca să-mi facă rău. Dar știu cu siguranță că înainte de a-mi pune eu capăt zilelor, aș doborî cu focuri de revolver vreo doi-trei sălbatici din ăștia!...

Tocmai am aflat că trupele germane au ocupat deja Câmpulungul!

Și biata Maria, care este acolo la odihnă. Câtă îngrijorare! Numai să nu mă lase nervii – presimt că voi avea nevoie de tăria lor.

București, 3 octombrie 1916

De ieri vin vești mai bune: îi respingem pe nemți; invazia de care ne temem e pusă sub semnul întrebării.

Dar poți oare să fii sigur de informațiile pe care le primești?

Maria mă anunță că se întoarce diseară – deci nu a căzut în mâinile dușmanului Câmpulungul.

Ieri am primit o scrisoare minunată de la Carol. E scrisoarea unui logodnic, a unui îndrăgostit, respiră iubire. Am citit-o și am recitit-o toată ziua, cu o plăcere aproape bolnăvicioasă. Îmi promite că va veni curând să mă vadă... Ce se va întâmpla dacă e din nou o bucurie falsă? Oh, să vină odată! Am atâta nevoie de el!

București, 14 octombrie 1916

Am fost nebună de fericire o săptămână întreagă. Carol al meu a venit în permisie! Am avut bucuria să-l îmbrățișez, să petrec zile întregi cu el și să-l aud spunându-mi vorbe dulci. A fost mai iubitor și mai tandru ca niciodată. Nu mi-a spus, oare, că sunt regina lui? De data asta am simțit că sufletul lui avea nevoie de tandrețe. Îl iubesc, îl iubesc mult.

Dar în mod straniu, prezența lui neîntreruptă în aceste zile, m-a obosit puțin. De îndată ce rămânând din nou singură, simt un fel de destindere, asemenea unei castelane care, după ce îi pleacă musafirii dragi și plini de farmec, pentru care s-a ostenit peste măsură, se simte ușurată, chiar dacă nu recunoaște asta.

Nu mai înțeleg nimic! Degeaba mă tot analizez, îmi scapă sensul unora dintre reacțiile mele. De unde oare această notă falsă, care apare în fiecare cânt al iubirii mele? Sunt o nerușinată și o inconștientă! Țara arde și baba se piaptănă! Exact așa sunt eu: ne paște o adevărată tragedie, iar eu sunt ocupată să-mi analizez sentimentele și fac literatură!

Situația tragică e deplorabilă: nemții ne atacă violent la granițe, au forțat deja câteva puncte. Ieri erau la Azuga, azi au fost respinși de acolo până la Predeal și dislocați din Câmpulung, pe care-l ocupaseră acum câteva zile.

Pe frontul de sud, în Dobrogea, au înaintat până la Cernavodă. Mare crimă ar fi să se distrugă frumosul pod ridicat peste Dunăre de regele Carol!

Bucureștiul e sub teroare. „Vor fi oare opriți?" Înspăimântătoarea întrebare la care nu poate răspunde nimeni. Carol părea și el pesimist. Ieri, când s-a întors pe front, era trist; parcă dispăruse tot marele lui entuziasm pentru război. Mi-a cerut să-i jur că voi părăsi Bucureștiul fără să mai aștept vreun decret de evacuare. Aș fi preferat, din mândrie, să nu plec, să nu cedez locul, dar e sigur că atunci orice comunicare cu Carol ar fi devenit imposibilă până la încheierea ostilităților. Și apoi, cum aș îndrăzni să nu mă supun? M-a amenințat că-și va pune capăt zilelor dacă află că am căzut în mâinile dușmanului! Spune că nemții sunt niște brute, care se dedau la cele mai mari atrocități... Drace! Mă înfurii la gândul că trebuie să strâng totul ca pentru o mutare și că totuși, casa mea frumoasă va rămâne la cheremul barbarilor, care o vor jefui.

Încotro o s-o apuc dacă va cădea și Moldova? Rusia nu mă tentează, chiar dacă trupele noastre s-ar concentra acolo. Gândindu-se că perspectiva unui voiaj frumos m-ar face să mă hotărăsc, Carol mi-a sugerat Suedia sau Danemarca. Dar ce voiaj frumos poate fi acela pe care-l faci alungat de inamic și torturat de îngrijorare pentru ceea ce lași în urma ta?

Trebuie să fie un coșmar să călătorești cu spaima în suflet. Mă cuprinde disperarea mai ales pentru că nu întrevăd nimic; nu am nicio presimțire, nu știu încotro s-o

apuc. Dumnezeule mare! Bucureștiul ocupat, întreaga Muntenie invadată, Moldova amenințată?

Ce fac armatele noastre, ce fac conducătorii noștri militari? Pentru a cui incompetență, pentru a cui necinste plătim? Orice s-ar spune, am niște presimțiri... rele, dintre cele mai rele. Mă străduiesc să sper, dar tare mă tem că vom trăi ce e mai rău!

La aceeași dată

Mi se spune că nemții au fost învinși de flota rusească la Constanța, iar în Occident, francezii au obținut o mare victorie la Verdun.

București, 19 octombrie 1916

Calm relativ. Defetiștii și fricoșii au fugit deja, luând cu ei sămânța de panică; temerile s-au mai risipit, cu atât mai mult cu cât veștile de pe front sunt mai puțin alarmante.

Iată-mă în sfârșit înrolată ca infirmieră voluntară la spitalul Filantropia, aflat nu departe de Șosea. Munca e grea, istovitoare, mai ales pentru mine, care nu sunt obișnuită cu așa ceva. E, mai ales respingătoare, pentru că ne sunt trimiși soldații cu rănile cele mai grave și aproape toți au plăgi cangrenate.

În fiecare dimineață, timp de patru ore, fără încetare, am în fața ochilor numai plăgi hidoase, trebuie să îndur mirosurile cele mai grețoase, să ating cărnuri în descompunere, șiroind de puroi. Ți se întoarce stomacul pe dos! Mă încurajează totuși privirile pline de recunoștință ale răniților, cărora li s-a explicat că „marile doamne” vin să-i

îngrijească dintr-un simț al datoriei, din dăruire pentru ei și pentru patrie. Asta poate părea puțin extraordinar pentru cea mai mare parte dintre ei, oameni simpli, care au totuși intuiția că acest zel caritabil merită respect. Dar vai, în ciuda strădaniilor noastre, câți asemenea nenorociți sunt lipsiți de îngrijiri complete, de mângâiere sufletească și trupească!

Cu toate că sunt încă începătoare în meseria de infirmieră, am impresia că acest spital este prost condus și neîngrijit. Dezordinea și murdăria de aici sunt cumplite. Peste tot domnește o putoare îngrozitoare, un miros de mortăciune, nici mai mult, nici mai puțin!

Curățenia din saloane lasă mult de dorit. Calci în puroi, în bălți de sânge uscat sau pe jumătate închegat. Pe coridoare și prin colțurile cabinetelor zac, de-a valma, membre amputate, lucruri hidoase, uitate acolo, fără să se țină seama că prin aceste încăperi trec răniții. Și sterilizarea e vai de capul ei: infirmierele angajate – femei din popor neștiutoare cotrobăiesc cu mâinile murdare prin cutiile cu comprese și cu vată sterilizată. Instrumentele de pansat sunt folosite de la un rănit la altul, fără să fie dezinfectate în vreun fel. Știam totuși din auzite că sterilizarea are o importanță capitală în vindecarea rănilor. Pe scurt, văzând toate astea, nu mă mir că răniții mor cu sutele în acest spital, în care cangrena se răspândește ca o epidemie fulgerătoare; dar nu îndrăznesc să zic nimic, sunt aici ca să slujesc, ca să mă supun, nu ca să critic...

Carol al meu mi-a trimis o scrisorică tandră, care mirosea a aer curat și a rășină (regimentul 12 artilerie se găsea în acel moment în munți); are și un vag miros de praf de pușcă și de eroism...

București, 21 octombrie 1916

Asupra reginei noastre s-a abătut o mare nenorocire. Micul prinț Mircea a murit din cauza unei meningite. E posibil să sufere și ea, tocmai ea care părea făcută doar pentru a fi fericită? De atâtea ori m-am minunat că viața acestei femei atât de dăruite de natură n-a fost niciodată umbrită de vreun necaz. Frumusețea ei strălucitoare, o sănătate perfectă, echilibrul moral și fizic care fac din ea o superbă creatură, i-au dat din naștere un aer regal, mai important decât cel pe care i-l dă azi coroana; o regalitate construită din frumusețe, forță și fericire.

În vârstă de 41 de ani, pare de 20, iar fascinația pe care o exercită asupra tuturor celor care sunt în preajma ei este extraordinară; chiar și dușmanii cedează la farmecul ei și devin, de îndată ce li se adresează, cei mai mari admiratori ai ei. Până acum nimic nu-i tulburase fericirea. Și chiar și în această primă nenorocire, care a lovit-o atât de crud într-un moment în care ea trebuia să se consacre cu totul țării, destinul pare să fi voit s-o cruțe într-un fel, căci dintre toți copiii ei, micuțul Mircea părea să aibă cele mai mici șanse de a străluci în viață...

Regina însă îl adora. Am văzut nu demult o fotografie în care își ținea mezinul în brațe, cu obrazul lipit de obrazul ei. Părea că-și strânge copilul la piept cu o tandrețe aproape dureroasă, de parcă ar fi resimțit că-l va pierde.

Ce schimbare voi descoperi acum în privirea ei? Cu ce farmec nou o va învălui această durere?

București, 23 octombrie 1916

Niciun eveniment special în banala mea existență cotidiană. Cum bombardamentele aeriene s-au rărit, Bucureștiul e ca și mort.

Dimineața, munca la spital, extenuantă și tragică, mă interesează, mă exaltă și mă deprimă în același timp. În rest, desfătare și meditație în cochetul meu parter mobilat în stil oriental. Câteva prietene, puține, vin să trăncănim, să cântăm la pian și să bârfim alte prietene... absente.

La două-trei zile, mă străduiesc să mă duc la spital și după-amiaza ca să mă ocup de răniți după cum cred eu de cuviință – îi bine dispun puțintel, cel puțin încerc. Le ofer tutun, după care se omoară, caramele, pe care le rod sau le sug cu plăcere între țigarete (pot să facă economie de tutun) iar unora le aduc cărți și reviste ilustrate. Deseori bieții băieți îmi cer să le scriu câte o carte poștală sau o scrisoare pentru acasă. Prea slăbiți ca să-mi dicteze, de cele mai multe ori mă lasă să le compun eu scrisorile!

Dar cât de greu îmi e să scriu misiva asta, așa simplă și naivă cum e ea, atunci când văd în ochii celui pentru care scriu tulburarea pricinuită de cangrena care e pe cale să-l răpună!

Printre răniții aflați în grija mea este și un docher dobrogean, un tip superb, zdravăn și croit ca un atlet, răbdător și cu fire blândă. Era considerat, din pricina unei oribile plăgi cangrenate, care-i rodea pulpa, pierdut. De câteva zile, însă, doamna Cortazzi (fosta soție a magistratului Vasile Bossy), una dintre cele mai devotate infirmiere benevole, și cu mine, hotărâte să acționăm oarecum de capul nostru, nu ne mai îngrijim de răniți decât după ce dezinfectăm noi înșine instrumentele de pansat și nu mai permitem nimănui să umble în cutiile cu comprese pe care le folosim. Și, ca prin minune, docherul nostru a scăpat! (ajutat și de fizicul lui formidabil) Ieri după-amiază, foarte fericit, a trimis după mine să mă anunțe că urma să fie transferat într-un spital pentru

convalescenți și să mă roage să scriu acasă că a fost smuls din ghearele morții.

Un altul, un țigan nefericit, urât, negru și pricăjit, pe care chirurgii l-au abandonat, considerându-l irecuperabil, are o leziune internă, la care noi, infirmierele, nu ne pricepem. Pe dinafară vedem doar o rană superficială la abdomen și indiciile respingătoare ale unui intestin perforat. Cu toate acestea, el nu moare și deși este irecuperabil, pare să se simtă ceva mai bine de când doamna Cotazzi și cu mine ne ocupăm de el. Trebuie spus că oamenii din popor au o rezistență fizică incredibilă. Eu nu prea m-aș vedea făcând multă vreme umbră pământului cu un intestin perforat... și pe deasupra, dată în grija unor infirmiere lipsite de experiență.

Azi-noapte am avut un vis groaznic: Carol ținea cu orice preț să plece la Constanța, dar nu-mi spunea de ce. Întins în patul lui și închis într-o muțenie încăpățânată, avea o expresie de ciudă, care îl urâțea. Furioasă că nu-l puteam convinge să-mi spună de ce vrea să mă părăsească (căci plecarea la Constanța însemna că voia să fugă de mine) am început să-l ciupesc și apoi l-am înțepat cu o foarfecă. Deodată carnea i s-a umplut de sânge, care șiroia tot mai tare. N-am avut alt gând decât să-mi pansez iubitul, crezând că, din greșeală, îl rănisem grav – sau îl supărasem(?) Dar mâna dreaptă îmi înțepenise pe foarfecă, iar stânga era moale, neputincioasă. Nemaiștiind ce să fac, îl îmbrățișam disperată, implorându-l să-mi spună ce are. Cum el tăcea, eu m-am speriat că îl ucisesem, deși mi se părea imposibil, căci aveam clar în minte momentul când îl înțepasem cu foarfeca.

Între timp sângele tot curgea murdărind patul, mânjindu-mi mâinile și rochia. Apoi visul se transformă:

furioasă, îmi doream să-l ucid pe Carol, eram pe punctul de a-l ucide în patul lui. Îngrozită, îi strigam: „Răspunde-mi, nu mă exaspera, căci am visat odată că te-am ucis și mi-e teamă că de data asta visul se împlinește. ” În același timp, mi s-a făcut frică și am aruncat foarfeca, privindu-l pe Carol cu ură și spaimă.

El continua să tacă, privindu-mă cu o expresie indiferentă și încăpățânată, pe care nu i-o cunoșteam, în timp ce sângele curgea, curgea într-una, pătând totul în jur... Și atunci m-am trezit.

Ce poate să însemne acest coșmar? Ce se ascunde în subconștientul meu? Oare unele vise înseamnă ceva? Există oare vise premonitorii?? Sunt atât de liniștită în ultimul timp. Viața ordonată, trezitul devreme, spălatul de dimineața cu apă rece și truda de la spital mi-au redat energia și mi-au îmbujorat din nou obrajii, ca pe vremea când eram fată.

Constat chiar că războiul de care mă temeam atât și care pricinuiește, într-adevăr, atât de cumplite nenorociri mă cruță, oarecum. Îmi îngăduie să redevin stăpână pe mine, și, în ciuda aparențelor, mă ajută să mă destind sufletește. Să fiu eu oare altfel plămădită decât ceilalți? Sau egoismul meu este atât de monstruos, încât mă face să fiu mulțumită în împrejurările actuale numai pentru că ele îmi sunt favorabile?

Poate că totuși am suferit prea mult din dragoste, poate că inconștient mai mult decât am crezut, dacă am ajuns să percep lucrurile într-un mod atât de aberant... Da, trebuie să mărturisesc că eu una nu sunt foarte nerăbdătoare să se termine războiul!

Să fiu o natură criminală?

Zilele trecute, Martha Bibescu m-a dus să vizitez Automobil Clubul, transformat în spital de război, și încă unul bine dotat. La drept vorbind, am acceptat cu

însuflețire să văd această instituție pe care Martha o administrează și o conduce, mai mult cu gândul ascuns de a zări, în sfârșit, interiorul acestui „cerc” care mi-a pricinuit atâta zbucium lăuntric.

Când i-am trecut pragul, mi s-a strâns inima, chiar mai mult decât mă așteptam... Trecând prin sălile în care stăteau aliniate paturi de un alb imaculat, vedeam cu ochii minții mesele de joc și fotoliile adânci, din piele, în care domnii, stând picior peste picior, cu priviri febrile, își numărau cu lăcomie jetoanele pestrițe (nesuferitele jetoane pe care Carol le tot uita prin buzunare și le punea seara, când se dezbrăca, pe măsuța lui de toaletă, ca să nu uite să le ducă înapoi a doua zi.

Vedeam în închipuire și alți membri ai clubului, prăvăliți în fotolii, contemplând, posaci și pierduți, tavanul, jucătorii sau nimicul, golul din buzunare, și mai ales cel din suflet... Printre toate acestea, încercam să așez silueta elegantă și chipul frumos al lui Carol, atât de nepotrivite într-un asemenea loc, în care idealismul și aspirațiile înalte nu sunt decât niște mărgăritare zvârlite porcilor.

Martha mi-a arătat totul, m-a condus pretutindeni, mândră, pe bună dreptate, de opera pe care o patronează; admiram însă orbește, aprobam mașinal, gândindu-mă la altceva – la acest „altceva” pentru care am pătimit atâta – și abia abținându-mi lacrimile care îmi împânjeneau ochii...

București, 2 noiembrie 1916

De azi-dimineață m-a cuprins o tristețe de neînțeles. Am presimțirea că lui Carol i s-a întâmplat ceva rău. Lucrul s-a petrecut deja... da, azi-dimineață: la ora asta s-a și sfârșit. O fi rănit? Mort? Nu. Simt cu precizie că

nu i s-a întâmplat nicio nenorocire. Atunci, ce este? Mă pot tulbura, oare, într-atât câteva cuvinte aruncate, fără niciun gând ascuns, de un bătrân flecar? Aseară mi s-a spus în două rânduri, Carol fusese văzut pe stradă în Bacău, foarte recent... Mă irită aceste mici escapade misterioase la Bacău. Totuși, setea mea de independență se trezește din nou, simt cum clocotește năvalnic în mine: și se luptă pe viață și pe moarte cu iubirea. Și, tocmai fiindcă îl ador pe Carol, mă cuprinde un dor mistuitor, dar cred că dacă ar apărea acum în fața mea, aș fugi de el! Cu câtă fiere e amestecată această mare iubire care îmi umple ființa! Cumplit venin e reproșul! Acest reproș al sufletului care iubește și nu se simte iubit îndeajuns, acest reproș al ființei care, dăruindu-se cu totul își dă seama că nu e totuși idolul său, va face astfel încât niciodată iubirea mea să nu mai poată străluci așa cum strălucea în prima zi.

„Parfumul acestor ceasuri fericite, al ceasurilor de neuitat ale tinereții, îmi va înmiresma toată viața", am scris eu la puțină vreme după ce m-am măritat. Sigur, parfumul acesta mă va urmări toată viața, dar în același timp parfumul ceasurilor duse pentru totdeauna, al clipelor unice care, chiar dacă s-ar repeta, n-ar mai putea fi așa cum au fost.

... Ce triste sunt toate astea!... Dar și eu îmi fac rău gândindu-mă atât de des la ele! Pe vremuri, când mă vedeam cu mintea dusă, bunica îmi spunea zâmbind că, pe vremea ei, fetele bine crescute nu aveau voie să viseze. Când păreau cufundate în gânduri tainice, li se abătea atenția, fie obligându-le să se ocupe de ceva serios, fie dându-le prilejul să se distreze. (Cum le-or fi îngăduit străbunicii noștri fetelor lor să se distreze?) Pe scurt, în principiu, o tânără fată nu avea voie să cadă pradă visării, pentru că din visurile cele mai frumoase

rezultă uneori realități neplăcute... Poate că nici nu greșeau prea mult. Păi, atunci poți să te aștepți la tot ce e mai rău de la o tânără singură, care se lasă în voia gândurilor, fără s-o oprească nimeni... Dacă ar avea curiozitatea să se uite prin caietele mele secrete, Carol ar recunoaște, oare, imaginea noastră, a lui și a mea, așa cum o oglindesc gândurile mele?

Una peste alta, un singur fapt concret ar explica brusca mea iritare: perspectiva de a pleca pe front cu o echipă sanitară ce ține de „Regina Maria" (mare instituție a Crucii Roșii organizată de Jean Chrissoveloni[1]).

Nimic nu mă atrage mai mult decât să înfrunt primejdia, să mă agit – frigul și lipsurile care mă așteaptă în această expediție nu mă înspăimântă câtuși de puțin. Totuși, nu sunt acceptată decât dacă obțin acordul „soțului". Alt motiv de complicații sentimentale: în cazul în care Carol consimte, am să socotesc că dă dovadă de indiferență față de mine; dacă refuză, voi fi la fel de furioasă și mă voi plânge că sunt ținută sub tutelă. Tare sucită mai sunt!

București, 5 noiembrie 1916

Astăzi, o frumoasă surpriză: Carol a fost decorat cu „Coroana României", pentru un act de bravură. Sunt înduioșată și foarte mândră. Dar veștile sunt din nou neliniștitoare – orașul e din nou amenințat. Se pare că suntem foarte slab dotați, că inamicul nu are ce alege din noi cu artileria lui grea, care ne nimicește în masă

[1] Jean Chrissoveloni (1881-1926) mare bancher român, frate cu Demetre și Helene, căsătorită atunci cu generalul Șuțu, iar după război, cu scriitorul și diplomatul francez Paul Morand. S-a ocupat de finanțarea spitalelor de campanie și de aprovizionarea armatei cu alimente și materiale în timpul războiului (n.t.)

regimentele, fără ca ele să poată riposta, căci tunurile noastre au bătaie scurtă. Aliații aflați printre noi nu-și ascund uluirea și ne reproșează că am intrat în război atât de puțin pregătiți – „fără nimic", cum spun ei. Ministrul Franței[1] e foc și pară și nu se sfiește să ne critice deschis, ca și cum noi ar trebui să ne batem doar de dragul ochilor lui frumoși!

Bombardamentele aeriene au reînceput violent. Alaltăieri nemții au atacat Buftea[2], unde credeau că le reperaseră pe regină și pe prințese, dar, din fericire, acestea nu se mai găseau acolo! Se spune că pilotul, un neamț, fost pădurar în slujba familiei Stirbey, a avut delicatețea de a arunca din avion un bilet prin care-și informa foștii stăpâni că-și făcuse plăcerea de a-i conduce chiar el pe confrații săi în bombardamentul de la Buftea. În plus, omul fusese chiar slujbașul preferat al familiei. Dar, așa e la război, nu?

Am fost nevoită să-mi întrerup munca la spital, din pricina unui nesuferit de lumbago, care mă țintuiește la pat. Asta mă enervează, mai cu seamă pentru că trebuie să-mi neglijez răniții, pe care am învățat să-i iubesc, atât pentru ei înșiși, cât și pentru ideea pe care o reprezintă. Sunt atât de resemnați, de răbdători și suferă atât de crunt! Vedem atâta durere în spital, auzim strigăte atât de sfâșietoare, plânsete atât de atroce, fără a avea vreodată bucuria de a-i vedea pe bolnavii noștri însănătoșiți. Căci, abia scăpați de moartea pe care o văzuseră cu ochii, sunt transferați la alte spitale, pentru a face loc altor răniți grav. În plus, în fiecare zi aproape trebuie să stăm la căpătâiul unuia sau mai multor muribunzi. Prin

[1] Auguste Feliz Charles de Beaupoil, conte de Saint-Aulaire (1866-1954) ministru al Franței în România în intervalul iulie 1916-martie 1920.

[2] Proprietatea lui Barbu Știrbey (1872-1946), om politic liberal, cumnat al lui Ion I. C Brătianu și apropiat al reginei Maria, administrator al Domeniilor regale (n.t.).

nu știu ce întâmplare, mai mult mie îmi revine sarcina tristă. Poate că nu e chiar o întâmplare, pentru că infirmierele știu că eu nu mă sperii de moarte. Oh, nu, moartea nu mă sperie! De ce să mă îngrozească masca ei atât de frumoasă, atât de liniștită? Ceea ce nu pot îndura, nici la mine, nici la ceilalți, e suferința, oricare ar fi ea. Și orice mi-ar aduce acest război, nu moartea, ci viața mă umple de groază. Mă tem că nu-mi voi mai afla echilibrul alături de Carol, că-mi voi pierde liniștea; dar știu și că fără el viața mi s-ar părea de netrăit... Unde e? Simt că în clipa asta e sleit ori deznădăjduit. A făcut cu siguranță un marș istovitor cu regimentul sau poate a scăpat dintr-o bătălie crâncenă? E însă viu și nevătămat, simt și asta. Am împrejur fotografiile dragi în care suntem împreună și care parcă mai respiră mângâieri... Într-un dintre ele, iubitul meu are o expresie atât de dulce... și ușor tristă. Cât e de frumos!

București, sâmbătă, 12 noiembrie 1916

Agitație teribilă în oraș. Ordin de evacuare. Situația e dintre cele mai rele: nemții înaintează dinspre Craiova și au intrat și pe la Zimnicea!

Carol a sosit pe neașteptate, înnebunit, mă forțează să părăsesc Bucureștiul. E cumplit. Trei luni de război și iată-ne deja în plin dezastru. Dar eu tot mai sper, în ciuda tuturor, că evenimentele vor lua o întorsătură în favoarea noastră, chiar acum. Sunt convinsă că soarta ni se va ușura.

București, 15 noiembrie 1916

A pierit orice urmă de optimism: nu mai e nicio speranță. Autoritățile civile sunt evacuate, ca și majoritatea

spitalelor. Carol a plecat înapoi, cu sufletul greu și ochii plini de lacrimi. Trebuie să plec și eu. Acum chiar vreau să plec.

M-au tulburat neliniștea și lacrimile iubitului meu. O să mă duc după el, sper să ajung cât mai aproape de locul în care se află el. O să mă înscriu la o ambulanță din linia întâi, în preajma regimentului lui.

La mine e totul strâns; casa e pustie și acum îmi pare ostilă.

Da, Bucureștiul va cădea curând. Nu trebuie să rămân blocată aici.

Carol a hotărât să plec cu un car cu boi, în cazul în care trenurile nu vor mai merge. A telegrafiat deja la țară, ca să comande patru sau cinci căruțe, să pot lua cu mine, ca să le salvez, cât mai multe lucruri, dar să ne păstrăm în același timp și câțiva boi care ne-ar putea fi de folos în Moldova (La ce, oare?...)

Voi călători, deci, în caravana de care cu boi, ca țăranii. E original, dar cam lent; asta va însemna ca, timp de 10-15 zile, să dorm pe apucate, să tremur de frig, să-mi petrec nopțile cel mai adesea sub cerul liber; s-o fac la sfârșit de noiembrie, pe vânt, pe ploaie sau pe ninsoare. Voi avea, oare curajul să plec într-o astfel de expediție?

Maria se opune vehement acestui plan, crede că mă vor mânca lupii pe drum. Nu e de acord să plec, mai ales că ea mă cunoaște. E ciudat cum bătrânii au mania de a se împotrivi celor tineri.

București, 17 noiembrie 1916

Azi-dimineață m-am întors la spitalul pe care l-am neglijat două zile. Personalul părea bucuros, dar și mirat că mă vede. Mă credeau plecată – m-or fi condamnat?

Plecarea medicului șef N. și a Cellei D[1], care au tulit-o la prima alarmă, chiar înainte ca veștile proaste să se confirme, a făcut o impresie foarte proastă.

Aproape niciuna dintre infirmierele voluntare de la Filantropia nu a mai pus piciorul în spital zilele astea. Cei câțiva medici rămași, cei mai grav răniți par foarte mâhniți... Cu fiecare zi care trece, se apropie momentul în care îmi va veni și mie rândul „s-o șterg" și mi-e rușine, îngrozitor de rușine. Dar Carol mă cheamă...

Tunurile bubuie zi și noapte, fără încetare. Ai impresia că zgomotul se apropie de la o oră la alta. Numai să ajungă la timp căruțele astea trase de boi; din pricina încetinelii lor ar trebui să am, totuși, câteva zile avans față de inamic.

În sfârșit, fie ce o fi, voi pleca, de vreme ce m-am hotărât. Totul e împachetat, eu sunt gata, mă pot așterne chiar mâine la drum.

E zece seara... Ce oboseală, ce trudă, toată ziua de azi și cele de dinainte. O parte din lăzi și geamantane vor fi încredințate legației Americii. Cât despre bijuterii, nu iau decât piesele cele mari, pe celelalte le las în caseta de piele albastră, în grija Mariei...

Mâine-dimineață, la spital – numai să nu-mi sosească în noaptea asta caravana.

București, sâmbătă 19 noiembrie 1916

E tot mai înspăimântător: nemții vor ajunge aici dintr-un moment în altul. Nenorocitele de care cu boi n-au sosit și risc, într-adevăr, să fiu surprinsă de inamic.

---

[1] Cella Delavrancea (1887-1991) pianistă, scriitoare, critic muzical. Fiica scriitorului Barbu Ștefănescu-Delavrancea, apropiată a reginei Maria. (n.t.)

Scrisoarea nebună de la Carol în care mă imploră să plec imediat. Dar oare o să pot?

Am vorbit cu Petru Ghika, șeful Corpului Automobil Militar, încercând să obțin o mașină care să mă ducă până la Botoșani, unde locuiește soacra mea. Dar pare imposibil, deși autoritățile vor să-i ajute pe civili să părăsească orașul. Ghika îmi dă vagi speranțe că m-aș putea urca într-o camionetă, împreună cu alte zece persoane, dar fără să iau vreo valiză cu mine. Nu e deloc încurajator.

Doctorul F. , plin de bunăvoință, se oferă să mă transporte într-un tren sanitar care va pleca peste două zile, dar asta nu mă linişteşte... Mi-e frică... Doamne, mă tem că n-o să-l mai văd pe Carol până la sfârșitul războiului. Tremur de neliniște și nu e nimeni să mă ajute. Trebuie să trec prin clipele astea grele fără vreun sprijin, alternând leacurile care mă liniștesc: în clipa asta scriu; pe urmă îmi iau croșeta și lucrul acesta inform din lână albastră, de care tot trag, și mă plimb în lung și-n lat în camera mea pustiită.

Se aude un zgomot la ușa de la intrare.

Incursiune fulger a cumnatului meu Teodor. Sunt salvată.

Du-te, neisprăvitule! Egoist prost ce ești! Nici măcar nu-i trece prin cap să-mi dea o mână de ajutor.

Petrești, duminică seara, 20 noiembrie 1916.

Uf, Iată-mă la 25 de kilometri de București, în casa de la țară a mătușii mele Cecilia P.[1]

[1] Cecilia Petrescu, născută Filitti. (n. pref.)

Am câștigat, totuși, ceva – o adevărată rază de speranță.

Am reușit să plec, pur și simplu am șters-o englezește... Aș fi șters-o oricum, la drept vorbind. Se zice adesea că frica te iuțește. Sau poate dragostea îți dă aripi? În orice caz, cred că ea m-a inspirat în ultimul moment, la momentul potrivit – „la fără cinci", cum se spune.

Aseară îmi pierdusem orice speranță; fiind nevoită să renunț la carele cu boi, m-am decis, împotriva voinței mele, să recurg la trenul sanitar în care amabilul doctor F, mă sfătuise să mă urc, cu tot bagajul, în această după-amiază. Azi-dimineață tunurile se auzeau foarte aproape. Mă așteptam să văd inamicul intrând în oraș, din clipă în clipă. Umblam de colo-colo prin casa golită, eram, pur și simplu, turbată, neputincioasă și nervoasă ca un leu în cușcă. N-am mai rezistat și, spre prânz, mi-am încărcat toate bagajele într-o șaretă trasă de cai, pe care niște țărani refugiați din teritoriile ocupate de dușman, îmi ceruseră permisiunea să tragă la mine în curte.

Însă, când totul a fost pregătit și trebuia s-o pornesc spre gară, am simțit că șovăi, că nu mă puteam hotărî, de parcă instinctul m-ar fi îndemnat să nu plec. Atunci mi-a venit ideea să pornesc la drum chiar cu această șaretă, direct spre Moldova, pe drumul național.

După ce m-am instalat printre bagaje, le-am propus proprietarilor să le cumpăr echipajul. Au acceptat pe loc, fără să ezite, mai bucuroși să mi-l vândă mie decât să le fie confiscat de inamic și mi-au cerut numai 500 de franci. Zis și făcut, am bătut palma, am achitat suma și iată-mă stăpâna absolută a unui mijloc de locomoție care îmi va asigura libertatea. Dar, cum vehiculul nu era prea mare și mai era și încărcat cu bagaje, nu l-am putut lua cu mine decât pe Ionică, rândașul meu, un prostovan de 16 ani.

Mi-am luat rămas-bun de la Anica, slujnica mea, pe care am sfătuit-o să se ducă la Maria și s-o anunțe că am plecat, ca să nu fie îngrijorată din cauza mea. Apoi, luând-o la stânga, după ce-am ieșit din gradină, am pornit spre Ploiești. Anica și țăranii, care ne-au condus până la poarta mare, s-au uitat multă vreme după noi, cu gurile căscate...

Ionel ținea frâiele, iar eu, biciul, de teamă să nu abuzeze de el. Cei trei căluți ai noștri sunt costelivi și stau rău ca hamurile. Harnașamentul era compus mai mult din sfoară și sârmă iar căluții înaintează anevoios, în trap scurt, par anchilozați, ca bolnavii de gută. Pe drum e groaznic de frig. Vântul aspru pătrunde prin costumul meu prea subțire și ridicol, prea elegant. (Chiar nu știu de ce m-am îmbrăcat de dimineață de parcă aș fi plecat într-o călătorie cu Orient-Express-ul). Acum îmi pare rău că nu am cumpărat mantoul gros din piele de mânz, căptușit cu oposum, pe care Prager[1] mi l-a propus la un preț mic, de 600 de franci. Și de altfel, mantoul îmi plăcea pentru că semăna cu cel pe care și l-a luat Carol pe front. Regretabilă economie ... și fără rost, cum sunt toate.

Pe șosea, de la București și până aici m-au depășit nenumărate cunoștințe care luaseră calea refugiului în mașini, mai ales militare, și care se uitau uluite la mine, pentru ca apoi să izbucnească în râs. Probabil că eram foarte caraghioasă, cocoțată pe capra șaretei țărănești, împopoțonată ca o franțuzoaică și ținând în mână un amărât de bici cu mânerul noduros. Dar nu contează, sunt departe de București, în siguranță, într-o casă primitoare, în care îmi voi petrece, la căldură, prima mea noapte de fugară. În absența stăpânei, bătrânul

[1] Firma Sigmund Prager din București, fondată în 1854, avea unul dintre cele mai mari magazine de blănuri (n. t.).

administrator, Ferencz, se străduiește să ne fie bine și face un foc de stă să explodeze soba din camera mea. Se ocupă și de Ionel și de cai (ei chiar aveau mare nevoie de o pauză). Pic de somn, dar simt nevoia să-mi notez, mai sârguincioasă ca de-obicei, impresiile mele din război și, mai ales, bucuria că am reușit să plec.

Simt, totuși, că dușmanul e tot mai aproape. Poate că n-ar fi trebuit să fac popas în noaptea asta, dar caii mei ar fi fost răpuși de oboseală, iar pe drumul pierdut în beznă, fără un licăr, era groaznic de frig.

În sfârșit voi pleca mai departe mâine dimineața la prim oră. Nu am nici o îndoială că forța de neînvins care mă împinge spre Carol are să mă ducă până la el și are să mă scape din ghearele dușmanului. Pentru că forța aceasta e DRAGOSTEA.

Nu-i absurd?

Ploiești, luni 21 noiembrie 1916

Am plecat din Petrești azi-dimineață, la șapte – cam târziu, deși de-abia se crăpa de ziuă.

Mă simțeam plină de viață și de energie. Timpul se îmblânzise. De data asta m-am îmbrăcat ca lumea, cu un costum călduros de sport pe sub un mantou simplu, dar gros. Era încă destul de răcoare când am pornit, după ce Frencz și Ionel mi-au legat (cât se poate de neîndemânatic) bagajele pe vehicul. Cât despre bietele noastre mârțoage, deși îndopate de Ferencz cu porții uriașe de ovăz și fân, păreau mai istovite, mai lovite de podagră decât ieri și nu mergeau decât la pas.

„Nu mai merge așa, micuților” le-am zis. Mă străduiam, totuși, să nu-i forțez chiar de la început, așa că înaintam în ritmul lor, ca într-o plimbare de plăcere. Cât despre mine, mă apucase o bucurie nebună,

îmi venea să cânt cât mă ținea gura, în ciuda situației tragice în care ne aflam. Ba chiar, mai mult, m-am dat jos din șaretă și am mers, ca și Ionel, pe jos, ca să-mi mai dezmorțesc oasele. Totul îmi părea normal, chiar plăcut. Bubuitul tunurilor, foarte înăbușit, abia se auzea. Cum ni se făcuse foame, pe la zece și jumătate, ne pregăteam să ne oprim pe marginea drumului ca să îmbucăm câte ceva, când s-a apropiat de noi un soldat călare, venind în goană dinspre capitală, ne-a strigat să ne grăbim pentru că „patrule inamice sunt pe urmele noastre". – Aoleu... am tras concluzia că Bucureștiul fusese ocupat. Ne-am cocoțat, precum niște maimuțe, și am început să dăm bice cailor. L-am îndemnat pe Ionel să-i mâne „românește" și să folosească biciul cum va crede de cuviință, pentru ca aceste animale nenorocite nu cunoșteau alt limbaj. Puștiul a reușit să stârnească „Ducipalii" cu niște înjurături pe cât de sugestive pe atât de tunătoare care le întărea cu lovituri zdravene de bici. În ceea ce mă privește, mâna dreaptă îmi înțepenise pe revolverul meu spaniol, iar sub brațul stâng îmi țineam strânsă poșeta cu bijuterii și bani. Vedeam negru înaintea ochilor la gândul că aș putea fi „culeasă" de nemți sau de bulgari, jefuită sau, poate, mai rău și dusă prizonieră la București. Eram hotărâtă să mă apăr cu orice preț, mai bine să mor decât să cedez în fața dușmanului. Pregătită pentru orice, strângeam din dinți ca să-mi păstrez sângele rece, în timp ce în minte îmi încolțea deja curiozitatea, întrebarea ciudat de liniștitoare pe care mi-o puneam întotdeauna, surâzând, în clipele de mare primejdie: „Oare cum are să fie?"

Ionel se dezlănțuise ca un diavol, striga, înjura ca un căruțaș sadea și lovea cu toată puterea animalele înnebunite care, când țâșneau de-a valma, când se ridicau pe picioarele dindărăt, vrând să se oprească. În felul

acesta am mers aproape trei kilometri, cu o viteză pe care zdruncinăturile, zdrăngănitul șaretei și mersul neregulat al cailor au făcut-o să ni se pară prea mare, dar care în realitate nu trecea de 15 kilometri la oră... „Ce se va întâmpla? Cum se va întâmpla?"

Deodată, a trecut pe lângă noi un camion cu militari români. Bărbații îmi aruncară râsete șmecheroase și remarci galante. Șoferul însă, întorcându-se în două rânduri să se uite la mine, a oprit brusc și mi-a strigat: „Sărut mâna, coniță Ara. Cum așa? Domnia voastră în hodoroaga asta. Cum se poate? Era Ilie, un fost șofer al părinților mei, pe care Pronia mi-l trimisese în ajutor. În camion avea un grup de bărbați cu ordin să arunce în aer podul de la Țigănești și pe urmă să-i ducă la Ploiești. Au devenit cu toții respectuoși și atenți și m-au rugat să urc lângă Ilie. Crezând că era vorba numai de mine, am refuzat, căci nu voiam să-l abandonez pe Ionel, nici bagajele și nici divina mea „șaretă". Până la urmă ne-am lămurit – nu numai că oamenii aceștia de treabă nici nu se gândeau să mă despartă de puști sau de bunurile mele, dar șeful lor, un domn plutonier politehnist m-a asigurat că șareta mea va ajunge la Ploiești, unde a promis să-mi facă rost și de doi cai ca lumea.

Ne-am mutat imediat și, cât ai clipi, cufere, valize și boccele au fost înghesuite în camion. Am pornit, eu în cabină, între Ilie și „Dom plutonier", Ionel cocoțat pe cufere și ținând sub braț o imensă și prețioasă sticlă de „hydrogenium peroxidatum Gehe" pe care uitasem s-o împachetez, dar la care ţineam ca la ochii din cap. Din păcate, o manta de voiaj de-a lui Carol rămăsese în șareta pe al cărei nou vizitiu îl vedeam deja chinuindu-i pe bieții căluți.

Nu-mi prea convenea de a ne opri la Țigănești, cu toate că m-ar fi interesat să asist la distrugerea podului.

Dar am aflat pe drum că mașina va sta la Țigănești numai cât coboară plutonul, iar Ilie își va continua drumul spre Ploiești, unde trebuie să facă plinul de benzină.

Când am ajuns la Ploiești, bravul șofer m-a lăsat în fața unei case al cărei stăpân îl cunoștea oarecum și pe care o alesese pentru că se afla destul de aproape de bariera Buzăului. Imediat ce mi s-au dat jos bagajele și m-a lăsat în grija proprietarilor casei. Ilie a plecat și mi-a promis că se întoarce cam pe la două după-amiaza și mă duce până la Bacău, dacă șareta mi se pare prea înceată. Am scos un suspin de ușurare.

Dar, e deja șase și jumătate seara și nici urmă de șaretă sau de camion... Sunt din nou îngrijorată, mai ales că tocmai am aflat că primejdia vine și dinspre Târgoviște.

Iată-mă singură, găzduită de un oarecare domn Norra, pe capul căruia am picat ca o pacoste. Dar lucrurile nu stau atât de rău: azi-dimineața, când m-am dat jos din camion, am zărit în fundul curții un fel de hambar gol și am pus să mi se aducă acolo bagajele, bucurându-mă că am găsit un loc unde să pot sta singură, fără să deranjez pe nimeni. Însă stăpânul casei a hotărât altfel și m-a silit să intru în casă. De-atunci nu-i mai tace gura și mă enervează cumplit. Sunt deja la curent cu nenumărații lui nobili strămoși bizantini, știu totul despre „cultura pe care și-a făcut-o în străinătate" și despre „aspirațiile lui literare" căci se mândrește că ar fi scriitor, ceea ce ar trebui să mă impresioneze, dacă mi-ar sta mintea la așa ceva...

Am profitat totuși de ospitalitatea lui ca să mă schimb, îmbrăcând haine bărbătești (scandalos). Pantaloni de călărie, jacheta și jambiere – la naiba cu fustele care mi se încurcau printre picioare. Astfel îmbrăcată, aștept să

țâșnesc la primul semnal. Numai să nu mă prindă inamicul aici. Doamne, ajută-mă ca până acum.

Adineauri i-am scris lui Carol o carte poștală drăgăstoasă, strigându-mi bucuria că am găsit aripi ca să pot ajunge până la el.

Domnul Norra îmi spune că generalul Iliescu[1] ar fi fost împușcat, fiind făcut responsabil pentru dezastrul actual. Pedeapsa ar fi cumplită, dar dreaptă... Doar că nu cred deloc în acest zvon.

Șapte și un sfert. Doamne, fă ceva să pot pleca.

M-am întins pe un pat ca să mă odihnesc puțin. Foarte amabil, domnul Norra mi-a cedat odaia lui; eu însă mă gândeam să mă culc în hambarul acela pe care-l descoperisem și care era, de fapt, un atelier de tâmplărie părăsit; gazda mea este cum nu se poate mai primitoare și săritoare. Dar omul mă enervează tocmai prin această amabilitate exagerată și prin abuzul de formule de politețe. Nu încetează să se scuze pentru „modesta-i locuință" și „pentru neglijența slugilor". (Până acum nu am văzut decât un țigan nebărbierit și desculț); și, vorbind despre situația în care ne aflăm, îmi tot spune pe un ton tragic că „deplânge soarta țării (într-o bună franțuzească, de altfel).

Ploiești, marți 22 noiembrie 1916, 7 dimineața.

Nimic, nici o veste, nici despre camion, nici despre șareta mea. E groaznic. Am rămas îmbrăcată peste noapte, o noapte fără vise și nu prea rea, la urma urmei.

---

[1] Dumitru Iliescu (1865-1927), general de artilerie, subşef al Marelui Stat Major în timpul campaniei din 1916, apoi reprezentantul Armatei române în Franța.

Dau o fugă în oraş în căutarea unui ofiţer superior care să mă ajute să-mi recuperez vehiculul. În orice caz, trebuie să găsesc un mijloc ca să plec cumva de aici. Mă apucă groaza când mă gândesc ce risc acum.

Buzău, 26 noiembrie 1916

Iar m-am oprit (de miercuri seara, 23 noiembrie), însă primejdia e mai mică acum. Îmi amintesc cu groază dar şi cu haz, de ultimele ore petrecute la Ploieşti, de căsuţa mohorâtă, de mult prea prevenitoarea mea gazdă şi de situaţia tot mai critică în care mă aflu. Cred că merită să povestesc cum s-au petrecut lucrurile, deşi... mă cam plictiseşte s-o fac.

Marţi dimineaţa, când am terminat de scris în jurnal, am ieşit din casă şi am luat-o spre centru, cum am spus, în speranţa că voi găsi pe cineva în stare să mă ajute să plec. Nu era încă ora opt, dar tot Ploieştiul părea că se trezise. În piaţa din centru am zărit un tânăr din Bucureşti, domnul Gnittiv, pe care îl cunoşteam îndeajuns ca să-l pot aborda. Aflând că are sub comanda lui un convoi de camioane sanitare, i-am spus ce am păţit şi l-am rugat să-mi împrumute o camionetă ca să mă întorc la Ţigăneşti să-mi recuperez şareta.

Dar Gnittiv mă refuză, spunându-mi că nu avea voie să meargă înapoi nici măcar un kilometru; în schimb, i-ar fi făcut plăcere să mă ia cu maşina până la Buzău. Am acceptat fără şovăială şi Gnittiv şi-a notat adresa mea, a stabilit plecarea pentru ora unu şi m-a asigurat că va fi bine. Mulţumindu-i călduros, m-am despărţit de el cu inima uşoară şi m-am dus să fac câteva cumpărături. Între timp oraşul se însufleţise grozav; era o neîntreruptă animaţie pe toate străzile.

Ajunsă acasă, pe la prânz, m-am dus direct la fostul atelier de tâmplărie unde-mi erau bagajele. Ionel mă aștepta neliniștit așa că l-am pus la curent cu ultimele hotărâri. Bucuroși amândoi. Ne-am grăbit să deschidem coșurile cu mâncare ca să luăm o gustare pe fugă.

Am înfulecat în mare grabă, de teamă să nu întârziem; după aceea ne-am închis repede la loc coșurile și valizele, stand gata de plecare. Dar, s-a făcut ora unu, apoi unu și jumătate, chiar mai târziu, dar niciunul dintre salvatorii mei nu a apărut.

Cu toate că aveam încredere în domnul Gnittiv, am devenit teribil de neliniștită; pericolul îmi părea, din nou, tot mai aproape. Stând la pândă, în fața casei domnului Norra, am putut să-mi dau seama că plouă și era frig. Pe jos noroiul era tot mai gros și erau peste tot bălți cu apă maronie. Se auzeau explozii puternice și dese, în timp ce sus, pe cer se întindea un nor uriaș, negru, de fum: inginerii noștri aruncaseră în aer toate fabricile și toate depozitele de benzină din oraș ca să nu cadă în mâna inamicului. Oh, cât de rău îmi făceau zgomotele astea și întunericul provocat de fum.

Așteptarea aceasta încordată care dura de mai bine de douăzeci și patru de ore îmi devenise insuportabilă și îmi simțeam nervii crispați. Și acum, ca să mă exaspereze la maximum, a mai apărut și domnul Norra, care ținea să se tot scuze „că nu-și închipuise că mă voi întoarce așa repede și că regretă că nu a avut ocazia să mă invite la modesta lui masă". Văzând că avea de gând să-mi țină de urât pe trotuar, am protestat delicat și l-am implorat să intre în casă și să ia prânzul. (În adâncul sufletului l-am dat naibii). Dar el a început să se plimbe în jurul meu, pe stradă. Nu părea să înțeleagă că, nefiindu-mi de nici un ajutor, nu făcea decât să mă exaspereze cu slugărnicia lui. Îmi dădeam prea bine seama că

eram nedreaptă cu el, căci bietul om nu păcătuia decît prin politețea lui excesivă, dar eram teribil de încordată și îmi doream să fiu singură cu gândurile și spaimele mele. Până la urmă am reușit să-l conving să intre în casă și m-am eliberat – pentru moment – de prezenta lui. Spectacolul pe care îl oferea orașul nu avea deloc darul să mă liniștească. Era ora două după-amiază, dar era întuneric ca pe înserat; din când în când cerul era traversat de imense scânteieri de incendiu, ca să devină apoi apăsător și negru ca funinginea. Atmosfera devenea tot mai lugubră... Si timpul, trecea, iar cei pe care-i așteptam tot nu apăreau.

De ce oare ne părăsiseră toți? Nici Ionel și nici eu nu știam ce să facem. Mi-am petrecut restul după-amiezii plimbându-mă de colo-colo, căutând, în zadar, în dreapta și în stânga, o rezolvare. Gnittiv și camioanele lui erau de negăsit, nu era nimeni altcineva, iar exodul începuse deja: străzile se umpleau de trupe și de civili care se grăbeau, de-a valma, spre Buzău. Și tot treceau... Tunuri și soldați, căruțe, oameni sărmani; animale scăpate din frâu care-și urmau instinctiv stăpânii. Toți aveau un aer sinistru, uzat. Debandada era un spectacol oribil.

Ionel și cu mine fugeam în toate părțile, din centru spre mahalale, și ne întorceam după fiecare raită să vedem dacă apăruse ceva în lipsa noastră. Până la urmă, pe la șase și jumătate, frântă, cumplit de nervoasă și obligată, vrând-nevrând, să bat pasul pe loc, am hotărât să renunț.

Era deja ceasul la care, în acest anotimp, se lasă noaptea; dar numeroasele incendii violente care izbucniseră în jurul Ploieștiului, luminau orașul din toate părțile, inundându-l cu străluciri roșii și portocalii. În același timp, un vânt foarte puternic, provocat, se pare, de

explozlile de gaze și de căldura flăcărilor, făcea ravagii deasupra orașului, ca suflul unui dezastru...

Spaimă, spaimă, spaimă...

— Deplâng soarta bietei noastre țări, suspină mereu domnul Norra.

— Ce ne facem, Coniță? se smiorcăia Ionel.

Iar eu, bătând din picior:

— Nu știu, vom vedea.

Mă întorsesem deja de trei sferturi de oră când, țiganul care muncea acolo a venit să-mi spună că un ofițer „într-o haină de piele maro" mă căutase pe la ora cinci și că a vorbit cu nepotul „lu' Conaşu". Am trimis după băiat și l-am întrebat ce i-a spus ofițerul cu pricina. Dar băiatul – un puști antipatic și prost crescut – a răspuns șiret „că ofițerul n-a spus nimic și n-a vrut să aștepte". Nici domnul Norra nu a reușit să afle mai mult de la el; nepotul era soiul acela de copil îndărătnic pe care-ți vine să-l snopești în bătaie.

Mi-am stăpânit cu greu furia neputincioasă și m-am dus în camera mea. După ce mi-am pus ținuta în ordine și am schimbat costumația bărbătească în care mă aflam cu o rochie de interior din satin roșu – chiar așa. L-am invitat pe domnul Norra la cină.

Situația mi se părea cel puțin jenantă; mă aflam la un bărbat singur, un om pe care nu-l cunoșteam, chiar dacă locuia cu mama și fratele său, eu nu-i cunoșteam pentru că domnul Norra pretindea că acest singur frate al lui era acum pe front, iar mama era „o persoană infirmă foarte în vârstă" care nu se ridică din fotoliu și nu primea pe nimeni.

Într-un cuvânt, eram acolo, singură cu el și nu aveam decât să mă descurc. La drept vorbind nu a trebuit să fac nici un efort. Purtarea domnului Norra a fost aceea

a unui gentilom desăvârșit: deferent, curtenitor și puțin patern în același timp.

Am cinat împreună desfăcând sardele și alte conserve pe care le luasem de la București.

Când masa s-a încheiat, gazda s-a retras discret, urându-mi odihnă plăcută. Chiar aș fi avut nevoie de asta, dar, de îndată ce am rămas singură mi-am reluat straiele bărbătești, sperând că dintr-o clipă în alta va veni cineva să mă ia. Până la urmă, răpusă de oboseală, m-am întins pe pat și, în ciuda îngrijorării, am adormit pe loc, un somn greu.

Dar, la ora zece și jumătate m-am trezit brusc: domnul Norra îmi bătea la ușă ca să-mi spună că a venit un soldat care vrea să-mi vorbească. Dintr-un salt am fost în vestibul: unul dintre şoferii lui Gnittiv venise să mă întrebe unde se află șeful lui. Omul părea foarte îngrijorat. Spunea ceva despre primejdia de a cădea prizonier – nemții erau deja la 15 kilometri de Ploiești. Mi-a înghețat sângele în vine. Atitudinea șoferului nu era deloc încurajatoare. După ce l-am lămurit că nu știu unde era încartiruit șeful lui, i-am spus înainte să plece: „Te implor, prietene, du-te și caută-l degrabă, unde știi, pe locotenent. Adu-i aminte de promisiunea pe care mi-a făcut-o. Nu mă lăsați aici. Căci sunt străină și singură în orașul ăsta”. Mi-a promis, fără prea mare tragere de inimă, că așa o să facă.

Din acea clipă nu am mai putut dormi; mă răsuceam pe toate părțile în pat, implorând Cerul să-mi vină în ajutor.

Simțeam că înnebunesc. Odaia mea vibra de pașii celor care fugeau, în stradă, din calea nemților. Exploziile, vântul și lumina flăcărilor se intensificau în noapte. Am mai îndurat câteva ore chinul acesta și așteptarea zadarnică. Apoi m-am ridicat din pat, am luat o gură de

coniac și am ieșit: sunt hotărâtă să fac imposibilul ca să scap de aici.

Era ora șase dimineața, vântul acela nefiresc și lumina incendiilor scăzuseră dar tot se mai auzeau exploziile. Umezeala era pătrunzătoare iar noroiul mai gros ca ieri. Norii negri care acopereau cerul păreau că se înghesuie s-o ia la goană...

Și de data aceasta, Ionel și cu mine am bătut degeaba orașul în lung și-n lat – un oraș aproape pustiu. M-am dus, mai întâi, la garnizoană, dar nu am obținut nimic; nici la spital nu am primit nici o lămurire. Ochii mei înotau în lacrimi. Deznădăjduită, mă gândeam la Carol și-mi blestemam soarta. Îl opream pe fiecare ofițer pe care-l întâlneam (nu erau, de altfel, prea mulți) ca să-l întreb dacă-l cunoaște pe Gnittiv, dacă poate să-mi spună ceva despre camioanele sanitare. Auzeam mereu, același răspuns: „nu știu, domnișoară", când politicos, când tăios. Până la urmă am găsit un căpitan corpolent, care m-a asigurat că formațiunea lui Gnittiv nu părăsise Ploieștiul. Spusele lui, deși nu le-am crezut, mi-au dat ceva curaj, așa că m-am întors să văd dacă se mai întâmplase ceva. Ionel, foarte abătut și el, nu avea nici o veste. Am pornit din nou spre oraș, mergând la voia întâmplării, înotând prin noroi, cu nasul în vânt, ca un câine care se lasă condus de instinct.

Se făcuse ziuă de-a binelea, iar cerul era de-a dreptul minunat, străbătut de fâșii de peruzea și aur roșu. L-am contemplat câteva clipe, cu un fel de bucurie liniștită, îmi făcea bine să văd că eram destul de stăpână pe mine ca să mai pot admira și efectele luminii într-o situație atât de gravă.

„Nu e totul pierdut" mi-am spus.

Și chiar în clipa în care mi-a venit acest gând am văzut pe celălalt trotuar un tânăr ofițer care mergea în aceeași

direcție cu mine; fără să mă mai gândesc, l-am strigat: „Domnule ofițer". S-a întors brusc și a trecut imediat strada spre mine. Fără doar și poate, a citit disperarea din ochii mei, pentru că m-a întrebat cu un glas blând, plin de amabilitate: „Cu ce vă pot fi de folos, doamnă?

L-am întrebat și pe el ceea ce-i întrebasem și pe ceilalți și, tot ca și ei, nu a știut ce să-mi spună. Atunci, văzând că nu mai am nici o șansă de salvare, m-am agățat literalmente de acest tânăr binevoitor.

Urma să plece într-o oră pe front, în fruntea unei coloane cu muniții. Singurul fel în care mă putea ajuta era să mă ia cu el. Dar mă sfătuia să încerc, între timp, să iau un tren și să nu mă hazardez spre „câmpul de luptă" decât dacă nu reușesc să plec din gară.

Așa că, m-am dus cu acest amabil ofițer, locotenentul Nicolescu, până la cantonamentul coloanei. Acolo mi s-a pus la dispoziție o șaretă și am pornit imediat spre casă ca să-mi iau rămas-bun de la gazdă și să-mi iau cuferele.

Ionel nu-și credea ochilor, văzând că sosesc cu un nou vehicul. Cât despre domnul Norra, care „era treaz încă din zori", a venit să mă salute și să-mi spună că își făcuse griji pentru mine. Apoi, „bucurându-se că norocul mi-a surâs totuși", foarte amabil, mi-a dat un bilet de recomandare pentru șeful de gară. I-am mulțumit pentru ospitalitate, i-am strâns mâna cu putere și am luat-o spre gară. Aici trebuia să mă întâlnesc oricum cu Nicolescu și ai lui, care urmau să-și facă provizii de pâine.

Noua mea șaretă era îngrozitoare, nici nu se compara cu cea veche: o rablă cu arcurile zdrobite, acoperită cu prelată mizerabilă, joasă și prăfuită. Stăteam pe burtă, deasupra cuferelor, cu spatele lipit de prelată. Ionel se ghemuise lângă căruțaș, un bătrân bărbos și cam neghiob.

Cât despre mine, zdruncinată până în rărunchi, asurzită de zăngănitul fiarelor, mai aveam și, culmea ghinionului, crampe la stomac. Poziția incomodă și zgâlţâiturile deveneau un chin. Dar nu era momentul să mă pierd cu firea, iar bucuria de a scăpa din „coșmarul de la Ploiești" era mai puternică decât orice suferință fizică; deși perspectiva de a face un drum atât de lung în asemenea condiții începea să mă cam sperie.

Șeful de gară mi-a mărturisit că trenurile nu făceau decât câţiva kilometri în afara Ploieștiului și rămâneau blocate apoi zile întregi din pricina liniilor prea aglomerate. Nu aveam de ales: s-o luăm spre front, spre obuze și lipsa de confort – Nicolescu nu va scăpa prea repede de mine...

Dar, tocmai când mă pregăteam să-i spun asta, am zărit în fața gării, la vreo sută de metri o camionetă care staționa pe bulevard. Mare mi-a fost bucuria să recunosc acolo oameni din trupa lui Gnittiv reparând ceva la motor. Erau foarte îngrijorați, nu știau nimic de șeful lor și se temeau să nu fie luați prizonieri... Între timp, Nicolescu, pierzându-și răbdarea l-a trimis pe Ionel să mă întrebe ce am de gând să fac. Dar, înainte de a-i răspunde băiatului, m-am adresat celor doi șoferi: „Uite, le-am spus, de vreme ce locotenentul Gnittiv nu e de găsit, să-l lăsăm în plata Domnului și să plecăm împreună. Vă garantez că nu veți fi pedepsiți; la nevoie, o să mă duc chiar eu să vorbesc cu regele, care mă cunoaște. Nu veți avea necazuri. Sunt în măsură să-mi asum răspunderea pentru această inițiativă. Faceți ce vă spun...".

Cum stăteau așa, vârâți în motor, s-au consultat din priviri, și au acceptat. Unul dintre ei a fost de părere să-l trimit pe Ionel cu șareta încărcată cu bagaje după o altă camionetă care staționa, nu știu de ce, lângă bariera Buzăului, la celalalt capăt al orașului. Dar căruțașul,

care venise și el să vadă despre ce e vorba, nici nu voia să audă de ordinul pe care i-l dădeam de parcă aș fi fost brusc promovată șefa Statului – Major, fără măcar să-i cer permisiunea lui Nicolescu. (Acesta era prea departe de noi ca să audă ce vorbeam). Până la urmă am reușit să-l conving pe căruțaș că nu are a se teme de șeful lui și l-am expediat imediat pe Ionel, căruia i-am spus să-mi încarce bagajele de îndată ce vor ajunge la ea. Pe urmă m-am dus la Nicolescu să-l informez că nu va trebui să mă care după el și să-mi cer scuze pentru ceea ce îmi permisesem să fac. L-am rugat să nu-l pedepsească pe căruțaș. Ne-am strâns mâinile cordial și ne-am urat unul altuia noroc; nu era deloc o simplă formula de politețe din partea mea, căci, mulțumită amabilității lui, fie și indirect, reușisem să-mi recapăt libertatea.

Cum reparatul camionetei părea să mai dureze, șoferii m-au rugat să mă duc să-i aștept în fața spitalului, iar dacă Gnittiv și-ar fi făcut apariția, să-i spun că oamenii lui vor veni și ei numaidecât.

În timp ce umblam încolo și încoace prin fața clădirii, l-am zărit deodată, în capătul străzii, plimbându-se agale, pe omul „cu haina cafenie". M-am apropiat cu pași mari de el, strigându-l de mai multe ori. Gnittiv își târa picioarele, cu capul plecat și cu un aer absent. Părea să nu mă audă. Am insistat și, la un moment dat, și-a ridicat capul și a tresărit, ca trezit dintr-un vis. După stânjeneala cu care m-a salutat mi-am dat seama că îl încurcă această întâlnire neașteptată. Asta era culmea!

— Domnule Gnittiv, ce ați pățit? Unde ați fost? Oamenii dumneavoastră și-au făcut griji; iar eu mă frământ de ieri și nu înțeleg unde ați dispărut.

Mi-a răspuns destul de evaziv, dar susținea că în ajun fusese la mine, pe la ora cinci și îmi lăsase un mesaj la nepotul domnului Norra: mă ruga să am răbdare pentru

că va fi reținut la Ploiești mai mult decât prevăzuse. În plus, a trebuit să-și conducă un camarad ofițer într-un anumit loc și a lipsit toată noaptea...

— Și, plecarea noastră? Cum rămâne? Nemții vor fi aici în mai puțin de o oră.

— A, da, zise el, știu... Ar trebui să plecăm ... Dar nu mai am mașină... amicul meu mi-a luat-o... Trebuie să-l aștept ... E îngrozitor, într-adevăr ... Voi fi oare nevoit să dau foc camioanelor mele?

Îl ascultam, cu ochii mari, simțindu-mă brusc cuprinsă de un fel de antipatie la adresa lui dar, în mod ciudat, fără să înțeleg de ce, din nou ...

A continuat, dintr-o dată, de parcă ar fi fost străbătut de o sclipire:

— Mă veți scuza, nu-i așa?... Nu e vina mea ... și dacă nu vă deranjează prea tare... în sfârșit, dacă ați binevoi să urcați într-una dintre camionete, ați putea pleca imediat... Îndată ce voi putea, vă voi ajunge din urmă cu mașina mea.

Din fericire, în timp ce el se tot bâlbâia astfel, camioneta adusă de Ionel și încărcată cu bagajele mele a apărut, urmată la o oarecare distanță de șareta goală care se grăbea să ajungă coloana din care făcea parte. Șoferul a oprit lângă noi.

— Vedeți, stimate domn, că „binevoiesc”, îi spun lui Gnittiv surâzând în chip de scuză. Chiar aveam intenția să-i conving pe unii din oamenii dumneavoastră să plece fără dumneavoastră... fiindcă dispăruserăți!

Părea stânjenit ... și, mai ales, dornic să scape de mine cât mai repede. Convinsă fiind că ar fi periculos să mai întârzii în preajma lui, dar și prefăcându-mă recunoscătoare pentru permisiunea pe care „voia să mi-o dea”, m-am urcat în camionetă; iar șoferul, care de-abia aștepta, a demarat în trombă, lăsându-l pe tânărul ofițer

în fața spitalului. De-abia după o oră de drum, șoferul – Manole – și care era cel care venise la mine marți seara – mi-a confirmat râzând că locotenentul Gnittiv – el îi spunea pur și simplu doar Gnittiv – avea intenția să dezerteze, dar oamenii lui nu aveau de gând să-l urmeze, ei ne vor urma cu camionetele...

Pe măsură ce ne îndepărtam de Ploiești, priveliștea era tot mai înspăimântătoare. Cerul era tot mai acoperit de nori; ne asalta din toate părțile, urlând, un vânt înghețat și plin de umezeală. Șoseaua era împânzită, blocată de interminabile convoaie de fugari care înaintau cu greu prin noroiul gros de cel puțin treizeci de centimetri. În urma noastră, orașul părăsit părea înconjurat de o centură de flăcări și de coloane de fum, care, din păcate nu o puteau apăra de invadatori. Mă gândeam, îngrozită, la locuitorii ei, cei care nu putuseră să fugă și care așteptau acum, terorizați, ascunși în casele lor, năvălirea dușmanului.

Dar, în adâncul sufletului meu, mă și bucuram, inima mea egoistă se simțea, în ciuda a tot și toate, ușoară: eram liberă, încă o dată scăpasem de primejdie. Am hotărât să nu mă mai uit în urmă...

Înaintea noastră, pe drumul acesta cumplit, rula un automobil luxos, în care se lăfăia, plin de importanță, un general francez[1].

La un moment dat, cele două mașini ale noastre blocate, au fost obligate să se oprească pentru câteva minute una lângă alta; generalul, furios ca nu i s-a acordat întâietate, strigă în franceză, furios și în picioare în mașina lui:

— Treceți. Treceți odată, ce naiba faceți?

[1] După informațiile obținute mai târziu: generalul Petin, autorul cărții „Drama românească" Victor Petin, șeful Statului Major al Misiunii Militare Franceze din România. Lucrarea lui este consacrată bătăliei de pe Neajlov-Argeș din noiembrie 1916.

Ușor exasperată, am ripostat ironic:
„Treceți, treceți, dar e clar că nu avem cum!”.

Generalul s-a întors, surprins, și mi-a surâs. Am încercat imediat să devin cât se putea serioasă... Dar, din clipa aceea, generalul cel mândru a făcut în așa fel ca mașina lui să fie când în spatele camionetei noastre, când să ne depășească. După ce a făcut de mai multe ori astfel de manevre, a coborât din mașină, părând că vrea să-și dezmorțească picioarele; și, cum noi avansam extrem de încet, a început să meargă în fața radiatorului nostru, întorcându-se tot mai des ca să mă privească.

Mă amuza purtarea lui, dar mă și mira, chiar șoca. „Cum e posibil, îmi spuneam, ca un militar serios, un bărbat de o anumită vârstă, cu tâmplele grizonate, să se preteze la astfel de prostii în împrejurări atât de disperate, într-o țară aliată unde domnea deruta și spaima?“ „O nedreptate tipic feminină” cum spun bărbații, oare eram și eu amuzată de această mică aventură? Oh, psihologilor, micul meu acces de cochetărie nu poate fi, oare, o reacție firească după spaima pe care am trăit-o atâtea zile? Simțeam un fel de beție. Oare și francezul o fi simțit același lucru? Oricum ar fi fost și în ciuda reproșurilor severe pe care i le făceam în gând, nu am ezitat să-i zâmbesc chipeșului general și să încurajez această cochetărie la distanță...

După o oră, generalul s-a oprit la un cap de pod, unde îl așteptau niște conducători militari români... După ce l-am pierdut din ochi, mi-am continuat drumul cu mult mai puțină tragere de inimă.

Am ajuns la Buzău abia la cinci după-amiază. Ne-au trebuit mai mult de șapte ore ca să facem aproximativ o sută de kilometri! Eram înghețată, moartă de oboseală. Și se părea că e imposibil să găsesc un adăpost. Am trecut pe la toate hotelurile, chiar și pe la cele mai

mizerabile, am bătut și în poarta câtorva case nici un colțișor liber, totul era ocupat de refugiați și de armată. Mă și vedeam petrecându-mi noaptea în camionetă sau în vreo magazie. Șoferul, însă, care nici nu voia să audă de o asemenea soluție, m-a tot îndemnat să caut o cameră.

Mi-a venit atunci ideea să încerc la casa domnului Marghiloman, superba vilă Albatros[1], aflată în afara orașului.

Ne-am îndreptat imediat spre ea și, când am pătruns în parc, Manole mi-a arătat un automobil care staționa pe aleea principală și mi-a spus că este al lui G. V. Bibescu[2].

Atunci am prins curaj. Plină de speranță m-am dat jos din mașină și m-am îndreptat spre ușă, unde m-a întâmpinat un majordom impozant și cât se poate de stilat. Aflând ce mă aduce acolo, s-a dus să-l anunțe pe „prinț" care va veni în câteva minute.

Mă întrebam cine poate fi acest prinț, căci, nu știu de ce începeam să mă îndoiesc că ar putea fi G.V. Bibescu, deși trăgeam nădejde să fie el acela.

Majordomul m-a condus într-o încăpere superbă, spațioasă și frumos mobilată. Un foc zdravăn ardea într-un șemineu alb; lângă o ușă-fereastră mare trona o vază cu niște flori superbe.

Oh, aceste flori strălucind în plin dezastru... la sfârșitul lui noiembrie și în acest trist apus de soare!... Mă apropiai de foc, să-mi încălzesc mâinile, spunându-mi că n-ar fi rău să petrec o zi-două în locuința asta confortabilă.

---

[1] Modernizată în perioada 1883-1887, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau.

[2] George Valentin Bibescu (1880-1941), fiul prințului George Bibescu și al prințesei Valentine de Riquet de Caraman – Chinay. Unul dintre primii piloți români, președintele Federației Aeronautice Internaționale, soțul Marthei Bibescu.

În spatele meu s-a deschis o uşă. Răsucindu-mă, pregătită să-i zâmbesc „vărului meu" Bibescu, m-am trezit față în față cu ... domnul Barbu Ştirbey, pe care-l cunoșteam personal! Descumpănită și cuprinsă brusc de timiditatea aceea blestemată care mă invada când nu trebuia, am murmurat câteva cuvinte fără înțeles. „Prințul" mi-a sărutat mâna și m-a întrebat ce doresc. Prinzând curaj, am început prin a-i spune o mică minciună, că fusesem sfătuită să cer ospitalitate la vila Marghiloman** și că i-aș fi recunoscătoare dacă m-ar găzdui una sau două nopți.

Vorbindu-i, mă întrebam ce caută Ştirbey aici, pentru că auzisem niște zvonuri că ar fi certat cu fostul lui cumnat Marghiloman[1], rămas la București ca să-i primească pe nemți; încerc să-mi amintesc care e rolul lui de când a început războiul: la Cartierul General, la aviație sau e aghiotantul regelui?

Nu-mi venea nimic în minte. În capul meu ostenit se învălmășeau toate și, mai eram și stânjenită de straiele mele caraghioase: pe deasupra hainelor bărbătești și peste mantou îmi pusesem o manta veche de-a lui Carol, mult prea lungă pentru mine și ale cărei pulpane, năclăite de noroi se târau de două palme pe pământ. Pe cap aveam o tocă oribilă de lutru și din cap și până în picioare, inclusiv pe față, eram stropită cu noroi și apă murdară.

Când i-am spus care îmi era rugămintea, Ştirbey mi-a răspuns, cu un aer jenat, că îi era imposibil să găzduiască o femeie în această vilă rechiziționată de armată și unde erau, deci, primiți doar militari ... De altfel, nici „nu era la el acasă". Se exprima însă destul de încurcat, de

---

[1] Al. Marghiloman a fost, timp de 15 ani, primul soț al Elizei Ştirbey, sora lui Barbu Ştirbey, care, după divorț, a devenit soția lui Ion I. C. Brătianu.

parcă s-ar fi fâstâcit, și se tot scuza, sărutându-mi mâna de câteva ori. Avea o voce mângâietoare, catifelată; mi se părea că ochii sunt întunecați, în orice caz, erau de un albastru foarte închis. Persoana lui și atmosfera din acea locuință mă amețeau ...

Nu-mi mai rămânea decât să mă retrag cu demnitate. I-am spus „prințului" să nu se mai frământe, pentru că nu era vina noastră că fusesem prost informată.

Mi s-a părut că nu-i cădea deloc bine că îmi iau mănușile și frumusețea de manta plină de noroi pe care le lăsasem pe un fotoliu și că mă pregăteam să plec. M-a ajutat cu stângăcie să mă îmbrac, scuzându-se mereu, în șoaptă, și spunându-mi iarăși că „nu era la el acasă".

„Dar, a cui o fi, oare, casa?", mă gândeam, agasată de această enigmă. Ca să nu par prea afectată, l-am întrebat, pe un ton degajat, dacă nu poate să-mi dea un „pont" ca să-mi găsesc un adăpost peste noapte. A chibzuit o clipă și apoi mi-a spus să nu mai încerc în oraș și să mă duc la antrenorul-șef al grajdurilor Marghiloman, la Mr. Durnell.

Acest lucru mi-a displăcut teribil. Am replicat destul de sec că nu am avut onoarea să-l cunosc pe domnul antrenor și, în plus, nu mi-ar face plăcere să stau în dependințele vilei Albatros. Văzându-mă ofuscată, a roșit ca o copilă, dar asta nu l-a împiedicat să insiste și chiar să mă povățuiască să-mi las deoparte „susceptibilitățile, din pricina cărora risc să rămân în stradă".

Din ce în ce mai bine! Mi-am spus. Mi-am luat rămas bun de la el cu destulă răceală și, cu toate că mi-a sărutat încă o dată mâna și că m-a condus până la poartă, murmurând ca un neghiob „iertare ... iertare", am plecat de acolo pe cât de furioasă pe atât de contrariată.

Am ajuns, până la urmă, tot la „dependințele” vilei Albatros!

Mr. Murnell – sunt doi frați, iar acesta era cel mai mare, prim-antrenor la grajdurile Marghiloman (și soțul binecunoscutei cântăreţe Nitta Jo[1]) nu avea nici un loc liber dar, mai „dibaci” decât Ştirbey, l-a însărcinat pe un băiat de la grajduri să mă însoțească până la apartamentul fratelui său și al cumnatei care, spera el, ar fi putut să mă găzduiască. Cei doi, flăcăul și Ionel, m-au anunțat la Mr. și Mrs. Jass (Durnell) ca venind „din partea prințului” care îi roagă personal să-mi ofere ospitalitate.

Am fost imediat poftită într-o casă adorabilă, foarte curată și care avea curent electric.

Mr. Jass nu era acasă, însă soția lui, o fermecătoare tânără englezoaică cu ochii veseli mi-a urat bun venit și s-a scuzat că nu are altă cameră mai bună pentru mine decât cea... a soțului ei. Bagajele mi-au fost date jos din camionetă și în mare parte depozitate într-o boxă goală. I-am dat un bacșiș mare șoferului, iar el mi-a promis că va veni să mă ia când unitatea lui va pleca spre Bacău. În sfârșit, era și timpul să mă opresc undeva. Englezoaica mi-a oferit un ceai excelent, cu lapte, așa cum îmi plăcea mie, și mi-a prăjit câteva felii dintr-o pâine pe care tocmai o făcuse. Un adevărat festin, după regimul din zilele trecute; un adevărat confort după atâta enervare și oboseală: mai mult mi-a adus apă caldă, promițându-mi încă un ceai pentru mai târziu.

M-am îmbăiat cu mare plăcere, mi-am aranjat părul și m-am îmbrăcat cu noua mea rochie de casă roz. Astfel m-am așezat la măsuța din micul hol-sufragerie ca să-mi savurez ceaiul. În timp ce gustam din băutura divină,

[1] Jeanne Daflon, cunoscută sub numele de scenă Nitta Jo sau Rosalie, cânta în localurile bucureștene ale acelor ani, mai ales la Alhambra.

iar doamna Jass plecase să se ocupe de gospodărie, a venit domnul Durnell junior care a fost teribil de surprins să găsească o necunoscută în rochie de casă, așezată la masa lui.

I-am spus, zâmbind, în engleză, că dacă el e stăpânul casei eu îi sunt oaspete. Mi-a urat bun venit, cu un surâs la fel de politicos.

M-am amuzat teribil în seara asta; la familia Durnell au venit în vizită mai mulți jochei pe care mi i-au prezentat cu amabilitate; nu s-a vorbit deloc de cai, s-a glumit fără nici o constrângere. Am descoperit, în sfârșit, prin gazdele mele, sensul enigmaticelor cuvinte ale „prințului": „nu sunt la mine acasă" – regele și prințul Carol erau găzduiți împreună cu toată suita lor la vila Albatros! Cum de n-am ghicit? ... Asta îmi explica, oarecum atitudinea lui Ştirbey față de mine. Dar, nu înțeleg, totuși, de ce nu mi-a spus chiar el? S-o fi gândit, poate, că știind despre ce era vorba aș fi încercat să mă infiltrez. De altfel, sunt sigură că regele nu mi-ar fi refuzat o cămăruță, dacă ar fi aflat că riscam să rămân fără adăpost, „din cauza susceptibilităților mele".

Pe scurt, pe când m-am culcat în camera pe care familia Jass mi-a pus-o cu atâta amabilitate la dispoziție, ideea „gafei" mele nu m-a lăsat să dorm.

Deși ruptă de oboseală m-am sculat să-i scriu câteva rânduri domnului Ştirbey; mă scuzam că „l-am pus în încurcătură cerându-i o ospitalitate pe care nu mi-o putea da".

După ce am terminat de scris m-am liniștit și am adormit imediat. A doua zi dimineața l-am trimis pe Ionel cu scrisoarea pentru Ştirbey, spunându-i că nu trebuie să aștepte răspuns. Prima mea grijă a fost, apoi, să-mi caut celebra șaretă rătăcită la Țigănești. Țineam neapărat să

recuperez acest vehicul ca să nu mai depind de nimeni și să-mi pot continua drumul spre Botoșani, oprindu-mă câteva zile la Adjud, la familia Lahovary, unde Carol ar fi putut veni să mă vadă.

Eram slăbită și destul de nervoasă, deși soții Durnell se îngrijiseră bine de mine.

Mi-am petrecut dimineața alergând în toate locurile în care aș fi putut primi vești despre căruța mea. Dar căutările mele au fost zadarnice, deși ofițerii din garnizoană s-au arătat binevoitori. Cât despre șoferul care m-a adus de la Ploiești, părea mult mai puțin binevoitor ca în ajun; i-a spus lui Ionel că nu mai depinde de el ci de noul comandant al garnizoanei.

După prânz, m-am întors în oraș cu Ionel, nevoiți să ne bazăm pe noroc. Ca și la Ploiești, m-am întâlnit cu o mulțime de cunoștințe din București; toată lumea era încântată să mă vadă, dar nimeni nu putea să mă ajute.

Până la urmă, iar mi-a surâs norocul, ba chiar de două ori. Mai întâi în persoana unui eminent chirurg, simpaticul doctor Constantinescu, pe care îl zărisem într-o cofetărie. Aflând de necazurile mele, acest bun amic a hotărât să mă ducă la Focșani, odată cu spitalul mobil de care răspundea. I-a dat imediat instrucțiuni lui Ionel unde să aducă bagajele și ce să mai facă în vederea călătoriei. Plecarea era fixată în ziua următoare, dimineața la ora șapte. Dar au apărut niște dificultăți neprevăzute și, mai ales multă neglijență din partea lui Ionel, încât am ajuns cu o oră și jumătate întârziere și am ratat plecarea care a avut loc cu o exactitate surprinzătoare ... în țara mea. L-am găsit, totuși pe doctor încă aici, dar neputând să mă ajute, fiindu-i imposibil să mă ia în mașina în care nu erau decât două locuri, unul fiind ocupat de unul dintre colegii lui. Și, în plus, mai erau și bagajele de care nu mă despărțeam niciodată, orice-ar fi fost: în

afară de multe lucruri care îmi erau absolut indispensabile, aveam acolo și câteva obiecte de valoare care, la nevoie, puteau fi vândute destul de scump ca să-mi asigur traiul până la sfârșitul războiului.

Rămasă din nou „în aer", sau, mai degrabă, în drum și în voia sorții, mă gândeam cu regret la atmosfera tihnită din casa acelor englezi cumsecade, de la care tocmai plecasem. Dar nu-mi venea nici să mă întorc la ei, de teamă că voi rata o altă ocazie.

Înțelegând acestea, săritorul doctor – buzoian, de loc – mi-a oferit găzduire în casa lui, unde mama și surorile lui m-au primit foarte bine. Bagajele mi-au fost puse la loc sigur, iar bietului Ionel i s-a permis să se încălzească la bucătărie. Scăpată de aceste griji, m-am dus să-l caut pe succesorul lui Gnittiv acolo unde staționau camionetele. Acest militar nu a fost deloc amabil, din contră s-a purtat ca un mitocan, așa că mi-am pierdut orice speranță. Nu-mi rămânea decât să aștept, mai bine zis, să pândesc o nouă „șansă", pentru că ea exista, o adulmecam.

M-am întors acasă la Constantinești ca să mă odihnesc puțin, iar mai târziu, pe la unsprezece am ieșit împreună cu doctorul, având presimțirea clară că undeva, în preajmă, era cineva care să mă ajute. Și chiar așa s-a întâmplat. Abia am apucat să fac câțiva pași și, la colțul străzii a apărut o mașină din care îmi făcea cineva semne și a si oprit: era Pic Pherekyde, care s-a oferit să mă ducă până la Bârlad, fiind singur în automobil. Am crezut că nu va fi posibil din cauza bagajelor mele. Dar Pic, cu un gest larg mi-a arătat șirul de camioane care staționa pe strada alăturată.

— Iată, scumpă amică, n-ai tu atâtea bagaje câte putem noi transporta. Sunt stăpân peste toate camioanele astea.

Mi-a venit să-i sar de gât. M-a rugat să am răbdare și să aștept la Constantinești, căci nu știa la ce oră vom putea pleca. Plecarea s-a amânat de câteva ori pentru că se transporta muniție de la Mizil cu aceste camioane.

Luptele continuau. Se pare că îi respingem pe nemți la Mizil și în sudul Bucureștiului.

Azi dimineața l-am întâlnit pe rege, singur la volan, cu trabucul în gură, dar palid ca un mort.

Adjud, sâmbătă, 3 decembrie 1916

În sfârșit, am plecat din Buzău cu Pic. Era o vreme blândă de iarnă, o ceață sidefie și promoroacă așezată pe crengile copacilor. Pic a fost foarte bine dispus, plin de atenții față de mine ca un frate mai mare.

Și, din nou, bucuria de a fi scăpat de dușman. Beția aventurii și a unor noi trăiri.

Prima noastră oprire a fost la Plainești, proprietate a familiei Plagino[1].

Am fost primiți cu mare bunăvoință de doamna Plagino-mama[2], pe care Pic și cu mine o vedeam pentru prima dată. O doamnă de 75 ani, franțuzoaică de origine, vioaie, isteață și foarte cultivată.

Casa era imensă, cu încăperi destul de frumoase, mobilate foarte luxos, dar, după părerea mea, fără gust. Vestibulul, în care am pătruns mai întâi m-a frapat prin tavanul lui „malmaisonian”, în mijlocul căruia atârna un candelabru pompos. Ansamblul, deși greoi, mi-a făcut o bună impresie.

---

[1] Familie de origine grecească, stabilită în Moldova la începutul sec. Al XIX-lea, ai cărei membri au ocupat diverse dregătorii și s-au înrudit cu familiile boierești Ghica, Ştirbey, Moruzi.

[2] Emma Mehay (n. pref.)

Câteva mobile frumoase, cu stiluri diverse; covoare orientale, tapiserii mai mult sau mai puțin autentice și un talmeș-balmeș de obiecte fraternizau tihnit în interiorul cu aspect înstărit și confortabil.

Pic și cu mine aveam de ce să fim surprinși de contrastul dintre acest aspect burghez al casei și obiceiurile stăpânei: doamna ne-a servit o cină alcătuită numai din friptură de porc, dar fără nimic alături. Fără desert și doar apă de la fântână. Am aflat din discuțiile cu fermecătoarea doamnă că, deși fusese foarte bogată pe vremea când trăia soțul ei, rămăsese acum cu foarte puțin; pentru că fiul ei, spunea ea, nu are altă treabă, după ce a tocat averea maică-sii și pe a lui însuși, decât să risipească, pe cât se poate singur, averea nevestei, „buna, Marie".

De altminteri, doamna Plagino ne-a făcut să uităm cu totul masa frugală, căci ne-a fermecat cu conversația ei interesantă și plină de spirit, transformându-ne, grație finei sale educații franțuzești în vremurile „vechiului regim".

Totuși, pe la unsprezece, doborâți de oboseală, Pic și cu mine am cerut permisiunea să ne retragem.

Am pornit mai departe a doua zi dimineața la ora opt, pe o vreme foarte însorită. Pic a avut amabilitatea până la a face un ocol ca să mă scoată la liman. Am poposit deci la răspântie, la Făurei, unde am luat prânzul la moșia marchizei de Belloy[1].

Cum Lalla și bunul Hubert nu erau acasă, ne-a primit administratorul domnului, care ne-a servit o masă țărănească, îmbelșugată. Eram într-o dispoziție excelentă, mă simțeam ca într-o excursie, mai degrabă, decât fugind din calea dușmanului.

---

[1] Claire-Helene, verișoara lui G. V. Bibescu, soția lui Hubert de Belloy de Saint-Lienard, atașatul naval al Legației Franței la București între 1916 și 1918.

Am ajuns la Adjud la căderea nopții. Lahovareștii ne-au primit cu strigăte de surpriză și de bucurie, iar unchiul Emil m-a informat că fusese Carol la ei cu două zile în urmă, cumplit de îngrijorat din pricina mea. Castelul era supraaglomerat, dar gazdele s-au străduit să ne cazeze cât mai bine.

Erau, acolo, prințesa Bagration și o altă doamnă, o rusoaică, fiica generatului Suhomlinov, un căpitan de cazaci, mătușa și verișoarele mele Cerchez în păr și încă alte persoane care urmau să sosească în ziua următoare.

Pic m-a luat deoparte și mi-a spus cu voce joasă să mă îngrijesc cât pot de discret ca așternuturile în care urma el să doarmă să fie fierte după plecarea lui pentru că, mi-a mărturisit cu întârziere, era pe cale să se vindece de râie! Cât pe ce să ne înecăm de râs în colțul nostru închipuindu-ne cum s-ar fi tulburat toată casa dacă s-ar fi aflat.

Pe mătușa Helena o și vedeam leșinând de groază numai la ideea că un râios i-a trecut pragul casei.

Eram bucuroasă că mă aflam într-un loc sigur unde știam că mă pot odihni câteva zile.

A fost însă o iluzie de scurtă durată: după o jumătate de oră am descoperit că-mi lipsește una dintre cele mai importante valize. L-am chemat pe Ionel, care se făcuse tot mai neglijent și mai neascultător și i-am tras o săpuneală.

Mi-a mărturisit că nu verificase dacă toate valizele fuseseră urcate în camionetă. Valiza cu pricina s-ar fi putut să fi rămas într-un camion la Făurei sau să se fi rătăcit printre valizele transportate la Focșani de un anume M. H. , refugiat din București. Eram exasperată, căci trebuia să mă întorc să-mi găsesc bagajul.

Bietul Pic ne-a luat cu el miercuri dimineața. La Făurei nici urmă de valiză, dar am găsit încă două pachete care fuseseră uitate într-un camion. Ionel ăsta cere palme!

Pic, devotat până la capăt, s-a înțeles cu administratorul familiei Belloy să-mi facă rost de un mijloc de transport până la Focșani. Apoi, spre marea mea părere de rău, ne-am despărțit. După ce a plecat, m-am suit cu Ionel în cabrioleta unui ofițer care s-a învoit să ne ducă la Focșani. Tot drumul l-am bodogănit pe puștiul vinovat; pierderea asta de timp și oboseala mă doborâseră.

La Focșani m-am dus la Prefectură și am aflat adresa acelui M. H. la care voiam să-mi caut valiza. Nu l-am găsit acasă, dar slujnica mi-a adus târâș-grăpiș o valiză pe care spunea că n-o recunoaște ca fiind a stăpânului său. Era a mea! Am luat-o, furioasă pe Ionel și i-am dat un ciubuc slujnicei, apoi ne-am suit în cabrioletă și am plecat.

A urmat drumul de întoarcere, plin de peripeții de tot soiul, dar, cu voința și curajul de care eram stăpânită am izbândit, până la urmă.

La cinci, după două zile de drum anevoios, eram în brațele lui Carol!

Mă aștepta încă din ajun la familia Lahovary. Când m-a văzut, s-a repezit la mine și m-a îmbrățișat cu disperare. Apoi m-a privit lung, cu ochii în lacrimi. Ne-am dus în odaia mea și i-am povestit peripețiile mele pe drum: șareta pierdută, Gnittiv, Norra, familia Durnell...

Povestea îmi era întreruptă de sărutări, de lacrimi, de râsete de nepotolit. Inimile noastre s-au regăsit, ne-am iubit ca îndrăgostiții care se îmbrățișează pentru prima oară.

Seara după cină, prințesa Bragation mi-a lăudat soțul în câteva rânduri, foarte încântată de frumusețea și

inteligența lui. Carol a împărțit cu mine patul strâmt. Am dormit cu capul pe umărul lui – o atingere a cărei dulceață este pentru mine cel mai bun balsam sufletesc.

La patru dimineața însă, au venit să mi-l smulgă din brațe. Trebuia să meargă imediat la regiment: primise ordin să ocupe o poziție inamică în ziua aceea.

Cât mi-e de dor de el, de sărutările lui, de ochii lui care se umpluseră de lacrimi când m-a revăzut! Iubirea mea alerga năvalnic spre el, iubirea „care m-a salvat din ghearele dușmanului ca să mă ducă la iubitul meu" așa cum am spus, așa cum am vrut.

Adjud, 6 decembrie 1916

Atmosfera enervantă. Comunicatul de sâmbătă seara anunța căderea Buzăului. De atunci nu mă gândesc decât la plecare. Cu siguranță, inamicul va înainta până aici, dar sunt sigură că nordul Moldovei va rămâne liber. Odată ce voi fi în siguranță la Botoșani, știu cum să fac să mă descurc, ca să mi se îngăduie să-l urmez pe Carol pe front. Dacă n-ar fi aceste oribile bagaje care mă încurcă, aș pleca imediat.

Fetele Cerkez[1] mai „serioase" sunt de părere să mă țin, ca și ele, de spitalul ambulant care va pleca peste câteva zile de la Adjud cu un tren special; medicii-șefi – căpitanul Perieţeanu și bunul nostru amic Leonte – ne vor lua ca infirmiere voluntare.

Nimeni nu știe, însă, unde trebuie să ajungă acest spital – e de sperat că la Botoșani. Ah, mare păcat că mi-am pierdut șareta!

---

[1] Maria Nicola Cerkez, mai apoi soția lui Emanoil Hagi-Moscu; Maria Simona Cerkez, măritată după război cu Koslinski; Maria Cristina (Kita) Cerkez, mai târziu soția lui Grigore P. P. Carp.

Cu toate acestea, cei doi generali ruși, care au venit alaltăieri, păreau foarte optimiști.

Pe de altă parte, Averescu[1] și statul său major au anunțat că de mâine se vor instala la castel, unde intenționează să rămână șase luni, dar nu cred nimic.

Iliescu, despre care se spusese că fusese împușcat, este, pur și simplu, promovat șef al Statului Major! Se spune, chiar, că ar fi prezidat un banchet care îi sărbătorea avansarea. Și toate astea se petreceau în urma cu câteva zile, la Buzău, în plină retragere dezordonată, în plină fugă din fața inamicului! Se spune că generalul Prezan[2] ar fi rostit la acest banchet scandalos o vorbă de duh la adresa unor generali: „Vă felicit, domnilor. Sunteți singurii care înaintați acum, în timp ce noi toți dăm înapoi din fața dușmanului!".

Chiar așa... Chiar așa! Și acestor „domni" le stă mintea la banchete!

Adjud, 8 decembrie 1916

Plecare precipitată-spitalul nostru e transferat la Huși! Toată lumea e furioasă, începând cu medicii. Huși! De ce nu Tombuktu? Vom părăsi Adjudul în după-amiaza asta sau diseară.

Lahovăreștii vor pleca la Iași mai târziu, zic ei, cu un tren poștal ... Prefer să plec acum cu Cerkezii.

---

[1] Alexandru Averescu (1859-1938), general, mai târziu mareșal al României. Comandant al Armatei a-II-a în Primul Război Mondial, prim-ministru (13 martie 1920 – 16 decembrie 1921).

[2] Constantin Prezan (1861-1943), mai târziu mareșal al României. În 1916 i s-a încredințat comanda Armatei a IV-a de Nord. În ianuarie 1917 a fost numit șef al Marelui Cartier General al Armatei. A condus marea bătălie de pe Argeș-Neajlov din noiembrie 1916.

Mărăşeşti, 9 decembrie 1916. Ora şase seara.

Suntem în vagon. Tanti Meta[1] şi cele trei fete ale ei dorm buştean, fiecare altfel scufundată pe locul ei şi fiecare cu o expresie numai a ei. Ciudate mai sunt chipurile oamenilor când dorm...

Călătorim rău. Ştiam eu prea bine de ce nu voiam, în ultima vreme, să merg cu trenul. Obligate să ne instalăm în trenul-spital încă de seara, de la ora opt, nu am pornit decât la unu noaptea, iar la ora două ne-am oprit într-o gară, Pădureni, unde am rămas, fără motiv, până la ora nouă dimineaţa. La insistenţele căpitanului Perieţeanu, am pornit din nou, dar mai mult ne-am târât. Nu am ajuns la Mărăşeşti decât pe la ora unu; de atunci, stăm pe loc. Exasperare generală.

Pentru noi femeile, noaptea trecută a fost chinuitoare: cinci persoane într-un compartiment doldora de mantale, valize, coşuri cu mâncare şi doi câini, pe deasupra: Bruno, adorabilul collie al Kitei şi Micăi, şi căţeluşa fox-terrier a lui Nicole. Cum să dormi în astfel de condiţii? Ghemuite, enervate că stă trenul în loc, ciupite de purici, lipsite de aer, dar neputând să deschidem geamul din cauza frigului puternic. Camerista Cerkezilor, rândaşul lor Lascăr şi Ionel, au fost instalaţi într-un vagon de bagaje, precis mult mai confortabil decât al nostru, cu toate compartimentele ticsite!

Acum câteva minute le-am întâlnit pe peron pe doamna M. şi pe mezina ei. Amândouă păreau disperate, ceea ce m-a făcut, la început, să zâmbesc. Ne-au povestit însă că soldaţi români şi ruşi le-au devastat de curând moşia, măcelărind sub ochii lor animalele, spărgând şi prădând totul în casă, ameninţându-le că le

[1] Diminutiv de la Maria; Maria Iakovaki, soţia lui Nicolae Cerkez, nepoata lui Petrache Poenaru (n.t.).

omoară dacă nu le dau vin! Fata a fost bătută de un soldat român pe care a vrut să-l împiedice să intre în salon! Și ăștia sunt aceeași oameni pe care noi, pline de compasiune, îi îngrijim când sunt răniți!

Ah, nu-mi place deloc acest popor! Ce destin nenorocit mi-a hărăzit să fac parte din el, să trăiesc în țara asta când, pe jumătate austriacă prin naștere, mă simt în armonie cu ritmul valsurilor vieneze și, când totul mă atrage spre țările în care domnesc ordinea, dreptatea, generozitatea, spre țări în care găsești bucuria de a trăi?

Oricât ar fi de mare, dragostea mea pentru Carol nu poate umple golul sufletesc care mă cuprinde când mă trezesc față în față cu jalnica mentalitate românească! Am acum trista convingere că n-am fost bătuți în aceste trei luni de război doar din cauza superiorității forțelor inamice; fără doar și poate, la înfrângerea noastră a contribuit masiv descompunerea morală care macină toate clasele sociale din România. Mult prea des, în țara mea cuvintele „datorie" și „patrie" nu înseamnă nimic: în armată ca și în administrație domnesc acum o dezordine și o lehamite fără egal. Nimeni nu știe să comande, deci nimeni nu se supune. Fiecare se gândește doar la sine; favoritismul, interesele personale și abuzul de putere înfloresc rușinos. Aș spune, totuși, amintindu-mi de poemele lui Samain[1] intitulate „Rugurile" că și la noi apar, din când în când niște oameni deosebiți, spirite înalte care vor să lumineze bezna în care se zbate acest popor.

Dar strălucirea lor nu poate pătrunde până la această masă neștiutoare, ținută în spatele unui zid de netrebnicie și de rea-voință chiar de cei care ar trebui să se gândească la propășirea ei. Neînțelese, chiar ridiculizate

[1] Albert Samain (1985-1900), poet simbolist francez.

adesea, spiritele acestea, torța din țara mea, se consumă, destul de des, în singurătate...

De unde îmi vine, oare această revărsare de pesimism și de furie anti-patriotică? Să fie, oare, pentru că micuța M. a fost maltratată de un nemernic și vreo douăzeci de vite au fost omorâte?

Simone și Nicole s-au trezit și sporovăiesc în șoaptă, ceea ce mă enervează și mă împiedică să gândesc, tanti Meta, prăvălită pe o grămadă de mantale, sforăia zgomotos; Kita, micuța, ghemuită în colțul ei, aducea cu o veveriță care se odihnește.

După cum i-am auzit pe medici vorbind pe culoar, avem plăcuta perspectivă de a rămâne toată noaptea la Mărășești!.

10 decembrie 1916. Ora șase seara

De la prânz batem pasul pe loc în gara Cosmești. Iar ca să ne dea curaj, medicii spun că riscăm să stăm aici cu zilele!

A doua noapte petrecută în compartimentul acela de tren a fost și mai cumplită decât prima. Aseară, la Mărășești, s-a oprit căldura: am tremurat câteva ore; mai târziu ne-am pomenit cu o căldură sufocantă, care ne-a înnebunit, nu am putut nici măcar să dormim. Căinii ne-au exasperat și ei; într-un cuvânt, a fost groaznic.

Tanti Meta se uita urât la mine văzându-mă aplecată asupra caietului și tot pufnind. E deja foarte nervoasă – obosită, biata de ea – iar Kita și cu mine am supărat-o, din nou, plănuind împreună cu tânărul doctor Daniel să facem drumul de aici până la Tecuci pe locomotivă! Mori de plictiseală, ce mai. Și apoi, nu am dreptul să scriu?

Totul e enervant. Înainte de toate, aș vrea să mă pot spăla ca lumea. E o întreagă aventură dimineața, să ne facem toaleta pe rând, la un lavoar mizerabil aflat în capătul vagonului: câteva picături de apă și un frig îngrozitor. Mă întreb cât o să mai dureze chinul ăsta? Simone e cea mai calmă dintre noi.

Huși, 22 decembrie 1916

Două săptămâni! Am stat în trenul-spital două săptămâni! Pentru un drum care se face în mod obișnuit în câteva ore. De la Cosmești ne-am târât dintr-o stație în alta, pe linii secundare sau în plin câmp, la nesfârșit. De obicei, când ne opream, locomotiva era detașată de tren și folosită în altă parte, iar noi rămâneam fără căldură la minus zece grade!

Și chiar nu-i doresc nimănui chinul de a petrece, asemenea nouă, câteva nopți în șir odihnindu-se numai așezate, cu picioarele îndoite și cu capul rezemat de o pernuță proptită vertical pe un perete slinos, de unde alunecă tot timpul. Facem eforturi să nu se pierdem răbdarea, dar exasperarea punea stăpânire pe noi și eram adesea cât pe ce să ne luăm la bătaie.

La Crasna, unde se bifurcă liniile între Iași și Huși, am fost nevoiți să staționăm o săptămână. Rareori mi-a fost dat să sufăr de frig și oboseală ca în gara asta nenorocită!

Cea mai mare distracție a noastră era să ne uităm la trenurile poștale care treceau prin Iași, toate pline ochi. Călătorii păreau mai toți năuciți, îngroziți sau deznădăjduiți.

În cursul acestui îndelung popas am făcut, totuși, două escapade mai mari din „temnița” noastră. Tanti

Meta a găsit aici, în Huși, un apartament de închiriat în casa unui preot; am rămas atunci acolo peste noapte, întinse pentru prima dată, după zece zile.

Dar nu ne-a surâs ideea unei șederi prelungite în acest târgușor uitat de lume. S-a hotărât deci să dăm o fugă, Kita și cu mine, de la Crasna la Iași, ca să găsim o cale de a scăpa de la Huși cât mai curând cu putință. Dar, pe timpurile astea nu era deloc ușor să iei trenul, mai ales când nu ești singur și mai cari după tine și un munte de bagaje, servitori și câini.

Trebuie să posezi un permis plin de parafe ale Marelui Cartier General ca să te poți urca într-unul din aceste trenuri-curier care opreau în Crasna și care erau păzite cu străşnicie de ofițeri „curieri" și ei, dar grosolani, alergând de colo-colo cu cravașa în mână și terorizând călătorii.

După runda noastră de recunoaștere la Huși, în ziua următoare ne-am întâlnit cu Ştefan Tassian care umbla și el năuc printre șinele din Crasna. Ne-a însoțit până la Iași, unde se ducea să-și caute nevasta, pe Zulnia Sturdza.

Iașul, faimosul Iași al examenelor lui Carol (mi se pare că mai are unul sau două de dat...) nu mi-a displăcut, ca oraș. Acum însă, viața e foarte scumpă și mâncarea se găsește anevoie.

Trei sferturi din societatea bucureșteană s-a refugiat aici, unde își au reședința și familia regală și guvernul. Iașul a devenit capitala fărâmei de țară care ne-a mai rămas.

Lumea mi s-a părut foarte deprimată. Pesimismul negru, defetism general. Se spune că frontul nostru a fost rupt la Oituz. Nici pomeneală, dimpotrivă, divizia lui Carol este aceea care a rezistat cel mai bine până acum. Mulți, dintre cei de aici, spun că vor să plece în Suedia,

în Danemarca, trecând prin Rusia. Urăsc această mentalitate de „scapă cine poate".

La restaurantul Binder, unde am încercat să mâncăm de prânz cu Kita și Şerban era îmbulzeală, dar nu merită deloc osteneala, mâncarea era îngrozitoare, nu se putea înghiți. Mai târziu, plimbându-mă prin oraș în căutare de cunoscuți (Kita plecase să facă rost de permisele de care aveam nevoie ca să circulăm cu trenul) am dat peste Pia Karolda[1] cu ai lui, cazați într-o casă mititică la dracu-n praznic.

Foarte bucuroși că mă revăd, mi-au oferit ceea ce-mi doream cel mai mult, un ceai, o cadă și m-au poftit să înnoptez la ei. Am fost foarte mulțumită, nu numai pentru că mă întâlnisem cu aceste rude apropiate ale lui Carol, rude la care eu țineam mult, ci și pentru că scăpam de neplăcerea de a cere ospitalitatea mătușii H. P.[2] care mă plictisea la culme cu pedanteria și snobismul ei nemăsurat.

Carol și Theodor, de altfel, nu pot s-o sufere și au botezat-o „hoața de moșteniri".

Cum nu era prea mult loc, gazdele mi-au pus patul în spatele unui paravan în propriul lor dormitor. I-am distrat la nebunie toată noaptea cu discursurile pretențioase pe care le-am ținut în somn.

A doua zi, doamna Iliescu și drăgălașa Sabina, fiica ei, foarte drăguță cu mine, m-au invitat împreună cu Kita, să luăm prânzul cu ele. Tot ele ne-au dus la generalul S. care ne-a promis că ne face rost de permise, dar numai peste câteva zile. A trebuit, deci, să ne resemnăm și să ne întoarcem chiar în acea seară la Huși, unde ne

---

[1] Băiatul cel mai mic al soților Carol Davila și Anica Racoviță, fratele lui Al. Davila.

[2] Elena Petricari, sora lui Alexandru Davila, căsătorită cu generalul Ioan Petricari, aghiotant al regelui Ferdinand. Doamna de onoare a reginelor Carmen Sylva și Maria.

aștepta trenul-spital. Am ajuns abia ieri-dimineața, după încă două zile și două nopți de chin.

Orașul se află într-un loc destul de plăcut. Împrejurimile sunt chiar pitorești, cu dealuri acoperite de frumoase păduri de stejari și aproape de Prut.

Mă întreb, însă, ce caut eu aici. Călătoria asta atât de obositoare nu a făcut decât să mă îndepărteze de tot ce mă interesează!

Prefectul, foarte săritor, a pus să se rechiziţioneze pentru medici și pentru mine „cele mai bune" camere din oraș. Locuiesc la un evreu foarte de treabă, domnul Finkelstein. Odaia mea este cea mai mare din casă dar, ca să ajung la ea, trebuie să trec prin alte două camere unde au fost cazați Leonte și unul dintre farmaciști. Pe Ionel l-am instalat într-un holișor, ca să-mi fie la îndemână.

Tocmai am asistat, pe stradă, la trecerea unui convoi de prizonieri civili, aduși din Ialomița într-un lagăr de concentrare. A fost un spectacol oribil: îngrămădiți ca vitele in niște căruțe descoperite, nici nu mai păreau oameni. Îngrozitor. Mi-a fost rușine că asta se întâmplă în țara mea!

Huși, 24 decembrie 1916. Ora nouă seara

Ajunul Crăciunului.

Am stat în pat toată ziua. Mă doare îngrozitor stomacul. Sunt încă ostenită din cauza nopților groaznice din tren. Ce bine e să te odihnești... Iar patul meu, după moda evreiască, e formidabil. Două saltele de puf imense în care te poți cufunda de tot.

Am telegrafiat peste tot, doar-doar o veni cineva să mă ia. „Acest" Theodor, cum îi spune Marie, ar putea

foarte bine, căci e în permisie, să dea fuga la chemarea mea. Dar e încăpățânat ca un catâr!

Medicii au venit cu toții să mă vadă în după-amiaza asta și mi-au prescris tot felul de leacuri împotriva durerilor. Însă conversația s-a învârtit în jurul eternei probleme: dragostea.

Am spus o mulțime de prostii, doar ca să fac pe nebuna! Aproape că-mi pare rău că le-am spus. Și l-am trădat un pic pe Carol, prefăcându-mă că nu-l iubesc! Vreau să le dau oamenilor impresia că sunt indiferentă, vreau să-i fac să creadă că iubirea mea a murit. Poate că așa mă vor lăsa în pace.

Acum sunt singură în camera mea și depăn amintiri ... Flacăra lumânării pâlpâie; pe pereți dansează umbre ciudate ...

E Ajunul Crăciunului și totuși nu sunt lângă iubitul meu. Oare e chiar așa de departe? Mâine seara se vor împlini patru ani de când am trăit acele clipe fericite, mai ales minutul acela în care mi-am dat seama că-l iubeam pe Carol. Și tot în seara aceea de Crăciun am fost aproape încredințată că și el mă iubește.

... Eram frumoasă, în acea seară, în rochia mea de muselină de un violet foarte viu; eram plină de viață și însuflețită de iubire ...

Cât era de frumos și el în timp ce cânta minunate lieduri de Schumann, acompaniindu-se la pian! Am rămas câteva minute doar noi doi în salon! A cântat atunci numai pentru mine.

Apoi, Crăciunul de acum trei ani: Carol și cu mine singurii stăpâni ai casei dragi din București; cina festivă cu familia la noi acasă.

Crăciunul de acum doi ani: tristețe. Carol puțin bolnav; cearta cu bătrânii. Cina rafinată în intimitate, indignați și mândri, retrași în salonașul nostru de la primul etaj.

Anul trecut; călătorie în Italia: mulțumire, exuberanță. Iar în seara asta, iată-mă oblojindu-mă, însingurată, într-o țară pe jumătate învinsă, pe un continent asupra căruia s-au dezlănțuit ticăloșia și ura.

Ce face iubitul meu în seara asta?

Umbrele și licăririle de lumină pe pereți par tot mai mult niște năluciri. Lumânarea îmi e pe sfârșite – flacăra i se lungește într-o fumegare roșiatică, fitilul trosnește ușor, se stinge, asemenea amintirilor mele... Crăciunul anilor trecuți...

Huși, 25 decembrie 1916. Ora unsprezece dimineața

Noaptea s-a scurs fără să-mi aducă vreo noutate. Nu s-a ivit nimeni să mă salveze. Zic „să mă salveze” de parcă aș fi surghiunită în Siberia! Și, la urma urmei, de ce atâta grabă să plec? La urma urmei, camera asta a familiei Finkelstein este încântătoare: lumină din belșug, o sobă care încălzește minunat. Cerkezele și medicii mă îngrijesc cât pot ei de bine.

Iar cartea asta pe care am început-o ieri, „Stanislas Bolski” de Cherbuliez[1] mi-a îngăduit să-mi petrec în chip agreabil câteva ore de singurătate și să mai uit de durerea de stomac.

Pe la ora șapte dimineața nu am mai avut răbdare și am început să-l strig pe Ionel:

— Sus, Ionel! Fă focul! Fă ceaiul! Mișcă-te, mă, e Crăciunul!

---

[1] Victor Cherbuliez (1829-1899), scriitor francez. Titlul romanului este „L'aventure de Ladislas Bolski”.

Huși, 27 decembrie 1916

Nu știam ce să mai facem de atâta plictiseală. La spital nu e de lucru. Ne foim de colo-colo, acasă, umblând unii la alții sau prin prăvălii, toate ținute de evrei. Aceștia ne tachinează fățarnic, siguri deja că România e definitiv învinsă.

Unchiul Nicu Cerkez[1] care a sosit acum două zile de la moșia lui, pleacă diseară cu Kita la Iași, ca să obțină cât mai repede faimoasele „permise" pe care le așteptam de o săptămână. Astăzi unul dintre doctori (care mă cam place!!) a invitat toată trupa la masă.

Am rămas cu toții la el și după amiază. Prefectul a venit la ceai. În sfârșit, ziua a trecut mai veselă ca de obicei. Cu toate acestea, sunt foarte prost dispusă. N-ar trebui să mi se tot aducă aminte ba în glumă, ba în serios, de tot ce aș vrea să uit!

Ei, da, știu: mi-am dat și eu seama, și nu o dată, că nu sunt făcută să fiu nevasta lui Carol!

Așa e: el e jucător, nu e cumpătat și are cu cine semăna, e foarte tânăr, e prea frumos.

Și tot auzind lucrurile astea și gândindu-mă eu însămi la ele, ajung să nu mai simt că sunt și eu tânără și să mă consider chiar urâtă, burgheză și proastă!. E la fel de adevărat și că îmi iubesc soțul, dar nu sunt fericită cu el. Mă pomenesc uneori gândindu-mă că odată și odată, ar trebui să-l părăsesc pe Carol. De altfel, nu mai iubesc la el decât amintirea frumoasei mele iubiri de la început, amintirea amețelii pe care mi-o dădeau emoția și exaltarea când îmi era de-ajuns să-mi privesc iubitul,

[1] Nicolae Cerkez (1851-1927), fiul lui Pandele Cerkez și al Elizei Lahovary, sora Haricleei Lahovary, bunica autoarei. A fost fratele arhitectului Grigore Cerkez. Căsătorit cu Maria Iakovaki, este tatăl celor trei fete (Maria Nicola, Maria Simona și Maria Cristina) cu care călătorește autoarea.

amintirea dorinței de a cădea în genunchi dinaintea lui când, întâmplător, se purta dragostea. Toate astea, cu puritatea mea cu tot, s-au năruit într-un club!

Ce m-a apucat, așa, dintr-o dată? M-am țicnit? Aș risca să pierd totul părăsindu-l pe cel pe care-l iubesc cel mai mult pe lume? Aș putea, oare, avea tăria să provoc o asemenea suferință și lui și mie? Dar îmi e atât de teamă că o să mă facă să sufăr, din nou!

Huși, 29 decembrie 1916

Iată ce făcea iubitul meu în noaptea de ajun. Îi scria nevestei lui acest încântător sonet:

Noapte rece de Ajun, trece;
Drum lung, vătuit, albit de lună
Sub neaua grea... goană nebună?
O noapte. Să fiu doar o părere?

Cine-mi cântă zvon de copilărie?
Blândul Iisus? Nu, totul s-a sfârșit...
Vis de inocență risipit,
Șoptit în gând de cel ce știe.

Eden pierdut în tulbure Genune,
Spre adevărul care nu apune
Mă duce focul nebunesc

Ce mă străbate-n astă seară,
Speranța ce nu vrea să moară
Ce mereu suflet o numesc.

24 decembrie 1916
Cota 399, Valea Guriței

Mereu? Poate că într-o zi voi spune și eu: „Ce mereu inimă a mea numesc!

Botoşani, 4 ianuarie 1917

În sfârșit, am ajuns la Botoșani! Scumpa mea mamă soacră Hortense, odihnă, confort!

Am plecat din Huși la întâi ianuarie, la ora patru dimineața, după un revelion sărăcăcios și trist la tanti Meta. Ultima etapă a retragerii mele în Moldova nu a durat decât trei zile și trei nopți, o nimica toată, cât un drum de la București la Paris, dar a trebuit să fac eforturi supra omenești ca să ajung aici cu toate bagajele, cu Ionel după mine și cu... Bruno, pe care domnișoara Kita mi l-a lăsat pur și simplu în grijă.

Să mă ferească Dumnezeu să mă mai urc într-un tren cât vom mai fi în război! Mă amuză totuși, scenele hazlii care au avut loc pe drum. Mai întâi deruta mea când m-am trezit singură, cu o viitoare grijă în plus (dulăul, părăsit și el ca și mine, într-un moment de panică), pe peronul gării Crasna.

Apoi cum a trebuit să aștept trenul până a doua zi și cum mi-am petrecut noaptea în biroul șefului de gară, pe o canapea murdară și tare. Oricum, am dormit iepurește: pândeam sosirea trenului de Bârlad, unde trebuia să ajung la Marele Cartier General, ca să cer protecție.

Până la un punct, mă socotisem bine să apelez eu însămi la MCG ca să ies din „marele impas". Căci am fost într-adevăr încredințată ofițerului-curier de serviciu din acea zi. Doar că acest domn, un oarecare P... poreclit „Cocoru", nesuferit cât cuprinde și needucat, nu s-a mai sinchisit de mine, de parcă nici nu aș fi existat, cu toate că se angajase să mă călăuzească până la Iași.

Împinsă și îmbrâncită chiar de la plecarea de la Bârlad, încurcată de Bruno, am reușit cu chiu cu vai să mă urc într-un vagon de clasa a treia îngrozitor de aglomerat.

Câteva ore mai târziu, la Iași au apărut alte complicații. Ca să-mi văd treburile rezolvate am dat bacșișuri uriașe împiegaților și m-am prezentat în fața unui inspector militar drept soția unui general, unuia Popescu!

Nici n-am terminat bine să mă răfuiesc cu românii că, la urcarea în tren, m-am ciorovăit cu un tânăr francez care refuza cam impertinent să mă lase să intru în compartimentul lui, pe motiv că era al aviatorilor francezi. De data asta însă, cearta s-a terminat cu o glumă și un zâmbet, pentru ca la riposta mea privind faimoasa galanterie franțuzească, am fost informată „că suntem îngrămădiți unsprezece inși pe șase locuri”.

În sfârșit, am găsit, din întâmplare un compartiment complet gol, unde m-am putut instala cu Ionel, cu tot bagajul și cu... Bruno.

Ruptă de oboseală, rămasă fără voce după ce țipasem toată ziua și nemaisimțind nimic, am dormit, în această ultimă noapte a călătoriei mele, sub o trombă de aer înghețat ce intra pe fereastra fără geam a compartimentului.

Neprevăzutul din vreme de război: un amestec de aventuri banale, în fond, dar căpătând relief prin exaltarea momentului.

Uluitor... Din 20 noiembrie... da, mi-au trebuit mai bine de șase săptămâni să ajung de la București până aici! Dar sunt mulțumită, mi-am atins scopul.

Soacra mea m-a primit cu o bucurie și o bunătate înduioșătoare, care s-au manifestat, desigur, mai întâi prin lacrimi.

Botoșani, 8 ianuarie 1917

Mai bine întreținut, orașul ăsta ar putea fi drăguț, cel puțin judecând după ce mi-a fost dat să văd până acum: străzi drepte și largi, bulevarde „pline de viitor, case particulare superbe, toate înconjurate de grădini generoase. Împrejurimile par, și ele, superbe. Dar aici, ca peste tot în provincie, este împărăția noroiului. Din fericire, de alaltăieri a nins și zăpada a acoperit mocirla vâscoasă.

Stau în casă, la căldură și mă odihnesc. Odaia e luminoasă, mobilată confortabil și izolată.

Draga mea „mamă Hortense" ce mă mai răsfață. Ar fi în stare să răstoarne casa cu susul în jos ca să-mi fie bine.

Ionel și-a reluat rolul de netrebnic. E mai leneș și mai neglijent ca niciodată.

Cât e de plăcut să te scufunzi în prea bine. Mă simt ca în sânul lui Avram.

Botoșani, 12 ianuarie 1916

Scrisoarea de la Carol, expediată în ajun de Anul Nou! Sobră, drăgăstoasă, puțin tristă, foarte literară și sentimentală.

Azi-noapte am avut iarăși un vis urât. Se făcea că eram la București. Mi se spusese că iubitul meu a murit; am simțit o durere sălbatică în inimă, o durere fizică. Toată ziua am resimțit efectul amărăciunii violente din vis. Și iată ce îmi scrise în scrisoarea pe care tocmai am primit-o: „Sunt fericit că-ți pot spune cât te iubesc, într-un moment în care, de azi pe mâine, e posibil ca din mine să rămână doar o amintire". Oh, să citesc așa ceva

după visul pe care l-am avut! Îmi vine să plâng. Iubirea noastră este, orice s-ar spune, atât de nobilă.

Botoșani, 20 ianuarie 1917

M-am întors dintr-o excursie. Carol a venit aici pe neanunțate: a stat trei zile. Ieri, când a plecat m-a luat cu el până la Dumbrăveni, la moșia lui Leon Ghica. Theodor Davila e cantonat acolo o vreme împreună cu faimoasa lui grupă de mașini blindate. Escapada a fost plăcută, foarte veselă. Drumul de aici până la Dumbrăveni, o splendoare. L-am făcut într-o sanie pe un minunat drum vătuit cu zăpadă groasă. Bruno, vioi și zgomotos, o pată roșcată într-un vast decor imaculat, țopăia în jurul saniei, lătrându-și vesel bucuria.

Am rămas peste noapte la Dumbrăveni, în camera pe care Theodor o împărțea cu Lica Racoviță. Theodor și Lica ne-au făcut capul calendar cu automobilele lor blindate. S-ar părea că fac minuni: scuipă splendid, dărâmă orice în atac, fiind inatacabile, în același timp!

Nu pot scăpa de obsesia de a merge pe front. Am presimțirea că voi reuși.

În așteptare, am inima grea după despărțirea care a venit atât de repede.

Botoșani, 6 februarie 1917

Încep să mă plictisesc grozav. Am încercat să muncesc în micul spital de contagioși unde soacra-mea e directoare. Dar n-am fost lăsată să fac nimic!

Ca să mă destind puțin am făcut astăzi o plimbare cu Bruno, alias „Brunolino", „Line-Line" sau „Bișou". Era

grozav de frig, dar dumnezeiesc de frumos. Zăpada scârțâia ritmic sub pașii mei repezi. Aveam pe cap o pălărie drăguță de fetru, de un albastru regal, ornată cu un moț șmecher din pene de aceeași culoare.

Cred că, grație acestei ținute, am atras atenția unui ofițer care, însoțit de doi colegi, trecea într-o sanie. Au oprit și ofițerul cu pricina, foarte politicos, mi-a cerut permisiunea să mă însoțească câțiva pași. Am acceptat – de ce aș refuza propunerea acestui tânăr galant?

Foarte politicos și natural, mi-a propus o plimbare pentru ziua următoare, la Turbureni.

Am acceptat și asta, și cu câtă bucurie. Ce e rău în asta? Vreme de război...

Oricum, s-ar zice că încep să am ușoare mustrări de cuget ...

Botoșani, 10 februarie 1917

Zilele se scurg monoton. Iarna trece, aproape că a și trecut.

Sigur că m-am dus la întâlnire. Însă ofițerul care îmi făcuse o bună impresie nu și-a ținut promisiunea. Când l-am întrebat de cal mi-a răspuns scurt: „Azi nu vom călări”. Nici o explicație, nici o scuză. Din fericire venisem cu o sanie pe care soacra mea, nu prea încântată de escapada mea, o obținuse de la un bogătaș evreu sau armean din Botoșani. Asta mi-a permis să mă descurc onorabil: l-am salutat pe insolentul ofițer, cu un zâmbet ironic și i-am ordonat vizitiului să facă cale întoarsă.

Veștile ajung greu în acest oraș îndepărtat. Totuși, de câteva zile, e scandal general, nu se vorbește decât

despre dezertarea generalului Sturdza[1], vinovat, de altfel de înaltă trădare, pusă la cale în cârdășie cu colonelul C ... și cu M. W.[2].

Planul lor era să determine cele două divizii de la Oituz să treacă de partea nemților și să lupte împreună cu aceștia împotriva rușilor. Sunt nerăbdătoare să aflu cât mai multe informații exacte. Sigur e, vai! că Sturdza, care o pornise singur în automobil acum zece zile și a dispărut fără urmă, a fost sufletul complotului! Cei doi complici ai lui au fost arestați. Nu mă interesează nici unul și nici celălalt. Dar, un soldat din neamul lui Sturdza să fie în stare să-și trădeze țara, regele și armata, cu care de-a lungul atâtor luni, a luptat vitejește împotriva inamicului! În cine să te mai încrezi?

Nu, îmi este cu neputință să cred că ființa asta rafinată, cultivată, curajoasă, care își câștigase respectul și încrederea deplină a șefilor, a camarazilor săi, grație conduitei sale exemplare, a putut comite o faptă atât de mârșavă pentru cine știe ce josnic interes personal.

Se zvonește și că generalul Socec[3] a fost degradat la Iași, în fața trupelor și a mulțimii și a fost huiduit... Ca pedeapsă supremă, a căpătat cinci ani de muncă silnică.

Se spune că lașitatea acestui general în timpul marii bătălii de la Neajlov a făcut că cadă Bucureștiul. Deci, acest mizerabil și-a primit pedeapsa.

---

[1] Al. Sturdza, fiul omului politic liberal Dimitrie Sturdza. A nutrit puternice sentimente germanofile. La sfârșitul anului 1916 a fost numit comandant de divizie în Armata a –II- a comandată de generalul Averescu. A fost ginerele omului politic Petru Carp.

[2] Colonelul Crăiniceanu, fiul generalului Crăiniceanu, a fost ministru de Război, și locotenentul Wachmann, fiul fostului director al Conservatorului de Muzică din București, Eduard Wachmann.

[3] Alexandru Socec (1859-1928) general de brigadă, fiul cel mai mare al librarului și editorului I. V. Socec. A fost învinuit pentru pierderea marii bătălii de la Neajlov și Argeș din noiembrie 1916, numită și „bătălia pentru București", în timpul căreia a părăsit postul de comandă.

Dar, la urma urmei, de ce spun cu atâta siguranță „acest mizerabil"? Ce îmi dovedește că nu plătește pentru vina altuia?

Botoșani, 15 februarie 1917

Plouă cu vești proaste... Un pachebot în drum spre Bergen, având la bord câteva sute de români care plecau în Franța, a fost scufundat de nemți! Trecem, cu toții, printr-un crunt purgatoriu. „Noi"... Popoarele. Al meu va ieși, oare, întărit din această încercare? Demn? Dar dacă mulți dintre cei bravi, poate cei mai mulți, mor în luptă, noi cu cine rămânem?...

Botoșani, 21 februarie 1917

Aniversarea căsătoriei noastre. Patru ani. Patru ani de iubire, de fericire... prea adesea amestecată cu suferință.

Carol al meu nu a mai dat nici un semn de viață. Deja e aproape o lună. De ce atâta tăcere? Mă îngrijorează oare? Dimpotrivă, sunt atât de calmă, că mă mir și eu. Și simt că omul care îmi este soț de patru ani, se găsește la mine în seara asta. Îl iubesc.

Iarna, care părea să fie pe sfârșite, a revenit în forță. Ninge din plin și frigul este atât de pătrunzător, încât mulți dintre soldații noștri, prost îmbrăcați și prost hrăniți, sunt adunați degerați de pe străzi! Alții cad degerați de tifosul exantematic. Câtă mizerie, Dumnezeule mare!

Botoșani, 25 februarie 1917

Printr-o minune, o carte poștală trimisă de pe front a ajuns la mine în patru zile. Are niște versuri fermecătoare pe care Carol mi le dedică la aniversarea căsătoriei noastre. N-am simțit eu oare că în seara de douăzeci și unu se gândea la mine?

Mai ții minte, iubito? Poetul „Hoinărelii[1],
Din mucegaiul sumbru al ocnei cenușii,
Vedea un colț de cer lucind în geana zării.

Furat de vis, cu ochii pierduți în depărtare,
Un gând plin de lumină, plin de speranțe vii
Din fundul închisorii îi dă puteri să zboare.

În carcera mea neagră adâncă și pustie,
În care Îndoiala roade din temelii
Iubire omenească, credință, reverie,
Dacă îndrăznesc să caut, semeț și fără frică
Spre marea văduvită de-al frumuseții har,
Ce-n suflet încolțește nădejdea cât de mică.

Și noaptea cu abisuri nădejdi aduce-n dar,
E pentru că m-alină, zâmbind triumfător,
Prin crude adevăruri, năluci și mii de umbre,
Un petic mic de cer ce inima mi-o umple.

Carol
21 februarie 1917

[1] Edmond Rostand (1868-1918), poet francez. A scris poemul Musardises, la care se referă primele versuri.

Frumos. Vai, cât de frumos. Acest petic de cer este iubirea lui pentru mine. Sau, poate, sunt chiar eu?

București, 27 februarie 1917

De ieri mă lupt din răsputeri cu un adversar îndârjit: prejudecata. Românii, care nu au un cult profund pentru nimeni și nimic, și nu se entuziasmează decât foarte rar (de regulă pentru ce nu trebuie) sunt dispuși, în schimb, să critice vehement dar din vârful limbii, să ridiculizeze orice sau să desființeze în chip meschin, fără să-și dea vreodată osteneala să aprofundeze o problemă.

Regina Maria, care va fi întotdeauna idolul meu, e acuzată acum ca a permis unui ziar românesc să publice un articol scris de ea, având ca subiect moartea micuțului prinţ Mircea.

Gurile rele brodează din plin pe tema asta. Ca o grindină nemiloasă ce se abate asupra unui strat de flori, blamul, cuvintele nemiloase și sarcasmele se năpustesc asupra acestei regine între regine, care a crezut, fără îndoială, că mărturisindu-și suferința unui popor s-ar face înțeleasă și iubită de el. Așadar, a uitat cât este de frumoasă?...

Toți spun, la unison, că scriind despre asta, și mai ales, publicând un articol despre moartea copilului ei, regina a profanat sentimentele sacre, sentimente care nu trebuiesc etalate în gazete. Se declara că a dat încă o probă (???) a cruzimii ei și că nu urmărește decât să pară interesantă.

Critica aceasta și toate aceste aprecieri mizerabile, ca și procesul de intenție mi se par nedrepte. Și chiar dacă și eu cred că a greșit publicând ceea ce a publicat, cred asta din cu totul alte motive: după părerea mea ar

trebui să convingă de bunele ei intenții față de această țară.

Dar discut despre acest lucru în zadar. Argumentelor mele cele mai convingătoare în favoarea domniei sale mi se răspunde că sunt orbită de farmecul fizic al reginei – într-un cuvânt, eu sunt cea părtinitoare și mă înșel amarnic! Mai mult, mi se sugerează să încerc să judec cât mai obiectiv.

În acest sens și ca să fiu sigură că nu o pierd, o să traduc aici proza criminală care a generat acest val de indignare.

Copilul meu

De regina Maria a României

Moartea cuprinde pământul.

În toate ţările, pretutindeni sub soare, își dau viața mii de tineri. Pământul le absoarbe sângele.

Și, suverană, Moartea întinde mâna ca să culeagă și mugurii care vor înflori mâine.

Își întinde mâna ca să-mi răpească ultimul meu născut, comoara mea, copilul sufletului meu.

S-ar părea că nu sunt destui morți, nu e destulă suferință, nu sunt destule sacrificii: orice femeie simte amărăciunea despărțirii; toate vor plânge și își vor pleca fețele la pământ.

Și, pentru că fiii reginelor nu au voie să-și dea viața pe câmpul de luptă, moartea, ca să înțeleagă mai bine lacrimile mamelor, s-a strecurat în casa mea, unde a pândit ca să mă fure: să mi-l ia pe cel mai tânăr, pe cel mai inocent, pe cel care nu se poate apăra.

Culcat în albul patului lui strâmt, el luptă împotriva unui rău imens și nevăzut. Mi se pare că și eu lupt alături de el. Dar dragostea mea nu-l poate ajuta; sunt

neputincioasă în fața suferinței lui iar lacrimile mele sunt prea fierbinți ca să-i răcească sângele cuprins de febră.

În jurul meu mor copiii altor mame...

Al meu se stinge între pereții acestei camere, unde îl veghez. Nu voi putea să-l opresc.

Copilașul meu devine un simbol al tragediei țării mele: se luptă, singur, contra unui dușman care-l strivește, ca și, nu departe de aici, la toate frontierele, soldații noștri țin piept unor invadatori care pătrund, pas cu pas, pe pământul sfânt al căminelor noastre.

Copilul meu și țara mea ...

Dragostea, rugăciunile pe care le murmuram: eforturile noastre, sângele vărsat, par acum inutile. Fără nici o îndoială, sunt ceasuri care nu depind de voința noastră, a oamenilor, sunt ceasuri care aparțin Destinului.

Ziua mea de naștere – sărbătoare națională. Și moartea pândește la căpătâiul fiului meu. Sunt așteptată – așteptată de răniți. Nu sunt și ei tot copiii mei? Din cauza spaimei mele teribile nu am mai fost să-i văd. Au nevoie de mine – simt cum mă cheamă. Sunt clipe când încercarea mi se pare prea mare și intru în panică. Dar astăzi, oricine are dreptul să se apropie de mine, de inima mea, chiar și cea mai umilă ființă o poate face.

Mi-au fost aduse flori. Multe, sunt peste tot: pe mese, pe scaune, înmiresmează aerul cu parfumul lor.

Oare ce înseamnă toate aceste flori?

Mi-au fost dăruite pentru o zi de sărbătoare sau pentru ziua unei morți?

Îmi umplu brațele și mă grăbesc spre paturile răniților. Nu am prea mult timp... Copilul meu moare, mă urmărește chemarea lui. Dar cât sunt de multe paturile.

Voi reuși oare să ajung la toate? Oare ce gândesc toți acești suferinzi când se apleacă să-mi sărute mâna? Nu le văd prea bine chipurile pentru că ochii mi se umplu de lacrimi; nici glasurile nu le aud prea bine din cauza bătăilor inimii mele speriate. Ce-și spun ei în șoaptă?

Pe toate buzele aleargă un singur nume: Mircea, Mircea...

Ei îi urează sănătate copilului meu – și, totuși, el moare!

Nu știți că moare?

În timp ce inima mea urlă acest adevăr atroce, îmbrac fiecare pat în veșmânt de flori ca și cum aș acoperi patul unui mort.

Mircea se odihnește. A încetat să mai lupte. Mircea e liniștit. Mircea e mort.

Acum camera suferinței e tăcută.

Strigătele nu mai reprezintă acum decât fiori ai groazei care bântuie acest pământ.

Pentru el acești fiori nu mai există.

A plecat ca o floare mică, pâlpâind, care se stinge: fără un strigăt, doar un suspin.

Era epuizat; inima îi era învinsă, doborâtă.

A fost un luptător prea tânăr; de asta a vrut Dumnezeu ca el să moară ca o flacără care se stinge.

Așa a vrut Dumnezeu ca el să moară.

A murit. Mircea.

Ziua morților. Cad frunzele.

Cerul plânge cu lacrimi amare. Regretă. O ceață deasă, ca un voal de doliu, acoperă pământul.

Ziua morților ...

În ajun, sufletul lui Mircea a urcat în ceruri.

Frunzele cad; plouă. Plouă cu lacrimi de regret, de acolo de sus. Ca un voal de doliu, ceața coboară pe pământ.

S-a sfârșit – mormântul e închis. Acoperit cu o piatră grea.

Lumânările s-au stins; steagurile funerare au fost îndepărtate. Florile, obosite, își coboară capetele în umbra care invadează biserica.

S-a sfârșit. Nici o rugăminte, nici lacrimile, nici disperarea mea nu-l vor putea aduce înapoi!

Mircea, bunul meu copil, ți-am văzut micuțul sicriu coborât într-o groapă plină cu tenebre. Și ca să le fac mai puțin întunecate, am lăsat să cadă în acest mormânt, flori, numai flori albe.

Apoi te-am părăsit, scumpul meu; am părăsit locul tău de odihnă ca să mă întorc în pustiu, spre curgerea neîntreruptă a zilelor care nu te vor cunoaște.

M-am întors în casa în care patul tău e gol, în timp ce tu dormi, tu atât de mic, singur, într-un cosciug, sub pământ.

Știu, totuși, că acolo se odihnește doar bietul, micuțul tău corp.

Dar nu e timpul ca să-mi târăsc doliul în camere închise, nici să plâng întruna, nici să mă odihnesc, măcar.

Propria mea durere nu trebuie să mă izoleze, să mă îndepărteze de a celorlalți. Trebuie să devină încă o legătură cu țara mea, nu să mă îndepărteze de cei care suferă și pe care i-aș ajuta.

Țara mă cheamă. Și, în ciuda nopții care mi-a învăluit sufletul, trebuie să ridic valul care mă acoperă și să merg mai departe.

În ce parte îmi voi întoarce privirea întristată? Către ce locaș al suferinței?

Poate că ar fi preferabil să nu aud voci care îmi vor trezi amintirile, ar trebui să mă pierd în locurile în care el

nu a fost niciodată, printre oameni care nu l-au cunoscut, care nu au asistat la ultima lui oră de viață, care nu i-au auzit strigătele.

O să rătăcesc, cu rana încă vie și o să mă duc unde voi putea să ajut, să fac mult bine; unde lacrimile noastre pot să curgă neîngrădite, acolo unde nu e rușine să plângi...

Mi-am părăsit obiceiurile zilnice ca să merg în alte locuri și să-mi port disperarea printre cei mai încercați, printre cei mai părăsiți: pentru a-mi apropia inima distrusă de cei care nu mai au nevoie de cuvinte, ci doar de consolări și de dovezi de bunătate.

Ca într-un vis am fost prin multe locuri din țara mea; ore întregi am străbătut întinderi nesfârșite. Toamna se întindea până în depărtare, în timp ce eu treceam de-a lungul văilor secate, pe la poalele munților învăluiți în ceață, peste câmpuri și livezi. Iar sufletul mi se strecura în sufletul țării a cărei distrugere însemna și ruinarea inimii mele.

Gemetele răniților îmi păreau gemetele copilului meu pierdut. Aplecându-mă asupra celor care mureau nu mai știu dacă le plângeam dispariția sau era propria mea durere pe care încercam s-o aduc la suprafață ...

Din aceste locuri sumbre ale durerii, unde răniții desfigurați își întorceau fețele spre perete; din întreaga mea țară, ale cărei frontiere sunt invadate; din păduri, de pe câmpuri, din sate și din orașe, de pretutindeni părea să urce spre cer un geamăt adânc, asemeni celui care iese din morminte...

Și simțeam că ar trebui să mă aplec, să adun toată această disperare și s-o port singură, ca să-i ajut astfel pe cei pentru care o astfel de greutate era prea greu de purtat. Dar, oricât de mare mi-ar fi dragostea, ce-aș putea face? Să salvez țara?

Am putut eu, oare, cu această dragoste, să-mi salvez copilul?

Maria"

Nu văd nici o profanare în scrierile reginei, nici o dovadă de uscăciune a inimii ... E adevărat că ochii mei sunt plini de lacrimi.

Botoșani, 20 martie 1917

În casa doamnei Hortense e din ce în ce mai multă lume. Doamna M..., cele două fete ale ei și ginerele – acesta, nepot al soacrei mele și văr cu Carol, cu toții iau mesele cu noi.

Atmosfera e plăcută în timpul acestor mese.

Radu „Coutz"[1], cum îi spunem noi, un alt văr al lui Carol e oaspetele nostru. Petrec după-amieze plăcute stând la taclale cu el și cu micuța M.

„Micuța" e un fel de a spune, este, de fapt o tânără inteligentă, instruită dar cu un caracter mai dur.

Cât despre Radu, este un viteaz: sportiv, de un curaj nebun, pasionat de aviație, sunt sigură că va aduce mari servicii ca ofițer-observator, acum fiind în perioada de instruire.

Și ce ființă fermecătoare e! Mereu vesel și antrenant. Îmi e drag și pentru această eleganță cât și pentru trăsăturile lui fine care vin de la mama lui, dulcea tanti Zoe, ea însăși portret viu al bunicii ei, contesa d'Agoult[2].

S-au adunat în Botoșani o grămadă de cunoscuți, oameni simpatici din lumea mea: Dan Cerkez[3], vărul meu

1 Cuțarida (n.t.).

2 Contesa d'Agoult, presupusa mamă a doctorului Carol Davila, tatăl lui Alexandru Davila. Zoe era sora mai mică a lui Al. Davila (n.t.).

3 Teodor-Dan fiul arhitectului Grigore Cerkez. A murit pe front în 1918. (n.t.).

la care țin mult. Șerban Tas și Michel Paleologu, un băiat fermecător pe care l-am îngrijit puțin la spital.

Și Theodor va veni în curând cu grupul lui de mașini de război.

Ieri am făcut o plimbare călare minunată împreună cu căpitanul Rosetti. Împrejurimile Botoșaniului sunt mai frumoase decât am crezut.

Botoșani, 28 martie 1917

O veste zguduitoare: revoluție în Rusia. În doar trei zile țarul a fost obligat să abdice în favoarea Marelui Duce Mihai care a fost imediat detronat de Duma rusă: se pare că familia imperială avea intenția să semneze pentru Rusia o pace separată cu Germania!

Dar ordinea a fost restabilită; cel puțin așa pare, cu rușii nu se știe niciodată!

Botoșani, 31 martie 1917

De trei zile iubitul meu e aici. După Paște vor pleca împreună la Iași și apoi la Parava unde se află regimentul lui, pentru refacere. Mă bucur teribil pentru această „expediție".

Am, în sfârșit, cale liberă spre front, căci sper cu tărie că mă voi atașa diviziei, când își va continua lupta.

Primăvara s-a instalat definitiv, aducând cu ea bucuria și dragostea.

Iași, 8 aprilie 1917

Am impresia că mă aflu într-un oraș al nebunilor. Mentalitatea care domnește aici e cel puțin stranie.

Ieșenii fac precum strutul; de fapt nu se știe dacă oamenii abătuți sau indiferenți, dacă le e frică sau sunt încrezători, dacă sunt cinici sau inconștienți. Ori sunt exasperați, dar în același timp și ușor resemnați, acceptând, fataliști, toate situațiile și debusolându-se prin tot felul de frivolități.

Parava, 17 aprilie 1917

Nu prea vreau să scriu, trebuie, totuși, să notez întâmplarea pe care sunt pe punctul de a o trăi: suntem de cinci zile la Parava, un fel de sat care nu are nimic pitoresc; în primele trei zile a plouat întruna, ceea ce nu a fost deloc plăcut; cât noroi poate fi în zonă! Dar camera țărănească pe care o avem este curată, luminoasă și spațioasă; mă simt bine lângă iubitul meu; Ion, ordonanța model, se ocupă foarte bine de noi.

Ofițerii din divizia lui Carol sunt simpatici, începând cu maiorul Voinescu, un tip slăbuț cu o figură plăcută și cu privire caldă. Luăm masa împreună foarte des, dar n-aș spune că asta îmi place foarte tare; mă obosește să vorbesc românește iar oamenii ăștia mă cam intimidează, fără să știu de ce.

Alaltăieri a sosit printre noi și soția căpitanului S. , o blondă de nouăsprezece ani. Dar la fel de intimidată ca și mine, nu înveselește deloc atmosfera. În afară de această trăsătură comună, nici o altă afinitate între noi două, singurele femei de aici.

Și totuși, nu-mi este deloc neplăcut că sunt aici, mai mult, încerc să mă adaptez pentru că am intenția să-i însoțesc pe front. Și, mai mult, am imensa bucurie de a face lungi plimbări călare, cu Carol. Lui Bruno îi place teribil să ne urmeze, cu limba scoasă. Caii noștri, Darling

este într-o formă excelentă, iar Maraudeur, deși mult mai în vârstă decât colegul lui, nu se lasă deloc. Cât de tare iubesc aceste animale! Și cât e de plăcut să străbați călare această minunată vale a Siretului!

Ieri am văzut în satul Gropile, curtea unde a avut loc execuția colonelului trădător C.

Suntem încă în război! ...

Poimâine divizia lui Carol va pleca pe front. Dar soțul meu a hotărât ca eu să nu-i însoțesc încă, să vin peste câteva zile.

Oare visul meu de a merge pe câmpul de luptă chiar se va realiza? Oh! Să iau parte la o luptă violentă, să aud gloanțele zburând în jurul meu, asta sunt sigură că mi-ar pune serios curajul la încercare!

Bacău, 21 aprilie 1917

Am plecat din Parava iar seara, împreună cu blonda doamnă S. Era o noapte superbă iar șareta noastră era însoțită de căpitanul S. și de Carol, călare. Ambianța era plină de poezie. Clar superb de lună, atmosfera plăcută. Și foarte romantic acest tablou cu două frumoase în șaretă, escortate de cavalerii lor ...

Dar iată-ne la Răcăciuni. Oprire. Divizia fiind în mers forțat spre front, soții noștri se vor îndrepta spre trupe. Ne despărțim. Carol și cu mine doar pentru câteva zile.

Plecăm mai departe, drumul se lărgește, străjuit de copaci în floare și luminat de razele generoase ale lunii.

Însoțitoarea mea, obosită, a adormit, cu capul sprijinit de o valiză. Bruno e întins la picioarele mele; încrezător și fericit, dă din coadă în timp ce eu îi mângâi blana mătăsoasă.

E așa de plăcut să mergi astfel, contemplând natura. Luna mă fascinează. Ai zice că îmi absoarbe întreaga ființă.

Tânăra femeie de lângă mine continuă să doarmă.

Noaptea asta este atât de frumoasă!

Natura, Dragostea, Omul, Frumusețea... Sunt doar cuvinte? Sunt realități?

Cultul frumuseții, la om, nu este , oare, ca și instinctul religios, o tendință inconștientă de a te apropia de natură într-un mod cât mai curat, cât mai elevat? Frumusețea nu este indispensabilă omului perfect? Frumusețea este o zeiță nemuritoare, multiformă și abstractă în același timp.

Frumusețea este lumina, este surâsul, este bucuria sufletului omenesc. Ea este leacul atotputernic al tuturor relelor noastre psihice și adesea și ale corpului nostru.

Este echilibru și armonie în orice...

Cele trei ore de drum au trecut relativ repede.

Acum mă pregătesc intens să plec pe front. Dar e greu să găsești în Bacău echipamentul necesar. Orașul e plin de ruși și de mongoli cu părul lung și aspru. Aceștia din urmă, groaznici și murdari, infestează străzile și umblă înarmați și amenințători. Presupun că rușii îi folosesc ca să le sape tranşeele și să le curețe străzile...

Bacău, 23 aprilie 1917

Altă veste abracadabrantă: rușii amenință să dea jos dinastia și să instituie republica în România! Oamenii care vin de la Iași spun că palatele regale sunt păzite cu trupe și tunuri. Cu toate acestea, regele, care a trecut astăzi prin Bacău ca să meargă în inspecție pe front, părea destul de calm.

De altfel nu prea am încredere în tot ce „se spune”.

În seara asta trebuie să-mi fie transmisă mașina cu care voi pleca. Ce aventură!

Sunt nebună de bucurie. Doar de nu s-ar răzgândi Carol în ultima clipă. Nu, nu se va întâmpla așa ceva; inima mea zboară spre iubitul meu. Curajul lui mă exaltă. Să-și aducă soția atât de aproape de inamic.

Ca să-mi stăpânesc nervii am început să citesc Nietzsche. După ce am citit „Zarathoustra” fără să înțeleg nimic, acum cinci ani, mi-am interzis până azi orele lui Nietzsche, simțind că nu sunt încă pregătită să-l asimilez. La sugestia lui Carol, încerc acum din nou. Am deschis „Dincolo de bine și de rău” și am avut surpriza să descopăr niște adevăruri extraordinare la fiecare rând, idei de un misticism împins la extrem, o simbolistică a gândirii umane superioară. Nu e deloc uimitor că acest filosof a fost atât de puțin înțeles de lectorii lui din toată lumea, chiar și de germani.

Eu nu am nici o inteligență clară, nici o cultură filosofică și sunt multe lucruri pe care nu le înțeleg decât pe jumătate în această lucrare minunată. Dar „simt”, chiar fără să pot să analizez, amploarea și poziția garniturilor autorului a cărui fiecare frază are efectul unei grandioase arhitecturi intelectuale. Și îmi dau seama că bine înțeleasă, această filozofie ar putea să transforme un om, să-l înalțe dincolo de niște banale concepte omenești.

Dealul Cărpeniș, Bateria a II a, artileria a XII-a. 26 aprilie 1917

Un adăpost în mijlocul unei păduri de brazi, pe o înălțime în fața mânăstirii Cașin.

Timpul e blând; sunt oarecum dezorientată. Totul mi se pare straniu și familiar în același timp, atât de nou și totuși atât de familiar.

Am sosit ieri seara, târziu. Drumul a fost foarte frumos. Aglomerație mare. Carol mi-a trimis o manta militară și un chipiu cu care m-am deghizat în ofițer ca să nu fiu remarcată la plecarea de la mânăstire. Precauție inutilă; era deja noapte și nu am întâlnit decât convoaie rusești.

Când am plecat din Bacău, am aflat că Radu Cutz, rănit se află în spitalul din Onești (care îmi era în drum). M-am oprit să-l îmbrățișez. L-am găsit afectuos și vesel, în ciuda enervării pe care i-o provoca durerea neîntreruptă la nervul sciatic. Fusese atins de un glonț în timp ce survola o zonă ocupată de inamic și pe care era pe punctul de a o fotografia.

A fost propus pentru avansare și decorare. Încă unul care s-a remarcat în familie. Și Theodor a fost decorat cu „Steaua".

Aș vrea să pot rămâne pe front până la sfârșitul războiului. Aș vrea să-i pot fi de folos lui Carol și regimentului, atât de mult încât să nu mă lase să plec.

În clipa asta Carol și sublocotenentul Gallin discută, trecând cu degetul pe o hartă, despre organizarea unui tir de baraj.

Trag cu urechea la ce vorbesc, în timp ce scriu, ca să mă pun la curent cu mersul luptei. Dar vreau să mă îmbrac repede și să merg în recunoaștere, dar nu prea departe, pentru că mi-e frică să nu fiu văzută. Colonelul, informat de prezenta mea i-ar da imediat ordin lui Carol să mă trimită înapoi. „Femeile nu au dreptul să apară pe front". Absurd!

28 aprilie, ora 9 dimineața

M-am instalat în pădurea de brazi din zonă; stau pe un strat gros de mușchi și frunze uscate. Dragul de Bruno, doarme întins lângă mine. Bietul câine. I se întâmplă destul de rar, de când mă însoțește, să se odihnească pe un culcuș atât de moale.

Bang... O lovitură de tun trasă de baterie, în apropierea mea. Bruno s-a ridicat, neliniștit și a surzit: dar nu mai fuge, s-a obișnuit cu aceste zgomote, asurzitoare pentru urechile lui care sunt mult mai sensibile ca ale noastre, ale oamenilor.

Tirul nu e prea intens astăzi. Mă ascund în pădurea umedă ca un mic hoț de drumul mare. Moș Căpăstru (le Pere Licou), cum a fost poreclit generalul care comanda divizia a VIII-a, a venit în inspecție, însoțit de mai mulți ofițeri, dintre care doi sunt americani.

Carol spune că păstrându-mă aici încalc niște reguli foarte stricte și că responsabilitatea pentru această infracțiune ar putea să se răsfrângă și asupra șefilor lui. După părerea mea represaliile cu care suntem amenințați nu contează câtă vreme disciplina aceasta a noastră este atât de elegantă!...

Mă aflu în mijlocul unei păduri de brazi și mi-aș dori să stăpânesc mai bine limba germană, ca să pot cânta aceste locuri în nemțește, pentru că nici o altă limba nu e mai potrivită...

Pădurea – leagăn al rasei germanice. Ca și pădurea, sufletul teuton este profund, tenebros, plin de farmec, dar și de piedici.

Dar câți dintre germani mai sunt atrași de pădurea lor protectoare?

Acum, din păcate, sufletul lor a pierdut poezia, profunzimea și visarea pe care le-o inspiră.

Pădurea, templu și adăpost. Ei și-au distrus acum și fericirea, propria lor fericire, pe care nu o vor regăsi decât în ziua în care se vor întoarce la Pădure – la adevărata natură – printre farmecul și grandoarea frumoșilor copaci. Acolo unde, întinși pe stratul de mușchi înviorător vor putea să permită inimilor și simțurilor doborâte, să se ridice spre cer, printre crengile arborilor.

Fii ai pădurilor seculare, sălbatici dar visători, scoateți din voi dorința această de cucerire care azi, ca și în zilele de demult, vă face să fiți asemenea unor animale feroce ieșite să prade – ucigând, distrugând, murdărind totul în calea lor.

Dealul Cărpeniș, 29 aprilie 1917, Ora 7 seara

Am primit, în această după-amiază, botezul focului!

Carol și colegii lui mi-au făcut o mare onoare; m-au luat la Observator, de unde Carol trebuia să comande un tir asupra tranșeelor inamice.

Protejată de o cască franțuzească imensă și de o manta albastru deschis, am plecat împreună cu Carol, cu sergentul major, căpitanul și sublocotenentul trupei.

Drumul (aproximativ 600 de metri) a fost fermecător. Am ieșit din pădure ca să traversăm un platou acoperit cu iarbă înaltă și grasă presărată cu flori de primăvară. În jur, livezi părăsite, pomi fructiferi plini de rod și tufe de brazi pitici. Bruno, curajos ca un leu, crea o pată de culoare frumoasă în tot acest verde intens. Nu-l lăsăm să latre de teamă să nu fim descoperiți.

Observatorul: o mică redută din lemn, săpată în pământ și a cărei „fațadă", adică o lucarnă, se ridică

deasupra unei râpe care ne separă de inamic. Ne așteptau acolo doi ofițeri și ordonanţele lor.

Carol a început să pună în funcție pe „Gavrilescu", un tun mare care era numit astfel după suportul pe care era plasat. Mai multe obuze lansate de acest monstru au căzut, se pare în adăpostul de vizavi. Primul obuz dirijat împotriva noastră a căzut la aproximativ cinci metri de noi. Am scăpat relativ ușor. Dar gloanțele ucigașe zburau făcând un zgomot teribil foarte aproape de noi. Bruno, terorizat, aproape ca s-a lipit de pământ, sub o banchetă de lemn în fundul adăpostului, și a rămas acolo, încremenit. Văzându-l astfel am izbucnit cu toții în râs. Nu-mi era deloc frică, dar nu mă simțeam bine la gândul că am putea fi îngropați de vii dacă adăpostul ar fi dărâmat. Dar dușmanul a renunțat la atac.

La întoarcere, sublocotenentul Gallin ne-a cerut să ne oprim puțin în fața cabanei lui, de unde a luat un coșuleț cu flori mov, pe care mi l-a oferit în semn de omagiu pentru prima mea înaltă faptă de război.

Aceste flori m-au încântat, ca și faptul că am făcut o impresie bună în fața pericolului.

Cât e de bine aici? Acest calm, viața aceasta fără griji și pretutindeni mirosul acesta de praf de pușcă și de rășină. Adăpostul pe care-l împart cu Carol este o cămăruță veritabilă construită cu lemn și lut. Carol a creat atmosferă, punând pe jos o carpetă românească; pe pereți a atârnat fotografia mea, o oglindă micuță și imagini dintr-o revistă franțuzească, „Vie Parisienne"; multe cărți. Două mese din brad, scaune, tot ce trebuie, plus un pat suplimentar pentru mine (strâmt și îngrozitor de tare). Două ferestre mici, foarte drăguțe.

Cât de protejată se simte inima mea, în acest adăpost... protejată cu dragoste!

Bacău, 2 mai 1917

Fericirea mea nu a durat decât cinci zile!

A trebuit să părăsesc locurile unde am fost atât de fericită!. Am presimțit că nu va dura, era prea frumos să fie adevărat.

Mi se părea că eram în Paradis. Și, ce să spun? Nu recunoșteam Paradisul doar după ce l-am pierdut?

Pe scurt, am fost expediată după ziua petrecută la observator.

Drama s-a petrecut în felul următor: un șef de la jandarmi, dușman de-al lui Carol, a denunțat prezența mea lui „Moș Căpăstru” care, foarte supărat a ordonat să fiu imediat expediată de la divizia a VIII-a.

Trist și neplăcut.

Camarazii lui Carol și-au luat rămas-bun de la mine cu mare tristețe. Mi s-a părut că regretau sincer plecarea mea.

Dar Carol și cu mine nu voiam să renunțăm, așa că am hotărât să mă adresez generalului Averescu, șeful armatei, care se afla la Bacău, și să-i cer autorizație ca să mă întorc pe front. Așa am și făcut.

Generalul m-a primit cu curtoazie. Îl vedeam pentru prima dată și fizionomia lui m-a interesat: maniere perfecte, aspect fizic elegant; statură înaltă, foarte slab, păr și barbișon grizonat. Prestanță. Dar impresia generală a fost: „un om bătrân șmecher, periculos care vrea să pară binevoitor. Mână de fier într-o mănușă de catifea?

În orice caz a fost foarte amabil cu mine, dar mi-a refuzat categoric cererea, motivând că numai regele ar avea puterea s-o facă.

Până la urmă, foarte amabil și dornic să-mi facă pe plac, mi-a oferit, în locul autorizației pe care mi-o refuza,

să mă desemneze ca infirmieră la un spital mobil al diviziei a VIII-a la Onești, la aproximativ 8 kilometri de Mânăstirea, deci foarte aproape de Carol. Mi-a promis că va interveni ca soțul meu să obțină des permisiunea să vină să mă vadă.

Urmându-i instrucțiunile, am adresat „Domniei Sale Domnului General Averescu" o petiție oficială în vederea numirii mele și iată-mă repartizată infirmieră la un spital din linia întâi.

Onești, 22 mai 1917

Liniște și ploaie. Ies dintr-un coșmar și am o îngrozitoare durere de cap. Dar nereușind să adorm voi profita de aceste ceasuri de libertate și o să scriu.

Acea îngrozitoare femeie plecând în sfârșit ... Nu. Nu, să mă gândesc la altceva, să vorbesc despre orice, numai de ea nu!

Sunt aici de o săptămână. Onești este diferit de ceea ce mi-am închipuit, e mai bine.

Locul e foarte plăcut, situat între Trotuș și Oituz; împrejurimile sunt încântătoare.

Spitalul mobil a fuzionat cu „regina Maria" Nr. 1. „Fuzionat" nu mi se pare termenul potrivit: Regina Maria este dirijat numai de medici francezi.

Profit de faptul că locul meu aici nu este bine desemnat și mă apropii de „Regina Maria";

Nu prea mi se dă de lucru. Să fie oare ideea că doamnele din „lumea bună" nu sunt capabile să facă ceva serios?

Am fost să-l văd pe Carol la Mânăstirea, unde francezii au instalat un post de prim ajutor.

El a venit aici de două ori. Generalul Averescu s-a ținut de cuvânt. Sunt fericită.

În rest, i-am regăsit pe Radu Cutz și pe Cellino, la Onești. Acesta din urmă este infinit mai simpatic decât mi s-a părut înainte.

Radu suferă încă foarte mult din cauza nervului sciatic; de el mă ocup cel mai mult.

Mai e aici și Johnny Economos, aghiotantul generalului Grigorescu (comandantul corpului IV de armată), un tânăr grec foarte fin, curajos, serviabil și galant.

Cât despre camera mea, e luminoasă și liniștită și se află nu departe de spital, la ultima casă din sat. Fără dușumea, cu pământ pe jos. În rest, e potrivită cu gusturile și nevoile mele. Plafonul jos, cu grinzi aparente; trei ferestre dintre care două dau spre o prispă, din curtea interioară; cealaltă mă lasă să văd teren viran și tot ea îmi umple camera de soare; o sobă mare văruită în alb ca și pereții, promite confort în zilele friguroase.

N-am văzut nimic din toate astea până acum; prima impresie pe care mi-a făcut-o camera a fost cu totul alta. Iar în ultimele zile, Dumnezeu știe că a trebuit să mă gândesc la altceva – dar nu vreau să-mi mai amintesc!

Când am sosit de la Bacău, extenuată și nervoasă după un drum de șase ore într-o cabrioletă pe două roți, Economos m-a condus la „apartamentul" pe care îl rechiziționase în avans pentru mine, ca să mă simt mai în largul meu decât în baraca medicilor. Mi s-a părut mizerabil, la început, cu patul de fier strâmb, masa și scaunele de lemn. De atunci am făcut progrese cu mobilarea: proprietarii mei erau niște țărani înstăriți și de treabă care mi-au procurat tot ce am avut nevoie, provizoriu, pentru că am planuri mari cu amenajarea acestei locuințe.

Cât despre menaj e foarte complicat: trebuie să-l fac eu însămi; cât se poate de odios. Trebuie să mă scol cu cel puțin două ore mai devreme ca să pun lucrurile în ordine. Dar, dragul de Carol m-a salvat; mi l-a trimis pe Ion să mă ajute să-mi curețe în întregime camera, ceea ce și face. Trebuie totul dezinfectat la mine.

Ah! Femeia aceea, acea teribilă femeie!

Moartea ei – această „Marinar". Cu voalul ei murdar, cu crizele ei de isterie – prefăcute!

Și eu, care am fost obligată să suport timp de patru zile fanteziile acestei străine nebune, s-o supraveghez în fiecare clipă, să petrec ore întregi cu ea într-o biserică înghețată, în preajma a două cadavre în descompunere! Și toate acele nopți pe care și le-a petrecut în camera mea, prefăcându-se din sfert în sfert de oră că vrea să se sinucidă, în fața mea!

Și, mai ales acel voal și mirosul lui groaznic care se simte peste tot în camera mea; voalul acela cu care se întinsese peste cadavrul intrat în putrefacție!

O astfel de atitudine în prezența morții. O profanare inacceptabilă!

Simt, dintr-o dată o dorință puternică de normalitate, de odihnă. Dar această dorință e tulburată de presimțirea clară că războiul nu se va sfârși curând, cel puțin nu în această iarnă.

Astăzi această idee mă deprimă; îmi e inima grea când mă gândesc la această tară invadată.

Da, e țara noastră, sunt căminele noastre, satele și orașele noastre, câmpurile noastre minunate pe care ni le-a luat dușmanul ... O să ni le luăm vreodată înapoi? Când o să revăd casa mea frumoasă și Bucureștiul? O să-i regăsesc pe biata Maria și pe papa Alexandru? Câte umilințe, câte lipsuri și câte torturi suportă toți cei care au rămas acolo?

Carol al meu vine mâine să mă vadă. Îl aștept cu mare drag.

Onești, 27 mai 1917, ora 10 seara

Viață obositoare, dar plictisitoare. Nu ies deloc din spital unde munca e adesea destul de grea, deși nu-mi dau nimic serios de făcut.

Sunt cam nemulțumită din acest punct de vedere – sau mai degrabă vexată. Medicii francezi sunt foarte pretențioși și mi-au dat clar de înțeles că nu sunt prea bine pregătită ca infirmieră. Din păcate au dreptate. Dar cel mai adesea comit greșeli din cauza nervozității care mă cuprinde când trebuie să execut ceva în fața acestor specialiști pedanți.

Bloch, șeful este de părere că mă poate, totuși, folosi. Foarte blând, îmi dă ordine precise cu calm și politețe, așa cum îmi place mie. În schimb, colegul lui Rudelle, e o adevărată furtună. Îl evit pe cât pot. Cât despre cel de-al treilea, Daprin, e cu totul alt gen. Plin de el, plin de prejudecăți, îmi vine să-l pocnesc. Acum câteva zile mi-a spus că nu ar trebui să lucrez pentru că nu am diplomă! A fost prea mult. I-am răspuns că dacă nu au nevoie de serviciile mele mă voi abține să mai deranjez spitalul cu prezența mea. Atunci mi-a reproşat că nu ştiu de glumă. Cam are dreptate. Nu am simțul umorului. Atenție, bătrânico! Nu vrei să spui că ești lipsită de inteligență, pentru că nu e deloc așa.

Dar, să revin la Daprin; am descoperit de curând că e un om cultivat. Ieri, în timpul unei plimbări călare (Darling și Maraudeur sunt din nou cu mine!) s-a lansat într-o adevărată perorație literară. Mi-a recitat cu o intonație impecabilă multe versuri din Baudelaire, Lamartine, Rostand și încă nu mai știu cine... A fost fermecător. Din

păcate ne-a surprins o furtună teribilă și am fost obligați să ne întoarcem, uzi leoarcă.

Acum, printre multe alte sarcini o am și pe aceea „să fiu" la sala de operații. E foarte greu și greșesc mereu. E un întreg protocol de respectat acolo.

Dar, n-ar fi mai bine să vorbesc despre natură, despre frumusețea acestor locuri, de Trotuș, de Oituz? Nu acum ... Minunatul „vin" roșu care mi s-a oferit, în mod excepțional, în seara asta la popotă, a trezit în mine un romantism și o înclinație spre visare.

Și o să dorm acum!

Onești, 2 iunie 1917, miezul nopții

E tot mai greu – muncesc cu frenezie toată ziua. În ultima vreme operațiile durează până la unsprezece noaptea.

Iar ne-am făcut timp, totuși, ca miercuri să mergem să luăm prânzul cu Carol. Au fost cu mine Bloch, Bre și Cellion. La întoarcere am avut un schimb mai dur de cuvinte cu Daprin care a făcut niște remarci necuviincioase. I-am sugerat că voi vorbi cu soțul meu despre atitudinea lui și i-am întors spatele. Bineînțeles că nu-i voi spune nimic lui Carol, dar perspectiva aceasta l-a potolit pe insolentul doctor. Colegii lui cred că l-au convins că exagera și că ar fi bine să nu mă mai provoace...

Era atât de frumos la Cărpeniș, atâta liniște! Aerul e curat, pur ca bunele intenții care ne animă uneori. Aș fi vrut să nu mai cobor, să rămân acolo, sus, cu iubitul meu. E bine, e tandru și e frumos. Nu-l iubesc decât pe el. Totuși e cam gelos pe Bre. E foarte adevărat că acesta din urmă se cam învârte în jurul meu și mă cam fixează cu privirea. Dar nu prea cred că asta înseamnă mare lucru. Dar până la urmă un mic flirt nu mi-ar displace! Și,

cu atât mai bine dacă l-ar face gelos pe Carol ... și chiar m-ar îndepărta puțin de el.

Vine să mă vadă mâine seara – îl aștept cu mare nerăbdare, ca și cum aș aștepta un nou amant!

Onești, 9 iunie 1917

Medicii francezi nu mă mai menajează deloc, mă folosesc în toate operațiile, chiar și la anesteziere. Nu mai am timp de plimbări călare.

Activitatea în sala de operații e intensă, atmosfera sufocantă, amplificată de mirosul de cloroform și eter.

Când sunt operații dese trebuie o curățare rapidă a barăcii; evacuarea „ororilor" care sunt împrăștiate peste tot, curățarea mesei de operație și punerea la punct a instrumentarului.

Munca noastră, a infirmierelor e dură și nu se termină niciodată.

Îmi place această activitate intensă. Sângele nu-mi repugnă, în sfârșit, nu în așa măsură încât să mă dezguste sarcinile pe care trebuie să le îndeplinesc. Chirurgia mă interesează enorm. În timpul operațiilor medicii francezi ne explică, ținându-ne adevărate cursuri de medicină. S-ar părea că și ei au multe de învățat în cursul operațiilor pe care le fac.

Oricum, totul mi se pare atât de pasionant încât aproape că uit că nu e un „caz" ci o biată ființă vie care va continua să sufere când efectul anesteziei va trece. Asta este partea cea mai neplăcută a acestei meserii: să asiști la suferința altora. Groaznic mi se pare și pansarea răniților. Uneori simt că mi se înmoaie picioarele. Unii dintre pacienții mei sunt mai curajoși ca mine: nu mai țipă de durere când mă văd pălind, știu că plânsul

lor îmi paralizează degetele; vor să fie îngrijiți, să fie vindecați.

De curând, căpitanul aviator Peneș mi-a dat o fotografie drăguță a Oneștiului, văzut de sus.

Mi-a scris o fermecătoare dedicație: „Bunei, frumoasei mame a răniților de la Onești care, cu mâna ei blândă a îndepărtat multă suferință."

Peneș și colegul lui Dumitriu au avut, acum câteva săptămâni, ceea ce ei numesc „o prăbușire frumoasă", în urma căreia bineînțeles că au avut mult de suferit. În termeni familiari s-au făcut praf cu avionul lor. Bloch și Rudelle se ocupă intens de acești răniți de soi, ceea ce mă face să cred că țin la ei mai mult decât la ceilalți. Este foarte adevărat că acești tineri sunt foarte simpatici, fără să mai vorbim de curajul de care au dat dovadă; marea decorație de război Mihai Viteazu și Crucea de război îi așteaptă.

Salonul ofiţerilor, unde, de fapt, e foarte multă suferință e, totuși, mult mai vesel decât cel al soldaților. Peneș și Radu Cutz glumesc tot timpul, cel puțin când nu se alătură celorlalți, lui Dumitriu și încă unuia, căruia îi uit mereu numele și pe care-l numesc „Nr. 4" și al cărui picior, infectat împrăștie un miros îngrozitor; aceștia din urmă se vaită întruna și protestează împotriva spitalului. Dumitriu, imobilizat la pat, amenință că va pleca pentru că nu e bine îngrijit. Nr. 4 cere de zece ori pe zi să i se schimbe pansamentul la piciorul care deranjează pe toată lumea. Iar Radu, pe ascuns, se îndoapă cu aspirină pentru a calma durerea provocată de sciatica lui exasperantă.

Doar doctorul Rudelle reușește să-i calmeze, le vorbește cu multă blândețe, iar privirea lui pare să-i mângâie.

Când timpul e frumos îi transportăm în parcul spitalului, unde copacii par să-i ajute să-și găsească liniștea, îi calmează. Evit să stau prea mult în preajma acestor răsfățați, prefer să mă ocup de bieții soldați și de modestele lor cereri. Și apoi, ei nu vorbesc franceza, le servesc drept interpret.

La popotă nu reușesc să mănânc nimic; mâncarea e groaznică. Dacă nu ar trimite Carol în fiecare zi câțiva litri de lapte, dintre care unul special pentru mine, aș muri de foame. Suntem, într-adevăr foarte prost organizați, din punctul acesta de vedere! Salvarea răniților grav este compromisă din cauza proastei alimentații. „Ciorba" care li se servește de două ori pe zi acestor nefericiți nu este decât o apă chioară în care plutesc trei sau patru păstăi la fiecare porție – o rușine. Și, cu toate reclamațiile făcute de Bloch, nimeni nu a rezolvat problema; câteva ouă pe care le găseam în sat și laptele de la vacile diviziei a 12-a erau alimente foarte rare pe care le împărțeam cu mare grijă răniților celor mai slăbiți.

Este unul aici, căruia i s-a amputat de curând un picior și care a pierdut atâta sânge că de-abia respira; dar rana lui, enormă și care nu s-a vindecat încă este curățată; în principiu e salvat. Totuși se pierde din cauza slăbiciunii și a anemiei; ar trebui supra-alimentat. Dar cu ce? Problema care nu poate fi rezolvată și care îl aduce la disperare pe Rudelle, care l-a operat pe acest soldat.

Onești, 14 iunie 1917

Sunt dominată de firea mea frivolă. Sunt veselă și mă simt în elementul meu: doi băieți drăguți mă plac... De altfel, ar fi fost ciudat să nu se țeasă o atmosferă de flirt în jurul unei tinere care e singură printre atâția militari.

Cellion îmi spune tot felul de drăgălășenii și nu-mi displace deloc să-l ascult... în timp ce mă gândesc la iubitul meu. Bre pare să se piardă cu firea în preajma mea. Puy face pe camaradul... pentru că e un șmecher.

Și noul meu vecin de cameră, comandantul Beret de la Vânătorii Alpini, care mă aude în fiecare dimineață cântând (totdeauna fals!) în timp ce mă îmbrac, se plânge... că nu vreau să fim vecini mai apropiați.

Apoi X. care a venit de două ori aici, mi-a făcut o declarație în toată regula.

Doar „Moș Căpăstru" nu mă iubește, mai mult, mă urăște! Nu-mi iartă nici o greșeală!

Onești, 18 iunie 1917

Ofensiva rusească în Galicia. Un succes.

Bre a început să-mi placă destul de mult. Dar dragostea, dăruirea, supunerea nu sunt decât pentru Carol, Carol, Carol. A trecut pe aici alaltăieri, în drum spre Iași, unde o să ceară regelui autorizația să mă păstreze lângă el pe câmpul de luptă. Nu cred că o să reușească. Dar, ce bine ar fi să mă înșel! Cât de repede mi-aș găsi echilibrul!

Onești, 21 iunie 1917

Un mare necaz: l-am pierdut pe Bruno. Câinele ăsta e prostuț!

E frumos în dimineața asta, dar, moartă de oboseală, m-am târât în camera mea. „Ei" mi-au spus să mă odihnesc până la zece. Câtă grijă! Adevărata cauză a oboselii mele este enervarea: Carol trebuia să se întoarcă

ieri și, ca de obicei, nu s-a ținut de cuvânt. O să mă facă mereu să aștept. Ar fi trebuit să mă duc cu el. Dar cum să-mi abandonez treburile de aici? Și, de fapt, de ce m-aș crampona de soțul meu? Să facă ce-o vrea! E Bre aici ca să-mi spună tot felul de drăgălășenii! Ne plimbăm sub clar de lună.

Ce idioțenie am spus acum! Ce am de sunt așa de supărată de întârzierea lui Carol? Dragoste? Orgolii? Amândouă cred. Și gelozie. Totuși, iubitul meu va veni în curând, cu fericire în ochi și pe buze și îmi va face multe promisiuni frumoase...

Onești, 25 iunie 1917

Carol nu s-a întors decât alaltăieri dimineața de la Iași, unde a vorbit cu regina, cu iubita mea regină. Ea i-a promis că va interveni ca să mi se permită să circul liberă pe front!

O să am bucuria s-o întâlnesc și să-i mulțumesc personal în curând la inaugurarea unui nou spital „Regina Maria". Dar voi putea să mă duc la ceremonie, cu fața rănită și cu un ochi vânăt?

Acum trei zile, Darling a înnebunit! Mi-a amintit că irlandezii nu se mai lasă conduși. Totuși, din cauza spiritului ei independent am văzut moartea cu ochii: Bre și cu mine am urcat în șa cu intenția să călărim spre Târgu-Ocna, pe malul drept al Trotușului. Dar, chiar de la începutul plimbării, nu am mai putut s-o controlez pe Darling. La marginea unui sat am reușit s-o îndrept către o curte unde staționau niște soldați ruși cu caii lor; am sperat că văzând caii Darling se va opri, dar nu s-a întâmplat astfel, iapa s-a repezit spre niște lemne groase

iar eu am fost convinsă că voi fi strivită, că acesta îmi va fi sfârșitul.

M-am încurajat spunându-mi că nu mai contează, că viața mea a fost frumoasă ... am închis resemnată, ochii: un zgomot îngrozitor, niște lucruri dure mă lovesc, sunt rănită la cap și aruncată din șa. Când mi-am venit în fire eram înconjurată de soldații ruși care alergaseră în jurul meu și mă priveau speriați. Și Darling mă privea! ...

Unul dintre soldați m-a ajutat să mă ridic; nu aveam nimic rupt, dar mă durea totul, în special fața. Le-am mulțumit rușilor cu un surâs chinuit și un „nicevo" lapidar.

În acest moment a ajuns la locul accidentului, speriat pe Maraudeur, Bre. Am hotărât să ne reluăm plimbarea, în timp ce pe fruntea mea se contura un cucui verzui, iar ochiul drept și obrazul se umflau și se învinețeau.

Retrăind tot ceea ce tocmai am povestit, am fost frapată de două lucruri: mai întâi fraza care mi-a venit în minte în clipa în care mă credeam pierdută: „Ce contează! Viața mea a fost frumoasă". Apoi, paloarea excesivă a lui Bre, când a ajuns la mine.

... Da. Cerul e bun cu mine: el presară flori în drumul sinuos pe care-l am de parcurs. Și dacă, adesea ascuns printre aceste flori, un spin mi se înfige adânc în picior, parfumul care urcă de pe prețioasa și fragila cărare îmi alină suferința.

Și în jurul meu, câți trandafiri își întind spre mine corolele!... Trandafirul alb, al prieteniei; ca și al pasiunii, de culoarea sângelui... și iată și unul galben, atât de discret și totuși atât de voluptuos; și, iată, în sfârșit, tandrul trandafir roz, care își trimite parfumul direct în inima amantului...

Îmi este ușor să-i culeg pe toți, nu trebuie să refuz nimic în drumul meu ... Pe acest drum nu am voie să dau

înapoi dar nici nu știu ce mă așteaptă, nici cât de lung e drumul și nici care îi sunt meandrele.

Îmi doresc să-mi umplu brațele de trandafiri, să fac din ei un imens buchet de amintiri care îmi vor îmbogăți sufletul; vor da strălucire spiritului meu cu culorile lor vii; mă vor ameți cu prospețimea lor parfumată; din petalele lor catifelate mi-ar plăcea să păstrez pe buze doar un pic din delicata lor savoare...

Trandafir alb și trandafir al dragostei, vă iubesc mai mult decât pe semenii voștri...

Mi-ar plăcea să vă port mereu la piept!

Oneşti, 3 iulie 1917

Miezul nopții; mă întorc de la popota unde în seara asta a avut loc o reuniune importantă.

Comandanții Beret și Villemarest au luat cina cu noi; mai târziu generalul Văleanu a venit să stea de vorbă cu noi, cele de la „Regina Maria". Este una din cunoștințele mele mai vechi, rudă îndepărtată cu Carol. Un tip de treabă.

În această după-amiază am făcut o plimbare călare împreună cu doctorul Daprin care a devenit în ultimul timp foarte amabil și fermecător.

Bruno, acest copil... zburdalnic, s-a întors acasă singur, dar slab ca un schelet sub blana lui bogată, şi îngrozitor de murdar.

Am scris numai prostii de când sunt tot mai tulburată, mai nesigură din punct de vedere sentimental. S-ar părea că inima mea e încercată de sentimente opuse o combinație de bucurie intensă și de nefericire... Mă gândesc la Carol, e neîncetat în mintea mea; sufletul meu îi aparține și, totuși, mă îndepărtez de el. Îmi imaginez că

se gândește la mine, că ar putea avea necazuri acolo unde luptă; că s-ar putea gândi că îl iubesc mai puțin. Pentru că e adevărat, îl iubesc mai puțin, dintr-odată!... Din clipa aceea ceva plânge în mine și mă torturează. Dar de ce, de ce acest Carol, același Carol al meu, nu a știut să mă facă fericită? Nu l-a preocupat niciodată acest lucru. Dar iată că la această întrebare a mea, atât de deprimantă și prea des repetată, un alt bărbat, tot un bărbat tânăr, dar care pare preocupat de fericirea mea, încearcă să răspundă!...

Ca să fiu sinceră, mi-a răspuns deja printr-o gentilețe extremă, prin sinceritate și prin candoare. Poate că și prin dorința lui care mă infioară, și prin toate micile atenții cu care mă răsfață – mereu galant, grijuliu cu confortul meu, cu bunăstarea mea, el care nu este decât un străin. Îmi este suficient să văd felul în care îmi păstrează batista, sau cum se grăbește să-mi ofere un scaun ori să-i surprind felul în care mă privește – ca să mă simt cuprinsă de un optimism fără margini; căci, dacă e adevărat că mă iubește, acest tânăr din înalta nobilime franceză, acest străin pe care acum trei luni nu-l cunoșteam și care este acum cel mai bun prieten, de fapt singurul meu prieten adevărat.

Deja i-am făcut multe confidențe, mi-a făcut și el mie, iar acum sunt convinsă că aș putea să-i spun orice. Când va fi departe, îi voi scrie. Acum nu trebuie să-mi fie frică de ceea ce se va întâmpla în viitor: când Carol o să mă facă, din nou să sufăr, și nu va întârzia s-o facă, va fi cineva care va ști să mă încurajeze cu vorbe blânde; cineva va ști să-mi încălzească sufletul printr-o dragoste dezinteresată. În zilele în care soțul meu întârzia să apară de la Iași și când eu mă plângeam furioasă, deliciosul meu prieten încearcă să mă convingă că mă

înșel, că sunt prea exigentă. Nu voia să acuze un soț pe care, deși nu-l cunoștea prea bine, îl știam și... despre a cărui soție știa că e foarte îndrăgostită.

Dar, mai târziu, în timp ce mă conducea acasă, micul Bre s-a oprit brusc, m-a luat în brațe și a început să plângă, cu capul pe umărul meu pentru că, după părerea lui, eram tandră cu el.

Mi-a făcut bine să-i simt zbaterile și apoi, să-i usuc ochii cu sărutări. Aceste sărutări, ca și cele care au urmat au fost nevinovate, nu însemnau decât tandrețe recunoscătoare.

Cum să nu fiu amețită de această nouă bucurie, de această afecțiune care mă salvează de un nou asalt al neurasteniei pe care o simțeam revenind?

Onești, 4 iulie 1917

Ce dimineață frumoasă: soarele a apărut de puțin timp, dar cerul e deja de un albastru intens.

Îmi e dor de Carol, aș vrea să-l pot iubi ca înainte. Am venit aici pentru el, dar iată că acum am alte motive pentru care trebuie să rămân în acest orășel.

Locul e încântător, aș avea nevoie de mai mult talent ca să-l pot descrie.

Chiar nu știu ce se întâmplă cu mine. Mă simt cuprinsă de o grămadă de sentimente contradictorii, ca în preajma unei noi iubiri. Câte lucruri neprevăzute mi s-au întâmplat în ultimele luni ... Ce mult m-am schimbat ... E aici Oneștiul. Feeria văii Trotușului, spitalul, dorința de a munci mult. Și mai sus, mai aproape de cer, bateria a 12-a și eroul ei ...

Cunoștințe noi, locuri noi, evenimente noi...

Ieri am făcut cunoștință cu un căpitan în trecere prin oraș: un tip frumos care a dat semne că mă place. I-am răspuns la fel, dar doar atât.

Și un aviator francez din escadrila din Onești se cam învârte în jurul meu... dacă va insista o să-și ardă aripile!

... O să-i povestesc toate astea într-o zi lui Carol... mai târziu și dacă voi avea, din nou, încredere în el.

Seara. Am fost foarte ocupată toată ziua. Sunt tot mai mulți răniți.

Am omis să scriu multe lucruri care mi s-au întâmplat: mi s-a propus să conduc oficial secția spitalului „Regina Maria", dar am refuzat.

A fost numită o oarecare doamnă N., dar tot medicii francezi coordonează activitatea, și o fac foarte bine.

Această doamnă N., nu-mi inspira o prea mare simpatie, chiar dacă încearcă să mă flateze tot timpul. Răniții nu o îndrăgesc și nici personalul. În ceea ce mă privește, câtă vreme nu ne deranjăm una pe alta, suntem în termeni buni.

Onești, 9 iulie 1917

Noaptea trecută s-au dat lupte pe front. De la înălțimea acoperișului am putut vedea flăcările bombardamentului dinspre Oituz și Cașin; foarte pasionant. Am făcut apoi o plimbare frumoasă cu mașina, la lumina lunii, împreună cu Dumitrie Chrissoloveny, Puy și Bre.

Zilele trec foarte repede și, odată cu ele, din păcate, și acest frumos anotimp care m-a făcut într-un fel, să-mi revin, să redevin fericită și plină de energie. Am impresia că în curând va trebui să plec din Onești, împreună cu armata lui Carol.

Nu-mi prea convine că părăsesc atâți prieteni dragi; și simpatica mea cameră pe care am reușit s-o pavoazez așa cum mi-am dorit...

Onești, 26 iulie 1917

Sala de operații, ora 9 seara.

De cinci zile trăim un coșmar: rușii fug din fața nemților, ne părăsesc. Părăsesc pe toţi aliații.

Ce se va întâmpla cu noi?... Spiritele sunt foarte agitate, se prevede aproape evacuarea Oneștiului.

Aici, la spital am muncit pe brânci, zi și noapte: sunt atâția răniți.

Mă ocup și de treburile lui Bre, care a plecat la Botoșani ca să-mi aducă bijuteriile de la doamna Hortansa. Date fiind evenimentele, e mai bine să le am cu mine.

Dragii de francezi din echipa spitalului m-au propus pentru „Medalia Epidemiilor".

Grozav. S-ar părea că semăn simpatie în jurul meu, sau, poate, dorință?

Aflu că dragul meu Carol se poartă extraordinar, dă dovadă de mult curaj și va fi decorat, din nou. Îl iubesc; cred că îl voi iubi și mai mult după toate aceste evenimente...

Am, din nou niște presimțiri sumbre: e teama de a fi capturată aici de nemți.

Viața în Onești e mult prea dulce, mult prea frumoasă...

Onești, 27 iulie 1917

E îngrozitor. Nu am ieșit de ieri seara din sale de operații. Ne-au fost aduși sute de răniți, nu știu exact de unde pentru că nu am avut timp să mă informez.

Bre nu s-a întors încă și trebuie să lucrez mai mult. Din fericire am nervii tari și pot să rezist!

După ce voi termina sterilizarea mă voi duce să mă răcoresc puțin pe malul Trotușului, cu Puy care spune că „plesnește" de oboseală. Dar, dacă îl voi încuraja sunt sigură că va începe să-mi facă declarații de dragoste!

Onești, 28 iulie 1917

Sunt în camera mea, înconjurată de lumina soarelui care îmi pătrunde pe geam.

Bubuitul tunurilor se aude tot mai tare. Ce se va întâmpla cu noi, dragul meu Bruno. Îți e cald, bătrânelul meu scump...

Nu am putut să vin acasă până în această dimineață, la 7. Un record. Dar am dormit bine. Și acum, pentru că Bre s-a întors (cu bijuteriile mele), o să stau mai mult în pat. Picioarele mă dor îngrozitor, iar rinichii ... Dar sunt mândră de mine: fac o treabă extraordinară la spital. Oboseala mi-e ușurată de sentimentul datoriei împlinite. În plus, am câștigat pariul cu colaboratorii mei, care credeau că eu n-aveam să țin la tăvăleală. Deci eu par o biată femeie fragilă?

Ion surprins, poate chiar scandalizat, că nu mă mai văzuse pe-acasă de mai bine de 50 de ore, a venit după mine prima oară azi-noapte, în baraca unde se operează. M-a găsit în antecameră, cu una dintre tinerele infirmiere venite de la Mobil (cea înaltă, drăguță și totodată și cea mai pricepută) în timp ce frecam instrumentele care serviseră la o lungă serie de intervenții chirurgicale (pe durata lor fiecare regretă că nu are câte zece mâini și cel puțin două capete)

Lunga masă-servantă din oficiul nostru era înțesată de lighene cu apă înroșită, de clești demontați, de bisturie, agrafe, foarfeci – obiecte înspăimântătoare pentru un neinițiat în meseria noastră... Sânge peste tot, fâșii de pânză de la operații și șomoioage de vată pătate... Pe Ion l-au trecut fiorii, apoi m-a privit îngrozit și, Dumnezeu să mă ierte, era în ochii lui și o undă de reproș. L-am trimis să-mi aducă o conservă de carne și vin de țară. Cină ușoară din brișcă, luată pe scăunel, la două noaptea, printre boarfe și instrumente murdare și într-o atmosferă plină de efluvii grețoase. Cred că n-am să mai mănânc în vecii vecilor carne de la conservă.

Apoi și-a făcut apariția Johnny Economos, venit din linia întâi și urmând să se întoarcă imediat cu generalul. Felicitări și încurajări reciproce. În sfârșit, când s-a crăpat de ziuă, Ion și-a făcut din nou apariția în cadrul ușii. De data asta cu o undă de severitate în voce: „Nu poftiți acasă, coniță?"

Dar a trebuit să mai aștepte vreun ceas. Afară, lumina zilei, drumul, casele, copacii, îmi păreau de un albastru electric, pe urmă roșii, apoi totul a devenit alb... Chiar înainte de a ajunge la mine în odaie, adormii – prin somn, puneam un picior înaintea celuilalt, iar Ion mă conducea de braț ca pe o oarbă. Omul ăsta de treabă m-a ajutat apoi să mă întind în pat (nu prea știu cum, dar văd că sunt în cămașă de noapte) După asta, mai știu vag că am simțit buza unei cești și că am înghițit o băutură caldă.

E plăcut să te odinești pe proprii tăi lauri. Bruno mă privește cu drag, dând din coadă. Cele trei ferestre sunt deschise – o ușoară adiere mișcă perdelele roz care, când se luminează, când se întunecă, după cum cad inerte sau se umflă spre interiorul odăii. Mă scoală însă

din pat bubuitul tunului și gândul că acolo ceilalți își dau atâta osteneală fără mine.

Aceeași zi, ora 4 după-amiază

Întreaga aventură a plecării din București pare să se repete! Trupele noastre abia mai fac față nemților. Ne temem să nu ne rupă frontul la Oituz. Spitalul nostru seamănă deja cu un post de prim ajutor. Evacuăm cât mai mulți răniți, ca să facem locul noilor serii ce sosesc necontenit. Carol mi-a transmis că-mi va trimite o șaretă de la regiment pentru orice eventualitate... Bine că am bijuteriile la mine.

Bre a fost foarte bine primit de *maman* Hortense.

Ah, să las iarăși totul baltă, să fug, să fiu hărțuită! Să mă îndepărtez poate de Carol, poate și de Bre? Să cad acum în mâinile inamicului? Doamne, ascultă-mă, salvează-ne și de data asta.

Dar să nu ne pierdem cu firea. S-ar putea să am acum ocazia să fac un act de eroism – să fiu vitează cum e Carol!

Onești, 29 iulie 1917

Plec. E limpede, am ghinionul să fiu nevoită să părăsesc locurile în care mă simt bine. Dar nu din pricina situației grele plec eu din locșorul ăsta plăcut. Am chiar motive să fiu mândră de ceea ce mi se întâmplă: sunt transferată pentru o vreme la Căiuți, ca ajutor de chirurg – asistent. Cum faima mea de persoană îndemânatică a trecut de hotarele Oneștiului, colonelul Reverchon l-a rugat pe Bloch să mă cedeze vecinului său, care duce

acum lipsă de personal. Bre va veni cu mine – vom forma o echipă de întărire (sau de umplutură). Aici Bloch va fi ajutat de Puy; Rudelle și Daprin se vor ajuta între ei. E foarte posibil, de altfel, ca spitalul să se retragă în spatele frontului înainte de întoarcerea mea. După câte spun autoritățile, Oneștiul va fi pesemne bombardat mâine. Mi-e necaz că trebuie să plec!

Maman Hortense mi-a trimis-o pe Botez, pe post de cameristă credincioasă, căci eu nu mai am nicio clipă liberă. Botez e foarte entuziasmată să meargă într-o zonă de război. Ion va rămâne aici cu caii, așteptând ordinele lui Carol.

Căiuți, 30 iulie 1917

Am ajuns aseară la șapte, cu Bre, Botez, Bruno, o mulțime de valize și o tânără infirmieră pe care nu știu cum o cheamă – toți înghesuiți într-un automobil frumușel, luat cu împrumut de la un patron „reginamariist". Văzând că plecăm din Onești, comandantul Beret se zice că ar fi comentat pe un ton dulce-acru: „Uite-o și pe vecina mea cum se mută cu casa ei militară și cu câinele!" (Mică bârfă de aici de-a lui Puy)

Aici stau în baraca medicilor, așezată pe o colină – spitalul e mai la vale, în sat. Priveliștea de care avem parte aici e încântătoare. Peisajul amintește puțin de Golești și de Valea Argeșului.

Coșmelia lui Bre e lipită de a mea: putem sta la taclale prin paravanul subțire din scânduri. E foarte nostim. Trăim la comun fără să ne simțim stânjeniți.

Echipa noastră se odihnește acum. Bruno s-a tolănit la picioarele mele. Pe balustrada pridvorului un primus mormăie furios. Cred că Botez face un compot de pere!

Bre, într-un colț, lungit pe un deck chair[1], citește o revistă veche.

E o atmosferă calmă, îmbietoare – din cer pogoară seninătatea peste peisajul zglobiu. Numai eu am inima strânsă. Tunurile bubuie fără oprire și am impresia că sunt foarte aproape. Oare ce fac cei din Onești? Un ofițer francez, aflat aseară în trecere pe aici, spunea că a căzut și Târgu Ocna. Biet orășel, cum l-a mai bombardat inamicul! Am făcut acolo luna trecută două sau trei escapade pe furiș, cu Cellino și cu francezii, doar ca să-l înfuriem pe bărbatul însurat care refuza cu încăpățânare să ne însoțească, fără să ne spună de ce.

Târgu Ocna a căzut! Îngrozitor. Asta poate însemna că totul s-a sfârșit, că urmează exodul în Rusia. Chiar trebuie s-o pornim în bejenie? Astă-seară, mâine – poate, imediat!

Bietul meu Carol trebuie să fie disperat la gândul că mă îndepărtez și mai tare de el, că mă îndrept Dumnezeu știe încotro, cu niște străini. Însă dragostea mă însoțește, e în mine, și atunci pot îndura orice. Iar francezii ăștia nu mai sunt niște străini.

Căiuți, 2 august 1917

Calm relativ. Am dat o fugă până la Onești ca să-i revedem pe prietenii noștri dragi. Au căzut câteva obuze – nimic grav. Veștile sunt mai bune. În general frontul se menține. Oituzul de fier nu se înconvoaie. Dar lupta cea mai importantă se dă lângă Mărășești, acolo unde inamicul a concentrat forțe uriașe. Se spune că sunt adunate acolo laolaltă douăsprezece divizii germane cu

[1] Șezlong (în engl. în text, n.t.).

care trebuie să dea piept bieții noștri soldați. Domnul să fie cu noi!

Regina a venit nu demult să viziteze spitalul. A împărțit răniților flori, dulciuri și vorbe bune. Foarte dulce și cu mine și, pentru prima oară de când sunt măritată, mi s-a spus din nou pe numele de botez. A făcut asta, desigur, ca să mă răsplătească pentru hărnicia mea.

Cei de la „Regina Maria"au de gând să trimită niște „antene" în linia întâi. Înainte, Arabella!

Căiuți, 7 august 1917

Îmi place tot mai puțin în acest spital. Dezordine și mizerie – nici nu se poate compara cu cel din Onești, unde totul lucește de curățenie. Șeful meu de echipă, un voinic cu barbă neagră – aducând cu cel al unui ofițer colonial – impertinent și încrezut, îmi e de-a dreptul nesuferit, cu toate că nu pare a fi un om rău și se achită de sarcini mai mult decât onorabil.

Munca, deși e foarte metodică aici, îmi pare mult mai obositoare: două echipe chirurgicale se schimbă din șase în șase ore. Deci douăsprezece ceasuri de muncă din douăzeci și patru pentru fiecare. Nu e excesiv, dar e un sistem care nu mi se potrivește. Mi-ar conveni mult mai mult cincisprezece ore de lucru fără întrerupere, urmate de o odihnă normală, decât această repartiție dozată, care-mi fărâmițează somnul. Când ne vine rândul noaptea – și adesea ultima operație pe care trebuie s-o facem depășește timpul reglementar – nu pot sta trează decât cu injecții cu cafeină, atât sunt de sleită. Iritată și de „colonial", pe care trebuie să-l țin mereu la respect, ca să nu spună necuviințe... și chiar ca să evit tentativele lui de a mă pipăi, devin arțăgoasă și smucită cu bietul

Bre care suferă, nesuferită cu Botez (nu și cu Bruno – el e câine) și nu visez decât să plec.

În afara acestor fleacuri nimic foarte neplăcut de remarcat. Veștile de pe front par aproape liniștitoare. Armatele noastre dovedesc că s-au perfecționat în crunta lor meserie. Averescu, Cristescu[1], Grigorescu sunt toți niște ași. Ne îngrijorează totuși confruntarea de la Mărășești...

Aici e un du-te-vino neîncetat de „reginamarieni”, care mai șterge din monotonia și din neajunsurile... care, cu siguranță, nu există decât în închipuirea mea cafeinizată.

Colette Plagino apare, dispare, se întoarce, pleacă, iar reapare – mereu cu un surâs blajin, ca o lună. Sunt și stele căzătoare: Lucas Championnniere, blând, plăpând, visător – mi-e greu să mi-l închipui pe acest poet mânuind bisturiul! Ion și Dimitrie Chrissoveloni, Massart etc. Sunt abrutizată de oboseală.

Onești, 21 august 1917

Ne-am întors la vatră. Ne simțim acasă aici. Așa-i, Brunolino? După zece zile de corvoadă la Căiuți, când n-am mai rezistat, am fost luată de acolo de maestrul Bloch în chip de asistentă, ca să formăm o echipă de întăriri la Coțofenești – la celebrul, mărețul Coțofenești, unde aproape toată lumea medicală e pe baricade: surmenaj și dizenterie.

---

[1] Constantin Cristescu (1866-1923) general, comandant al Academiei Militare din București (1910-1912) În august 1916 i s-a încredințat conducerea Statului Major al Armatei a II-a comandată de generalul Averescu. În noiembrie 1916 a devenit comandantul Armatei I, calitate în care a condus ofensiva de la Mărășești din iulie 1917, fiind apoi înlocuit de generalul Eremia Grigorescu (n.t.).

Când am fost chemați aici, echipele erau deja sleite de puteri. Și era de făcut o muncă infernală, ce nu putea fi neglijată. Ca să nu mai punem la socoteală și popota, ținută ca vai de lume – era poate singurul cusur al stabilimentului, lucru cu atât mai șocant. Mâncarea, ca și inexistentă, mai era și atât de grețoasă – nu găsesc vreo vorbă îndeajuns de tare ca să-mi exprim indignarea în privința asta – încât era destul s-o vezi ca să te ridici de la masă. Eram nevoiți să ne mulțumim cu roșii crude, ridichi și niște fructe pricăjite.

Încolo, totul era, într-adevăr de mare ținută. Spitalul era imens, compus din barăci bine puse la punct. Organizarea chirurgicală e impecabilă. Ordinea și sterilizarea sunt respectate cu rigurozitate. E o bună disciplină generală, îmbibată de bunăvoință. Chirurgi români și francezi câți vrei. Și o pletoră de doamne ce lucrează ca infirmiere. Regina însăși vine să stea uneori aici, într-o cabană drăguță, construită special pentru ea pe un dâmb, căci „Regina Maria" de la Coțofenești se mai numește și „Spitalul Reginei". Alte „nume grele" lucrează aici tot timpul: doamna general Văitoianu și doamna Reverchon (adorabilă), amândouă directoare. Am dat și peste câteva cunoștințe, printre care și două prietene: Marion Racoviță[1] și „sfânta Ioana de la Iași". Și bineînțeles, Cella Delavrancea, sociabilă ca totdeauna, plăcută, serviabilă, cu o inteligență superioară – transcendentă – un pic muziciană și arivistă cât cuprinde... Una peste alta, nu prea mi-a plăcut atmosfera stabilimentului: o oarecare fandoseală și prea multă lume.

Cancanuri, intrigi mărunte. N-am băgat de seamă însă nimic nepermis, măcar că multă lume insinuează că acolo se petrec lucruri abominabile. De altfel, cum și

[1] Sora pictorului Theodor Pallady (n.t.).

când s-ar putea petrece acolo aceste lucruri, de vreme ce toți oamenii aceia abia au vreme să-și tragă sufletul?

Cum ziceam, o muncă infernală. Bloch, admirabil, ca mai toate persoanele încă valide. Dar eu nu am mai rezistat. La capătul a patru zile mi s-a făcut rău noaptea, în cursul unei operații foarte lungi și complicate. Voința nu mi-a fost de niciun folos. A trebuit să rămân la pat până la plecare. Micul Bre n-a plecat încă la Căiuți, de unde mi-a scris că se plictisea de moarte. În schimb, eu am găsit aici o nouă infirmieră, devotata doamnă Cortazzi, colega mea de la Filantropia. Mi se pare că nu-și prea găsește locul... Am vaga impresie că Rudelle a „rudellit-o” deja pe biata femeie. Omul ăsta e cumplit, fără discuție. A părut însă foarte bucuros să mă revadă și mi-a declarat că le lipsisem mult tuturor în aceste trei săptămâni.

Onești, 22 august 1917

Un suflet urât e la fel de respingător la atingere ca pielea unui șarpe. De ce oare nu e peste tot în lume numai frumusețe, bucurie și iubire? Am brusc necazuri – aici, în luminosul meu Onești! – din pricina unor intrigi dezgustătoare ale directoarei! Mă ținusem totuși cât se poate de departe de această măslină zbârcită (Antipatiile mele instinctive sunt îndeobște bine întemeiate)

S-a hotărât ca zilele astea să se trimită o „antenă” la Târgu Trotuș, avanpost în care se pregătește, din câte aud, un atac monstru. Firește că-mi ard tălpile să mă duc acolo, iar Bloch, numit șef de echipă, s-a gândit imediat să mă ia cu el ca infirmieră și ajutor de chirurg.

Dar mi s-a spus că doamna N. trage sfori din greu să mă împiedice să ocup acest „nou post de onoare”, de

care ea crede că nu sunt demnă. Povestește, se pare, cui vrea s-o asculte, că de frică am plecat eu din Onești în momentele periculoase; că am obiceiul să dansez pe masa de operație și, lucru mult mai grav, că trimit răniții pe lumea cealaltă când le dau anestezic! (Au fost la început două-trei accidente tragice, într-adevăr, dar asta din pricina anesteziei cu eter – or, eterul, se știe, nu poate avea asemenea efecte grave decât dacă e toxic. Ancheta cerută imediat de francezi a demonstrat că eterul din multe bidoane de-ale noastre era deteriorat și întreg stocul a fost înlocuit. Iar de atunci, slavă Domnului, n-am mai avut asemenea necazuri de care ar vrea doamna N să mă facă răspunzătoare pe mine)

La drept vorbind, toate poveștile astea de precupețe ar fi aproape caraghioase dacă această doamnă nu i-ar fi montat astfel împotriva mea pe generalii Averescu și Văitoianu[1], la care se spune că ea are o oarecare trecere.

Aceștia, convinși, fără îndoială, de spusele ei înțeleg să facă la rândul lor o demonstrație de autoritate, interzicându-mi să mă duc la Târgu Trotuș! Asta mă umple de furie împotriva lui Averescu, pe care îl credeam deasupra unor asemenea meschinării. În ce-l privește pe cel de-al doilea, „Văito", nu e pentru mine decât un ilustru necunoscut; întâlnindu-i însă familia la Coțofenești sunt lămurită în privința genului său de personaj... De altfel, s-ar putea să fac cât de curând cunoștință cu el, căci e așteptat aici ca nou comandant al Corpului 4 armată. Și bineînțeles că n-o voi lăsa eu moale cu ceea ce mă frământă. Carol mă îndeamnă să-i tratez ca pe niște slugi

[1] Arthur Văitoianu (1864-1957) general de corp de armată, comandant de divizie, comandant al Corpului 2 din Armata a II-a. A condus Guvernul în perioada 1 septembrie – 1 decembrie 1919. A murit în închisoarea de la Sighet. (n.t.)

pe acești ștabi militari mai mult sau mai puțin învârtiți. Poate că el are dreptate...

Dar nu mai sunt de acord cu el când mă sfătuiește, cum a făcut-o de curând, să plec în Franța dacă lumea nu îmi dă pace aici. Ce ciudat vede el lucrurile! Dar mai întâi, astea sunt vorbe de soț îndrăgostit? Și sfatul lui vine din partea unui bărbat cu scaun la cap? Cum mi-ar sta să-mi las țara acum? Aici nu mai e vorba de dragoste, ci de demnitate patriotică. Onoarea trebuie să rămână nepătată... și chiar și aparențele (Eu sunt cea care vorbește așa?) Cum poate Carol să fie într-atât de indiferent sau... atât de prost?

Da, azi sunt furibundă și micuțul Bre nu e aici, să-mi vărs toată fierea asta pe el...

Cerul, în schimb, e nespus de albastru și face ca viața să fie un lucru foarte frumos.

Onești, 24 august 1917

Dacă e adevărat că invidia și răutatea sunt regine peste tot, Regina mea este mai presus de ele.

Urmând sfatul discret al unui „reginamariist", m-am dus ieri la Coțofenești s-o rog pe regină să mă sprijine în povestea Târgu Trotuș. Desăvârșită, cum numai ea poate fi, mi-a acordat de îndată favoarea pe care i-o cerusem, anunțându-mă că și regele îmi permite acum să merg în primele linii, *„fie și numai pentru a-l vedea pe Carol – și cu condiția să nu abuzez de permisiune. "* Dulce!

Și ce expresie în ochii ei minunați când m-am interesat – nu foarte inspirat poate – de cine depind exact ca infirmieră la „Regina Maria", de „Majestatea Sa sau de generalul Averescu, care din câte am auzit, se opune plecării mele la Târgu Trotuș?" „Eu sunt cea care dă

ordine la «Regina Maria», mi-a spus regina. O să te duci la Târgu Trotuș, Arabella". Îmi venea să cad la picioarele acestei demne bunătăți.

Onești, 25 august 1917

Azi-dimineață, la șase și jumătate, bombardament puternic – avioane inamice. Tot satul se agită. Proprietăreasa mea, înnebunită, alerga de colo-colo cârâind ca o găină. Botez, dimpotrivă, era foarte bravă. Au fost aruncate asupra noastră o mulțime de bombe, dintre care una, care cu siguranță viza corpul de armată, a explodat la douăzeci de metri de locuința mea, fără să pricinuiască vreo pagubă.

Plec în curând la Târgu Trotuș. E o vreme minunată – toamna românească se apropie încet. Mă năpădesc exuberanța și un preaplin de simțire. Nici Carol, nici Bre, n-ar înțelege nimic din starea asta a mea... și amândoi îmi lipsesc nespus. E imoral să iubești doi bărbați deodată... De ce este imoral? Firile lor atât de deosebite se completează. Oare nu așa vorbesc bărbații despre femei? Cred că, dacă eram bărbat, aș fi fost de o galanterie fără egal, dar și de o grosolănie desăvârșită cu sexul slab. Dar aș fi fost bun întotdeauna. (La masculin, pentru că vorbesc de parcă aș fi bărbat, dar, chiar dacă eram femeie.) Cuum? ar spune Carol.

La Târgu Trotuș am să muncesc, am să muncesc din tot sufletul.

O, inimă, de ce ești așa de complicată?

Târgu Trotuș, 2 septembrie 1917

Ploaie mare... Toamnă.

Suntem la patru kilometri de inamic, dar azi nu s-a auzit niciun tun, nicio mitralieră. E așa o liniște de nici

n-ai zice că suntem în război! Atacul românilor anunțat cu mare tam-tam o fi ratat? întreabă francezii mei.

Trei zile am avut serios de lucru, după care am stat. Repaus fizic și moral pentru noi, cei de la antenă. Doar îngrijiri complementare de dat celor operați, dar încă prea slăbiți pentru a fi evacuați. Când și când câte o plimbare relaxată pe jos și poze Kodak. Foarte plăcută șederea aici.

Așezat cam la jumătatea drumului între Onești și Târgu Ocna (care n-a căzut în mâinile inamicului, dar e pustiu și bombardat în fiecare zi) târgușorul nostru se bucură de voioșia liniștită și poezia ce stăpânesc tot ținutul. Se vede, printre altele, o căsuță spoită cu var rozaliu, cățărată undeva deasupra râului și înconjurată de copaci cu coroana bogată. Mi-ar plăcea să mă închid acolo dacă viața mi-ar deveni prea grea... Și ce drăgălașă e biserica, vopsită toată în alb, cu acoperișul ei țuguiat învelit în paie, rustică, semănând cu o ciupercă.

Spitalul, mic și el, e instalat în școala comunală și e flancat de baraca pentru operații, pe care am transportat-o de la Onești, cu tot materialul trebuincios pentru chirurgie, radiografie, sterilizare și farmacie.

Bloch, Puy și cu mine suntem cazați la directoarea școlii. Botez își are odaia ei într-o clădire anexă. Ăștia suntem toți oneștenii. Ba nu. Am uitat de bunul Vidrighin, infirmierul blond, atât de cumsecade și de devotat. Și cine mai e? Bruno al meu, care mă însoțește, sau pe care îl târăsc peste tot.

Trebuie să ne mutăm în dimineața asta la Moșinoaiele, pentru că nu mai avem ce face aici. Însă aseară, după ce totul fusese împachetat ca lumea, ceea ce ne-a obosit zdravăn, la loc comanda: rămânem aici și așteptăm nu știu ce. Despachetăm, ne reinstalăm – aparent, degeaba.

... Deodată toate astea îmi par că se petrec departe de mine. Mă simt ca dusă cumva spre alte zări, privind războiul ca pe o aventură ireală, ca pe un efect al imaginarului colectiv.

Micul Bre a venit ieri să mă vadă, călare de la Căiuți până aici pe o mașinărie pârâitoare pe două roți. Frumoșii lui ochi de un verde cenușiu străluceau de bucurie. Iar pentru mine scurta lui vizită a fost precum o rază de soare ce străpunge negura...

Ne-am așezat pe malul Trotușului. Cerul era mohorât, iar dinspre râu venea o răcoare pătrunzătoare. Mi-era însă bine pe iarba aspră, cu mâinile în mâinile prietenului meu, ascultându-i cuvintele blajine ce i se revărsau din inima prea plină de mine... Dar știam oare de unde izvora gingășia acelor cuvinte atât de intim împletite cu murmurul dezmierdător și clipocitul apei limpezi ce alerga sub ochii noștri?

Dar unde mi-e capul? De ce-mi cântă inima oare în ritmul iute al ploii de toamnă? Ce e cu acest egoism crescând, care mă face să văd războiul ca pe o aventură ireală? Egoismul însă nu mă face cu totul imună la sentiment. Acesta pare totuși să opereze o selecție în noianul de impresii dureroase care m-ar putea copleși oricând. N-am rămas prin urmare indiferentă deunăzi aflând de moartea lui Roger Nanu, acest flăcău minunat, căzut în luptă acum două zile, aici, în pădurea din preajmă, pe care o văd fumegând din loc în loc. Și cum duhul inconștienței nu m-a luat în stăpânire cu totul, îmi e vai! cu neputință să neg realitatea celorlalte amintiri sfâșietoare cu care voi pleca de aici: mutilările cumplite, în masă, pe care mi-a fost dat să le văd în zilele în care se dădeau cele mai aprige lupte. O, ce se descărca din ambulanțe! Ici un trup fără brațe și picioare, expunând patru discuri de

carne vie din care curgea sânge, colo un piept sfâșiat, prin care se vedeau plămânii și inima încă pulsând. Ochi plesniți, fălci smulse, o gaură în loc de nas. Într-o noapte, când se triau răniții, am crezut că halucinez văzând un ochi cu totul ieșit din orbită, dar încă legat de ea printr-un nerv sau un tendon de zece centimetri, un ochi care sărea și luneca pe obraz, după cum se mișca spasmodic capul zgâlţâit de comă.

Trupuri, membre și chipuri ce nu mai existau. Enorm de mult sânge și vaiete deloc – numai urlete, urlete din acelea pe care nu mai suporți să le auzi.

Îl ajutam conștiincios pe Bloch să salveze cât mai mulți răniți și în același timp mă rugam la Dumnezeu să-i ia la el pe răniții cel mai crunt mutilați. Pe urmă mi-am dat seama că eram în greșeală: chiar dacă sunt conștienți de viitorul lor cumplit, majoritatea acestor oameni țin la viață. Se agață de ea cu atâta disperare, încât par aproape bucuroși când își recapătă cunoștința după intervenția chirurgicală.

Unul dintre ei imediat după ce s-a trezit din anestezie, ne-a spus în pitoreasca lui limbă țărănească și cu un zâmbet înfricoșător: „Să vă dea Dumnezeu viață lungă și sănătate, că m-ați scăpat de la moarte! Mă luase deja în primire, eram ca un mieluț în ghearele uliului. ” Și știa că rămăsese fără picioare...

Eu, care-i credeam nesimțitori cu totul, distruși de suferință, îi vedeam cum ieșeau din starea de prostrație și se nelinișteau atunci când obuzele explodau prin preajmă. Mă chemau la patul lor, de parcă eu i-aș fi putut apăra pe ei, care înfruntaseră infernul!

— Domnică mare, se apropie schijele! Aoleo! Domnică, și aici vor să ne omoare ungurii!

Puteam să-i liniștesc spunându-le altceva decât credeam eu însămi?

— Nu vă temeți! Obuzele or să ocolească locul în care mă aflu... așa cum și noi ocolim un loc ciumat.

— Să v-audă Dumnezeu!

Dar oare n-am intrat iar din plin, încet-încet, în realitatea războiului? Chiar așa... căci e o zi foarte liniștită. Ăsta e spiritul meu de contradicție pe care toți îl adoră, ba chiar spiritul de autocontradicție, judecând după tot ce-am așternut pe hârtie de vreo oră încoace... Dar nu e așa de sigur. S-ar putea ca în anumite împrejurări excepționale să nu-ți dai seama pe moment cât de impresionant ai fost. Când însă cele trăite reînvie în memorie, acolo unde orice lucru perceput rămâne întipărit pe vecie, chiar dacă nu suntem conștienți de asta, ele apar cu o limpezime uluitoare, capătă chiar o importanță pe care nu le bănuiam, și asta sunt sigură fără să le modifice valoarea și calitatea lor de experiențe esențiale, primordiale.

Ori de multe ori se întâmplă exact contrariul sau cu totul altceva... Și cum scriu eu în jurnalul meu, pot să-mi dau drumul, povestind în delir tot ce-mi trece prin minte. De pildă, când draga de Botez a închis o fereastră pentru că ploua, căzând pieziș din pricina vântului, să nu mai ude podeaua, duhoarea care îmi îmbibă odaia m-a dus cu gândul la ceea ce am trăit foarte intens atunci când s-a întâmplat, fără nicio legătură cu preocupările mele de astăzi, și deci lipsit de interes: prima mea noapte aici, atunci mai-mai că mi-am ieșit din minți din pricina ploșnițelor care sunt peste tot în casă! M-am culcat foarte târziu în seara sosirii noastre aici, moartă de oboseală și, colac peste pupăză, și cu dureri de stomac. N-am putut sta întinsă nici două ceasuri pe canapeaua care-mi servea drept pat, decât după ce am deșertat o cutie întreagă de praf insecticid în așternuturi și chiar și pe mine! Dimineața mare ciorovăială cu

doamna profesoară, care în ajun se jurase că n-aveam a mă teme de nimic în privința igienei și curățeniei din casa ei și care a părut chiar ofensată că am cutezat să pronunț cuvântul ploșnițe! Am obligat-o prin urmare pe această excelentă pedagogă să zvârle din salonul ce-mi fusese repartizat toate mobilele ei neprețuite, fotografiile, etajerele, cadrele și diverse bibelouri răspândite în încăpere și colcăind cu toatele de insecte. S-a spoit apoi cu un amestec de var și acid fenic, iar cele șase picioare ale patului meu de campanie adus de la Onești și așezat în mijlocul camerei au fost plasate în vase umplute cu petrol. N-am păstrat decât o masă și două scaune simple de lemn, precum și un lavabou dintr-o imitație de marmură – destul de neprimitor, toate unse cu soluție de acid fenic, ca și valizele mele. Deși fereastra rămâne deschisă, dorm într-un sinistru amestec de mirosuri. O mică ariergardă a mizerabilelor gângănii a scăpat însă cu viață; nu pot să-mi ia cu asalt patul, care e departe de zid și ferit prin lighenele cu petrol , dar izbutesc să vină peste mine noaptea, dându-și drumul din tavan. Seară de seară, Bloch și Puy duc la ei în cameră un război înverșunat, strivind cu vârful unui baston fiecare nou dușman ce se ivește pe perete.

5 septembrie 1917

Plecăm din Târgu Trotuș. Dimineață luminoasă și caldă. Ieri tunul a fost foarte guraliv. Azi e din nou liniște deplină. Antena se întoarce la Onești, de unde cu siguranță va fi trimisă curând într-un alt avanpost.

Îmi pare rău că ieri am ratat scurta vizită matinală a regelui. Ar putea crede că eu nu fac niciodată nimic. Dar

și ce idee să vină la noi pe neanunțate la opt dimineața și când nu aveam nimic de lucru!

Onești, de la 11 la 30 septembrie 1917

Vreme splendidă. La spital, muncă obișnuită. Nu se mai pune problema să plecăm – cel puțin, nu pentru moment.

Puy mă ajută să-mi împodobesc odaia pe care o mai înzestrez cu una cu alta pentru iarnă. Cumpărăm cu toții scoarțe autentice și ceramică românească de la refugiații din Târgu Ocna, care trec prin satul nostru ducându-și avutul în spinare. Bieții oameni! Piei, gând dureros, căci nu pot schimba această tristă stare de lucruri!

Plimbare emoționantă: am fost la cimitirul improvizat din Onești. Câtă blândețe în lumina de septembrie! Și nimic funebru în înfățișarea acestui cimitir din câmp. Câmp în sensul de câmp de luptă? Da și nu... Sunt îngropați aici bărbați care și-au vărsat sângele pentru patrie. Dar crucile naive din lemn, înfipte cum s-a nimerit printre pomi, parcă le zâmbesc blajin trecătorilor, asemenea țărăncuțelor noastre aducând vag a bacante din livezile cu fructe pârguite. Și foarte aproape de cei ce-și dorm somnul de veci veghează biserica și clopotnițele ei subțiri... Și ele le vor povesti de toate ca să mai treacă timpul.

Bloch și Puy pleacă în permisie la Iași. Vom rămâne deci pe mâna lui Rudelle. Dar nu îmi mai e frică de el; e un suflet minunat și un spirit foarte deschis; voi sfârși prin a mă înțelege cu el. Daprin e și el pe-aici – un pic adormit, brusc, dar și ciudat?

Micuțul Bre a venit de la Căiuți ca să-i țină locul lui Puy vreo zece zile. S-a bucurat ca un copil că ne revede

pe toți – că mă revede pe mine, mai cu seamă... Iată însă o complicație: Carol, frumosul meu Carol, va veni și el să stea câteva zile cu mine. Căci, în pofida mărinimiei regelui și a insistențelor reginei, MCG ține la regulamentele militare: fără femei în tranșee. Dar lui Carol i se dau des permisii ca să vină să mă vadă. E foarte măgulitor să fiu obiectul unui favor atât de important, dar m-aș fi bucurat la fel de mult să mă pot duce în zona interzisă... Micul meu Bre, dragul de el, cât e de mărinimos și de credincios! Spune că se bucură nespus „de viitoarea mea fericire cu soțul meu” Dar eu știu ce știu, pentru că anumiți ochi de culoare deschisă nu știu să mintă.

Cum să mă port în viață ca să nu fac pe nimeni să sufere? Diplomația nu e punctul meu forte.

Să nu uit să relatez aici aventura pe care am avut-o într-o seară cu generalul Averescu, aflat în trecere prin Onești. Tocmai mâncam liniștiți de prânz – doamna Cortazzi, francezii și cu mine – când, un automobil splendid, venind dinspre parc, s-a oprit în fața popotei. Un ofițer plin de morgă a coborât, a salutat grupul nostru și s-a prezentat; apoi, înaintând spre mine, mi-a transmis verbal invitația imediată la o audiență privată din partea generalului Averescu, al cărui aghiotant era el.

... Neplăcut surprinsă, crispându-mă instinctiv la formula „audiență privată imediată” și la aerele emisarului, l-am măsurat iute din cap până-n picioare și i-am răspuns calm că nu terminasem de mâncat, așa că îl rugam să mă aștepte sau să trimită mașina tot acolo peste vreo oră și jumătate. Puțin jenat, aghiotantul s-a dus să-i spună șefului său ce hotărâsem eu. După fix 90 de minute și-a făcut iarăși apariția cu aceeași frumoasă mașină, arătându-mi ceva mai mult respect.

... Învingătorul de la Mărăști mă așteaptă în picioare în pragul ușii. Îmi face o primire pe jumătate cordială, pe

jumătate ceremonioasă și mă poftește să iau loc într-un salonaș. Se așează și el în fața mea și stăm așa, o clipă două în tăcere. Apoi micile pupile albastre se ascund aproape de tot sub pleoapele mijite:

— Am aflat că sunteți supărată foc pe mine! Ce-am făcut, doamna mea, de mă năpăstuiți astfel?

(La naiba! Tonul nu e lipsit de curtoazie, dar e ușor ironic și un pic dojenitor. E o intrigă la mijloc, mi-am zis eu. Să jucăm tare)

— Se prea poate să fie așa, dar eu nu-mi aduc aminte nici când, nici unde, nici cu ce prilej, dragă domnule general.

Îmi amintește atunci intervenția mea la regină în legătură cu expediția de la Târgu Trotuș:

— Doamna Văitoianu, care a fost martoră la întrevederea pe care v-a acordat-o majestatea sa la Coțofenești, mi-a transmis și ce ați spus dumneavoastră despre mine cu acel prilej. „Sunt supărată foc pe generalul Averescu, pentru că se opune plecării mele."

(Aha. Așa carevasăzică.)

— E cât se poate de adevărat, domnule general, dar nu aveam oare un pic de dreptate să fiu supărată pe dumneavoastră?

— Deloc, doamna mea, dacă-mi permiteți...

Și s-a apucat să-mi explice pe îndelete și foarte apăsat în ce raport mă aflam eu cu el și unde greșisem: „Eu depindeam exclusiv de el ca infirmieră, dat fiind că el personal, ca șef al armatei, mă numise oficial la spitalul mobil al diviziei 8 a Corpului 4 Armată. Așa stând lucrurile, procedasem greșit, nesocotisem regulamentele militare atunci când am fost încorporată la „Regina Maria" fără să-i fi cerut permisiunea.

Păi, poate că în principiu, avea oarecum dreptate în această ultimă privință. Îi atrag însă atenția că spitalul

mobil și „Regina Maria" din Onești lucrează aproape în comun și ocupă același spațiu; că în ambele secții, care se ajută între ele, sunt îngrijiți răniți români, că, pe deasupra, medicul șef de la Mobil nu mă folosea deloc, pe când francezii au considerat că lucram foarte bine. Și la urma urmei, consideram că eram liberă să schimb spitalul, fiind o infirmieră voluntară, nu una militară.

Atunci el se indignează și o ia de la capăt cu argumentele lui, ca să mă convingă că, fără discuție, eram o infirmieră militară – și asta îndoit, pentru că soțul meu era și el militar (intonație specială) și că eu comisesem un act de indisciplină militară și pe deasupra mă dovedisem și ingrată și nedreaptă față de el, căruia îi datoram prezența mea aici. Vorbind însă încontinuu, fără să-mi dea răgaz să-i răspund, și-a stricat efectul ultimei fraze, singura prin care m-ar fi putut birui.

— Ar fi trebuit, a zis el, să-mi adresați o petiție oficială dacă țineați să fiți mutată la „Regina Maria". De ce n-ați făcut-o?

— Pentru că nu aș fi cutezat să deranjez pentru atâta lucru un generalissim care, îmi închipui eu, are alte griji decât să se ocupe de mutarea unei simple infirmiere de la o secție la alta a unuia și aceluiași spital. Când am ținut cu tot dinadinsul să-mi urmez oficial soțul pe front – și aveam astfel de gânduri să iau parte la lupte – m-am adresat dumneavoastră, domnule general. Cererea mi-a fost respinsă. În schimb, m-ați trimis infirmieră la un spital – din prima linie, ce-i drept, lucru pentru care v-am fost recunoscătoare – dar aș fi putut obține un post identic la „Regina Maria", fără a vă deranja pentru asta...

Prin ochii mici, brusc deschiși, trecu un fulger amenințător. Iar ai mei, fără să clipească, acceptă duelul. Și cum bubuitul tunurilor din jurul Oneștiului pare

să-mi întărească argumentele, pleoapele marelui strateg coboară din nou, încrețindu-se într-un zâmbet îngăduitor.

— Dimpotrivă, mă interesează mult ce fac micuțele mele infirmiere (de ce „ale mele"?) Le vreau disciplinate, cuminți și deloc independente sau fantazând și deloc supărate pe mine atunci când dau un ordin care le privește.

Aberația asta a devenit insuportabilă, îmi suflă o voce mută, în timp ce ochii mei aruncă flăcări către adversar.

— Domnule general, eu cred că mi-am făcut datoria până acum, nu m-am dat în lături de la muncă. Medicii francezi care mi-au acceptat serviciile – oameni serioși, conștiincioși – n-au avut a se plânge de mine de vreme ce m-au propus pentru o decorație. Eu sunt cea care v-aș putea acuza de nedreptate, pentru că, în locul elogiilor pe care le așteptam din partea dumneavoastră, parcă mă aflu în fața unei curți marțiale pentru niște vorbe fără importanță, rostite într-o doară și în plus, vorbele astea au ajuns numai indirect la urechile dumneavoastră... grație bârfei unei persoane răuvoitoare!

El dă să mă întrerupă, dar eu continui:

— În fine, una și cu una fac două... Sunt acceptată așa cum sunt, conștiincioasă dar independentă? Sau armata preferă să renunțe la îngrijirile pe care le-aș mai putea acorda eu încă câtorva sute de răniți români? Pot chiar de mâine să mă întorc în spatele frontului, angajându-mă să nu mai fac nimic cât va mai dura războiul.

— Haide, haide, nici vorbă de așa ceva... Munciți. Sunteți liberă să lucrați unde vă place. Ați putea, totuși, să mă ascultați și mai ales, să nu mai fiți supărată pe mine?

Și surâde. (Hotărât lucru, ține să se împace)

— Depinde de împrejurări, domnule general...

Și surâd și eu. Îi declar apoi sincera mea recunoștință pentru permisiile acordate lui Carol. Bem un păhărel, flecărim. E 11 și jumătate. Socotind că mica petrecere durase destul, mă ridic să-mi iau rămas bun.

Mă însoțește foarte curtenitor până în prag și se uită după mine când ajung în stradă. Înainte de a închide poarta grădiniței, mă răsucesc și trag săgeata otrăvită:

— La drept vorbind, dragă domnule general, mărturisesc că tot nu mi-e clar dacă m-ați chemat ca să mă dojeniți sau ca să vă dezvinovățiți pentru supărarea mea. Să zicem că o fi pentru amândouă... dar eu mă opresc la a doua ipoteză.

În picioare, în pragul ușii, are un surâs forțat și schițează cu mâna un gest vag în timp ce eu mă pierd în întuneric...

Carol, căruia i-am povestit tărășenia, este convins că... Dar Carol își imaginează adesea prostii!

Porumbul bogat, vâlvoi și lucitor începe să se înroșească sub soarele de toamnă.

Bloch și Puy s-au întors. Micul Bre a plecat din 25 la Căiuți. Carol s-a întors la bateria lui...

Dragostea noastră devine parcă mai puternică și parcă se transformă într-o tihnită și trainică afecțiune între soți. Cum va fi oare mai târziu? Să nu ne gândim. Am spus: e toamnă. Și toamnă înseamnă: melancolia unei clipe frumoase care trece, un soi de sublimă deznădejde; dorul după tot ce ți-e drag, după tot ce e tandru, în vreme ce totul devine parcă o nălucire intangibilă...

O, mireasma frunzelor de aur care cad în amurg din copacii blând învăluiți de toropeală! Iar în aceste sclipitoare dimineți de septembrie, limpezimea Trotușului, vâltoarea cristalină în care mai alaltăieri flutura încă bucuria mea de a trăi!

Când vine toamna crește și entuziasmul meu față de natură și dorința de a mă pierde în ea. Când trec acum călare pe vastele dealuri din preajma frontului, unde se aude tot mai tare bubuitul tunurilor, când văd limpede crestele ocupate de dușman și când, uneori, aventurându-mă prea departe prin locurile astea, niște gloanțe rătăcite îmi șuieră pe la urechi, mă cuprinde o uimire dureroasă și adâncă în fața jalnicei nebunii omenești care se străduiește să facă rău, să nimicească, și asta chiar în sânul frumuseții atotstăpânitoare, în mijlocul mândrei naturi indestructibile! Îmi scot pălăria și îmi las părul slobod în bătaia vântului și a soarelui, ca să sfidez mai bine luneta dușmană ce mă pândește de pe înălțimi. Dar cine știe? Poate că ochiul care mă țintește e doar ghiduș...

Aici, ca oriunde, călăritul îmi oferă cele mai mari bucurii, o beție nespus de binefăcătoare. Nicicând nu mă voi sătura să sorb aerul dătător de viață care îmi biciuiește chipul când gonesc călare peste pajiștile cu pământ elastic, unde galopul se preface în zbor cadențat. Când traversez un râu, îmi place la fel de mult să mă opresc și aplecată peste grumazul jilav al calului, să mă uit îndelung până în străfundurile apei. Printr-un efect ciudat, pe măsură ce mă cufund în această contemplare sporește și dragostea mea pentru cal, purificată de orice animalitate. În acele clipe între noi se stabilește o legătură nobilă. Îmi pare că devenim egali în vraja ce ne învăluie, pe când sub noi, întrezărite ca printr-o lupă mișcătoare, visează pietre netede și albe, peste care trece nepăsătoare sau aleargă și se rostogolește, fierbe fuge, freamătă și țiuie superb apa limpede, plină de farmec.

Și poate că, mai presus de orice, îmi place ca vietatea iute să mă poarte spre înălțimi, acolo unde se deschide

orizontul. Orizontul... minune indefinibilă, la hotarul a tot ce se poate defini. Îi salut întotdeauna apariția cu o privire emoționată, strig în gând cu o bucurie mistică. Pentru că, în albastrul îndepărtat ce încercuiește minunile din peisaj, îmi face semn și îmi surâde ceva fără trup, ceva – n-aș putea spune ce – spre care aș vrea să mă avânt peste câmpuri, păduri și munți. O amăgire lucitoare, o oglindire părelnică îndreptată spre viitor? O frântură din mirajul lumii de dincolo? Da, poate o paietă de dincolo licărind în aburul ușor ce pare să îngemăneze cerul și pământul. Dar în zadar aș scruta zarea atât de departe. Năluca lucitoare nu vrea să se întrupeze în niciun fel. Plutește, se unduiește prelung, se preface în abur și ceață, nu contenește însă să mă ademenească, să-mi zâmbească... Și doar vântul, trecând peste mine, îmi aduce ba o mireasmă, ba câțiva stropi de ceață înlăcrimată, ca niște soli închipuiți din partea orizontului de neatins, mereu fugar, a cărui vedere mă umple de o stranie fericire.

Alaltăieri, m-am dus pe furiș la bateria lui Carol, ca să-l îmbrățișez. Ca să nu fac prea mare vâlvă, am ajuns la el seara, pe la 11, venind pe jos de la mânăstirea Cașin, unde mă lăsase camioneta lui Cellino. Cărpenișul era cufundat în beznă, cuminte și liniștit, parcă dormea. Neștiind nimic de vizita mea, Carol se închisese în noul lui adăpost, care habar n-aveam unde se afla. Cum să-l chem și să-l fac să se bucure de prezența mea de la distanță, fără să-mi fac auzită vocea în tăcerea și întunericul care se cereau respectate de regulament? Când ne-am apropiat de baterie, l-am îndemnat pe Bruno să latre. Dragul de el, nu trebuia să-i dai prea mult ghes, că apoi e greu de oprit. Lătratul lui ascuțit i-a făcut pe Carol și pe unul dintre camarazii săi să țâșnească afară imediat.

Au acum o baracă mărișoară și tare drăguță. Înăuntru, camera iubitului meu e zugrăvită toată în alb. O fereastră foarte mare, două mai mici, toate simetrice și drepte. O sobă românească admirabilă; carpete în culori vii, cărți – o mulțime de nimicuri plăcute. Și iarăși, amplificând totul – fotografia mea. Home-ul vrednic al unui biet flăcău căruia îi e dor de un cămin confortabil și frumos – de propriul lui cămin. De altfel mi-a spus că a construit și înzestrat această nouă locuință cu mine alături în închipuire și că scurta mea vizită nu făcea decât să materializeze oarecum un vis neîntrerupt. Prin toate acestea însă se întrevede și lupta surdă cu plictisul, efortul de a nu se lăsa năpădit de rugină morală. Felul de a fi al lui Carol trădează acum o nemărturisită nesiguranță sentimentală – poate teama că mă pierde? Alungă însă orice umbră palidă de gelozie – sentiment prea stânjenitor, care îl sperie.

Se arată foarte vesel. Vorbește mult de bateria lui, care îl preocupă, și despre război. Pare să se simtă, într-adevăr, nespus de bine în odaia lui albă. Cu toate astea, îmi face impresia clară că se amăgește cu bună știință și că dimpotrivă, îi vine greu să-și biruie descurajarea.

În scurt timp vom primi amândoi un concediu de câteva zile, pe care ni-l vom petrece împreună la Iași. Iată însă că, gândindu-mă la această viitoare escapadă, care totuși mă bucură, simt cum în adâncul sufletului fierbe veninul ce s-a adunat acolo de-a lungul anilor noștri de căsnicie. De ce? Ce rost are să dezgrop morții?...

M. A[1], proaspăt căsătorită cu un medic francez, se află acum la Căiuți. Micul Bre mă va uita oare din pricina ei? Nu, cu siguranță că nu. Dar de ce să mă tot gândesc

[1] Marie-Angele Polizu Micșunești, soția doctorului Massard. Sora ei, Sanda, a fost soția scriitorului francez Joseph Kessel. (n. pref.)

la această M. A? E oare ea pentru mine personificarea sau materializarea primejdiei?

Nici gând... Totuși, ar putea întruchipa acel lucru de care mă tem cel mai mult în viață. Și mă întreb iarăși de ce!

Iarăși călare și cu mult elan, azi mă duc să caut scoarțe frumos țesute în câteva sate din împrejurimi. O să încep cu Cărăclăul, încântătorul cătun surpriză, parcă desprins dintr-un basm. De pe poteca dinspre Onești nu-l zărești decât atunci când ești foarte aproape, la vreo două sute de metri. Foarte departe de marile drumuri și multă vreme ascuns de munții împăduriți între care se întinde în terase, pe o parte a unei văi largi, se ivește dintr-o dată, singuratic, dar vesel, într-un ținut pe care nici nu l-ai fi crezut locuit. Acoperișurile și zidurile caselor, în culori armonioase și tonice, se detașează pe frunzișul mat al nucilor. De la intrarea în sat te întâmpină o bogăție de flori cum nu mai întâlnești nicăieri altundeva aici în regiune; mai cu seamă nalbe, dar și narcise, crăițe, mușcate, condurul-doamnei, gherghine și chiar și trandafiri cresc din belșug în jurul fiecărei gospodării. Căsuțele, îngrijit tencuite și zugrăvite în felurite culori, au mai toate, fie un cerdac, fie o prispă, pe care zorelele și măzărichea se încolăcesc de-a lungul sforilor verticale.

În sat domnește o tihnă fericită, pe care războiul nu pare s-o tulbure în niciun fel. Bubuitul tunurilor abia dacă ajunge până aici, atenuat de numeroasele culmi ce împresoară valea.

„Să nu ne preocupăm de ce se petrece aiurea” pare să fie principiul împământenit în acest colțișor înflorit, ferit din toate părțile. Locuitorii, judecând după femeile și bărbații care mai au sau nu mai au vârsta încorporării, sunt prietenoși, surâzători, foarte politicoși, dar oarecum

absenți. Au priviri duse departe, visător vioaie, de parcă ar trăi cu toții într-o dulce visare și nicicând vreunul dintre ei nu ar trebui să verse vreo lacrimă... Apoi îl zărești instalat într-un fotoliu simplu de lemn, decupat hieratic pe prispa înaltă, la picioarele căreia se întinde un covor de nalbe, pe preotul bătrân cât veacul, aproape mumificat, ce le surâde abia vizibil trecătorilor, murmurându-le câte o binecuvântare. În câteva rânduri, trecând prin Cărăclău, Bre și cu mine am descălecat ca să stăm de vorbă cu blândul moșneag ai cărui ochi verzi-albaștri, încețoșați de ani, i se luminau de bucurie când ne zărea, animat parcă de o afectuoasă complicitate. Și imediat sobrietatea vorbei pline de bunăvoință ori tonul vocii – slabă și joasă, dar fără tremur – îți dezvăluie calitatea unui suflet pe care vremea nu l-a putut altera. Într-o zi văzându-l atât de bătrân – și desigur și foarte nevoiaș – am încercat să-i oferim bani cumva pe ocolite, zicându-i că erau pentru biserică, pentru săracii din sat și pentru lumânările pe care îl rugam să le aprindă la icoane pentru noi. Mâna lui pergamentoasă a schițat însă un gest politicos de refuz. Demn și sătul, părintele a clătinat ușor din cap, ca și cum ar fi zis: „Dacă darul vostru chiar e pentru biserică sau pentru săraci, dați-l voi... Sunt mult prea bătrân ca să mă urnesc de aici. ” Și cum noi am rămas cam descumpăniți, ochii amurgiți se străduiau să ne liniștească printr-un surâs: „Ne vom ruga oricum pentru liniștea voastră”, ne spuneau...

Onești! Etapă importantă a călătoriei mele pe pământ! Luminiș însorit în pădurea vieții mele. Asemenea tuturor lucrurilor legate de frumusețe, clipele prețioase trăite aici au în ele ceva veșnic... Iar amintirea fericirii e și ea nepieritoare.

Iași, octombrie 1917

Zilele abia se târăsc. Războiul întunecă totul și pare mai sumbru aici decât pe front. Suntem consternați de înfrângerea suferită de italieni: 180 000 de prizonieri. Inamicul a trecut Tagliamento[1] și înaintează spre Veneția!

Veneția distrusă, Veneția fie ea și numai avariată, ce dezastru! Se bănuiește că a fost trădare la mijloc. Ce consecințe vom suporta?

Vom plăti căderea unui aliat cu trupele și teritoriile care ne-au mai rămas? Rușii, batjocoritori și obraznici, mișună prin orașele moldovenești. Unii chiar îi apucă pe trecători în plină stradă și le fură portofelul! Hoardele indisciplinate împânzesc drumurile – îndeasă în căruțele lor provizii pentru oameni și animale șterpelite de la țăranii noștri.

Trebuie să plec degrabă la Onești, să mă mișc, să muncesc. Adusă aici, chipurile, ca să mă recreez puțin, nu mai am răbdare să ajung iar pe malul Trotușului, sămi revăd răniții și colegii de muncă.

Vai, Bloch și Puy tocmai au plecat în Franța. La Iași au stat câteva zile sub același acoperiș cu noi și asta m-a făcut să suport mai ușor începutul acestei șederi. De când au plecat ei mor de plictiseală, singură mai tot timpul și gata să cad pradă unui spleen cumplit.

Carol aleargă toată ziua cu treburi. Tot timpul ocupat și preocupat de Rivallet – o podgorie de lângă Iași, pe care a cumpărat-o vânzând la un preț nebunesc trei dintre cele mai frumoase briliante ale mele. Îi acord toată încrederea – lucrurile astea îmi sunt mai degrabă indiferente, mai ales că nu mă pricep defel la chestiuni

[1] Râu în nord-estul Italiei (regiunea Friuli). Bătălia de la Tagliamento s-a dat în octombrie 1917 (n.t.).

bănești. Drept e că m-am cam strâmbat când a trebuit să mă despart de prețioasele mele faruri. Dar Carol m-a consolat făgăduind că-mi va cumpăra el altele din primii bani scoși din vie.

Și la drept vorbind, mă bucur că posed de-acum o proprietate care e numai a mea, numai a mea și a lui Carol. Când cocioaba ce ține loc de casă la Rivallet va deveni o reședință frumușică, tare-mi va plăcea să mă refugiez acolo... Dar viitorul ăsta strălucit pare îndepărtat. Deocamdată totul e foarte trist și demoralizant. Cel puțin la Iași...

Camera noastră e nesuferită la culme: o sală de operații dezafectată de la sanatoriul Tzaicu, care a fost transformat într-un fel de pensiune. Tzaicu! Un nume de să dai să fugi...

Ceea ce dealtfel îmi și vine să fac, din pricina lipsei de confort, a murdăriei și a miasmelor de care am parte aici.

În plus, Carol a găsit de cuviință să-și aducă o ordonanță, un tânăr necioplit, pe care l-a luat de la baterie, viclean și murdar ca un porc – țigănos, dar plin de fumuri și dând de înțeles, după cum se încruntă, că măturatul nu e de demnitatea lui. În schimb, e frumușel și are un nume simpatic, Manea. Cum flăcăul a dat dovadă de vitejie și devotament pe front, Carol îl menajează și aproape că-mi interzice să-i fac cea mai mică observație. Iată-mă deci la pământ – căzută adică pe cimentul gol al odăii noastre.

E șapte seara. Slavă Domnului, ziua e pe sfârșite. Carol a plecat imediat după dejun.

Am rătăcit singură pe străzile noroioase și urât mirositoare. Apoi am intrat la Take Ionescu, ca să stau la taifas cu miss Fyfield și să aflu vești de la draga mea

Bessie[1], rămasă în Anglia după ce bărbatu-său a înșelat-o prea de tot.

Take era acasă. Ca întotdeauna foarte prietenos cu mine și vesel – un pic cam prea vesel pentru un domn de vârsta lui și cu un umor cam nepotrivit cu gravitatea momentului – dar nu așa de sclipitor ca de obicei. A debitat numai banalități și prostii întruna, când cu o însuflețire nervoasă, când bâlbâindu-se ca un băiețel. Am fost surprinsă să-l văd așa, ca și ramolit, pe omul de o inteligență strălucită, pe asul politic, pe marea personalitate a națiunii, care impresionează atâta lume... dar care azi n-a fost în stare să-i spună două vorbe cu cap unei vechi cunoștințe pe care o socotea până acum în stare să-l înțeleagă. Pasiunea lui pentru un soi de mironosiță oxigenată – femeie frumoasă, nimic de zis, dar proastă și vulgară – să fie pricina unei asemenea împuținări?... Am să-l trimit totuși pe Carol la Take să discute politică.

Iași, octombrie 1917

În după-amiaza asta, ceai în cerc restrâns la Zizi Lambrino[2].

Nu știu ce să cred... Principele Carol pare să fie un obișnuit al casei... Am fost șocată și mai degrabă neplăcut surprinsă de poza lui de „amorez turbat" pe care o lua azi pe lângă Zizi, fără ca prezența doamnei Lambrino

[1] Bessie Richard, prima soție a lui Take Ionescu. S-au căsătorit în 1881 la Brighton, în Anglia. După izbucnirea războiului ea a plecat în Anglia, unde a murit în 1918 în urma unui accident de călărie la Londra. În același an, Take Ionescu s-a recăsătorit cu Adina Cordescu, născută Olmazu. (n.t.)

[2] Ioana Maria Valentina Lambrino (1898-1953) prima soție a principelui Carol al II-lea al României. Căsătoria, considerată morganatică, a fost încheiată la 31 august 1918 la Odesa. Tribunalul Ilfov a anulat-o ulterior. (n.t.)

și a mea să-l jeneze câtuși de puțin. Tare mi-e teamă că biata Zizi se lasă antrenată într-o aventură dezastruoasă. Am de gând să-i fac morală de îndată ce-o revăd.

Iași octombrie 1917

Mă forțez să scriu, căci nimic nu mă îmbie la asta. Am pierdut deja trei săptămâni lâncezind mai tot timpul singură într-o cameră nenorocită sau printre ființe cu moralul distrus. Așa o să fie oare cu Carol toată viața? Arma mea de acum e o indiferență totală, care îmi potolește iritarea, dar îmi amplifică plictisul.

Mă uit distrată la Carol cum se agită, face planuri, construiește viitorul, cum zice el. Sigur, e foarte lăudabil și simt chiar o undă de mulțumire imaginându-mi toate lucrurile frumoase din viitorul de care el îmi vorbește încontinuu. Dar deocamdată mie mi-e dor de Valea fermecată.

Șederea asta la Iași mi-a fost oarecum înveninată și de tanti H. P.[1], „hoața de moșteniri", la care luăm aproape toate mesele.

Teribil de plină de sine, de un snobism revoltător, caută să convingă pe toată lumea de inteligența ei excepțională, de bunătatea și de generozitatea ei, adică de înălțimea ei morală, multe și mari calități pe care ea însă nu le are decât în imaginație, realitatea fiind cu totul alta... O biată realitate care nu ar putea fi descrisă – de mine, cel puțin – decât folosind adjective lipsite de respect și o precizie destul de crudă.

Doamna H este însă o femeie vajnică, care știe să-și conducă barca: despotică peste măsură cu cei care i se supun, arogantă și condescendentă cu cei pe care îi

[1] Helene Perticari, născută Davila, mătușa lui Citta (n. pref.)

consideră mititei, știe să fie mieroasă cu oricine îi pare a avea influență sau o vagă urmă de pedigree.

Mă uluiesc indulgența și afabilitatea regelui și reginei față de această dragă doamnă H., care pe deasupra mai e și doamnă de onoare la Palat. Cum regina o tratează ca pe o prietenă apropiată, doamna H. P. devine de-a dreptul insuportabilă prin vanitatea ei agresivă. Carol și Theodor însă, ca și fiica ei adoptivă – o copilă cu adevărat bună și inteligentă, dar exasperată de iubirea tiranică a maică-sii – îi țin piept curajos și se amuză s-o scoată din sărite, fără prea mare respect pentru părul ei... verde pal și roz. Să auzi atunci vociferări și țipete de păun, care nu mai au nimic aristocratic!

Eu una, deși nu prea bag în seamă ce face nobila noastră mătușă – și cu atât mai puțin cu ce se laudă ea – ajung uneori să o pun la punct printr-o replică impertinentă atunci când dă semne că vrea să mă încalece și pe mine. Trebuie totuși să-i recunoaștem un mare merit: efortul ei tenace și încununat de succes la Crucea Roșie, precum și operele de binefacere, pentru care se omoară cu firea, fără să-și cruțe sănătatea precară.

Iași, octombrie 1917

Azi-dimineață am întâlnit-o pe Zizi Lambrino și am întrebat-o despre flirtul ei cu Carol, am pus-o în gardă și am încercat s-o fac să renunțe. S-a amuzat amical pe seama mea și a încercat să mă liniștească spunându-mi că pentru prinț toate acestea nu erau decât copilării fără urmări și că, în orice caz, ea nu-și făcea niciun fel de iluzii. Sunt sigură că era de bună credință, dar o știu naivă și pătimașă. Dealtfel mi-a fost îndeajuns s-o privesc, acum câteva zile, când cânta la ea acasă, ca să-mi dau

seama că e îndrăgostită lulea. Atmosfera din orașul ăsta îmi devine insuportabilă.

Onești, 17 noiembrie 1917

Cum am intrat în zona de război, cum mi-a revenit și bucuria de a trăi. Tovarășii mei inimoși, calmul pe care mi-l dă munca, urmată de odihna din odaia mea plăcută, toate astea mă fac fericită. Carol, pe care l-am lăsat la Iași în urmă cu două săptămâni, a venit alaltăieri și a plecat azi-dimineață să-și ia în primire postul de la baterie.

La spital lucrez acum cu Rudelle, care i-a luat locul lui Bloch ca medic șef. Ne înțelegem perfect. Am din nou în sarcină supravegherea sălii de operații și sunt asistenta redutabilului meu șef până când va binevoi să se întoarcă la noi doctorul Daprin, care stă de trei luni la Roman (trebuie să fie acolo un alt roman)

Situația politică și militară e absolut critică. Rușii vor să încheie o pace separată. La Petrograd sunt maximaliștii la putere, cu Lenin în frunte. Așteptăm cu îngrijorare să primim vești definitive. Probabil că România nu va capitula, iar armata noastră în caz de înfrângere, va trece în Rusia ca să servească drept nucleu al unei noi armate ruse?...

Deunăzi am făcut cunoștință cu un alt francez nespus de amabil – căpitanul Bernardi – mulțumită căruia am reușit să dau de nătărăul de Bruno, pe care mi-l furaseră niște ofițeri români. Da, mi-l furaseră pur și simplu și-l duseseră la 50 de kilometri de aici! În ziua aceea căpitanul Bernardi, aflat în trecere prin Onești, a auzit întâmplător despre dispariția bruscă a câinelui unei infirmiere de la „Regina Maria". Cum nu mă cunoștea, s-a dus imediat să-l anunțe pe Rudelle că, în urmă cu

câteva ore, văzuse un frumos collie rătăcind pe stradă și niște ofițeri care strigau după el ca să-l urce într-un camion parcat în fața corpului de armată ce se pregătea să plece înapoi la Moinești. Fără să stea pe gânduri, Rudelle a venit la mine împreună cu căpitanul și am hotărât ca imediat ce terminăm lucrul să facem o expediție la Moinești. L-am luat și pe Cellino cu camioneta și am plecat la 11 noaptea, pe un frig îngrozitor, prin zăpadă. Mânia mea însă era caldă.

La Moinești, ajutată de Bernardi și de micuțul Bre, nu m-am sfiit să fac un tărăboi cât casa în plină noapte, silind trei militari recalcitranți să se dea jos din pat. Primii doi s-au făcut că habar nu aveau de furtul câinelui. La al treilea însă am început să țip amenințător: „Dacă nu-mi dați pe loc câinele înapoi, fac plângere la comandantul corpului de armată și voi aduce la cunoștința regelui numele ofițerilor români care iau exemplu de la soldații ruși dezorganizați!” Nici nu am terminat eu bine, că umbra lui Bruno a și apărut, dusă în lesă de o altă umbră... în cămașă de noapte. Mi l-au înapoiat pe Bizou pretinzând că nici nu-și imaginaseră că avea stăpân, pentru că se suise în camion din proprie inițiativă!

Acum că iarna s-a instalat de-a dreptul, odaia mea devine un mic centru de recreere pentru sihaștrii din Onești. Ne adunăm aici aproape în fiecare după-amiază la ora ceaiului; adesea și noaptea, după vreo operație care ne-a ținut mult în picioare, venim la mine, unde rășina fumegândă miroase frumos și tăciunii din vatră scapără încă. Deschidem cutii de conserve. Uneori mi se rezervă niște merinde mai de soi – din cele care, din când în când, după ce au ocolit jumătate de Europă, ajung la unul sau altul dintre prietenii mei – căci se știe că eu urăsc conservele de carne.

Întâlnirile cu toți acești străini îmi sunt foarte dragi – mă simt mai în siguranță cu ei decât cu cei mai mulți dintre conaționalii mei. Doar comandantul Beret, deși stă la Onești chiar în aceeași casă cu mine, se ține tot mai departe de grupul nostru... Are motive temeinice. Dar absența lui e compensată din plin de cordialitatea „sateliților": comandantul Pizot de la Filipești, căpitanul du Sartel, Micheletti, G. P. A. D, Bernardi și alți francezi atașați la diverse unități din vecinătatea Oneștiului. Fără a îi mai pune la socoteală și pe diverșii mei „reginamarieni" temporari, care vin rând pe rând la noi în vizită.

... Încă o dată, dacă ar fi să fac o paralelă între mersul războiului și ceea ce se petrece cu mine, aș constata poate că devin tot mai frivolă pe măsură ce lucrurile iau o întorsătură gravă... Să-mi fie rușine? Sincer, nu! Important este să fii conștient de ceea ce simți și, în consecință, și de ceea ce faci. Mi se pare că mania auto analizei, așa defăimată, cum e ea, nu este un pur egoism, ci mai degrabă o tendință secretă, o aspirație surdă la desăvârșire. În orice caz, ea îl ajută pe cel care o practică să-și mențină echilibrul moral (cel puțin, așa îmi închipui eu)

Ochii mei larg deschiși asupra grozăviilor războiului, asupra nenorocirilor de nedescris pe care le aduce, sunt și mai avizi de frumusețe. Consum din plin cu toate suferințele: acolo unde pot, în măsura limitată a posibilităților mele, ajut din toată inima, chiar dacă mărunt și deplâng faptul că aceste posibilități – mai bine zis, aceste capacități – sunt atât de reduse, încât eu nu mai sunt bună de nimic. Dar asta nu mă împiedică să exist, să am o mie de dorințe, de entuziasmuri și necazuri personale, pe care nu le pot înăbuși.

Cum viața personală – viața propriu-zisă – nu prea contează în aceste vremuri de barbarie, nu e oare firesc

ca fiecare să-și dea frâu liber vieții interioare, peste care e stăpân absolut și căreia îi este totodată și rob? Nici dacă aș putea să-mi iau viața n-aș face asta, căci, punând răul înainte, mi-ar fi mai silă să mă fac vinovată de un cinism desăvârșit decât de o ipocrizie lașă.

Pe de altă parte, cuvintele „după război", pe care le tot aud, capătă în gura multora o valoare exagerată, care aproape că le schimbă înțelesul: sunt folosite în chip paliativ. Ori timpul zboară și nu îl putem ține pe loc... Nu trebuie să uităm asta atâta timp cât suntem încă tineri.

În după-amiaza asta am văzut niște femei soldat rusoaice, toate tinere și destul de drăguțe, dar mai degrabă grotești. O privire asupra viitorului feminist...

Onești, 22 noiembrie 1917

Ninge. E frig. De afară vine o tristețe care pătrunde în odaia mea rustică. De azi dimineață de la opt armistițiu.[1]

Înainte de prânz a circulat zvonul că familia regală a părăsit Iașul, apoi știrea a fost dezmințită. Acest armistițiu semnat de ruși și în care noi, urmându-i, suntem obligați să ne angajăm ne-ar aduce pacea... Ce înseamnă pentru mine vorba asta, „pacea"?

Carol a stat două zile aici și tocmai a plecat la Iași.

Ce momente istorice trăim! Lenin, utopistul, va reuși, oare, să impună pacea universală? Îi vor accepta ideea toate națiunile? Noi, românii, va trebui să-i mulțumim sau să-l blestemăm?

---

[1] Armistițiul încheiat de Germania și Rusia Sovietică. La 26 noiembrie, la Focșani, s-a semnat armistițiul cu Puterile Centrale (n. t.).

E atât de bine în odaia mea modestă în timp ce afară zăpada cade îndesat, fără contenire. Dragii noștri soldați, sărmanii de ei, se vor putea întoarce la casele lor să se încălzească, să-și revadă copiii? Vor fi, oare, scutiți de chinul unei noi ierni în tranșee?

Cred că nu se mai pune problema ca armata să fie trimisă în Rusia – iarna e prea grea pentru bărbații noștri deja așa de greu încercați.

... Focul toarce în sobă... dar inima mi-e înghețată. Tunurile au amuțit de tot! E o liniște mai înspăimântătoare decât zgomotul măcelului, o liniște care nu înseamnă nici victorie, nici înfrângere, ci imposibilitatea de a lupta. O muțenie apăsătoare se lasă peste front și ne face pesimiști.

Onești, 27 noiembrie 1917

Armistițiul s-a încheiat de zece zile?... Descurajarea din primele clipe e urmată de o reacție puternică, de o profundă indignare la ideea unei păci forțate. Suntem cam nervoși aici și așteptăm vești.

S-a făcut foarte frig – între zece și cincisprezece grade sub zero, noaptea și între șase și zece, ziua. Carol e tot la Iași.

Cât va dura această încetare a ostilităților care ne îngăduie să stăm pe loc?

La spital aproape că nu mai e nimic de făcut. Ieri dimineață frumoasă plimbare călare până la Ciortea, ca să-i fac o mică vizită-flirt căpitanului G. P. A. D. Dar n-am avut niciun succes... Tocmai plecase cu regimentul. După-masă ne ducem – doamna Cortazzi, Rudelle, Bre și cu mine – să luăm ceaiul la Filipești, la comandantul

Pizot, care e „o grădină de om”, mai ales atunci când se preface că-i face curte doamnei C...

Onești, 29 noiembrie 1917

Alaltăieri, doctorul Daprin s-a întors în sfârșit la Roman. Dar ieri după-masă, prin curierul care a plecat vineri de la Iași, a primit ordin să se întoarcă în Franța. De câteva luni începuse să ia morfină, neglijându-și cu totul munca și stând numai la Roman, unde s-a aciuat la niște belgieni primitori. Și-a luat rămas bun de la noi în dimineața asta, foarte șocat de pedeapsa disciplinară pe care o primise.

Îl aștept pe Carol – încă o dată, și desigur nu ultima. Ar trebui să vină azi, mâine sau poimâine...

Micul Bre mi-a ținut tovărășie toată după-amiaza. Cum de nu-și dă seama Carol că mă pierde puțin câte puțin, lăsându-mă mereu singură fără rost, fără să-mi facă nici măcar o dată surpriza de a veni în ziua și la ora promise? Nu, hotărât lucru, habar n-are cum să se poarte ca să mă facă fericită. Nu scapă nicio ocazie să mă dezamăgească.

Biete făpturi omenești între care se cască hăuri de netrecut! Acum văd limpede prăpastia dintre Carol și mine. Nu o știam, dar ea există dintotdeauna, vastă și nespus de adâncă. Ani în șir, iubirea mea a fost un pod minunat peste această genune, dar lui Carol nu i-a păsat, abia dacă a băgat de seamă. Dar uite că, încet-încet, zidăria a început să se fisureze, pietrele s-au dislocat, ornamentele s-au măcinat... La fiecare furtună, cu fiecare nou torent de lacrimi, podul și-a mai pierdut din trăinicie. A început să se clatine și amenință să se surpe – abia dacă mai îndrăznesc să sper că mă mai ține... Dar Carol

nu bagă de seamă nimic. Nici măcar nu-și dă seama că fiecare dintre noi rămâne cel mai adesea de o parte și de alta a prăpastiei pe deasupra căreia fac negoț viețile noastre.

Privesc cu uimire acest pod frumos, stricat prostește de stângăcia noastră, dar care are încă o alură nobilă, o arhitectură elegantă... Să fie asta doar o amintire înduioșătoare? Nu, căci din această mare iubire, așa îndurerată cum e ea, îmi trag eu tot idealismul care mi-a mai rămas. Voi mai cuteza, oare, vreodată să trec podul pe deasupra genunii? Dacă mă mai ține, va fi marele moment hotărâtor, va fi fericirea – cea care te orbește pe vecie... Va ști el vreodată asta, va înțelege vreodată cel care e acolo, atât de aproape, și pe care nu-l pot atinge?

Onești, 6 decembrie 1917

L-am revăzut pe Carol, însă a trebuit să mă lupt să-l conving să rămână la post pe durata armistițiului. Avea de gând să plece de la regiment și să se așeze cu mine la Iași, un plan cu care n-am fost deloc de acord, pentru că vreau ca el să iasă bine, să nu i se poată reproșa nimic până la sfârșitul războiului. A înțeles, a cedat – pentru asta îl iubesc și mai mult. Dar nu se va răzgândi oare acum, că e tot la Iași, înconjurat de nimicnicie și frivolitate? Ce influență va învinge? A mea sau a duhului rău care-l strunește uneori?

Ieri am primit o scrisoare de la G. P. A. D, cu o declarație de dragoste! Sunt încântată... Dar mai există și Carol și cu asta am spus tot.

... Ne încontrăm, ne enervăm, ne privăm de atâtea lucruri... și într-o bună zi, când e deja prea târziu, regretăm că nu am făcut totul... „Asta-i viața” – ce pisălogeală!

... Unor astfel de cugetări trebuie să le urmeze o cursă călare pe cinste, peste câmpuri și dealuri, ca să se ducă veninul pe care l-ar putea picura în străfundul sufletului.

Onești, 5 ianuarie 1918

Ce deosebire între un an și altul! Acum am petrecut sărbătorile foarte plăcut: Carol a venit de la Iași, cu trei zile înainte de Crăciun și i-a adus cu el pe Barozzi, Aristide, Boscoff și Sibiani, care să-i acompanieze la pian. S-a dat mai întâi un concert după-amiază la spital. Un spectacol nu prea grozav; răniții n-au părut atât de sensibili la muzică pe cât am sperat.

Apoi, în Ajun s-a dat un dineu – cu brad împodobit – la popota „Regina Maria", instalată pe timpul iernii în mijlocul satului. Localul oribil – o cârciumă dezafectată, cu greu pusă la punct pentru mesele de toată ziua – a fost transformată într-o încăpere încântătoare, jumătate salon, jumătate sufragerie. Carol s-a ocupat de podoabe și de mobilele provizorii, iar Bre a pus luminile în brad.

Au venit toți prietenii noștri francezi, firește, plus Radu Cutz și muzicienii. Petrecerea a ținut până la cinci dimineața: chiolhan, râsete, muzică excelentă. Cu acest prilej, Barozzi s-a întrecut pe sine.

Cum armistițiul se prelungește, petrecerile au continuat toată săptămâna la teatrul cel nou din Onești, pentru care corpul de armată speră că voi scoate bani de o cortină! Reprezentațiile date de militarii amatori sunt foarte bune – încă mă urmărește refrenul unui cântec pe care l-am auzit, *Mumula*.

Nimic nu e mai nesuferit, din câte-mi dau eu seama acum, decât un stat-major de corp de armată: spirite

înguste și veșnice șicane. Generalul Văitoianu a plecat să-l înlocuiască pe generalul Averescu în fruntea Corpului 2 de Armată... Dar e plicticos să notez toate astea.

Mă distrez în timpul meu liber confecționând mănuși groase cu un deget dintr-un postav ușor, cu dublură de celuloză, pentru șoferii de pe camionetele de la „Regina Maria" și pentru santinele, căci au mănuși subțiri – când au – și le îngheață mâinile stând afară cu ceasurile pe frigul ăsta cumplit.

Împreună cu Bre, m-am apucat și de amenajarea noii popote. Punem lambriuri și mobilier rustic din lemn de brad, dat cu coajă de nucă. Simțul umorului și desăvârșita curtoazie a lui Bre îmi fac nespus de bine – nu mă mai simt deloc singură și mă mai îmblânzesc... Găsesc, de altfel, aceleași calități și la Cellino, unul dintre cei mai plăcuți români din câți cunosc eu. Cum să nu fiu mulțumită când îi am colegi pe ei și șef pe Rudelle? Rudelle mă săpunește încă destul de des, dar la lucru nu se poate lipsi de mine. Chiar și în miezul nopții, pe un frig de crapă pietrele, vine cineva să mă trezească: „Domnul doctor vă cheamă pentru o operație urgentă." Iar eu sar din pat, chioară de somn și dârdâind, dar mândră.

De când cu armistițiul, ni se trimit soldați, ba chiar și civili, suferind de tot felul de boli ce reclamă intervenție chirurgicală imediată: hernii, apendicite, chisturi, fracturi de pe urma unor accidente, arsuri, ganglioni tuberculoși și cumplit de multe picioare degerate. Astea sunt oribile pentru că miros îngrozitor. Și sigur că eu trebuie să le pansez și să am cea mai mare grijă după operație de cazurile cele mai grave. Doamna Cortazzi, deși curajoasă și devotată, îl enervează pe Rudelle, care nu se poate obișnui cu ea. Cât despre odioasa directoare, ea e ocupată mai ales să urzească împotriva mea. Nimeni

nu-i mai spune o vorbă, într-atât de antipatică a devenit: avem certtudinea că toarnă spitalul la Averești, Văitoieni și alții asemenea, care-i urăsc pe medicii francezi și tare s-ar bucura să-i prindă pe picior greșit. (Averescu însuși mi-a împărtășit această antipatie, motivată de „lipsa de seriozitate a francezilor!")

Într-o dimineață, foarte devreme, înainte ca eu să ajung la spital, a venit regina. Parcă e un făcut: de fiecare dată când vreun cap încoronat ne onorează cu o vizită matinală, eu strălucesc prin absență... ca și cum aș dormi până târziu în fiecare dimineață.

Câteva zile, pe Rudelle l-a înlocuit doctorul Gal. Înainte de a mă apuca să lucrez cu el, m-am temut grozav că acest nou șef mă va critica, dar el s-a arătat foarte îngăduitor cu mine.

Onești, 12 ianuarie 1918

Mâine plec la Iași cu Carol. Mă bucur să stau puțin cu iubitul meu și să scap astfel de intrigile celor de la corpul de armată. Pentru ei, a fost o grozăvie că am împodobit popota noastră și că nu s-a gândit nimeni la ai lor! Nu sunt deloc isteți, săracii; aș fi făcut-o bucuroasă dacă mi-ar fi cerut-o. Și aici se vede cum îi invidiază pe francezi, ce meschini sunt cu femeile de lume și mai ales, cât sunt de bădărani. Drept e că și noi suntem încântați de popota noastră. Am dus acolo aproape toate covoarele mele și vasele de lut. Odaia a devenit, astfel, mai puțin atrăgătoare, iar *five o'clock tea* și micile cine nu se mai țin la mine, ci la popotă. Corpul de armată nu va mai avea, prin urmare, satisfacția de a face

comentarii dezagreabile despre recepțiile din drăgălașa mea odăiță.

Perspectiva de a locui la vie, unde pentru prima dată în viață voi fi sigură că mă aflu pe propriul meu domeniu, mă bucură nespus.

Rușii ne șicanează, dar îi punem la colț cu lovituri de tun și cu mitraliere.

Rivallet, 20 ianuarie 1918

Mireasma suavă a degetelor mele se împletește delicat cu fumul țigaretei... Parfum din Franța... un dar de la micul Bre.

Carol doarme într-un salonaș de lângă odaia mea. Iată-ne, așadar, instalați la faimosul Rivallet-Vie, cumpărat din banii luați pe frumoasele mele briliante. Pentru moment, locul nu e deloc briliant, ci mai degrabă urât, chiar puțin lugubru. Parcul e aproape tot distrus – trebuie să fi fost o minune, judecând după câți copaci au rămas și după grosimea trunchiurilor. Se spune că trupe române au comis această barbarie, dar noi avem motive să credem că e opera fostului proprietar, prințul Sturdza-Dieppe.[1]

Casa, nu foarte mare, nu aduce nici a castel, nici a cottage englezesc, și nici măcar a construcție pur românească. Nu prea știi ce e cu ea, decât că e foarte degradată. Cele două odăi ale noastre, dintre care una servește drept salon, sunt singurele pe care le-am

[1] Mihail Sturdza, născut la Dieppe, în Franța, unde bunicul lui, domnitorul Mihail Sturdza (1834-1849) avea o proprietate. Domnitorul construise vila și parcul de la Rivallet ca reședință de vară. (n.t.)

putut face locuibile. Spațioase și luminoase, compensează restul. Una peste alta, ansamblul este destul de odihnitor.

Carol învață la drept, hotărât să-și susțină licența anul ăsta.

Zilele trec în zbor, nu-mi par prea vesele și nici mare rost nu le găsesc. În fiecare dimineață mergem la Iași (la cinci kilometri) și umblăm pe strada Lăpușneanu ca să mai vedem lume, să dăm pe la mătușa H. P. Străzile sunt pline de plimbăreți care trăncănesc și se agită în gol – Carol și cu mine în rând cu toți ceilalți.

G. P. A. D. mi-a jurat pe mormântul mamei lui (ce ușor e să juri pe niște bieți răposați care nu te pot contrazice!) că mă iubește așa de mult, încât logodnica lui din Franța i-a devenit indiferentă! Poți să te încrezi în declarații așa de grave? Ce e cu inepțiile astea? Fac viața mai veselă și mai ușoară: să te crezi iubit, ce împăcare!

Carol s-a făcut blând și bun cum n-aș fi crezut vreodată că poate fi. Eu sunt însă cea care se simte acum departe de el. Mă însuflețește dorul de independență, dublat de o stare de fericire șăgalnică, frivolă, aproape exuberantă.

Onești, 9 februarie 1918

Unite că n-am mai scris nimic din 20 ianuarie! Și asta pentru că, spre sfârșitul șederii noastre la Rivallet, am trăit în ritm accelerat. Pe scurt, vedeam o mulțime de lume, eram în priză toată ziua. Am făcut cumpărături și planuri pentru casa de la vie. Și examenele lui Carol – victorie, în sfârșit! Discuții politice foarte aprinse. O

seară la operă: *Lakmé* – istovitor; altă seară la teatru: *Elevation*, cu Ventura[1], Niculescu[2] și Bulandra[3].

O vizită la principesa Elisabeta: Carol a vorbit pentru toți trei... Ciudată creatură această frumoasă odraslă regală – niciodată nu voi reuși să-i descriu adevărata personalitate. Mătușa H. P? Brusc a devenit drăguță cu noi... cu toate că e tot mai *off her head*[4].

Cu fiecare zi mă apropii mai mult de Carol; și am din nou încredere deplină în el, în iubirea mea, în viitor.

Aici, imediat după ce m-am întors, multă muncă la spital și din nou frecușuri cu directoarea. Plecarea noastră la Moinești e sigură.

Astăzi masa de prânz la Căiuți, după ce se termină o operație gravă, făcută de doctor Gal și de „Colonial", la care Rudelle, Bre și cu mine am fost invitați ca spectatori. Sunt măgulită că maeștrii mă tratează aproape ca pe o colegă.

Ce e cu mine în seara asta? Îmi aud inima cântând încetișor... Pace? Război înverșunat? Lupte înverșunate sau așteptare prelungită la nesfârșit?

Onești, 15 februarie 1918

Ne pregătim să părăsim minunatul nostru popas! M-am săturat și-mi vâjâie capul – conflictul meu cu directoarea nu se mai termină. Trebuie să plecăm, cum

---

[1] Marioara Ventura (1886-1954) mare actriță românca, societară a Comediei franceze, pe scena căreia a repurtat numeroase succese (n.t.).

[2] Ioan Niculescu (1863-1917) actor român de teatru, primul interpret al personajului Cațavencu.

[3] Tony Bulandra (1881-1943), mare actor român de teatru și film, elev al lui C. I. Nottara, soțul actriței Lucia Sturdza-Bulandra (1873-1961) (n. t)

[4] Țicnită (în engleză în original).

am spus, la Moinești. Dar fiindcă Rudelle a cerut oficial ca directoarea să nu-l însoțească, autoritățile române au rezolvat problema excluzând toate infirmierele din grupul celor care trebuiau să meargă la Moinești! E sigur că n-o să mă las. Am să lupt și am să-mi fac din nou dreptate, ca în povestea cu Târgu Trotuș. Hărțuielile astea cretine mă epuizează nervos, căci se împletesc și cu amărăciunea plecării forțate din Onești.

Dar trebuie să las tocul jos, am de lucru la spital.

Onești, 18 februarie 1918

Am fost anunțați că reîncepe războiul. Oare chiar așa să fie? Cert e că am primit ordin să fim pregătiți de plecare în orice moment. Deci o nouă aventură! Dragul meu Onești! Fermecătoare maluri ale Trotușului!

E miezul nopții. Îl aștept pe Carol, care va veni să-și ia rămas bun. Pentru a câta oară, Doamne?

Rivallet, 25 februarie 1918

Câtă durere, câtă tristețe, câtă umilință!

Simt că se încheie o epocă din viața noastră a tuturor. Ieri, 24 februarie, Misiunea Militară Franceză a plecat din România – o Românie redusă la un petic de pământ și obligată să-și plecea fruntea în fața acvilei inamice.

Mă doare... Pe mulți, pe foarte mulți ne doare astăzi îngrozitor de rău...

Ieri a trebuit să-mi iau rămas bun de la toți prietenii mei francezi, cu excepția lui du Sartel. Ieri a trebuit să fiu atât de vitează încât să lupt cu deznădejdea, că nu prea mă mai țin puterile să povestesc ce s-a petrecut în aceste cumplite ultime zile! Pe 21 am plecat din Onești

împreună cu Rudelle și cu Bre – Carol mă dăduse în grija lor ca să mă ducă la Iași. 21 februarie – aniversarea căsniciei mele!

În ajun, în loc de ordin de plecare la Moinești, am aflat de ordinul de rechemare imediată a francezilor și de dizolvare a spitalului „Regina Maria" de la Onești. Dovezi sigure că se va încheia pacea. În aceeași zi, unul dintre noi a intrat în posesia textului încă secret conținând condițiile pe care ni le pun nemții: M-AU FĂCUT SĂ PLÂNG, pe mine care mă fac că nu-mi iubesc țara, pe mine care îmi critic neîncetat compatrioții.

Am plecat, deci, din Onești, toți trei într-o camionetă de la „Regina Maria", într-o după-amiază sidefie. Prin răcoarea încă iernatică a ceții ușoare, primăvara își face loc, iar inima ni se strânge de mâhnire. O, un drum care ne-a smuls din loc! Figura încruntată, expresia de vie concentrare a lui Rudelle, în ciuda butadelor sau a câte unui surâs de îmbărbătare...

Și mai ales tristețea din privirea lui Bre, așezat în faţa mea. Nu-și dezlipea ochii de la mine – ochii lui atât de limpezi, atât de buni, de care nici ai mei nu se dezlipeau fără să am sentimentul că i-am pierdut pentru totdeauna... Am înnoptat la Roman, la domnișoara și domnul Marbay, belgienii care ajunseseră de pomină pentru ospitalitatea lor.

La Iași, unde am ajuns pe 22, dimineața, aglomerație, larmă mare, foială de nedescris. Nu-mi aduc bine aminte ce am făcut în primele ore, doar că am alergat peste tot ca să aflu de la cunoscuți ce se petrecuse în ultima vreme – dornică de lămuriri și amănunte pe care nimeni nu pare în stare să mi le dea. Mai nimeni nu voia să admită că acceptarea acestei păci e irevocabilă.

Când ne-am întâlnit toți trei ca să mâncăm la prânz, colegii mei mi-au spus că nu-și găsiseră nicio gazdă la

care să stea până la plecarea a cărei dată, deși foarte apropiată, nu era sigură, iar în noaptea următoare nu aveau unde dormi. Ne-am înțeles imediat că vor fi oaspeții mei la Rivallet – în maghernița aia îndepărtată, pe care le-o propusesem deja cu condiția să nu fie prea pretențioși... Și foarte bucuroasă să-i știu sub acoperișul meu până urma să ne despărțim, am alergat la Theodor, pe care-l întâlnisem cu câteva ceasuri mai devreme și care părea tare prost dispus, ca să-i smulg promisiunea că diseară, între nouă și zece, automobilul lui militar îi va duce pe francezii mei la Rivallet (pentru că, nu știu de ce, în ziua aceea nu mai puteau conta pe o camionetă de la „Regina Maria")

Am alergat apoi să cumpăr cele trebuincioase și m-am dus la vie să pregătesc totul pentru o primire cât de cât onorabilă – succes foarte nesigur, pentru că servitorii pe care îi aveam acolo erau trei sălbăticiuni de needucat. La lăsarea serii, reușiserăm totuși să amenajăm o a treia încăpere cât se poate de modestă, rustică și de care n-aveam a ne rușina Cina încropită arăta bine... dar părea că așteaptă într-un fel care mă călca pe nervi... Bătuse de mult de zece și niciun zgomot nu vestea că vreun automobil ar fi urcat dealul. Ceasurile se scurgeau trist... Nu mai vin... Ce nenorocire! O fi plecat deja Misiunea din Iași?... Nu, dacă ar fi fost așa, prietenii mei ar fi găsit ei un mijloc să-mi dea de veste. Dezamăgită dar și îngrijorată, moartă de oboseală, până la urmă m-am culcat pe la trei dimineața. A doua zi ne-am reîntâlnit la Iași și totul s-a lămurit: automobilul lui Theodor nu s-a ivit și neputând găsi vreun alt vehicul, au fost nevoiți să înnopteze care pe unde a putut: Rudelle în nu știu ce spital mic, Bre la Tzaicu, într-o încăpere cu alte douăzeci de persoane aflate în aceeași situație. În

seara asta însă, cu modestul echipaj pe care îl am aici și care ieri îmi părea că merge prea încet ca să li-l ofer, am să-i aduc la mine, căci data plecării lor e, din fericire, nesigură încă.

Deocamdată, să rămânem în oraș, pe stradă, ca să nu pierdem nimic din ceea ce se petrece. Această zi de 23 îmi pare marcată de un soi de frământare înfrigurată a opiniei publice. Apoi se impune cu tot mai multă îndrăzneală revolta profundă a minților și a inimilor: Această pace rușinoasă nu trebuie tolerată! *Triunghiul morții*[1] ne-ar putea salva.

În orice caz ne vom putea salva intrând în luptă. Suntem datori față de Aliați și față de noi înșine – față de morții și răniții noștri, față de regele care a făcut să tacă glasul sângelui ca să intre în război împotriva Germaniei – suntem datori să continuăm lupta! Să capitulăm? Ca niște învinși, când în realitate am fost victorioși în ultima noastră mare bătălie! Adică Mărășești n-ar însemna nimic? Dacă am renunța acum, am face pur și simplu jocul bolșevicilor, al acestor trădători, al acestor lași setoși de sânge, cărora le place să ucidă dar fără să-și riște viața, așa cum fac la ei în țară de un an încoace... Și la urma urmei, CINE este la noi în favoarea acestei păci abjecte?... Cu siguranță, nemțofilii... Să afle, așadar, mai întâi cine sunt trădătorii NOȘTRI în povestea asta... Ce spune regele? Ce spune Brătianu? Biata regină e disperată.

Astfel de lucruri, rostite cu sinceritate de mai toată lumea bună, de cei care nu se tem de moarte... și nici de moartea altuia, au darul de a-mi reda parcă speranța că s-ar putea schimba ceva în hotărârile luate în sferele înalte. Trebuie însă să ne plecăm urechea și la partea adversă, a cărei pledoarie, deși nesuferită, ne dă de

[1] Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917. (n.t.)

gândit: Suntem încolțiți, e evident! Cum n-am fost înfrânți prin forța armelor, nu trebuie să ne simțim prea umiliți, căci numai renunțarea rușilor ne împiedică să continuăm. *Triunghiul morții!* O nebunie care nu-i servește nimănui, nici nouă, nici Aliaților! Ar însemna să ne condamnăm inutil la un masacru armata noastră izolată – forțele inamice ne-ar zdrobi în mai puțin de două săptămâni! Francezii.... francezii... vor să se bată până la ultimul nostru om. Marion Racoviță, care s-a întors de la Coțofenești, vine fuga la mine și mă întreabă cu însuflețire dacă vreau să particip la o manifestare antipacifistă în sprijinul regelui – pusă la cale în secret pentru a doua zi dimineață, în fața palatului. E organizată de doamnele de la Crucea Roșie și lor li s-ar alătura și răniții din spitalele ieșene care sunt în stare să se dea jos din pat pentru o oră. Există aprobarea reginei și vor avea concursul concret al principesei Elisabeta. Inițiatoarele acestei generoase mișcări sunt Fathma Sturdza[1] (hm!) și Alice Cantacuzino![2]

Alice va fi șefa noastră oficială – o copilă de 16 ani, ai cărei părinți (Mihai și divina Maruca) nu sunt lăsați să afle nimic de gestul vitejesc al fiicei lor.

Sigur că accept! Dar cine conduce manifestația, adică cine răspunde de program și de ordine? Pentru că, dată fiind gravitatea problemei, elanul nu ajunge ca să te ferească de ridicol... Marion numește o grămadă de doamne suspuse, aproape absolut de încredere precum și medici români, șefi de spitale, care nevoiți să escorteze răniții ce vor manifesta, se vor angaja și să vegheze

[1] Fathma Sturdza, fiica lui Radu Sturdza, a doua soție a publicistului ardelean Octavian C Tăslăuanu (n.t.).

[2] Alice Cantacuzino (1899-1979) fiica lui Mihai G. Cantacuzino, om politic conservator, primar al capitalei, ministru al Justiției în două rânduri și a Marucăi Rosetti-Tescanu (1878-1969), căsătorită în 1937 cu George Enescu (n.t.).

la buna desfășurare a entuziasmului nostru belicos. Ne-am înțeles. Ne întâlnim a doua zi pe la 11, în Piața Unirii.

Am apoi o scurtă convorbire cu Simona Lahovary sub bolta intrării în palatul reginei. Este, firește, la curent cu protestul și confirmă spusele lui Marion despre atitudinea reginei. Aflând de la ea că în seara asta va avea loc la Curte o mare reuniune de adio în onoarea Misiunii franceze, o întreb dacă aș putea veni și eu, ca infirmieră la „Regina Maria", care am lucrat sub îndrumarea medicilor francezi. Mă refuză politicos: „cei de la „Regina Maria" nu sunt invitați... cu excepția unora foarte importanți – Reverchin, Chrissoveloni... și nu mai știu cine" (Am aflat pe urmă că o mulțime de „reginamariști" la fel de insignifianți ca mine au participat la acea serată memorabilă. Se știe că adesea familia e prima care-ți pune piedică[1].

Acum, plecarea Misiunii Franceze pare sigură... O ultimă și palidă speranță de care ne agățăm fără prea mare convingere: manifestația de mâine ar putea avea, totuși, o influență asupra guvernului, asupra regelui...

La căderea serii, îmi duc oaspeții cu căruța la Rivallet. Nici ei nu se duc la reuniunea de la palat... O fac oare din delicatețe față de mine? Aproape că nici nu vorbim despre asta.

Seara nu se lungește: cină rece, o brumă de conversație jalnică, după care oaspeții se vor putea odihni mai bine decât în noaptea de dinainte. (Dar, vai! soba încinsă și fereastra care nu se poate deschide, blocată de o masă grea, l-au ținut treaz pe Rudelle până dimineața!)

[1] Bunicul patern al Simonei Lahovary, Nicolae Lahovary, era frate cu Haricleea, bunica autoarei. Cele două erau, deci, verișoare de gradul doi. (n.t.)

Revin la strașnica zi de ieri, acel 24 februarie în care s-a hotărât definitiv soarta noastră nenorocită.

La ora 9 eram deja în oraș. Efervescență mai mare ca ieri, o enormă tensiune în aer, sub un soare sclipitor. Ni se anunță imediat noua bombă, care ne înfierbântă pe toți: nemții înaintând spre Odessa, îi taie retragerea Misiunii franceze la Galați! E o lovitură a lui Averescu împotriva francezilor! Trădare!... Dar asta nu e tot... Ascultați ce s-a petrecut aseară la reuniunea de la palat: generalul Berthelot[1] intră val-vârtej și după ce salută familia regală, cere pe un ton categoric să fie chemat de îndată generalul Averescu.

Când Averescu își face apariția, e violent apostrofat de șeful Misiunii franceze, care nu se dă înapoi de la a-l face trădător și laș, acuzându-l că garantase în mod mincinos din partea inamicului libera trecerea a Misiunii spre Franța! Toată lumea a fost consternată de această izbucnire neașteptată în plină adunare confraternă în saloanele regale. Imediat s-a întrunit Consiliul de Coroană și s-a hotărât în unanimitate că România nu va ceda în această privință. Nemților li s-a dat deja un ultimatum: libera trecerea a Misiunii Militare Franceze prin Rusia sau noi reluăm imediat ostilitățile.

S-au încins teribil spiritele. Noi, viitorii manifestanți, începem deja să ne agităm; du-te vino între spitale, conciliabule însuflețite în plină stradă. N-o zăresc încă pe micuța Alice – precis tremură de frică să nu afle prea repede părinții de amestecul ei în destinele țării. La o oarecare distanță de locul adunării definitive se formează grupuri răzlețe. Pe lângă Marion Racoviță, dau de

---

[1] Henri-Mathias Berthelot (1861-1931) șeful Misiunii Militare Franceze în România între anii 1916-1918 (n.t.).

Yvonne Cămărășescu[1], Sybille Chrissoveloni[2], „Sfânta Ioana de la Iași”, Magda Mavrodi[3], Mița Rallet[4], Magda Sturdza[5] (altă mucoasă) etc. etc.

E așteptată cu nerăbdare Marioara Ventura, una dintre cele mai energice figuri ale mișcării... Aoleo! Uite-o și pe Fathma Surdza în plină criză de isterie! Cu ochii scoși din cap, cu obrajii în flăcări, cu buclele ei negre ieșindu-i rebele de sub basmaua de infirmieră, strigă la trecători, țopăie și cântă fluturând frenetic un steag. Yvonne, Marion și cu mine ne străduim zadarnic s-o împiedicăm să se dea în spectacol. E un dezastru! Ne va umple pe toate de ridicol... Dar ce se întâmplă cu Ventura? Marion mă trimite la spitalul condus de tragediană, sfătuindu-mă să merg pe mâna ei în privința programului, dar s-o rog să nu întârzie cu batalionul ei de răniți. Doamna Ventura îmi pare însă că șovăie, intimidată, nervoasă – nicidecum foc și pară, cum mi-a fost descrisă. Mi-e destul de greu să-i trezesc curajul, s-o antrenez... Se hotărăște în cele din urmă – cu inima cât un purice – din câte îmi dau eu seama, cu toate că a reușit să adune un număr mare de răniți, unii care se țin pe propriile lor picioare, alții în cârje sau sprijiniți de infirmiere, vreo doi purtați pe brancarde.

Piața Unirii geme de lume. Manifestanții formează o masă impresionantă. Sunt multe infirmiere. Răniții,

---

[1] Yvonne Cămărășescu Blondel, fiica lui Camille Blondel, ministrul Franței în România până în martie 1916, soția lui Ioan Cămărășescu, prefect de Durostor (1913-1916) și Galați (1918-1919) agent de legătură al guvernului român pe lângă armata rusă (n.t.).

[2] Soția bancherului Jean Chrissoveloni (n.t.).

[3] Fiica lui Eugen Mavrodi, fost ministru la Bruxelles și a Elenei Mavrodi, născută Greceanu, doamnă de onoare a reginei Maria.

[4] Maria Rallet, fiica lui Ioan D. Rallet, profesor de matematică la Universitatea din Iași și a Elenei Filitti. A fost soția lingvistului și filologului Alexandru Rosetti. (n.t.)

[5] Fiica diplomatului Constantin Diamandi.

convalescenții, mutilații din diferite spitale sunt strânși aici, cu figuri grave și privirea întoarsă spre sine. De data asta, Alice Cantacuzino își face apariția în rândul întâi, plină de ardoare și prospețime. Într-adevăr, principesa Elisabeta e cu noi – ne va însoți în automobil, la coada coloanei. Fathma continuă să facă pe măscăriciul – atâta pagubă, nu-i dăm atenție.

La 12 și jumătate, intonând *La arme*[1] pornim în marș spre palatul reginei, căci acolo se află și regele. O mulțime imensă ne urmează spontan...

Regina ne aștepta – i-am zărit silueta albă de infirmieră pe jumătate ascunsă în spatele unei ferestre... Perdeaua tresare, silueta albă trece în grabă prin umbra încăperii și iese în plină lumină pe balcon, urmată, pe rând, de principele Carol și de prințesa Mignon[2].

Regele se lasă așteptat câteva clipe, timp în care noi cântăm din tot sufletul imnul regal. Apoi vine în față, pe balcon, dar familia regală se trage un pas înapoi. Cu urale prelungite, scandate, mulțimea îl salută pe suveran. Manifestanții termină de cântat imnul regal. Și deodată, în tăcerea care s-a așternut, o vedem pe micuța Alice țâșnind pe balconul regal. E împuternicita noastră pe lângă rege – e emoționată, îmbujorată, dar cutezătoare: „În numele femeilor române și al răniților, rugăm pe majestatea sa să se împotrivească unei păci dezonorante. România e datoare față de morții, răniții și aliații ei să continue războiul și, cu orice pierderi, să termine eroic..."

De jos se ridică o mulțime de voci, câţiva răniți iau cuvântul ca să întărească cele spuse de Alice și *„Nu*

[1] E vorba de marșul compus de A. Castaldi pe versurile lui Șt. O. Iosif .

[2] Mărioara, alintată Mignon (1900-1961) al treilea copil al cuplului regal Ferdinand-Maria. A fost căsătorită cu Alexandru I, regele Iugoslaviei. (n.t.)

vrem pace rușinoasă!" se strigă cu înflăcărare din toate piepturile.

Regina pare covârșită de emoție, dar regele, emoționat și el, pare mai degrabă contrariat, nehotărât... Ezită să răspundă!... Vedem cum regina îi atinge ușor brațul și-i șoptește câteva cuvinte de încurajare sau o rugăminte. Apoi, apucând cu ambele mâini balustrada, regele se apleacă puțin spre manifestanți: *„Copii și femei, aveți încredere în mine."*

M-am lămurit: pacea cu orice preț, irevocabil – inamicul stăpân la noi acasă, deși nu ne-a înfrânt prin forța armelor.

La puținele cuvinte de încurajare ale regelui noi am răspuns cu: *„Ura! Trăiască România! Trăiască regele și regina!"*, dar cu mult mai puțină căldură decât la început. Manifestanții, participanții dar și simplii spectatori se împrăștie încet, trist... Abia atunci îmi apare cât se poate de limpede caracterul pueril al acestei mișcătoare manifestații.

Și totuși... Inamicul nu s-a supus imediat ultimatumului din această noapte? Răspunsul lui nu s-a lăsat deloc așteptat! Prin urmare, fiindu-i garantată cale liberă prin Rusia, Misiunea Militară Franceză va părăsi Iașul chiar astăzi cu cinci trenuri.

... Mai rămân doar vreo două ore, agitate, prea scurte, pe urmă trebuie să ne luăm rămas bun. Ne-am petrecut toată după-masa și câteva ore din seară la gara Socola, ca să-i vedem plecând, cum am spus, unul câte unul, pe toți cei pe care îi îndrăgisem așa de mult. Numai eu cunosc personal vreo douăzeci pe care aveam să-i regretăm sincer. Micul Bre s-a suit în primul tren, Rudelle în al patrulea. Pentru mine, deci, totul începea cu despărțirea cea mai grea. Flăcăiandrul plecase de la Rivallet în așa o grabă încât nu mai reușise să-și adune toate lucrurile

și multe suveniruri din Rusia, cărți și reviste, pături și chiar și haine mi-au rămas mie în grijă, „să i le aduc cândva chiar eu la Paris.”

... Trenul lui se pusese deja în mișcare și el nu se urcase încă... Atunci, în loc de o strângere de mână convențională, a făcut un gest necugetat de îndrăgostit: „Adio, iubita mea” și, lucru la care nu mă așteptam, m-am trezit luată în brațe și buzele lui le striveau pe ale mele... Cine o mai fi văzut acel sărut în care era pus atâta suflet? Puțin îmi pasă! Pentru o iubire cum era aceea dusă de mizerabila șandrama de fier merita să mă, expun unor bârfe.

La al patrulea tren, la fel de spontan, am schimbat un sărut emoționant, frățesc, cu Rudelle, șeful și camaradul meu bun. Cu același tren plecau și domnul și doamna Reverchon... Cât de amabil fusese colonelul Reverchon – cel mai mare în grad dintre „reginamarieni” după regină – care mă susținuse în atâtea momente grele la spital și care, într-o zi, m-a luminat în privința persoanei mele, explicându-mi că timiditatea este adesea doar o formă de orgoliu...

— Adio, adio!... Ba nu, la revedere!... Curaj!... Nu e totul pierdut!... Ne vom revedea curând! Victorioși!... La Paris!... .

— Da, la Paris!... Să nu ne uitați!... România vă iubește!...

— Și iar zgomotul roților care duc, duc... ultimele noastre speranțe.

Cum nu mai puteam să îndur prea mult oboseala și chinul despărțirilor, m-am întors la vie, renunțând să mă mai uit cum pleacă și al cincilea și ultimul tren, care-i ducea pe generalul Berthelot și pe alți câțiva cunoscuți de-ai mei, printre care Lucas Championniere, Delrieux, Dion...

... Odaia în care Bre și Rudelle își petrecuseră ultima noapte în România era plină de un fluid dătător de viață. În această modestă încăpere românească plutea chintesența sufletului francez: Jacques Rudelle, reprezentant al Republicii – de extremă stângă, pare-mi-se – libertate, egalitate, democrație, muncă; J. de D-Bre, mlădiță a vechii nobilimi franceze, îmbibat de tradiționalism și eleganță aristocratică. Și unul și celălalt dăruiți cu spirit cavaleresc, cultivați și curajoși, figuri exemplare ale celui mai generos neam din lume, embleme ale loialității, bravurii și civilizației. Inima este, desigur, alături de ei. La revedere, și nu adio, scumpă Franță pe care am ignorat-o, pentru că nu am cunoscut-o cu adevărat! De îndată ce îmi va fi cu putință, mă voi alătura vitejilor tăi fii, ca să muncesc împreună cu ei la ridicarea celor două patrii ale noastre după război.

Rivallet, 2 martie 1918

Deznădejdea continuă. Nu avem guvern. Aflăm că regele l-a chemat pe domnul Marghiloman[1], fără știrea generalului Averescu și a Aliaților.

Ieri, domnul de Saint-Aulaire a declarat că, dacă vine la putere liderul germanofil, Franța nu-și va mai respecta niciunul dintre angajamentele sale față de noi! Regina, se spune, ar fi fost prost sfătuită, iar regele era slab și influențabil!

În după-amiaza asta, Marion și cu mine mergem în audiență la regină, ferm hotărâte să-i spunem tot ce se vorbește în oraș și s-o convingem să se opună unui

[1] Guvernul condus de Alexandru Marghiloman a funcționat între 5 martie și 23 octombrie 1918 (n.t.).

cabinet Marghiloman, considerat ca o rușine în plus pentru țară.[1]

Mătușa H. P. ne aprobă fără rezerve inițiativa și ne vâră în cap fraze considerate de ea importante și pe care trebuie neapărat să le plasăm.

Carol nu s-a întors la regiment; de la Bre, deocamdată nicio veste. Marion stă cu mine în această semisălbăticie care e actualul meu cămin. Sunt tristă, dar nu descurajată, și gata de orice luptă. Nu e nicio urmă de trufie în pricina care mă împinge să mă amestec în problemele politice, e pur și simplu dorința de a lucra pentru binele țării și de a lupta pentru dreptate. Și atunci care va fi rezultatul audienței noastre la regină? Niciunul, cu siguranță.

Mă necăjește puțin că n-am primit o cât de mică decorație românească, pe când multe doamne care n-au muncit mai mult ca mine au obținut frumoase cruci „Regina Maria". Așa că port cu și mai multă iubire și fără falsă modestie medalia de argint de care Franța m-a socotit demnă...

Aceeași dată, seara

Întrevederea noastră cu regina a fost emoționantă. I-am spus totul, dar cu sfială – la urma urmei nu suntem decât niște femei încă tinere și chestiunile de politică externă ne depășesc în mod evident. Dar patriotismul exaltat de război care ne-a însuflețit cu acest prilej ne-a ajutat să nu ne simțim ridicole. De altfel, nimic din atitudinea reginei față de noi nu ne-a făcut să regretăm îndrăzneala noastră. În câteva

[1] Apreciere recunoscută ulterior ca nedreaptă și complet eronată. (n.a.)

rânduri în cursul audienței am văzut cum îi dădeau lacrimile. Deznădăjduită și neputincioasă totodată, trebuie și ea, ca și noi, să se încline în fața destinului. Ea nu poate face nimic împotriva hotărârilor care se vor lua... Poate, la urma urmei, este mai bine din punct de vedere politic să fie adus domnul Marghiloman... Dar, cu siguranță regele va face cum e mai bine... Ea nu știe să spună ce e mai bine în actualele împrejurări... Ea știe doar că acum inamicul are drepturi în țara asta care a luptat cu atâta vitejie!...

Cât de nobilă și de frumoasă era în disperarea ei! Minunații ei ochi albaștri înecați în lacrimi își păstrau expresia atât de deplin regească, în ciuda energiei de neîmblânzit ce se degaja din ei.

Rivallet, 10 martie 1918

Ce vreme frumoasă! Un clar de lună patetic, care-mi aduce în minte frumoasele seri de la Onești, serile de visare pătimașă de pe malul Trotușului... Toată poezia cu care m-am îmbătat timp de zece luni mă obsedează dureros. Clipocitul argintat transfigurează, sublimează chiar și casa asta părăginită, chiar și parcul răvășit de aici.

Mâine se împlinesc două săptămâni de când au plecat prietenii noștri francezi și încă nu știm nimic despre ei decât că au ajuns teferi la Moscova. Călătoria asta îl va pasiona, fără doar și poate, pe Rudelle, atât de însetat de neprevăzut și de ciudățenii. Cât despre Bre, simt că toate gândurile lui se îndreaptă spre mine și dacă se uită în seara asta la lună, retrăiește ca și mine farmecul Văii fermecate. Și să nu ne putem scrie când ne e atât de dor!

Viața mea de acum? Mai mult practică, monotonă, dar nu prea nefericită. Mă ocup pe îndelete de amenajarea noii noastre locuințe – totul se face foarte anevoios. Marion îmi e de mare ajutor, vorbim la nesfârșit despre război în general, despre lunile frumoase petrecute pe front, ne întrebăm care ar putea fi rezultatul final al acestei imense tulburări.

Azi-dimineață am scris cu indignare un articol de protest la infamiile lansate de ziarul Tribuna despre spitalul de la Coțofenești. Doamnele infirmiere și medicii francezi sunt calomniați în chip atât de nerușinat, încât e de neînțeles cum directorul acestui ziar n-a primit încă punerea la punct pe care o merită! Sunt curioasă ce impresie vor face rândurile mele – cele dintâi care atacă presa – pe care am de gând să le public în *Neamul Românesc*. Ca de obicei, revolta în fața nedreptății mă fac să reacționez rapid și mă pot baza pe justețea pornirilor mele atunci când ele se sprijină pe o judecată obiectivă. În cazul în speță, tocmai pentru că nu sunt deloc amestecată, dar am stat vreo zece zile la Coțofenești, cred că sunt persoana cea mai potrivită ca să protesteze împotriva defăimătorilor și să depună mărturie în favoarea majorității acelor doamne care și-au făcut atât de brav datoria. Cele mai multe dintre ele – și nu au fost puține! – munceau peste puteri. Mă gândesc, de pildă, la minunata doamnă Antonescu, al cărui devotament ar merita Legiunea de onoare[1].

Da, numai asta am văzut eu la Coțofenești – și am ochi, ochi pătrunzători și urechi bune și ele...

---

[1] Moartă la datorie de tifos exantematic. A fost totuși decorată, din câte am auzit, cu Legiunea de Onoare și cu Marea Cruce Regina Maria. Este vorba de soția lui Victor Antonescu (1871-1947) om politic liberal. Ministru al României la Paris în Primul Război Mondial, ministru de Justiție în două rânduri. (n.t.)

Rivallet, 14 martie 1918

Domnul Iorga mi-a refuzat articolul pe care i l-a dus soacra mea, aflată în trecere prin Iași. Iar Cella Delavrancea – totuși, unul dintre sufletele de la Coțofenești – căreia i-am trimis textul azi-dimineață, în speranța că-l va convinge pe tatăl ei să-l publice în *Evenimentul*, mi-a răspuns printr-o scrisoare emoționantă, plină de mulțumiri și de elogii la adresa mea, în care era însă de părere că era mai înțelept să mă abțin, de teamă să nu fac mai mult rău iscând o polemică și să-mi atrag personal neplăceri.

Neplăceri! Nu-mi pasă de ele! Dar în țara asta nu poți să faci nimic! Uitând că sunt femeie, am socotit că e de datoria mea să mă lupt ca să le apăr pe unele semene de-ale mele, atacate mârșav, în vreme ce soții, frații, tații lor nu scot nicio vorbă... Nicio pagubă! Să nu ne mai gândim la asta!

Pictorul Artachino[1] mi-a făcut un fermecător portret în *pointe seche*... prea fermecător, după părerea mea: apar ca o copilă candidă, cu un păr scurt care mă întinerește.

Sunt aproape drăguță și cu o expresie nespus de tristă, în ciuda unui zâmbet puțin ștrengăresc... Nu, nu mă regăsesc în acest portret, deși există o oarecare asemănare. Dar va fi binevenit când voi fi bătrână – mai întâi pentru mine... și apoi ca să-i păcălesc pe cei ce nu m-au cunoscut în tinerețe. O deșertăciune!

---

[1] Constantin Artachino (1870-1954) elev al lui Theodor Aman. A studiat la Academia Julian de la Paris. Este unul dintre fondatorii grupării Tinerimea artistică, portretist și peisagist foarte apreciat în prima jumătate a secolului al XX-lea (n.t.).

Rivallet, 17 martie 1918

Azi se împlinesc trei săptămâni de când au plecat francezii... Timpul trece și duce cu el câte puțin din viața noastră, mult din suflet... Nu. Banalitatea asta mai e și falsă, pe deasupra: nu timpul trece, ci noi înșine trecem, chiar goana noastră fără oprire e cea care ne uzează.

Carol al meu vine mâine... Carol al meu! De data asta, se întoarce definitiv. Ne vom reîncepe viața împreună după nouăsprezece luni de despărțire destul de relativă, care, la drept vorbind, mi-a făcut bine: mi-am regăsit avântul de fetișcană, în ciuda nenorocitului fond de timiditate care mă face din când în când să par neghioabă.

Cum va fi deci viața mea de mâine încolo? Pot în sfârșit să sper că îmi va aduce înțelegere, tihnă, fericire? – o stare de lucruri pe care Carol mi-o tot promite... Vai! Prea mult am suferit din pricina lui ca să mă aștept să-i fi venit deodată mintea la cap, dar important ar fi să știu dacă de-acum înainte slăbiciunile și defectele lui de caracter mă vor răni cu aceeași cruzime ca altădată. Acum nu prea știu ce simt... Ba da: știu că la primul incident, cu prima ocazie în care voi simți că fericirea mi-ar fi din nou primejduită, voi rupe fără să stau pe gânduri orice legătură care m-ar ține prizonieră a acestei iubiri.

S-a terminat, deci, războiul? Gata cu visele eroice? Gata cu primejdia, acea splendidă primejdie care călește sufletul? S-a isprăvit cu prețioasa muncă ce aduce satisfacție și oboseală sănătoasă, care fac odihna mai dulce decât toate sporturile din lume?

În jurul nostru, lupta continuă și cere eforturi din ce în ce mai mari. Pretutindeni vezi îndârjire, tensiune supraomenească, exasperarea popoarelor sleite.

Nu e, totuși, binevenită o destindere, o fărâmă de tihnă?

Sfârşit

O carte-document despre viaţa high-life-ului Bucureştiului la început de secol XX.

O poveste de dragoste în care dezamăgirea capătă accente tot mai puternice şi contrar oricăror aşteptări, raţiunile inimii le înving, în final, pe cele ale raţiunii. Nimic neobişnuit, doar s-a spus că inima are raţiuni pe care raţiunea nu le cunoaşte.

Zilele liniştite, nelipsite de griji, încep să dispară sub spectrul intrării României în război. Un optimism pueril pare să însufleţească întreaga societate. Şi inevitabilul se produce: Ţara intră în război împotriva Puterilor Centrale. Apoi bombardamentele germane asupra Capitalei şi primele înfrângeri ale armatei române. Începe refugiul spre Moldova, din calea duşmanului, o adevărată odisee.

Arabella, eroina cărţii, face imposibilul spre a fi cât mai aproape de soţul său mobilizat pe front.

Ajunge să activeze ca infirmieră în spitalul Regina Maria, într-o echipă formată din medici francezi. Are acces la cele mai înalte niveluri sociale, inclusiv Casa Regală.

Ea reactionează alături de alte distinse doamne condamnând ruşinoasa pace de la Buftea, încheiată după memorabilele bătălii câştigate de ostaşii români la Mărăşeşti şi Oituz.

Curând trebuie să facă o alegere, într-un moment crucial al existenţei sale. Dar o face în mod nefericit şi viaţa merge înainte.

O lucrare scrisă într-un stil deosebit, ce se citeşte cu emoţie şi interes , reuşind să ne transpună în vâltoarea unor vremuri trecute.

EDITURA ORIZONTURI

9 789737 363589